KOTIKASVATUSYHDISTYKSEN KOTIOPINTOKIRJA IX

LUONTEEN-KASVATUKSESTA

M. TIRRANEN
JA
A. LEHTINEN

KOTIKASVATUSYHDISTYS R.Y.
HELSINKI

Helsinki
K. F. Puromiehen Kirjapaino O.Y.
1925

ESIPUHE.

Kun on allekirjoittaneen tapaan yli 40 vuotta ollut nuorten parissa, monissa edistys-, yhdistys- ja kasvatuspyrinnöissä, ja kun siellä tuontuostakin puhutaan itsekasvatuksesta ja sen yhteydessä sivumennen luonteenkasvatuksesta, josta muu itsekasvatus kuitenkin riippuu, on se pannut usein miettimään, että luonteenkasvatuksesta olisi paljon puhuttava ja että siitä olisi perusteellisesti kirjoitettava. Siksi olen jo vuosikymmeniä kuunnellut esitelmiä, jotka ovat tätä asiaa kosketelleet, ja siksi olen odottanut luonteenkasvatusta käsitteleviä kirjoja. Mutta ei tietääkseni ole pidetty yhtäkään perusteellisemmin, mutta kansantajuisella tavalla näitä asioita käsittelevää esitelmäsarjaa suomeksi, eikä ole ilmestynyt odottamaani kirjaa. Mitä on tullut, niin ne ovat olleet verrattain vähäisiä tai sitten suuremmassa tai pienemmässä määrässä oloillemme vieraita käännöksiä. Olen siksi tuntenut voimakasta halua kirjoittaa asiasta, mutta on se kykyjen ja voimien puutteessa aina täytynyt jättää.

Nyt olen enemmän kuin iloinen, että sellainen yritys, tämä kirja, Kotikasvatusyhdistyksen toimesta ilmestyy. Käsikirjoitusta lukiessa olen tosin monta kertaa tullut siihen käsitykseen, ettei se kaikin puolin vastaa odotuksia, mutta paljon on voitettu, kun tämäkin il-

mestyy. Se tulee varmaankin olemaan paljon käytettynä oppaana nuorison itsekasvatus- ja luonteenkasvatustyössä, varmaan se tulee saamaan runsaasti lukijoita kaikista piireistä, sillä niin sitä on kaivattu. Toivon, että se antaisi lukijoilleen paljon. Ja kun tämä teos tulee myös kotiopintokirjaksi, toivon, että tuhannet ja jälleen tuhannet tulisivat sen järjestelmällisesti lukemaan, osaamaan sen ja saamaan vielä suuremman hyödyn.

Kahden eri henkilön tekemänä on kirjalla tietysti siitä johtuvat puutteet muiden vajavaisuuksien lisäksi, mutta siitä johtuva vaihtelevaisuus on voitto. Alkuosan seitsemän lukua voidaan myös esittää kerhojen ja yhdistysten kokouksissa sekä pienemmissä piireissä vuorokeskusteluina, joten se ehkä vaikuttaa hyvin sekä esittäjiin että kuulijoihin.

Saakoon kirjamme suopean vastaanoton ja täyttykööt siihen liittyvät toiveemme.

Helsingissä, elokuulla 1925.

Vilho Reima.

I OSA.

Periaatteellista selvittelyä.

1. Mistä syystä luonteenkasvatus on tärkeä.

Ylisjärven yhdistyksessä vallitsi virkeä henki. Kerran siellä päätettiin ottaa keskusteltavaksi luonteenkasvatus. Ollen perusteellista väkeä he lukivat monia sielutiedettä ja luonteen rakentamista käsitteleviä kirjoja ja sillä tavalla koettivat saada asiaan monipuolista valaistusta. Seuratkaamme mekin tätä keskustelua asiaan tutustuaksemme.

Puheenjohtaja: Saadaksemme keskustelun heti oikealle tolalle, pyydän, että aluksi keskustellaan kysymyksestä, mistä syystä luonteenkasvatus on tärkeää.

Alitalon Paavo: *Hyvä luonne on* ihmiselle *menestyksen takeena.*

Koskelan Eero: Ei suinkaan, sillä eikö päinvastoin usein nähdä, että ovela veijari, joka osaa niin taitavasti ajaa omia etujaan, menestyy parhaiten: hän tekee aina hyviä kauppoja, osaa ansaita kelvottomallakin tavaralla. Tai jos kuvittelemme kiipijäluonnetta virkauralla, niin eikö henkilö, joka on esimiehellensä aina

nöyrä ja kohtelias, imartelevainen ja liehittelevä ja joka osaa maalata mustaksi kilpailevan työtoverinsa, menesty parhaiten? Näiden tyyppien luonnetta emme suinkaan voi kehua, vaikka he menestyvätkin.

Paavo: Jos tilapäistä ansiomahdollisuutta ja virkapaikan saantia pidetään kaikkea muuta tärkeämpänä, voi sellaisen menestyksen saavuttaa huonoillakin keinoilla. Varmaa se ei kuitenkaan ole. Voihan sattua, että petos kaupassa tulee ilmi tai liehittelijän juonet paljastuvat, ja silloin on menestys kerrassaan lopussa. Vain kunnollisuus ja rehellisyys takaavat varman menestyksen. Ajattele, että sinä olisit työnantaja ja minä suosittelisin palvelukseesi jotakuta tuttavaani, niin varmaankin ensimmäiseksi kysyisit, onko hän luotettava ja tavoiltaan kunnollinen.

Eero: Tietysti kunnollisen mieluummin ottaisin työhön kuin ovelan veitikan tai muuten huonotapaisen.

Paavo: Siis panet arvoa hyvän luonteen ominaisuuksille, kuten jokainen muukin ihminen. Ja jos edelleen muistamme, että *hyvän luonteen ominaisuuksiin kuulu* myös *johdonmukaisuus, päättäväisyys ja lujuus,* olkoon sitten kysymyksessä jonkin hyväksytyn periaatteen noudattaminen tai asetetun päämäärän tavoitteleminen, niin käsitämme hyvin, että hyvä luonne on menestyksen paras takaaja. Kun ihmisestä leviää se maine, että hän noudattaa varmoja periaatteita, että hän on luotettava, että hän tarmolla suorittaa tehtävänsä ja että hän vie loppuun asti asian, johon hän kerran tarttuu, niin silloin hän kanssaihmistensä parissa saa sellaisen luottamuksen, että hänen menestyksensä tulee yhä varmemmaksi.

Kerttu Ranta: Ulkonainen menestys ja toisten ih-

misten kunnioitusko se sitten on tärkeintä elämässä? Eikö ihmisen olekaan onnea tavoiteltava?

Paavo: Luonnollisesti ihmisen on pyrittävä onneen. Ja luonteen lujuus siihen juuri parhaiten auttaa. Jos ihminen heikkona antaa jokaisen houkutuksen viedä itsensä milloin sinne, milloin tänne, ei hän voi menestyä eikä saavuttaa siis myöskään onnea.

Kerttu: Täällä on jo osoitettu, että huonokin ihminen saattaa eräissä tapauksissa menestyä. Toisten ihmisten kiitoksen voi myös saavuttaa näyttämällä hyvältä, vaikka pohjalla olisi mitä tahansa. Sellaisen menestyksen saavuttamiseen ei hyvää luonnetta tarvita.

Eero: Aivan oikein. Mutta sisäistä tyydytystä ja todellista onnea ihminen ei voi saavuttaa tekemällä pahaa ja vain näyttelemällä hyvyyttä. Ollakseen onnellinen ihmisen täytyy sisintänsä myöten olla hyvä, ainakin hänellä täytyy olla rehellinen pyrkimys hyvään ja kauniiseen.

Kerttu: Kumpi sitten on onnellisempi: sekö, joka pitää tiukasti kiinni periaatteistaan ja pyrkii johonkin kaukaiseen päämäärään kieltäytymällä kaikista elämän tarjoamista nautinnoista, vai sekö, joka nauttii elämästä aikanaan? Edellinenhän voi ennen päämääränsä saavuttamista kuolla jo. Mitä iloa hänen elämästään silloin on ollut? Mikä onni hänellä on ollut lujasta luonteesta?

Paavo: Ensiksikin on sanottava, etteivät nautinto ja onni suinkaan ole samoja asioita. Nautinto on jonkin vietin tai halun täyttymistä seuraava mielihyvän tunne. Me nautimme syödessämme, jos meillä on ollut nälkä; nautimme juodessamme janoomme; nautimme, jos tap-

pelussa olemme antaneet toista selkään ja siten olemme saaneet osoitetuksi toisillekin, että tällainen poika minä olen; nautimme, jos vihaisen härän meitä ahdistaessa pääsemme juoksemaan karkuun, tunnemme silloin vapauttavaa helppoutta. Nautinto on siis lyhyen hetken kestävä tunne. Onni sen sijaan on pysyvä tunnetila, joka vallitsee meissä, kun kaikki vaistoperäiset halumme ovat saaneet sopusointuisen ilmaisunsa. Nautintojen hakeminen ei tavallisesti tuo mukanaan tällaista tyytyväisyyden tilaa, sillä yhden ilolähteen luona viipyminen tekee mahdottomaksi toisesta nauttimisen: ne ovat keskenään ristiriidassa. Esim. herkkusuun on pakko kieltäytyä sellaisista muista nautinnoista, joihin hänen varansa eivät riitä, sillä herkut ovat kalliita. Tai jos hänellä onkin varoja kyllin, hänen on siedettävä sairaan vatsan tuottamia kipuja: ainaisessa herkuttelussa eivät ruoansulatuselimet voi pysyä kunnossa.

Eero: Mitä sitten sanoakaan juomarista! Tyydyttäessään juomahimoaan ja nautinnonhaluaan tällä yhdellä taholla, saa hän kymmenet onnettomuudet päällensä toisaalla.

Paavo: Ihminen, joka tahtoo nauttia vapaasta rakkaudesta, milloin se vain häntä huvittaa, saa jättää ajatuksenkin perhe-elämän onnesta. Henkilö, joka aina haluaa olla joukon ensimmäisenä, saa sietää sen, että häntä sanotaan ylpeäksi. Ken turhamaisuudessaan tahtoo saada kovin paljon aikaan ja kerää itselleen mahdollisimman monta tehtävää, koska hän muka kaikkiin niihin parhaiten pystyy, saa ennen pitkää todeta, ettei hän ehdi kunnolla suorittaa mitään, että kaikki hänen monet havittelunsa jäävät pelkiksi aiko-

muksiksi. Mitä enemmän nautintoja ihminen etsii, sitä vähempään onneen hänen on lopulta tyydyttävä, sillä näemme, että yhden nautinnon valtaan jättäytyminen tekee mahdottomaksi toisen nautinnon saamisen, joka itsessään ehkä voisi olla yhtä suuri.

Kerttu: Tahdotteko siis väittää, että nautintojen välttäminen ja niistä kieltäytyminen olisi onnen lähde?

Paavo: Ei. Pelkkä kieltäytyminen ei voi olla ilon ja onnen lähde. Tarkoitan sitä, että ihmisen on saatava tyydytetyksi sopusuhtaisesti kaikki alkuperäiset, luonnolliset vaistonsa. Mikään hänen pyyteistään ei saa tulla siinä määrässä vallitsevaksi, että joku toinen puoli hänessä joutuisi kärsimään. Hänen täytyy saada aikanaan syödä ja juoda, hänen tulee voida tyydyttää rakkaustarpeensa avioliitossa ja perheensä parissa, saada tyydytystä kunnianhalulleen työssään, kauneuskaipuulleen taiteesta, kirjallisuudesta, luonnosta jne. Voidakseen saada eri puolensa sopusointuisesti tyydytetyiksi hänen täytyy hillitä liiaksi valtaan pyrkiviä viettejään, hänen täytyy noudattaa eräitä varmoja periaatteita, *siveellisiä periaatteita.* Se merkitsee juuri sitä, että hänen täytyy koettaa kehittää luonnettaan siveellisesti lujaksi.

Kerttu: Miksi juuri siveellisesti lujaksi? Eikö lujaluontoinen ihminen, joka osaa pysyä nautinnoissaan kohtuullisena, voi olla onnellinen, vaikka hän toimisi pelkästään itsekkäistä vaikuttimista, omaa onneaan tavoitellen, kiinnittämättä vähintäkään huomiota siveellisten lakien vaatimuksiin?

Eero: Niin, eivätkö siveysvaatimukset juuri ole onnen tiellä?

Paavo: Sovimmehan jo siitä, ettei nautinto ole on-

nea. Onneen pyrkiessään lujaluonteisen ihmisen on usein kieltäydyttävä hetken nautinnoista. Mutta tuon keltäytymisen perustuksena eivä saa olla pelkästään itsekkäät syyt. Sillä jos ihminen vain omaa onneansa ajatellen tekojensa suunnan määrää, saamme olla varmoja siitä, että onni häntä pakenee. Onni ei ole mikään itsessään olevainen, jota me voisimme tavoitella ja jonka saavutettuamme voisimme luonamme pitää. Se ei ole mitään käsin kosketeltavaa, ei rahaa, ei tavaraa. Se on vain tunnetila, joka on seurauksena joidenkin tavoittelemiemme, itsessään arvokkaiden päämäärien saavuttamisesta. Onni sinänsä ei voi olla tuollainen päämäärä, sillä emmehän voi pelkkää tunnetilaa tavoitella, sehän olisi tyhjää. Vai voiko kukaan sanoa, miten pelkkä onni, ilman muita saavutuksia, olisi löydettävissä?

Kerttu: Niin, jos minä ajattelen mitä tahansa, niin ei se ole itse onni, vaan onnen ehto, edellytys, siinä olet oikeassa. Jos ajattelen rikkautta, jos ajattelen terveyttä, jos ajattelen, että joskus saisin miehekseni henkilön, jota todella rakastan, jos ajattelen oppimahdollisuuksiani, niin ne ovat kaikki todellisia asioita, jotka kenties saavutan ja joista sitten uskon onnen tilan minulle koituvan, mutta en todellakaan voi kuvitella, mitä olisi onni, joka ei olisi seurauksena jostakin tuollaisesta tavoittelemisen arvoisesta asiasta.

Paavo: Pelkän onnen tavoittelu ei siis voi tuoda onnea, koska ihminen ei siinä pyri mihinkään sellaiseen päämäärään, jonka seurauksena onni voisi olla. Onko siis ihmisellä tavoittelemisen arvoisia päämääriä vai ei, siitä riippuu hänen onnensa tai onnettomuutensa. Ylellisyydessä mutta joutilaana elävä ihminen tuntee

olonsa aina tyhjäksi, mikään ei voi häntä tyydyttää, hänellä ei ole kiihoketta toimintaan eikä tahdon ponnistukseen, hän ei saavuta mitään sellaista, joka toisi mukanaan suuren ja pysyvän ilon, tyytyväisyyden ja onnen. Toisaalta voi köyhä torpan emäntä nauttia täyteläistä elämänonnea, sillä miehensä ja lastensa kanssa eläessään hän voi saada tyydytyksen kaikille vaistoilleen, hän savuttaa päämääränsä jokapäiväisellä työllään: hän saa miehensä apuna pysymään joukkonsa leivässä ja vaatteissa, saa kasvatetuksi heistä kunnon ihmisiä ja saa osakseen heidän kiintymyksensä. Tässä valossa voimme ymmärtää vanhan totuuden, että onni on ulkonaisista olosuhteista riippumaton. Ihmisellä täytyy vain olla elämän tarkoitus.

Kerttu: Mutta yhä edelleen on avonaisena kysymys, eikö tämä elämän tarkoitus voi olla itsekäs. Eikö ihminen juuri siten varmimmin saavuta päämääriään ja siis tule onnelliseksi?

Paavo: Vastattakoon ensin kysymykseen, onko kaikkia muita kohtaan itsekkäästi menettelevällä ihmisellä ystäviä? Saako hän osakseen toisten arvonantoa, myötätuntoa, rakkautta, apua?

Eero: Eipä taida itsekäs ihminen sellaista itselleen saada.

Paavo: Silloin on Kertun kysymykseen helppo vastata. Ihmisen ominaisuuksiin kuuluu myös rakkauden ja myötätunnon kaipuu. Jos itsekkyys riistää ihmiseltä toisten rakkauden ja myötätunnon, niin hän ei myöskään voi olla onnellinen. Toisaalta ihmiselle tuo iloa se, että hän saa osoittaa rakkauttaan muille: jokainen äiti ja isä iloitsee voidessaan tehdä hyvää lapselleen. Tuottaapa ihmiselle tyydytystä vieraidenkin ih-

misten auttaminen tai ilon valmistaminen heille. Näitäkin tunteita on siis ihmisen ravittava, mutta itsekäs ihminen ei sitä voi.

Kerttu: Väität siis, että ihminen on pohjaltaan hyvä, ja ellei hän elämässään noudata hyvyyttä, hän joutuu ristiriitaan itsensä kanssa ja on onneton?

Paavo: Ihminen ei ole pelkästään hyvä eikä pelkästään paha. Tahdon vain sanoa, että ihmisen halujen, taipumusten ja tahtomisten perustuksena ovat *vaistot ja vietit,* jotka ovat ihmiselle välttämättömiä. Pelon tunne on sitä varten, että ihminen osaisi välttää vaaraa: sen puutteessa uhkarohkea syöksyy turmioon, liiaksi sen valtaan joutuneena hänen toimintakykynsä lamautuu ja vain kohtuullisesti peläten ihminen on viisaasti varovainen. Sukuvietti on ihmisen vahvimpia ominaisuuksia: jos siltä kokonaan kiellettäisiin ilmenemismahdollisuudet, niin ihmiskunta kuolisi nykyisen sukupolven mukana; aivan samoin vie sukupuolinen hillittömyys turmioon; vain sen kohtuullinen tyydyttäminen avioliitossa on onneksi yksityiselle sekä ihmiskunnalle. Edelleen ihmiselle on välttämätöntä itsensä puolustaminen luonnon tai toisten ihmisten taholta uhkaavia vaaroja vastaan, ihmisen täytyy jossakin määrin tuntea oma tärkeytensä ja oma arvonsa, hänellä täytyy olla se käsitys, että hänelläkin on oikeus elää: liiaksi tehostettuna tämä tunne vie ylpeyteen, röyhkeyteen ja sellaiseen itsekkyyteen, joka ei tahdo tietää mitään toisten yhtäläisestä elämisoikeudesta; jos tämä ominaisuus taas puuttuisi, niin ihmisestä tulisi saamaton ja mihinkään pystymätön nahjus.

Eero: Tarkastelemalla ihmisen muitakin ominaisuuksia samalla tavalla voimme sen mukaan siis pää-

tellä, että niiden perustuksena on luonnollisia vaistoja ja viettejä. On hyvä, jos ihminen kykenee pitämään ne kohtuullisssa rajoissa ja tyydyttämään niiden vaatimuksia sopusuhtaisesti — on paha, jos ihminen antaa jollekin vietilleen tai sen pohjalle rakentuvalle ominaisuudelle liian suuren vallan.

Paavo: Aivan niin. Edelleen on huomattava, ettei ihminen elä yksin, vaan toisten ihmisten parissa, yhteiskunnassa. Muut ihmiset ovat kosketuksissa hänen tekojensa kanssa ja saavat omalla tavallan kokea hänen tekojensa seuraukset: perheen jäsenet ovat sangen riippuvaisia perheen pään työstä ja käytöksestä; palvelijan työ ja käytös vaikuttaa isäntään ja päinvastoin; on olemassa kiinteä vuorovaikutus opettajan ja oppilaiden välillä; ostajan ja myyjän kesken; sopimuskumppanien välillä; kirjailijan ja yleisön kesken; ystävysten välillä jne. — kaikkien ihmisten kesken, jos kaukaisemmatkin ihmisen tekojen ja käytöksen seuraukset otetaan lukuun. Suhteissaan muihin ihmisiin on ihmisen ehdottomasti noudatettava siveellisyyden vaatimuksia, jotta ihmisten välinen yhteiselämä olisi mahdollisimman sopusointuista ja onnellista. Onhan ilman muuta selvää, että ihmisen omankin onnen ja menestyksen kannalta on tärkeää, että hänellä on oikeat suhteet muihin ihmisiin, että hän on sovussa ja ystävyydessä heidän kanssaan. Hyvä luonne on tässä parhaana takeena.

Eero: Muistan lukeneeni jostakin Lutherin sanat: »Maan rikkaus ei riipu sen tuloista, linnoista eikä kauniista rakennuksista, vaan siitä, miten paljon hyviä kansalasia ja kunniallisia miehiä sillä on.»

Kerttu: Mutta eikö nyt loppujenkin lopuksi tultu

siihen, että ihmisen on oltava hyvä muille sen vuoksi, että hän löytäisi oman onnensa, siis itsekkäistä syistä?

Paavo: Voihan tietysti joskus puhua itsekkyydestä silloinkin, kun ihminen auttaa toisia, aivan tavallista se ei kuitenkaan liene. Joka tapauksessa on itsekkäistä toimintavaikuttimista koetettava päästä, sillä ne eivät voi olla ihmiselle pettämättömänä ohjeena. On tapauksia, jolloin ihmisen täytyy unohtaa onnensa, unohtaa kokonaan itsensäkin. Esimerkiksi isänmaata puolustettaessa olemme velvollisia uhraamaan henkemmekin. Mutta vähemmänkin vaativissa tapauksissa tämä itsensäunohtamisen velvollisuus esiinty selvänä: jos äiti näkee lapsensa vaarassa, ei hän ajattele itseään, vaan rientää oman henkensä uhalla pelastamaan lapsensa palavasta talostakin. Kun laiva joutuu haaksirikkoon, ei kunniallinen kapteeni ensimmäisenä ajattele omaa pelastumistaan, vaan huolehtii matkustajien ja muun laivaväen turvaan saattamisesta pelastaen itsensä vasta lopuksi — jos siihen on vielä tilaisuutta.

Kerttu ja ehkä monet muut hänen kanssaan kysyvät, miksi ihmisen täytyy menetellä tällä tavalla, vastoin omaa etuaankin. Siihen ei ole muuta kuin yksi vastaus: ihmisen täytyy kuulla velvollisuuden ääntä, hänen on toteltava Jumalan käskyä: sinun pitää tehdä niin ja niin, tai älä tee sitä tai tuota. Siinä ei ole tinkimisen varaa. Ja itsekullakin meistä on sisässämme ääni, joka meille sanoo: niin on tehtävä, Jumalan käskyt ovat sitovia.

Puheenjohtaja: Ettei keskustelu joutuisi pois raiteiltaan, jätämme kysymykset luonteen ja uskonnon, velvollisuuksien ja omantunnon keskinäisistä suhteista vastaisissa kokouksissa pohdittavaksi. Pyydän teitä

vielä kiinnittämään huomiota luonteenkasvatuksen tärkeyteen.

Eero: On selvää, että hyvä luonne on tärkeä. Yhtä selvää lienee sekin, *ettei ihmisen luonne itsestään tule hyväksi*. Juuri siitä syystä, että ihmisellä on niin monenlaisia viettejä, haluja ja taipumuksia, hänen täytyy saada silmänsä auki niihin nähden, niin että hän oppisi niitä hallitsemaan eivätkä ne pääsisi hänen tekojaan määräämään.

Simolan Yrjö: Olen minäkin näitä asioita ajatellut, yhtä ja toista niistä lukenut sekä joutunut joskus omia voimia punnitsemaan. Voin sanoa, ettei luonnetta helposti rakenneta. Ennenkuin oppii johdonmukaisesti itsensä aisoissa pitämään, niin kyllä siinä saa harjoitella, saa toisenkin kerran huomata voimansa vähiksi. Mutta luulen, että tuollainen sitkeä pyrkimys siinä on sittenkin ainoa keino. Kun emme kerran ole täydellisiä ja kun ei-tietääkseni ole sellaista taikakeinoa, millä luonteemme voisimme yht'äkkiä toisenlaiseksi muuttaa, ei auta muu kuin kasvatustyö, itsekasvatus, luonteenkasvatus.

Puheenjohtaja: Totean siis keskustelun nojalla meidän olevan yksimielisiä seuraavista seikoista:

Hyvä luonne on yksilön menestymisen ja onnen ehto.

Hyvä luonne tekee ihmiset soveliaiksi yhteiselämään ja on siten onnellisen yhteiskuntaelämän edellytys.

Hyvä luonne tekee ihmisen kykeneväksi täyttämään raskaatkin velvollisuutensa.

Koska luonteemme ei ilman muuta ole riittävän hyvä, on siis tärkeää sen määrätietoinen ja johdonmukainen kasvattaminen.

---

2. Mitä luonne on?

Uudelleen kokoonnuttuaan Ylisjärven yhdistys jatkoi keskusteluaan.

Puheenjohtaja: Viime kerralla totesimme luonteenkasvatuksen tärkeyden. Nyt meidän olisi koetettava itsellemme tarkemmin selvittää, mitä luonne on, saadaksemme siten kestävän pohjan jatkuville keskusteluille.

Kerttu: Eiköhän voitaisi sanoa, että *luone on perussävy, jolla suhtaudumme kaikkiin ulkopuolisiin tapahtumiin ja joka myös määrää tekojemme laadun.*

Eero: Kertun sanonnan kanssa käy yhteen jostakin kirjasta lukemani lause, että luonne on kuin *tavaraleima* tai tehtaan merkki: kuten samasta tehtaasta lähtevissä tavaroissa on kaikissa sama merkki, niin on yhden ihmisen kaikilla teoilla jokin yhteinen piirre, josta ne tunnetaan juuri hänen teoikseen. Sanotaan, että ulkoa meidänkin kieleemme lainattu ja luonnetta merkitsevä sana *karakteeri* onkin alkujaan tarkoittanut *leimaa* tai *merkkiä,* jolla esim. tiilentekijä tai vaskenpiirtäjä merkitsi teoksensa.

Paavo: Jo vanhoista ajoista on erotettu toisistaan *neljä eri luonnetyyppiä eli luonnelaatua: sangviininen eli vilkasluontoinen, melankoolinen eli raskasmielinen, koleerinen eli kiivasluontoinen* ja *flegmaattinen eli hidas- ja tyyniluontoinen.*

Puheenjohtaja: Asia tulee selvemmäksi, jos voidaan mainita esimerkkejä siitä, miten Paavon mainitsemat luonnetyypit elämässä käyttäytyvät.

Kerttu: Minusta tuntuu kuin vilkasluontoiset ihmiset olisivat mukavimpia: he ovat iloisia ja reippaita, he eivät ota vastoinkäymisiä liian raskaasti, he ovat yritteliäitä ja monipuuhaisia ihmisiä, joiden käsitykseni mukaan pitäisi elämässä menestyä.

Paavo: Joskus menestyvät, joskus ei. Juuri se, että he ovat niin monipuuhaisia, estää heitä pysyvämpää menestystä saavuttamasta. He innostuvat niin helposti uusien asiain ajamiseen, että heidän entiset puuhansa unohtuvat ja jäävät keskeneräisiksi. Suurin osa heidän paljosta touhustaan menee siten vallan hukkaan kaikista heidän hyvistä aikomuksistaan huolimatta. Kuten joku kirjailija sanoo, sangviininen ihminen on sanoissaan hyvin oppinut, ei todellisuudessa; jos hänen työnsä on kirjallisella alalla, silloin hän on monien kirjoittamattomien teosten luoja; liike-elämässä hän on monien yritysten ja vähäisen osingon mies; teollisuudessa kaikkien ammattien harjoittaja sekä elämässä yleensä suurten lupausten mutta vähäisten aikaansaannosten mies.

Eero: Samaa lienee sanottava vilkkaasta naisesta?

Paavo: Tietysti.

Eero: Heidän lohdutuksenaan on kuitenkin se tieto, että vilkasluontoiset myös suuressa määrässä voivat mukautua kaikenlaisiin elämänoloihin, etteivät heitä, kuten Kerttu jo huomautti, surut paljon paina.

Paavo: Melankoolikkoa eli raskasmielistä ei viehätä jokainen uusi asia, mutta mihin hän kerran tarttuu, siinä hän sitkeästi pysyy.

Eero: Ennenkuin sellainen ihminen mihinkään uuteen tarttuu, hän harkitsee asiaa perinpohjin. Usein hän ei harkintaa pidemmälle pääsekään, ei sittenkään, vaikka asia näyttäisi hyvältäkin. Hän iloitsee siitä hyvästä, mitä hänen ajatuksensa lupaavat, hän vaipuu haaveilemaan ja nauttimaan mielikuvistaan, niin ettei häneltä liikenekään yritteliäisyyttä panna toimeksi noita kauniita ajatuksiaan ja kuvitelmiaan. Tämä piirre näkyy kulkevan kirjallisuudessa haavemielisyyden, tunneherkkyyden ja sentimentaalisuuden nimellä.

Paavo: Koleerinen eli kiivasluontoinen tekee nopeasti päätöksensä käytännöllisten asianhaarain mukaan ja pyrkii sitten sitkeästi päämääräänsä.

Yrjö: Flegmaattista eli tyyniluontoista pitävät jotkut parhaana luonnetyyppinä. Sellainen ihminen ei kerskaile aikomuksillaan eikä saavutuksillaan. Hän ei hätäile tiukassakaan paikassa. Hän on aina tyyni, ehkäpä joskus liiankin hidas, mutta hänessä on vastustamatonta voimaa.

Eero: Tämä luonteen omintakeisuus esiintyy myös valitettavassa muodossa: sulkeutuneisuutena ja luoksepääsemättömyytenä, niin ettei toinen ihminen mitenkään pääse näkemään, mitä hänen sisällään liikkuu.

Paavo: Kasvattajan kannalta se lienee valitettavaa, koska hänen, tuntematta kasvattinsa sisäistä elämää, on mahdotonta arvata, mikä menettelytapa ja mitkä kasvatuskeinot olisivat parhaat. Muita ihmisiä liikuttanee verrattain vähän, mitä meidän sisällämme liikkuu.

Eero: Arvailu siitä, mitä toisen ihmisen sisällä liikkuu, usein ratkaisee suhteemme häneen. Mutta luonnollisesti kiusallisin on kasvattajan asema tuollaisen

liikkumattoman tyyneyden ja hitauden edessä. Siinä toteutuu englantilaisessa sananlaskussa lausuttu ajatus: »Vaikeinta ei ole ajaminen pillastuneella hevosella, vaan kuolleella.»

Puheenjohtaja: Näiden neljän luonnetyypin lisäksi on luonnollisesti olemassa lukematon joukko välimuotoja ja yhdistelmiä sekä sellaisia luonteita, joita ei voi lukea mihinkään näiden päätyyppien piiriin kuuluvaksi, vaan joissa vallitsevana sävynä on jokin muu ominaisuus, kuten pelko, alakuloisuus jne. Huomaamme siten, että luonteita on perussävyyn nähden hyvin monenlaisia kuten elämäkin yleensä on kirjava. Mutta keskustelu on nyt antanut vasta yhden vastauksen kysymykseen, mitä luonne on. Pyydän tarkastelemaan asiaa vielä muilta puolilta.

Yrjö: Ihminen voi sisimmässään olla toista kuin miltä hän ulospäin näyttää. Se mitä ihmiset meistä sanovat, siis meidän maineemme, saattaa perustua meidän tekoihimme ja sanoihimme sekä käytökseemme, sikäli kuin nämä seikat ovat tulleet ihmisten tietoon — mutta heidän kiitoksensa tai tuomionsa meistä voi sittenkin olla väärä. Meidän sisimpämme, meidän luonteemme on ehkä kuitenkin toisenlainen, vaikk'eivät sitä näe muut kuin Jumala.

Kerttu: Mille sitten on pantava luonnetta arvosteltaessa suurempi paino, ihmisen teoilleko vai hänen ajatuksilleen?

Eero: Olen lukenut jostakin määritelmän, että *luonne on kaikkien ajatusten kokonaissumma.*

Paavo: Huomattakoon kuitenkin, että voimakkaimmat ajatuksemme ilmenevät tekoina. Toisaalta tekomme kaikkine seurauksineen vaikuttavat meidän

ajatuksiimme paljon suuremmalla voimalla kuin pitkältikin haudotut ajatukset, jotka eivät ole johtaneet tekoihin. Paremmin on siksi paikallaan määritelmä, että *»luonne on elämänkokemuksen tulos»*.

Eljas Nykänen: On selvää, että luonne on enemmän kuin ajatustapa ja mielenlaatu. *Luonteen täytyy ilmetä mielenlaadun mukaisessa toiminnassa.*

Paavo: Koska mielenlaatu, ihmisen olemuksen perussävy ei voi hyvin nopeasti muuttua, seuraa siitä, että se myös ilmenee samantapaisina tekoina. Se toisin sanoen määrää meidän tapamme. Tästä on johdettu sellainen määritelmä, että *luonne on sama kuin meidän tapamme.*

Kerttu: Ehkä voisimme paremmin sanoa, että luonne ilmenee tapoina. Jos ihmisellä on hyvä luonne, sen täytyy ilmetä hyvinä tapoina, vieläpä sillä tavalla, ettei hänen tarvitse harkita, miten hänen on meneteltävä jossakin tilanteessa, vaan että hän osaa arvelematta tehdä oikein. Vasta silloin voimme olla varmoja siitä, että asianomaisen luonne on hyveellinen. Esim. jos ihminen on hukkumassa, silloin ei rannalla seisovan ole ryhdyttävä laskemaan, kumpi yhteiskunnan kannalta paremmin joutaa kuolemaan, hänkö vai vaaraan joutunut. Jalo ihminen ei tällaisessa tapauksessa edes pysähdy miettimään, osaako hän uida vai ei.

Eero: Tuo on jo liioittelua, olkoon että liioitellaan hyvän puolesta. Ei ihminen sentään saa tulla hyvienkään tapojensa tai periaatteittensa sokeaksi orjaksi. Johtuu tässä mieleeni vanha sananparsi: »hyvä mies, mutta ei kovin viisas». Niin sanottu »hyvyys» ei toki saa tulla käytännöllisen järkevyyden edelle.

Paavo: Eero menettelee väärin asettaessaan vas-

takkain luonteen hyvyyden ja käytännöllisen viisauden. Jos tällä viisaudella tarkoitetaan pelkästään omien etujen valvomista, siis itsekkyyttä, silloin se on asetettava luonteen hyvyyden vastakohdaksi; mutta silloin ei hyvyyden ole väistyttävä, vaan itsekkyyden, siitä olemme jo aikaisemmassa keskustelussa sopineet. Jos sillä tarkoitetaan todellista viisautta, silloin se ei joudu hyvyyttä vastustamaan, vaan sitä tukemaan: eihän ole viisasta hyvän vastustaminen.

Eljas: Tavat, hyvätkin tavat ovat vain kuvastusta itse luonteesta, kuten täällä jo on sanottukin. *Luonteen keskeisimpänä osana on ihmisten tahto.* Sen tulee määrätä yksityisten tekojemme laatu ja sen tulee ohjata myös tapojemme muodostumista. Jos me nim. menettelemme useamman kerran samalla tavalla eri tapauksissa, joihin nähden tahdollamme on vapaus valita yksi tai toinen menetelmä, niin tämä toimintamme ja tahtomisemme samanlaisuus vaikuttaa meidän tahtomiseemme tulevaisuudessakin: me tahdomme samaa silloinkin, olemme siis tottuneet määrätynlaiseen menettelyyn, se on tullut tavaksemme. Täten »*ihmisen tahto saa, hänen alkuperäisen sielunlaatunsa ja tottumukseksi muuttuneen toimimistapansa yhteisvaikutuksesta, määrätyn pääsuunnan, jota sanotaan luonteeksi*», kuten professori Th. Rein asian määrittelee. Hyvät tottumukset ovat täten ihmiselle suureksi avuksi. Ne ovat antamassa hänen luonteelleen johdonmukaisuutta ja vakavuutta. Mutta pelkät tottumukset eivät riitä antamaan luonteelle täydellistä lujuutta ja horjumattomuutta. Ihminen joutuu usein sellaisten uusien tilanteiden eteen, joihin nähden hänellä ei vielä ole tapoja.

Silloin hän tarvitsee tuekseen varmoja *periaatteita,* joihin hänen tahtonsa voi nojata.

Paavo: Oli hyvä, että teit nämä viimeiset huomautukset, sillä on selvää, ettei luja tahto sellaisenaan kelpaa luonteen perustukseksi. Itsekkäässä toiminnassa tai suorastaan rikosten teillä voidaan osoittaa myös lujuutta, mutta sellainen luonne ei suinkaan ole tavoiteltava.

Eljas: Aivan niin. Tavallisesti ei ihmisellä ole vain yksi periaate, jota hän pyrkii noudattamaan, vaan useampia, jotka kuitenkin ovat — tai joiden ainakin pitäis olla — keskenään *sopusoinnussa.* Rahanhimo, vallanhimo, jopa nautinnonhimokin jossakin rajoitetussa määrässä voivat kulkea hyvin rinnan toisiaan häiritsemättä. Samoin ovat kymmenen käskyn lait keskenään sopusoinnussa. Niin ovat myös kristillisen siveysopin määräykset samansuuntaisia, kuten esim. »rakasta lähimmäistäsi niin kuin itseäsi» ja »mitä te tahdotte ihmisten tekevän teille, tehkää se myös heille» jne. Hyväksyttyään tällaisia periaatteita toimintansa ohjeeksi, ihmisen teot ovat sopusoinnussa keskenään, hän on ehyt luonne. Mutta noudattaessaan keskenään ristiriitaisia periaatteita, ihminen on häilyvä, hänen luonteensa on heikko, sanotaanpa sellaista henkilöä luonteettomaksikin. Tällöin ihminen joutuu myös vaikeaan ristiriitaan itsensä kanssa.

Kerttu: Selitäpä tarkemmin, mitenkä kaikki tuo voisi tehdä meille ymmärrettävämmäksi, mitä luonne on.

Eljas: Koetan selittää. Kysyisin ensiksi, mitä merkitsee sanonta, että ihmisellä on sisäisiä taisteluja?

Kerttu: Kun ihmisen velvollisuus vaatii tekemään

yhdellä tavalla, mutta mieli tekee menettelemään toisin, silloin velvollisuudentunto ja mielihalumme ovat ristiriidassa keskenään.

Eero: Kuten meidän kyytipojallamme usein on pyhäaamuna: toiset jäävät jouten lojuilemaan kotiin, mutta hänen on lähdettävä jotakin matkailijaa kyyditsemään, koska pyhäkään ei vapauta majataloa kyytivelvollisuuksista. Näkyy siinä välistä sisu kiehuvan.

Eljas: Niinpä niin. Tässä siis asettuvat vastakkain velvollisuudentunto ja mieliteko. Samoin voivat joutua vastakkain erilaiset mieliteot. Esim. palvelustyttö on jo kauan ennen vapaaviikkoa ajatellut mielihyvin äitinsä pyynnön täyttämistä ja matkustamista loman saatuaan häntä tapaamaan. Mutta toisaalta hänen tekisi mieli ostaa äidilleen jokin lahja. Hänen rahansa eivät riitä sekä matkaan että lahjaan: hänen on vaikea päättää, kumminpäin hän tekee.

Paavo: Varsinaiset velvollisuudet myös saattavat joutua ristiriitaan keskenään. Kuvitelkaamme myymäläapulaista, joka on tupakoimaton ja joka pitää velvollisuutenaan asuinpaikassaan ja kauppa-apulaisyhdistyksessä ajaa aatettaan, tupakoimattomuutta. Saadakseen toisaalta isäntänsä voiton mahdollisimman suureksi, hänen tulisi kuitenkin aina kehua niitä tupakkalaatuja, joita heillä myydään, ja koettaa saada niitä sillä tavalla enemmän kaupaksi. Siinä on vaikea asema.

Eljas: Ristiriidan ulkonaisena aiheuttajana voi olla myös toinen ihminen ja tämän toisen tahto. Jos esim. talon renki joutuu isännän käskystä sekoittamaan kuorittua maitoa tai vettä sellaiseen maitoon, jota myydään kuorimattoman nimellä, saattaa se hänestä olla

hyvin vaikeaa. Mutta vaikka *ristiriidan* ulkonaisena syynä on toinen henkilö, on *todellisena syynä se, että ihmisessä itsessään on kaksi puolta, joista toinen kehoittaa menettelemään yhdellä tavalla, mutta toinen käskee kulkemaan aivan vastakkaiseen suuntaan.* Kerrotussa tapauksessa siis ihmisen sisällä on kaksi pyrkimystä: halu noudattaa isännän käskyä, mikä merkitsee yhden velvollisuuden noudattamista, ja sitä vastassa halu olla rehellinen, mikä merkitsee toisen velvollisuuden noudattamista. Koska hän ei voi yhtaikaa tehdä molempia, hänen täytyy valita näiden kahden halun välillä.

Eero: Minkä mukaan hän nyt vaalin toimittaa?

Eljas: *Ratkaisijana on päämäärä,* mihin hän elämässä yleensä pyrkii. Päämäärästä riippuvat ihmisen *periaatteet,* jotka ovat hänelle ojennusnuorana yksityistapauksissa. Uskonnolliselle ihmiselle on Jumalan lapseksi tuleminen elämän korkein päämäärä. Hänen periaatteensa ovat silloin sopusoinnussa tämän päämäärän kanssa, hänen täytyy olla rehellinen, avulias, lähimmäisiään rakastava jne. Jos hän joutuu velvollisuuksien ristiriitaan, niin hänen päämääränsä eli ihanteensa osoittaa hänelle, mikä velvollisuuksista on suurempi, so. mikä niistä vie päämäärää kohti, muiden on väistyttävä. Sillä henkilöllä taas, jonka korkeimpana päämääränä on aineellinen menestyminen, ovat periaatteet luonnollisesti jossakin määrin toisenlaiset. Esim. kysymyksessäolevassa tapauksessa renki voi aineellisista syistä noudattaa isännän tahtoa. Siis ihminen *hyväksyy haluistaan, toiveistaan ja ajatuksistaan ne, jotka lupaavat viedä häntä kohti hänen päämääränsä eli ihannettaan.* Nämä puolet hänessä siis muo-

dostavat hänen *todellisen itsensä.* Ne järjestyvät keskenään sopusointuisiksi ja ne pääsevät toteutumaan elämässä. Kaiken sen, mikä ei ole sopusoinnussa hänen päämääriensä kanssa, siis muut toiveensa, ajatuksensa ja mielitekonsa, hän hylkää. Ne jäävät ikäänkuin hänen »minänsä» ulkopuolelle. Onhan jokapäiväisessä puheessakin aivan tavallinen esim. tämäntapainen sanonta: »Sanat pyörivät jo suussani, mutta sitten minä hillitsin kieleni.» Siinä siis ovat vastakkain omat sanat ja oma kieli yhtäällä ja — »minä» toisaalla. Tämä »minä», tämä johonkin päämäärään pyrkivä ja sopusointuiseksi *»järjestynyt minä»*, kuten sitä eräs kirjailija kutsuu, se juuri *on ihmisen luonne.* Kun ihminen koettaa toteuttaa tämän »järjestyneen minän» pyrkimystä saavuttaa päämäärä, silloin ihminen *tahtoo. Tahto on siis »järjestyneen minän» toimintaa,* sen pyrkimystä toteutua elämässä. Tämä selittää, miksi tahto on luonteen keskeisin osa.

Eero: Jos ihminen lankeaa kiusaukseen, jos hän t kee teon, jonka hän tietää pahaksi, niin sinun selityksesi mukaan hän siis tahtoo tehdä pahaa, hän hyväksyy tuon pahan, niinkö?

Eljas: Aivan niin. Kiusaus on vallan voimaton ihmiseen nähden, ellei ihmisellä itsellään ole halua »langeta kiusaukseen». Monilla raittiilla ihmisillä ei ole pienintäkään halua väkijuomiin. Vaikka näitä juomia olisi heidän ulottuvillaan yhtä hyvin kuin juoppojenkin saatavana, heille ei johtuisi mieleenkään niitä hankkia, tai juoda. Vaikka sellainen ihminen sattuisi löytämään »trokarin» kätkemän viinapullon, ei tuo pullo olisi hänelle pienimmäksikään kiusaukseksi. Juomarin laita on aivan toinen. Sama löytö saisi hänessä heti sytty-

mään juomahalun. Hän tahtoisi juoda — ja tietysti myöskin joisi. Mahdollisesti hänessä herää toisenlaisiakin ajatuksia, jotka varoittavat juomasta, mutta hän hylkää ne, työntää pois luotaan, hän ei hyväksy niitä: ne ajatukset eivät kuulu hänen »järjestettyyn minäänsä». Halu juoda on osa hänen minästään, se on osa hänen tahdostaan ja siksi hän juo. — Näistä esimerkeistä näemme, että sama ulkonainen syy, viinapullon käsille saaminen, vie aivan erilaisiin tuloksiin: yhteen henkilöön nähden se ei vaikuta mitään, toinen juo arvelematta sen sisällöstä, mutta kolmannessa syntyy sisäinen ristiriita: juodako vai ei. Tässä viimeisessä tapauksessa saattaa ratkaisu kallistua kumpaan suuntaan hyvänsä, riippuen henkilön »järjestyneestä minästä». »Kiusausta» ei näin ollen ole käsitettävä niin, että siinä olisivat vastakkain yhtäällä ihminen ja hänen lujempi tai heikompi tahtonsa — toisaalla kiusauksen esine (esimerkissämme viinapullo) houkuttelemassa, vaan on asia sillä tavalla, että kiusaus on sisäinen jännitys kahden eri suuntiin vetävän halun kesken.

Paavo: Se oli hauska selitys. Henkilöllä, jolla ei ole mitään halua »langeta», ei liioin ole mitään kiusausta.

Kerttu: Kiusausta ei ole siis myöskään henkilöllä, joka tekee jonkin, toisten mielestä tuomittavan teon, ellei hänellä itsellään ole mitään vastakkaiseen suuntaan kulkevia ajatuksia tai epäilyksiä, jotka ovat vallalla muissa ihmisissä?

Eljas: Niin juuri. Henkilö, joka pitää esim. ruokaryyppyä asiaankuuluvana, ottaa naukkunsa ilman pienimpiäkään omantunnon vaivoja, aivan samoin kuin me tavalliset ihmiset syömme, milloin on nälkä, näke-

mättä ruoassa mitään »kiusauksen» esinettä. Meidän minämme hyväksyy eräät teot niin täydellisesti, ettemme löydä itsestämme pienintäkään vastustavaa ääntä. Minämme, se on tahtomme, toimii näissä asioissa niin helposti ja vaivattomasti, että tuskin huomaamme tahtomme olevan liikkeelläkään. Tavallisesti tulemmekin tahtoomme kiinnittäneeksi huomiota ainoastaan silloin, kun sillä on vastuksia voitettavana sisällämme.

Yrjö: Iän mukana tahtomme ja sen perustuksena oleva »järjestynyt minämme» tulee yhä kiinteämmäksi. Tahtomme ja tekomme liikkuvat vain tutuilla laduilla. Uusien näkökantojen omistaminen käy yhä vaikeammaksi, samoin entisistä katsantokannoista luopuminen. Taipumukset ja halut, joita emme ole päästäneet teoiksi, joita emme ole hyväksyneet ennen, kadottavat yhä enemmän voimaansa, käyvät siis yhä heikommiksi. Luonteemme tulee näin yhä selväpiirteisemmäksi.

Puheenjohtaja: On tarpeen koota keskustelun tulokset ja esitetyt näkökannat. Luulen, että voimme tällöin yhtyä seuraavaan lauselmaan:

Omistettuaan jonkun päämäärän tai useampiakin tarkoitusperiä elämänsä perustukseksi ihminen valitsee käytännöllisiksi toimintaohjeikseen tähän päämäärään johtavia periaatteita. Niiden mukaan hän hyväksyy sisällään, sielussaan, liikkuvista ajatuksista, tunteista, taipumuksista ja vieteistä ne, jotka näyttävät vievän hänen päämääräänsä ja jotka ovat sopusoinnussa hänen periaatteittensa kanssa. Näin rakentuu ihmisen »järjestynyt minä», jonka toteutumispyrkimys ilmenee tahtona. Tämä järjestynyt minä on ihmisen luonne.

Erilaiset luonteet esiintyvät elämässä toisistaan jyrkemmin tai lievemmin eroavina, joskus selvinä luonnetyyppeinä. Luonne antaa ihmisen suhtautumiselle itseensä ja ympäröivään elämään sekä hänen teoilleen määrätyn perussävyn, josta eri luonteet tunnetaan.

---

3. Perinnöllisyys ja ympäristö.

Puheenjohtaja: Tänä iltana meidän on otettava keskusteltavaksi hyvin vakava kysymys, nim. perinnöllisyyden ja ympäristön osuus luonteen muodostuksessa. Sanoin tätä kysymystä vakavaksi siitä syystä, että ihmiset usein syyttävät huonoa perintöä sellaisista heikkouksistaan, joita vastaan he eivät yritäkään taistella tai joista he eivät haluakaan päästä. He kuittaavat koko asian lyhyesti sanomalla: »Isäni oli samanlainen, kai minä olen sen perinyt häneltä.« Näin he tekevät ehkä helpostikin korjattavat luonteen viat pysyviksi ja aiheuttavat itselleen sanomattoman paljon pahaa. Toisaalta ei ajatella tai ei osata kiinnittää huomiota siihen suureen vaikutukseen, mikä ympäristöllä on meihin ja meidän teoillamme ympäristöömme. Mikäli emme ole kyllin valppaita, omistamme helposti toisten vikoja ja, mikä pahinta, istutamme omat vikamme toisiin, nuoriin ihmisiin ja varsinkin lapsiin. Miten paljon syntiä tässä suhteessa tehdään, sitä harvoin ajatellaan.

Yrjö: Jotta meidän keskustelumme veisi tuloksiin, on meidän ensiksi tehtävä itsellemme selväksi, mitä

tarkoitamme perinnöllisyydellä. Meillä on ominaisuuksia, jotka ovat selvästi vanhempiemme ja esivanhempiemme meille perinnöksi jättämiä ja joita me emme mitenkään voi muuttaa toisenlaisiksi. Ensiksikin ruumiilliset ominaisuutemme. Jos jollakulla on tumma tukka, ei hän millään ponnistuksella saa sitä vaaleaksi — emme tässä yhteydessä pane arvoa tukan värjäämiseen, sillä tällä keinotekoisella tavalla ei saada pysyvästi muuttumaan väriä toiseksi. Samoin pysyy ruskeasilmäinen aina ruskeasilmäisenä. Jos luonto kenestä tekee lyhytkasvuisen, ei häntä parhaalla ja runsaimmallakaan ravinnolla saada pitkäksi. Vaikka vanhemmat kuolisivat lapsen syntyessä tai vaikka lapsi heti syntymänsä jälkeen vietäisiin toiseen maahan, kauas vanhemmistaan ja ympäristöstään, nämä hänen perinnölliset ominaisuutensa tulisivat sielläkin esille.

Eero: Eivätkö henkiset ominaisuudet ja luonnepiirteet periydykään?

Yrjö: Kyllä, suuressa määrässä. Me saamme perinnöksi kaikki vaistomme, viettimme ja niihin perustuvat taipumuksemme, lahjamme, taiteelliset taipumuksemme jne.

Eero: Esim. juomarin pojasta tulee juomari.

Yrjö: Ei suinkaan aina. Ja tässä me tulemmekin alueelle, johon nähden käsitykset ovat hyvin sekavia ja hataralle pohjalle rakentuvia. Kaikki aikuisten ihmisten n.s. taipumukset eivät suinkaan ole perittyjä. Yleisenä sääntönä on, että *hankitut ominaisuudet eivät periydy.* Jos mies on sahassa katkaissut kätensä, niin eivät hänen lapsensa sen jälkeen synny kädettöminä, vaan yhtä terveinä kuin muutkin. Jos joku lukemalla hankkii itselleen suuret tiedot, eivät ne mene perintönä lapsille,

vaan on lasten tietoja hankkiakseen myös luettava. Sama on laita juomahimon: jos ennen raitis mies rupeaa käyttämään väkijuomia ja vaipuu vähitellen täydelliseen juoppouteen, ei juoppous mene perintönä hänen lapsiinsa. Jos hänen lapsistaan tulee juomareita, on se vain seurausta osaksi siitä, että lapset vanhempien huonon elämän seurauksista ovat tulleet yleensä ruumiillisesti ja henkisesti vajamittaisiksi, heikoiksi, niin etteivät he pysty vastustamaan nautinnonhimoaan, eivät pysty nousemaan terveitten ihmisten korkeammalle siveelliselle tasolle. Jos äitikin juo, saa lapsi imetettäessä alkoholia äidin maidossa, joten hän jo siinä iässä saa alkoholitottumuksen ja taipumuksen. Osaksi se johtuu lasten ja nuorten suuresta jäljittelemistaipumuksesta: kun he näkevät isän juovan, heidänkin tekee mielensä maistaa. Ja kun he näkevät tovereittensa juovan, niin he tahtovat olla myös »miehiä» ja juoda. Mutta luonnollisesti suurin vaikutus on sillä, mitä lapsi tai nuori kotona näkee, koska se on aina hänen silmiensä edessä ja koska hän kotiväen toimia siten tulee pakosta useimmiten jäljitelleeksi.

Paavo: Isän ja äidin esimerkki vaikuttaa syvimmin tietysti siitäkin syystä, että lapsi on rakkaudella heihin kiintynyt ja että vanhempien työt ja sanat ovat hänestä hyviä, seuraamisen arvoisia.

Eljas: Minkä lapsi pienenä saa kokea, painuu usein lähtemättömästi hänen sieluunsa myös siitä syystä, että hän omistaa kaiken näkemänsä ja kuulemansa ilman arvostelua. Hänellä ei ole omia kokemuksia, joihin hän voisi verrata toisten tekoja tai sanoja ja jotka voisivat varoittaa häntä jonkin uuden näkökannan omaksumisesta. Mitä hän näkee ympärillään, se on

kaikki luonnollista, se on niinkuin sen tuleekin olla. Jos hän näkee isänsä juovan, niin se hänen mielestään kuuluu asiaan. Ja jos hän pyytää isältänsä saada maistaa tämän juomaa ja isä sen kieltää, niin tämä seikka ei mitenkään muuta hänen käsitystään. Onhan hänen ympärillään paljon sellaista, jota aikuiset tekevät, mutta jota hän ei saa tehdä: äiti hämmentää kiehuvaa puuropataa — hän ei saa sitä tehdä; äiti kaataa kahvia suuresta pannusta — hän ei saa kuumaan pannuun koskeakaan; isä valjastaa hevosen ja ajaa sillä — hän ei saa mennä edes tallissa hevosta taputtamaan, sillä aina varoitellaan, että se voi potkaista lasta. Häneen jää tästä se käsitys, että kun häukin tulee suureksi, niin sitten hän saa tehdä kaikkea, mitä aikuisetkin tekevät, vaikka se nyt, hänen pienenä ollessaan, onkin häneltä kiellettyä. Hänellä on näkemänsä ja kokemansa perusteella suoranainen halu tehdä samoja tekoja. Sopivan tilaisuuden tullen ja pienenkin houkutuksen vaikutuksesta tämä halu puhkeaa teoksi, puhkeaa sitäkin helpommin, kun hänen vastustuskykynsä kaikenlaatuisiin houkutuksiin ehkä on tavallista heikompi. Hänen ympäristönsä näkee tapahtumain kehityksen ja ehkä säälitellen sanoo: »Kai se on isältä perittyä, isäkin oli juomari.» Hän itsekin rupeaa uskomaan tähän muka perimäänsä ominaisuuteen, jolloin hänen on jotenkin mahdotonta kiusausta kestää. Vaikka hänessä usein heräisikin ajatuksia, että pitäisi lakata juomasta, jäävät sellaiset ajatukset voimattomiksi kohdatessaan vastassaan melkeinpä kohtalon lujalta kuulostavan vastaselityksen: se on veressä minulla, täytyyhän minun juoda!

Eero: Mutta onko sitten suurtakaan erotusta ole-

massa todellisen perinnöllisen ominaisuuden ja Yrjön ja Eljaksen kuvaileman jäljittelemällä syntyneen ominaisuuden välillä?

Yrjö: On ja hyvin suuri onkin. Juomatapaa ja monta muuta ominaisuutta voi hyvällä syyllä verrata rahaan tai muuhun omaisuuteen, jonka saamme vanhemmiltamme. Se ei tule lasten omaisuudeksi välttämättömyyden pakosta: vanhemmat saattavat lahjoittaa omaisuutensa vieraille[1]) tai voivat lapset kieltäytyä ottamasta vastaan sitä. Ja kokemuksesta tiedämme kaikki, että perityt varat usein nopeasti tuhlataan, koska niiden kokoamisessa ei ole ollut itsellä vaivaa. Aivan samoin on monien inhimillisten ominaisuuksien ja tapojen laita: vanhempien tavat eivät mene perintönä lapsille, vaikka ne voidaankin heille siirtää. Lasten ei ole pakko tulla kaikissa suhteissa samanlaisiksi kuin heidän vanhempansa. Vaikka isä on hyvin säästäväinen ja kitsas, voi pojasta tulla tuhlari; vaikka äiti olisi hyvin kielevä, saattaa tyttärestä tulla harvapuheinen; kaikin puolin työteliäillä ihmisillä saattaa olla laiskoja ja toimettomia lapsia; juomarin lapsista saattavat toiset olla raittiita, toiset isäänsäkin pahempia juoppoja jne. Tämäntapaiset ominaisuudet eivät mene perintönä. Me voimme omistaa tai hylätä ne. Se on meidän lohdutuksemme ja siihen voi luonteenkasvattaja rakentaa toivonsa: koska joku itsessämme huonoksi osoittautunut ominaisuus ei ole peritty, on

[1]) Suomen lain määräys, ettei rintaperillisiä saa sivuuttaa kiinteätä omaisuutta testamentatessa, voidaan tässä yhteydessä jättää ottamatta huomioon, sillä voihan laki muuttua.

useimmissa tapauksissa olemassa mahdollisuus siitä vapautumiseen.

Paavo: Perinnöllisinä täytyy pitää ainoastaan sellaisia ominaisuuksia, jotka oleellisesti kuuluvat ihmiseen ja joista hän ei voi vapautua. Sellaisia ovat esim. vaistot ja vietit. Suurimmallakaan ponnistuksella ei ihminen voi tehdä niitä olemattomiksi. Jos esim. jotakuta tahdotaan antaa selkään, niin emme voi kuvitella ihmistä, joka ei haluaisi puolustautua — eri asia on, onko hänellä keinoja puolustaa itseään, vai täytyykö hänen ilman muuta alistua nöyryytystä ja kipuja kestämään, mutta hänen puolustautumishaluansa ei voida tukahduttaa. Samoin on laita muiden sentapaisten ominaisuuksiemme: pelkoa, sukuviettiä, uteliaisuutta, vanhemman kiintymystä jälkeläisiinsä, kunnianhimoa jne. emme millään voi itsestämme kokonaan hävittää.

Eljas: Tässä yhteydessä lienee syytä todeta vieteistä ja vaistoista paitsi että ne ovat *perinnöllisiä* myös se, että niitä *ei voida hankkia* ja että *jokaisella* normaalisella ihmisellä *on kaikki vietit ja vaistot.*

Eero: Jos siis hullut tai muuten rakenteeltaan sairaalloiset ja puutteelliset jätetään huomioonottamatta, niin kaikkien ihmisten luonteidenhan sitten pitäisi perinnäisiltä osiltaan olla samanlaisia, vai kuinka?

Yrjö: Ei sentään. Vaikka kaikilla ihmisillä onkin samat vietit ja vaistot ja samanlaatuiset lahjat, on selviä eroavaisuuksia olemassa eri viettien ja lahjojen vahvuudessa. Tämä henkisen rakenteen erilaisuus johtuu usein aivojen ja hermoston erilaisesta rakenteesta ja on ulkonaisestikin todettavissa. Aivot ovat eri ihmisillä eri suuret ja toisilla ovat toiset aivojen

osat kehittyneet vahvemmin, toislla taas jotkut muut osat. Samoin on erilaisuutta havaittavissa muun hermoston rakenteessa. Kun jokin vaikute, ärsytys kulkee hermosäikeitä pitkin ja varsinkin kun se siirtyy hermosolmun kautta toiseen säikeeseen, se kohtaa siinä suurempaa tai pienempää vastusta, siis kulkee hitaammin tai nopeammin. Ne ihmiset, joilla vaikutteiden liikkuminen on hitaampaa, ovat myös luonteeltaan tasaisempia, tyynempiä ja täsmällisempiä. Toislla, joilla vaikutteet siirtyvät hyvin nopeasti, on tunne ja ajatus hyvin läheisessä suhteessa keskenään, päätös seuraa nopeasti saatua vaikutusta, ja ihmisen luonnekin on epävakaisempi. Aikaisemmin puheenaolleiden luonnetyyppien erilaisuus johtunee pääasiassa tällaisista perinnöllisistä erilaisuuksista.

Eljas: Kuitenkin on huomattava, että eräät hermostohäiriöt, jotka näyttävät selvästi perityiltä, tai omituisuudet, jotka näyttävät riippuvan ruumiin rakenteesta, voivat silti olla hankittuja ominaisuuksia, ei perittyjä. Pari esimerkkiä selventänee tämän asian. [1]) Erään miehen kädet olivat vavisseet lapsuudesta alkaen, ja oli tämä vapiseminen ilmennyt aina, milloin hän joutui kovempaan henkiseen tai ruumiilliseen ponnistukseen. Isällä olivat kädet myös vavisseet, joten ominaisuutta pidettiin perinnöllisenä. Lääkärin toimeenpanema tutkimus osoitti kuitenkin, että vapiseminen oli saanut alkunsa, kun sairas oli 3 vuoden ikäinen. Eräässä onnettomuudessa oli lapsen jalka pahasti

---

[1]) J. A. Hadfield: Moral och psykologi, s. 17 ja seur.

loukkaantunut, ja kun lääkäri tutki ja puhdisti haavaa, piteli isä kiinni pojan käsistä, ettei hän niillä päässyt lääkäriä häiritsemään. Isän kädet vapisivat ja tämä vapiseminen siirtyi pojan käsiin. Hänen aivoissaan tämä tapahtuma liittyi tuskalliseen tunteeseen, joka johtui turhasta taistelusta ylivoimaa vastaan. Itse tapahtuma unohtui myöhemmin, mutta ajatusyhtymä ponnistuksesta ja käsien vapisemisesta jäi jäljelle. Joka kerta, kun hän myöhemmin elämässä joutui kovemmin ponnistelemaan, yhdistyi hänen aivoissaan tähän ponnistukseen myös käsien vapiseminen, joten mies tosiaan luuli sitä perinnölliseksi taudiksi. Mutta kun lääkäri pääsi selville mituisuuden syntymästä, oli vika pian korjattu. — Sitten toinen esimerkki. 28-vuotias mies ei ollut koskaan voinut juoda maitoa, niin pitkälle kuin hän elämäänsä muisti, koska maidolla oli hänen suussaan niin paha maku. Hän kuvitteli sen johtuvan synnynnäisestä ruumiinrakenteen omituisuudesta. Tutkittaessa saatiin selville, että hänelle oli 3-vuotiaana annettu lääkepulveria maitoon sekoitettuna, ja oli se maistunut niin pahalle, ettei hän ollut voinut sitä niellä. Kun vihdoin kuudetta kertaa koetettiin hänet saada ottamaan lääke, tarttui lääkäri hänen leukaansa pakottaakseen hänet nielemään sen. Mutta lääkettä meni väärään kurkkuun ja lapsi oli vähältä tukehtua. Maito ja lääkepulveri liittyi näin lapsen tajunnassa kauhun tunteeseen. Itse tapahtuma unohtui, mutta jäljelle jäi ilkeän maun tunne maitoon liittyneenä, niin ettei hän voinut sitä juoda. Mutta kun nämä sairaalloiset ajatusyhtymät saatiin selville, seurasi parantuminen itsestään. Ennenkuin hän lähti lääkärin luota, tarjottiin hänelle lasi maitoa. »Tämä-

hän ei maista laisinkaan maidolta», lausui hän ja joi sen mielihyvin. Lääkkeen maku ja vastenmielisyys siis olivat hävinneet. — Mainitsenpa kolmannenkin esimerkin varsinaisten luonneominaisuuksien alalta. Oli mies, joka itsekin huomasi olevansa liian ylpeä. Mutta hän kuvitteli, että hän oli »syntynyt ylpeäksi», joten hänelle siis perinnäisten ominaisuuksien nojalla kuului kanssaihmistensä ylenkatseellinen halveksiminen. Vika oli kuitenkin kasvatuksen. Hän oli pienenä ollut herkkä ja ylen arka, joten hänen siitä syystä oli vaikea tulla toimeen toisten lasten kanssa. Kun vanhemmat muutenkin häntä hemmoittelivat, niin he tässäkin asiassa tahtoivat nähdä pojassaan vain hyvää ja puhuivat aina hänelle, ettei häneltä voitu vaatiakaan, että hän ottaisi osaa yksinkertaisen kansan lasten karkeisiin leikkeihin, sillä hän oli tuntehikkaampaa rotua, hänen suonissaan virtasi sinisempää verta ja hän oli kokonaan toista maata kuin muut. Tämä ylpeä käsitys syöpyi häneen ja säilyi hänessä pysyvästi.

Kerttu: Tuo vanha ajatus, että lapsen sielu on kuin valkea paperi, johon ympäristö kirjoittaa, täyttää sen ja siten muodostaa lapsen luonteen, näyttää olevan hyvin perusteltu.

Eljas: Emme voi sitä hyväksyä. Onhan jo osoitettu, ettei lapsen sielu ole mikään tyhjiö: hän perii määrätynlaisen ruumiinrakenteen ja kaikki vaistot ja vietit sekä monenlaisia lahjoja, jotka ilmenevät erilaisina taipumuksina, haluina ja mielitekoina. Mitkä kunkin ihmisen taipumuksista tulevat kehitetyiksi, mitkä halut tyydytetyiksi, minkälaiseksi ihmisen luonne lopulta rakentuu, se taas on ympäristön, olojen, kasvatuksen ja itsekurin tehtävä. Ihminen perii mahdolli-

suudet monensuuntaiseen kehitykseen; kasvatuksen on edistettävä niitä mahdollisuuksia, jotka johtavat lujan ja siveellisen luonteen rakentamiseen.

Eero: Tämä käsitys ympäristön vaikutuksesta ja kasvattajan tehtävästä sälyttää vanhempien hartioille ylen raskaan taakan, jopa suorastaan syyttää heitä. Jos nuoresta miehestä tulee varas, niin hän voi syyttää siitä yksinomaan vanhempiaan ja sitä surkeata ympäristöä, jossa hän on kasvanut.

Paavo: Ei yksinomaan, sillä syyllisten luetteloon täytyy ehdottomasti lisätä hänet itsensä. Onhan ensiksikin selvää, että vain ylen harvoissa poikkeustapauksissa vanhemmat tietoisesti tahtoisivat kasvattaa pojastaan varasta, vaikka he itse olisivatkin epärehellisiä. Aivan varmasti he vaativat poikaa olemaan rehellisen heitä, vanhempia kohtan. Aivan varmasti he joskus sanovat pojalleen: älä valehtele. Aivan varmasti hän on kuullut vanhempiensa tuomitsevan varkauden.

Eero: Mutta jos vanhemmat itse ovat epärehellisiä, vaikuttaa heidän esimerkkinsä enemmän kuin heidän toiseen suuntaan käyvät parannussaarnansa.

Paavo: En minä tahdo vapauttaa vanhempia syytöksistä, tahdon vain osoittaa, että huonotkin vanhemmat usein näyttävät lapsilleen myös hyviä teitä. Sitäpaitsi yhteiskunta antaa koulussa, sanomalehdistön ja kirjallisuuden avulla sekä muulla tavoin oikeita käsityksiä elämästä. Lapsi ei voi syyttää muita siitä, että hän olisi jäänyt tietämättömäksi rehellisen ja siveellisen toiminnan paremmuudesta.

Eero: Mutta hänen siveelliset käsityksensä jäävät hänen kasvaessan huonossa kodissa liian heikoiksi.

Jos muu ympäristö, naapurit ja toverit, ovat huonolla esimerkillään vahvistamassa huonoja taipumuksia, niin mistä hän ottaa voimia kohotakseen?

Paavo: Olen täysin yhtä mieltä kanssasi ympäristön ja kodin vaikutuksen suuruudesta, mutta se ei vapauta ihmistä velvollisuudesta pyrkiä parempaan. Jos ihminen velttona jättää taistelun hyvän puolesta pahoja taipumuksiaan vastaan, niin siinä on silloin hänen omaakin syytänsä.

Yrjö: Sattuvina todistuksina ympäristön ja olojen suuresta vaikutuksesta meihin ovat äkilliset luonteen- tai elämänsuunnan muutokset. Kuvitelkaamme merimiestä, joka kulkee avaraa maailmaa, mutta jolla on kotiseudulla mielitietty. Mies on iloinen, valoisa, työteliäs, säästäväinen, kaikin puolin kunnollinen, sillä hän toivoo ensi kerralla kotoisille rannoille jouduttuaan saavansa tyttönsä omakseen. Ajatus yhteisestä elämästä ja onnellisesta kodista pitää häntä kokonaan vallassaan, se antaa värin koko hänen olemukselleen. Mutta kun hän tulee kotiin varattuaan monta kaunista lahjaa mielitietylleen, hän löytää tämän — toisen vaimona. Hänessä tapahtuu silloin täydellinen sielullinen muutos. Millään ei ole mitään väliä. Hän matkustaa pois jälleen; tekee väliin työnsä kunnollisesti; jättää paikkansa, juo ja remuaa, kun sattuu sille päälle; aina hän on itseensä sulkeutunut, vain joskus katkerana yltyy kertomaan menneestä elämästään. Hän ei toivo mitään, hän on vain. Ja tämä kaikki yhden ainoan ulkonaisen tapahtuman seurauksena. — Samoin tapahtuu usein luonteen ja elämäntapojen täydellinen muutos uskonnollisen heräämisen yhteydessä.

Sitähän sanotaankin »kääntymiseksi», kääntymiseksi uudelle elämäntielle.

Paavo: Kuitenkin täytyy tärkeämpänä pitää sitä vaikutusta, mikä on pysyvästi meitä ympäröivällä ilmapiirillä, varsinkin sillä, jossa elämme lapsuudessa. Silloin syöpyvät meihin monet vaikutteet, joista toiset määräävät asenteemme elämään nähden koko iäksemme. Lapsuudenaikuisten vaikutelmien mukaan jonkinlaisena perusnäkökantana on toisilla se käsitys, että maksaa vaivan olla hyvä, toisilla se, ettei ilo pysy, toisilla se, että elämä on helppo, toisilla se, että ihmiset ovat pahoja jne.

Kerttu: Mitenkä sitten selitetään sisarusten erilaisuus? Heillähän on yhteinen perintö ja sama »ilmapiiri», joten lasten pitäisi olla toistensa kaltaisia.

Paavo: »Puusta katsoen» luulisi, että saman perheen lapsilla on kaikilla sama »perintö». Mutta ken on vähänkin tutustunut perinnöllisyysoppiin, tietää, etteivät perinnölliset ominaisuudet jakaannu tasaisesti eri jälkeläisten kesken. Osa jälkeläisistä saa toisia ominaisuuksia, osa toisia. Siten ovat sisarukset jo perinnölliseltä rakenteeltaan erilaisia, huolimatta ehdottomasti yhtäläisistä perinnön antajista, samoista vanhemmista. Se »ilmapiiri», joka kodissa vallitsee, on taas ylen harvoin samanlainen eri lapsiin nähden. Perheen vanhinta lasta kohdellaan jotenkin aina toisin kuin esim. nuorinta, joka pysyy »vaavana» melkein aikuiseksi asti, kun sen sijaan vanhin sisar on saattanut olla »äidin apulaisena» tai suorastaan »pikku äitinä» jo 4—5-vuotiaasta saakka. Jotakuta lasta pitävät vanhemmat erikoisesti »lellikkinään», joku toinen ehkä jää erikoisemmin lapsipuolen asemaan. Vastaavasti

joutuvat lapset katselemaan elämää aivan eri silmin ja heidän luonteensa muodostuu erilaiseksi.

Eero: Entä mitä on sanottava perinnöllisyyden ja ympäristön osuudesta erikoisen suuriin kykyihin ja lahjoihin nähden?

Yrjö: Epäilemättä lahjakkuus ja samoin toisaalta tyhmyys ovat perinnöllisiä. Ikävä vain, että monesti hyvinkin suuret lahjat jäävät kehittämättä, niin että asianomainen itse ei tiedä mitään lahjoistaan eikä niitä liioin tunne hänen ympäristönsä. Tällä tavalla meidänkin kansaltamme menee äärettömän paljon käyttökelpoista ainesta hukkaan. Mutta jos ihminen on syntyjään tyhmä, ei häntä voi minkäänlainen koulunkäynti eikä hienoinkaan kasvatus tehdä terävä-älyiseksi. Siten on selitettävissä, että ns. sivistyneissäkin, joille kuitenkin ympäristö sekä koulu ovat tarjonneet runsaita sivistysvaikutteita, tapaa paljon paksupäisiä yksilöitä, jotka eivät laisinkaan tunne elämää ja oloja seurustelupiirinsä ulkopuolelta, ja joiden mielipiteet ovat hyvin ahtaat.

Eljas: Tahdon erikoisesti painostaa sitä, ettei perinnöllisellä lahjakkuudella sellaisenaan ole suurtakaan arvoa. Johan Yrjökin huomautti, että kehittämättä jätetyistä lahjoista ei asianomainen itsekään tiedä mitään. Käytännöllisiksi kyvyiksi voidaan lahjat kehittää ainoastaan jatkuvan harjoituksen avulla. Vain ahkeralla työllä voimme luonnon antamista lahjoista kehittää suuria kykyjä. Saattaapa aivan keskinkertaisilla lahjoilla varustettu uuttera henkilö sivuuttaa lahjakkaamman, jos tämä luottaa lahjojensa suuruuteen eikä välitä työllä kehittää ja harjoittaa niitä. Kun näemme henkilön, jolla on jokin erikoinen kyky, niin sil-

loin olemme hyvin kärkkäät panemaan sen hyvän perinnön ansioksi, vaikka itse asiassa on vain kysymyksessä näyte siitä, mitä kestävä harjoitus on tehnyt aivan tavallisesta, keskinkertaisesta kyvystä. Joku esimerkki valaisee asiaa parhaiten. Kun mykkä ymmärtää, mitä terve ihminen puhuu hänelle, saadessaan vain silmin seurata puhujan suun liikkeitä, niin meistä se tuntuu ihmeeltä, sillä itse emme pystyisi toisen puheesta samalla tavalla selvää saamaan. Kun sokea osaa kulkea suuren kaupungin kaduilla oppaatta, olemme aivan ymmällä hämmästyksestä, sillä jos meidän silmämme sidottaisiin, niin pian me kadulla eksyisimme. Samoin meitä ihmetyttää, kuinka sokeat saattavat vain sormin tunnustelemalla lukea heitä varten painettuja kirjoja, joissa kirjaimet ovat paperin pinnasta vain hiukan kohoavia erilaisia nystyröitä, kun meidän sormemme eivät saisi selvää noiden nystyröiden erotuksista. Selitämme itsellemme asian niin, että luonto tahtoo korvata sokean näön puutteen antamalla hänelle sitä herkemmät muut aistit, tunnon, kuulon sekä tarkan muistin; samoin antamalla mykälle kuulon sijasta tavallista terävämmän näön jne. Kuitenkin on kyseessä vain pitkällisen, pakollisen harjoituksen tulos eikä mikään luonnon antama erikoinen lahja. Samalla tavalla on jokaisella ihmisellä suuri joukko lahjoja, joista hän toisia voisi kehittää, jos tahtoisi, keskitasoa paljoa korkeammalle. Jos esim. käymme tehtaassa ja katsomme henkilöä, joka on vuosikausia tehnyt samaa työtä, meitä hämmästyttää näppäryys ja nopeus, jolla työ suoritetaan. Kaikkia lahjojaan ei kukaan voi kehittää äärimmäiselle rajalle asti, siihen ei ihmisen aika riitä. Vaikka Paavo Nurmi on maailman etevin juoksija, hän

ei voi olla samalla paras painija, ei nopein pikakirjoittaja tai etevin pianonsoittaja tai maailman kielitaitoisin mies. Voidakseen saavuttaa suuria tuloksia yhdellä alalla, ihmisen on rajoitettava pyrkimyksiään toisaalla.

Paavo: Lienee tässäkin yhteydessä syytä huomauttaa siitä, ettei luonto ole antanut ihmiselle, kun ovat kysymyksessä tavalliset terveet ihmiset, mitään sellaisia ominaisuuksia, jotka itsestään olisivat pahoja. Itseään ja ympäristöään on hänen syytettävä, jos hän pahat taipumuksensa päästää kehittymään huonoiksi ominaisuuksiksi, ja jos hän antaa myöten perisynnille. Ihmisellä ei juuri ole oikeutta keventää omaatuntoaan sillä ajatuksella, että hänen vikansa olisivat perittyjä ja että hän siis itse olisi niihin nähden syytön.

Kerttu: Eikö ole auttamaton ristiriita siinä, kun toisaalta sanotaan, että ihminen voi saavuttaa suuria tuloksia elämässään vain kehittämällä eräitä puoliaan, ja toisaalta, että ihmisen pitäisi kehittää eri puoliaan sopusuhtaisesti, ja jollei hän sitä tee, jos hän päinvastoin antaa jollekin luonnolliselle halulleen liian suuren vallan, silloin hän menettelee pahasti?

Puheenjohtaja: Kertun osoittama ristiriita on ainoastaan näennäinen. Esim. on luonnollista, että ihminen huolehtii aineellisesta toimeentulostaan. Omaisuuden hankkiminen on siinä tärkeänä osana. Jos nyt ihminen antaa tälle halulleen niin suuren vallan, ettei hän välitä mistään muusta, vaan tekee petoksia, anastaa väkisin, varastaa toisten omaisuutta, niin on selvää, että hän kulkee perikatoa kohti. Mutta tätä samaa ansaitsemishalua voidaan tyydyttää myös rehel-

lisin keinoin. Mitä taitavammaksi maanviljelijä tulee ammatissaan, kauppias omassa toimessaan, käsityöläinen tai tehtaalainen omissa töissään jne., sitä paremmin he voivat ansaita. Heidän on kehitettävä niitä kykyjä, jotka tekevät heidät taitaviksi omassa ammatissaan. Heidän tulee kuluttaa suurin osa ajastaan ja ajatuksistaan työhönsä. Tällöin on selvää, että heidän täytyy jättää yritykset pitkälle kehittymisestä joillakin muilla aloilla: vaikka heillä itsekullakin olisi melkoisia soitannollisia lahjoja, heillä ei ole aikaa kehittää itsestään varsiansia soittotaiteilijoita. Mutta on huomattava, että kun he ammatissansa menestyvät, silloin he voivat jossakin määrässä tyydyttää myöskin muut puolet itsestään. He voivat varata jonkin ajan esim. musiikille äskeiseen esimerkkiin viitataksemme; he saattavat nauttia täydellistä perhe-elämän onnea; heillä voi olla ystäviä joka taholla; he saavat osakseen kaikkien arvonannon jne. Sen sijaan varkaudella ja vääryydellä itselleen omaisuutta kokoava joutuu sellaiseen ristiriitaan toisten ihmisten oikeutettujen etujen, yhteiskunnassa vallitsevan oikeusjärjestyksen ja yleisen mielipiteen kanssa, että hänen on pakko jäädä paljosta onnesta osattomaksi. Erikoisten kykyjen kehittäminen, kun siinä otetaan huomioon siveelliset lait, ei siis merkitse yhden ominaisuuden ja yhden halun yksinvaltaa, vaan tietä ihmisen muidenkin puolien suurempaan tyydyttämiseen.

Yrjö: Jokainen edistysaskel, jonka me otamme jotakin yksityistä lahjaa tai kykyä kehittäesämme, tulee myös olemuksemme muiden puolien hyväksi siten, että nähdessämme voimamme lisääntyvän yhdellä taholla, meidän itseluottamuksemme kasvaa. Samoin kasvavat

menestyksemme mukana vaatimukset itseemme nähden. Me ryhdymme kaikilla aloilla ponnistamaan kohti suurempaa siveellistä täydellisyyttä ja me myös saavutamme tuloksia.

Paavo: Olemme nyt tarkastelleet perinnöllisyyden ja ympäristön vaikutusta meihin. On syytä lausua myös muutama sana meidän vaikutuksestamme ympäristöömme. Koska ympäristöllä on vaikutusta meihin ja me puolestamme olemme ympäristönä ja seurana muille, niin meillä ja meidän seurallamme on siis luonnollisesti vaikutusta muihin. Jos me tahdomme luonnettamme kaikin puolin kasvattaa, meidän on pidettävä silmällä sitäkin, mitä me muihin vaikutamme, minkälaisena esikuvana toisille olemme.

Yrjö: Haluaisin verrata elävien ihmisten vaikutusta siihen, mikä kirjallisuudella on. Usein on nim. todettu, että kirjallisuus on vaikuttanut nuoreen mieleen niin voimakkaasti, että asianomainen on lukemastansa saamiensa vaikutelmien nojalla valinnut elämänuransa. Siis niin kaukaislla esikuvalla on ollut näin suuria seurauksia. Tähän voidaan huomauttaa, että kirjallisuudesta saatujen esikuvien tehokkuus riippuu osaksi kirjan taiteellisista ansioista, siitä että kirjailija osaa esittää asian niin elävästi, että me mielikuvituksessamme suorastaan elämme tapahtumien mukana. Me taas olemme ymäpäristöllemme niin jokapäiväisiä ilmiöitä, että meihin tuskin kiinnitetään huomiota. Emme missään tapauksessa saa tuttaviemme mielikuvitusta samalla tavalla liikkeelle kuin joku romaanisankari. Mutta meidän puolellemme vaakaa kallistamassa, meidän vaikutuksemme merkitystä lisäämässä on se, että me olemme toistemme alituisena seurana. Mitä me

teemme ja sanomme, kuinka kulloinkin olemme, se toistuu alinomaa ja sillä tavalla antamamme esikuva syöpyy toisten mieliin heidän huomaamattaankin. He seuraavat meitä tietämättä edes sitä, että he meitä jäljittelevät. Siksi ei mikään koulu, ei mikään kasvatuslaitos tai sivistystyö voi vaikutuksessa kilpailla *kodin* kanssa. Perheen jäsenet jättävät toisiinsa kaikkein pysyvimmät jäljet. Mutta paljon pienempi ei ole tovereidenkaan vaikutus, joiden parissa ollaan alituisesti ja joiden tekoja ja käytöstä tietoisesti jäljitellään.

Eljas: Ihmiset ovat siinä määrässä toistensa menestymisestä, siveellisestä nousemisesta tai painumisesta riippuvaisia, että yhä edelleen pitää paikkansa Raamatun sana yhteiskunnasta, jota on verrattu ihmisen ruumiiseen. Sen on Jumala yhteen liittänyt, »jottei ruumiissa olisi eripuraisuutta, vaan että jäsenet sovussa pitäisivät huolta toinen toisestaan. Ja jos yksi jäsen kärsii, niin kaikki jäsenet kärsivät sen kanssa; tai jos jollekulle jäsenelle annetaan kunnia, niin kaikki jäsenet iloitsevat sen kanssa». (1 Kor. 12: 25, 26.)

Puheenjohtaja: Keskustelun nojalla voinemme yhtyä seuraavista lauselmista:

Vanhempiemme ja esivanhempiemme perintönä meillä ovat ruumiilliset ominaisuutemme, hermoston ja aivojen rakenne, aistimme, vaistomme ja viettimme sekä niiden voimakkuus, samoin erilaiset lahjamme. Niistä osaksi riippuu luonteemme laatu.

Perinnöksi eivät siirry hankitut ominaisuudet. Niiden omaksuminen riippuu ympäristöstä, kasvatuksesta ja omasta toiminnasta.

Viettimme, vaistomme ja lahjamme eivät sellaisinaan ole siveellisesti hyviä eivätkä huonoja. Luonto on ne antanut meille elämän ylläpitämiseksi ja jatkamiseksi välttämättöminä välineinä. Siveellinen luonteemme on kasvatuksen rakennettava emmekä siveellisesti tuomittavasta toiminnastamme saa perintöä syyttää.

Ympäristö vaikuttaa meihin, samoin me vaikutamme ympäristöömme. Siksi meidän on huolehdittava siitä, että tämä molemminpuolinen vaikutus on mahdollisimman hyvä.

---

4. Luonteenkasvatuksen yleisistä edellytyksistä.

Puheenjohtaja: Nyt meidän olisi tarkasveltava niitä yleisiä edellytyksiä, joilta lähtien itse voimme luonnetta toivottavaan suuntaan muovata. Tällöin on kuitenkin vielä painostettava sitä, että ainekset, joista luonne rakennetaan, olemme perineet. Ne on luonnolta saatu. Emme voi hankkia itsellemme minkäänlaista ominaisuutta, johon luonto ei olisi antanut mahdollisuuksia. Suhteemme luonteeseen on samantapainen kuin puutarhurin hoitamiinsa puihin ja pensaisiin. Hän voi saksillaan leikata niitä määrätynmuotoisiksi, hän voi sitoa ja taivuttaa oksat määrättyyn suuntaan, hän voi saada kasvamaan ne pitkiksi tai leveiksi ja tanakoiksi jne. Mutta hän ei voi »tehdä» yhtäkään oksaa,

ei edes pienintä lehteä — ne valmistaa luonto. Samoin emme mekään voi lisätä itsellemme yhtäkään vaistoa, emme yhtäkään viettiä ja taipumusta, jotka ovat ihmisen kaikkien halujen, toiveiden ja tunteiden perustuksena, mutta me voimme antaa suunnan niille, voimme kieltää yhden, tyydyttää toisen, saatamme valita itsellemme ympäristön, joka vahvistaa toisia taipumuksiamme ja on esteeksi toisten kehittymiselle jne. Toisin sanoen me voimme rakentaa luonnettamme joitakin päämääriä silmällä pitäen; nyt on vain kysymys tarpeellisista edellytyksistä sekä keinoista ja menettelytavoista, joita siinä on käytettävä.

Paavo: Minun nähdäkseni ensimmäinen luonteenkasvatuksen edellytys on se, että ihminen tulee tietoiseksi siitä, että hänen luonteensa on juuri hänelle itselleen ensiluokkaisen tärkeä asia ja että hänellä itsellään on käsissään ohjakset luonteen muodostumiseen nähden, siis että hän todellakin on »oman onnensa seppä». Tämä ei voi tapahtua lapsuudessa eikä aivan varhaisessa nuoruudessa. Siinä iässä ihminen joutunee harvoin omaa sisäistä elämäänsä tarkkailemaan. Hänellä on tietysti ilonsa ja surunsa, mutta syyt niihin ovat etupäässä ulkoisessa maailmassa: ilo seuraa jotakin miellyttävää tapahtumaa, mielipaha on taas tuloksena jostakin ikävästä seikasta, jostakin kiellosta, torumisesta, loukkauksesta, kivusta. Lapsi tai nuori ihminen saattaa kyllä joskus havaita itsensä syylliseksi saamaansa kohteluun, esim. jos häntä on toruttu hätävalheesta, saattaapa rangaistuksen seurauksena olla kyseessäolevan vian välttäminenkin, mutta harvoin lienee hänessä tavattavana tietoista pyrkimystä vapautumiseen jostakin luonneviasta. Siinä iässä eletään suu-

ressa määrässä itsetiedotonta, ulkonaisille vaikutteille altista elämää. Kunnollisesta kodista oleva lapsi tosin karttaa tuhmien tovereittensa huonoa esimerkkiä, mutta tämä karttaminen ei johdu tietoisesta itsekasvatuspyrkimyksestä, vaan ovat sellaista lasta ohjaamassa hänen kotona saamansa käsitykset hyvästä ja pahasta. Hän on ympäristön tuote — kotoisen ympäristönsä, jonka vaikutuksen tässä tapauksessa oletimme suuremmaksi tovereiden vaikutusta. Hän ei ole itse astunut kehitystänsä ohjaamaan. Useimmissa ihmisissä ei tapahdukaan sitä heräämistä, joka veisi heidät itsetutkisteluun ja sitä tietä tietoiseen pyrkimykseen parempaa kohti. He jäävät pysyvästi ympäristönsä ja siinä vallitsevien sovinnaisten käsitysten varaan. — Mutta onneksi on niitäkin ihmisiä, jotka heräävät omaa tilaansa tarkastelemaan sillä seurauksella, että he todella ryhtyvät itseänsä ja luonnettansa kasvattamaan. Tähän heräämiseen vaikuttavat syyt voivat olla monet: esim. vakavat epäonnistumiset ja lankeamiset, toisinaan kirjallisuudesta saadut vaikutteet ja suuria tuloksia saavuttaneiden ihmisten esikuvallinen elämä, toisinaan toverien kanssa tapahtunut keskustelu ja heidän esimerkkinsä tai suoranainen sysäys joltakin taholta, uskonnolliset vaikutteet jne. Luonnollisesti tällainen herääminen voi tapahtua vasta sellaisessa iässä, jolloin ihminen jo kykenee ajattelemaan ja punnitsemaan elämän kysymyksiä.

Yrjö: Omasta puolestani luulen, ettei itsekasvatuksen onnistumiseksi ole tarpeen Paavon kuvailema »herääminen». Tahtoisinpa väittää, että jos ihminen suuntaa liian suuressa määrässä katseensa sisäänpäin omaan itseensä, omiin ajatuksiinsa ja omiin tunnetiloi-

linsa sekä tämän sisäisen minän kasvuun, niin hän jää vieraaksi ulkonaisen elämän kehitykselle, hän ei pysty kunnolla täyttämään velvollisuuksiaan. On parempi, että ihmisellä on työtä ja toimintaa vaativia päämääriä. Mitä kokonaisemmin hän pystyy antautumaan päämääriensä tavoitteluun, toisin sanoen mitä uskollisemmin hän antautuu elämäntehtävällensä, sitä kokonaisemmaksi ja ehyemmäksi muodostuu hänen luonteensakin. Voidakseen olla uskollinen tehtävilleen hän joutuu pakosta usein harjoittamaan itsekuria, karkoittamaan toisaalle vetäviä mielitekoja jne. Hän joutuu siis harjoittamaan tehokasta käytännöllistä itsekasvatusta. Sen sijaan henkilö, joka asettaa ainoaksi tehtäväkseen vikojensa löytämisen ja luonteensa erinomaiseksi saamisen, menettelee samoin kuin pelkän onnen etsijä. Yhtä laiha on hänenkin saavutuksensa. Kun häneltä puuttuu sellainen ulkonainen päämäärä, joka vaatii kestävää ja sitkeää työtä, niin häneltä puuttuu luonnollisin kiihoitin itsensä aisoissa pitämiseksi, joten hänen luonteensa ei myöskään voi muodostua täysin selväpiirteiseksi ja johdonmukaiseksi. Saattaapa käydä niinkin, että omia tekojaan aina vain katsellessaan ja vikojaan tutkiessaan hän havaitsee lankeemuksensa niin lukuisiksi, että hän kokonaan kadottaa näkyvistään elävän elämän, työn ja toiminnan, joka voisi hänessä ylläpitää nousemisen uskoa. Silloin hän auttamattomasti käpristyy pieneksi, jollei hän kokonaan sorrukaan. Toisaalta on sillä tiellä uhkaamassa itserakkaus ja omahyväisyys, jos asianomainen kuvittelee menestyneensä itsekasvatustyössään — ja luonteenkehitys on taas mennyt vinoon.

Puheenjohtaja: Sekä Paavo että Yrjö ovat korostaneet tärkeitä asian puolia. Luulen, että voimme yhtyä siitä, että yhtenä luonteenkasvatuksen edellytyksenä on heräämisemme huomaamaan asian tärkeys, mutta samalla täytyy tähän heräämiseen liittyä selvän kuvan päämäärästä, johon elämässä pyrimme, sillä siitä vasta luonteenkasvatus saa sisältöä ja pontta.

Eljas: Ensimmäinen luonteenkasvattajalle asetettu vaatimus tavallisesti on: kasvata *tahtosi* lujaksi. Vaikka aikaisemmin olemmekin sopineet siitä, että tahto on »järjestyneen minän» toimintaa ja oleellisesti siis samaa kuin itse luonne, niin tahdossa ilmenee kuitenkin luonne niin tärkeältä puoleltaan, että meillä on syytä tarkastella sitä hieman erikseen. Me emme usein tule ajatelleeksi, mitä kaikkea olemme »hyväksynyt» osiksi itsestämme. Olettakaamme esim., että on kyseessä kiivastuminen ja suuttuminen. Me yritämme kasvattaa tahtoamme niin lujaksi, että voisimme itsemme aina hillitä. Havaitsemme silloin, että se on äärettömän vaikeaa. Syynä on se, että katsomme itsellämme olevan oikeuden määrätyissä tapauksissa vihastumiseen, vaikka emme pidäkään viisaana vihan purkamista. Jos esim. toinen ihminen antaa meille omasta mielestämme asiaankuulumattoman neuvon tai jos hän muistuttaa meitä selvästä laiminlyönnistämme, niin suutumme. Miksi? Koska omasta mielestämme teemme työmme niin hyvin kuin on tarpeenkin ja koska laiminlyöntiimme on olemassa painavia syitä, joten muistutukset meihin nähden ovat aiheettomia. Me siis asetumme tässä asiassa täydellisiksi. Silloin on selvää, että me loukkaannumme moitteista. Me koetamme silloin tehostaa syyttömyyttämme loukkauksiin nähden, näyt-

tää, ettei meillä ole syytä niihin alistua, ja keinona siihen on vihan osoittaminen: me *tahdomme* olla vihaisia. Mutta samalla hetkellä emme tietysti voi tahtoa muuta, emme voi tahtoa vihan olemattomuutta. Parannusta aikaansaadaksemme on siis käytävä tuollaisen tahtomisen syihin: emme saa pitää itseämme moitteettomina, emme saa hyväksyä liian korkeata käsitystä itsestämme. Jos me *rehellisesti* tutkimme itseämme, niin me säännöllisesti tulemme havaitsemaan, että moitittava menettelymme perustuu meidän tahtoomme ja sen mukaisen teon hyväksymiseen.

Yrjö: Ehkä vielä selvemmäksi tulee asia, jos otamme toisen esimerkin. Mies tahtoo ansaita vahvasti. Hänelle tarjoutuu tilaisuus tehdä erinomainen kauppa, jossa pienellä kieroudella voittaa niin paljon, kuin hän muuten pystyy ansaitsemaan koko vuotena. Hän tietää menettelevänsä kierosti, mutta tekee kuitenkin niin. Raha houkuttelee häntä ja hän hyväksyy petoksenkin sitä saadakseen. Kun hän tällä tavalla pitää rahan ansaitsemista niin tärkeänä, ettei rehellisyys sen rinnalla paljoa paina, niin mistäpä hän saisi sellaista tahdon voimaa, joka hänet epärehellisyydestä varjelisi? Hänen tahtonsahan on päinvastoin epärehellisyyden puolella.

Eero: Viimeinen huomautus on kai saivartelua, sillä tuskin kukaan varsinaisesti tahtonee olla epärehellinen, yhtä vähän kuin muutenkaan paha. Tuolle kannalle asettuminenhan merkitsee sitä, että tahdon voimakkuudesta tuskin tarvitsisi puhuakaan: silloin olisi kysymys vain asiain valinnasta, mille puolelle ratkaiseva tahto kulloinkin asettuu.

Yrjö: Epäilemättä niin onkin, sillä tarkasti ottaen

voinee väittää, ettei ihminen saata tehdä muuta kuin mitä hän tahtoo. Jos epärehellinen ihminen sanoo »tahtovansa» olla rehellinen, vaikka hän tätä tahtoansa kiusauksen tullen ei muka voi toteuttaa, niin se merkitsee tuskin muuta, kuin että hänessä häilähtää joskus sellainenkin mieliteko. Teon hetkellä hän taas tahtoo juuri sitä, mitä hän tekeekin.

Eljas: Vedämme tästä sen johtopäätöksen, että meidän on tutkittava itseämme ja tarkasteltava sielunelämäämme sen perimmäisiä syitä myöten, niin ettei salaisimpiinkaan sopukkoihin jäisi mitään sellaista pahaa, jonka olemassaoloa emme tunne. Vain sillä tavalla voimme päästä tahtomisemme syihin ja ohjaamaan tahtoa määrättyyn suuntaan.

Eero: Mutta pelkkä itsemme tunteminen ei siinä suinkaan riitä, sillä tässähän on juuri osoitettu, että tehdessämme väärin me hyväksymme tekomme tai ainakin pidämme tärkeämpinä väärän tekomme puolesta puhuvia seikkoja kuin niitä, jotka ovat vastaan. Vaikkapa pahat ominaisuutemme olisivat suoranaisina syinä vastoinkäymisiimme, emme siitä tavallisesti tee johtopäätöstä, että meidän olisi muututtava toisenlaisiksi, vaan me toivomme olosuhteisiin sellaista muutosta, että me voisimme vikoinemmekin menestyä. Ajattelemme: »huonohan minä, Jumala paratkoon, olen, mutta tarvitseeko onnettomuuden silti päälleni tulla?» Ja jos muut suorastaan huomauttavat vioistamme, esim. ahneudesta, tuhlaavaisuudesta, riitaisuudesta, ylpeydestä jne., saatamme hyvinkin kivahtaa vastaan: »mitä se teihin kuuluu!»

Eljas: On selvää, ettei sellaisesta mielentilasta lähde parannusta. On tarpeen niin sanoakseni sielul-

linen *uudestisyntyminen*, jotta voimme nähdä asiat uudessa valossa, jotta se, mikä ennen on saanut meidät tekemään pahaa, ei näyttäisi tärkeältä, vaan että päinvastoin se, mikä kehoittaa meitä hyvään, näyttäisi kyllin arvokkaalta johtamaan toimintaamme ja tahtoamme. Sellaista tapahtuu alituiseen ympärillämme uskonnollisessa »heräämisessä», kun toisaalta tullaan elävään synnintuntoon ja toisaalta nähdään Jumalan rajaton armo. Vaikea tauti tai kuolemanvaaraan joutuminen voi niinikään saada ihmisen katselemaan elämää toisin silmin kuin ennen. Samoin voi pelkkä uni antaa meille toisen käsityksen oloista. Näin saamamme uusi elämänvalaistus tekee meille suorastaan iloksi uudet elämäntavat: ennen paheellinen ihminen löytää nautintoa puhtaasta elämästä ja hyvistä töistä, ja häntä ennen kiehtoneet paheet kauhistavat nyt häntä.

Paavo: Kääntyminen ja mielenmuutos voi luonnollisesti tapahtua myös vähitellen. Elämänkokemukset esim. vaikuttavat meihin ja saattavat hiljakseen muuttaa kaikki käsityksemme asioista. Siten esim. nuorisoa tavallisesti vallitsevat suuret ihanteet, joiden hyväksi ei paljonkaan osata tehdä, mutta myöhemmällä iällä ovat käytännölliset, jokapäiväistä työtä vaativat puuhat ajatusmaailmassakin etualalla, olkoon, että ne samalla edistävät aatteellisiakin päämääriä.

Eljas: Vain täydellinen elämänarvojen uudelleen arvioiminen voi auttaa meitä näkemään itsemme toisten silmillä. Kun katselemme ylpeää ihmistä, näyttää sellainen meistä naurettavalta. Vain samoin silmin itseämme katsellessamme saatamme nähdä oman turha-

maisuutemme sellaisena kukonpoikasen kopeilemisena, josta meidän on päästävä eroon mahdollisimman pian. Sellaista ominaisuutta emme voi hyväksyä, työnnämme sen ulkopuolellemme — *tahdomme* vapautua siitä, ja silloin on tuo vika voitettu.

Paavo: Vielä perusteellisemmin tapahtuu viasta vapautuminen, jos voimme päästä selville myös sen syntymisestä. Esim. jos kortinpelaaja havaitsee, että hänen pelihimonsa on eräiden hänen tovereittensa aikaansaama siltä ja siltä ajalta, että he yllyttivät hänen voitonhimoaan vain saadakseen joukkoonsa lisää sellaisen henkilön, joka pelissä ehkä tulisi häviämään heidän hyväkseen, niin hänen pelihalunsa häviää kuin itsestään.

Kerttu: Miksi sitten usein suositellaan sitkeätä tahdon harjoittamista, jos vioista pääseminen voi tapahtua yht'äkkiä?

Puheenjohtaja: Sillä on oma merkityksensä pysyäksemme valppaina aina, mutta puhumme myöhemmin erikseen tahdon harjoittamisesta, joten ei siitä nyt enempää.

Kerttu: Entä, jos on kysymyksessä sellainen vika, joka perustuu hyvin voimakkaaseen viettiin, onko mahdollista voittaa sekin perusteellisesti ja nopeasti vetämällä esille vian perimmäinen syy, kysymyksessäoleva vietti?

Eljas: Olemme jo sopineet siitä, että kaikilla vaistoillamme ja vieteillämme on alkuperäinen, hyvä tarkoituksensa. Jos itseämme tutkiessamme löydämme vian, joka perustuu johonkin viettiimme, niin ei silti ole tuomittava itse viettiä, vaan sen viaksi muuttunutta

käyttöä. Jos koetamme viastamme päästä sillä keinoin, että yritämme tukahduttaa koko vietin, epäonnistumme varmasti. Kaikki viettimme ja vaistomme kuuluvat lähtemättömästi meihin.

Kerttu: Mikä siis keinoksi?

Eljas: Meidän on suunnattava vietteihimme ja vaistomaisiin taipumuksiimme sisältyvä voima palvelemaan muita päämääriämme, ellei ole mahdollista käyttää sitä alkuperäisen tarkoituksensa mukaisesti meitä itseämme tai muita vahingoittamatta. Ottakaamme esimerkiksi miellyttämishalumme. Sen voidaan sanoa perustuvan sukuviettiin. Silloin kun miellyttämishalu palvelee alkuperäistä tarkoitustaan oikealla ajalla, on se varsin paikallaan. Jos seitsentoistavuotias tyttö käytöksellään ja koristeleimalla koettaa miellyttää nuoria miehiä, on se niinkuin tuleekin olla. Mutta jos 50- tai 60-vuotias nainen menettelee samoin, niin se on tuomittavaa, se on naurettavaa. Heti kun tuollainen mielistely on vienyt alkuperäiseen tarkoitukseensa, aviopuolison löytämiseen, on aika lakata siitä, ellei tahdo olla kevytmielinen. Ei tarvitse kieltää miellyttämishalun pohjana ollutta sukuviettiä, sillä sille jäävät luonnolliset mahdollisuutensa avioliitossa. Voidaanpa mennä pitemmälle ja väittää, ettei tarvitse edes lakata olemasta miellyttävä. Miellyttämishalullemme on vain annettava toinen sisältö: emme voi mennä naimisiin kaikkien kanssa, ei ole siis syytä jatkuvasti mielistellä jokaista vastaantulevaa siinä tarkoituksessa, mutta on yhteiskunnallinen velvollisuutemme olla mahdollisimman miellyttävä toisia ihmisiä kohtaan, jotta säilyisi ihmisten välinen sopu ja rauha. Miellyttämishalullamme on näin uusi ja täysin oikeutettu tehtä-

vänsä. Mutta tässä muunnetussakin muodossa miellyttämishalua voidaan käyttää väärin. Jos me liehittelemme toisia pelkästään itsekkäistä syistä tai jos olemme valmiit yhtymään jokaiseen mielipiteeseen vain miellyttääksemme toisia tai jos mielistelemme muita totuuden kustannuksella, niin meistä tulee sellaisia liehakkoja, jotka eivät lopulta saa arvonantoa mistään päin.

Kerttu: Mutta kuvitelkaamme ihmistä, joka ei koskaan joudu naimisiin. Eikö hänen paheellista elämää välttääkseen ole kokonaan kiellettävä eräät puolet itseltään?

Eljas: Ei ole, sillä se ei kuitenkaan onnistuisi, koska se kuuluu niin oleellisesti ihmisen rakenteeseen. Eikä se toiseksi ole tarpeenkaan, sillä hänen sukuviettiinsä kuuluva voimamäärä voidaan suunnata toisaalle. Tuohon viettiin nim. liittyvät sangen läheisesti monet muut halut: halu tehdä itsensä huomattavaksi, ihailluksi, halu hallita toista ja sille aivan vastakkainen halu alistua rakastetun tahtoon, äitiysilo jne. Varsinkin äitiyshalu on ominaisuus, joka on helposti ohjattavissa hyödylliseen toimintaan. Eihän lasten, joille äidinrakkautta voi osoittaa, välttämättä tarvitse olla omia. Opettajan ammatissa esim. äitiyshalu tulee jotenkin täydellisesti tyydytetyksi. Ja jokaisella naimattomalla ihmisellä on tilaisuus omassa ympäristössään monin tavoin tukea ja hoivata orpoja tai köyhiä tai muuten rakkautta ja kasvatusta tarvitsevia. Tällä tavalla tulee tyydytetyksi äitiyshalu, joka on niin tärkeänä osana sukuvietistä.

Kerttu: Tuolle kannalle asettuminenhan alentaa koko kasvatustyön arvoa, siinä kun herttaiset pikkulap-

set asetetaan palvelemaan kasvattajansa pyyteitä, tekisi mieli sanoa alhaisia viettejä.

Eljas: Olet aivan väärässä. Ensiksikin viettimme eivät ole siveellisesti alhaisia tai korkeita, yhtä vähän kuin esim. kätemme on siveellinen tai epäsiveellinen. Ne ovat osia meistä aivan samoin kuin kätemmekin, eikä niitä voida millään siveellisellä mittapuulla mitata. Vain tekomme ja ajatuksemme ovat siveellisesti hyviä tai huonoja. Jos siis kasvattaja osoittaa rakkautta ja antaa hoivaa sen tarpeessa olevalle, ei asia siitä pahene, että kasvattaja itse samalla saa tyydytystä tästä avustansa. Päinvastoin, kun siinä on mukana hänen oma auttamishalunsa, hänen oma äitiysvaistonsa, niin hänen tekonsa tulevat sitä sydämellisemmiksi, hän voi sitä perusteellisemmin täyttää tehtävänsä. Toimiihan luonnollinenkin äiti suvunjatkamisviettiin perustuvan äitiystunteensa nojalla, mutta juuri se antaa hänelle kyvyn uhrata kaikkensa lastensa hyväksi. Toisin sanoen tämä alkuperäinen vietti jalostaa hänen toimintansa, puhdistaa sen kaikista itsekkäistä pyyteistä. Ja luonnon viisaaseen järjestykseen kuuluu, että tällainen epäitsekäs toiminta tuottaa myös hänelle itselleen tyydytystä. — Samoin on siinä kasvatustyössä, jota tehdään vieraiden lasten hyväksi: paras tyydytys tulee epäitsekkäimmästä toiminnasta. Mitä voimakkaampana luontainen vaisto on mukana, sitä parempaa työtä syntyy.

Eero: Ei aina ole onneksi vaistonsakaan mukaan eläminen. Tunsin kerran rouvasihmisen, jonka suurimpana onnettomuutena oli se, että hänen miehensä aina oli lempeä ja hyvä. Hänellä oli vaistomainen tarve saada tuntea alistumisen nautintoa, joten silloin

tällöin sattuvat miehen suuttumuksen puuskat olisivat olleet kovin tervetulleita — mutta mies oli aina hyvä ja vaimo siksi onneton.

Paavo: Sellaistakin voi sattua. Mutta hänhän olisi pienellä ajattelemisella saanut lohdutusta siitä, että hänen oli alistuttava kohtaloon, joka oli tuonut hänelle niin pehmeän miehen.

Yrjö: Mennäksemme vielä siihen asiaan, että vaistoihimme ja vietteihimme sisältyvää suunnatonta voimaa on käytettävä ja voidaan käyttää muuhun, kuin alkuperäisiin tarkoituksiin, niin se on erinomainen onni. Viettien ja vaistojen alkuperäinen tarkoitushan on suojella ja ylläpitää sekä yksilön että suvun elämää nykyisyyteen ja tulevaisuuteen nähden. Elämä sivistyneessä yhteiskunnassa on tullut jo niin turvatuksi, ettei kaikkea vietteihin sisältyvää voimaa enää tarvita näitä alkuperäisä tarkoituksia palvelemaan. Ylijäämä, jota säännöllisissäkin oloissa on runsaasti, voidaan käyttää yksilön ja yhteiskunnan yhä suurenevien sivistystarpeiden tyydyttämiseksi, huvin ja viihtymyksen hankkimiseksi. Ottakaamme joitakin esimerkkejä. Alhaisella kehitysasteella tarvitaan suvun ylläpitämiseksi paljon jälkeläisiä, esim. kaloilla niitä on miljoonittain. Korkeammilla imettäväisillä, jotka kykenevät poikasiaan suojelemaan, niitä on jo sangen vähän. Ihmisilläkin on aikaisemmin ollut tavallisesti paljon lapsia, onpa monivaimoisuus ollut yleinen ilmiö. Nyt on monivaimoisuus hävinnyt kehityksen luonnollisen kulun seurauksena melkeinpä kaikkialta. Entisiin oloihin verrattuna tarvitaan siis nykyisin vain pieni osa siitä voimasta, mitä perintönä vanhemmilta ajoilta *sukuviettiin* edelleen sisältyy, alkuperäiseen tarkoituk-

seen. Suuri osa voidaan käyttää yksinkertaisiin leikkeihin, kirjallisuuden lukemiseen ja luomiseen, soittoon ja lauluun tai muuhun taiteen viljelyyn, yhteiskunnallisten olojen parantamiseen — esim. äsken kuvailtu naimattomien ihmisten lastenkasvatus on sellaista — jne. Niissä saavat tyydytystä sukuviettiin liittyvät erilaiset tarpeemme. *Taisteluvaisto* on alkuperäisin ollut itsepuolustusta ja saaliintavoittamista varten. Sellaista tarvetta esiintyy enää harvoin, mutta sitä useammin se purkautuu leikkinä, pikku poikien tappeluna, nuorempien ja vanhempien kilpailuna urheilussa tai muissa kilpatehtävissä. *Pelolla* on ollut yksinomaan vaaran huomaamisen ja sen välttämisen tarkoitus — nyt ei sellaiseen pelkoon ole paljoa syytä, vaan on sitä käytettävä vakavaan huolehtimiseen tulevaisuudesta, toimeentulosta ja menestymisestä. Vaistomainen *uteliaisuus* on nykyisin kannustimena kaikessa tutkimustyössä, olkoot sen tarkoituksena käytännölliset tai puhtaasti tieteelliset päämäärät. Näin ollen ei ole surtava, jos milloin on pakko kieltää joltakin vietiltämme sen alkuperäinen ilmenemismuoto, koska se muuntamalla toisia päämääriä tavoittelemaan voidaan käyttää uusien, ehkäpä korkeampien päämäärien hyväksi ja koska siten on täysi tyydytys odotettavana.

Eero: Viimeisillä lausunnoilla on tahdottu esittää keinoja viettiemme hillitsemiseen: kun suuntaa ne toisaalle, ei niitä tarvitse kokonaan kukistaa, vaan saa ne käytetyksi jollakin tavoin hyödyksi. Mutta samalla on pidetty niitä niin erinomaisina, että minä en oikein käsitä, miksi on laisinkaan tarpeen niille sivuteitä keksiä. Jos niihin sisältyvä voima on meille niin hyödyksi,

miksi ei saa päästää niitä täysin valloilleen, sillä silloinhan ne kai voimakkaimpina esiintyisivät?

Eljas: Eero laskee lekkiä tahallaan. Pitäisihän jo aikaisemman keskustelumme nojalla olla selvää, että vaistomme ja viettimme ovat sokeita. Niiden valtaan heittäytyminen vie ennen pitkää turmioon. Hillitön elämä tuo rangaistuksen tullessaan.

Eero: Eikö sellainen viettien mukaan toimiminen olisi juuri »luonnon» mukaan elämistä, siis parasta mahdollista? Mikäpä siitä rankaisisi?

Eljas: Täytyypä pilkkakirveelle todistaa, että luonto vaatii viettien hillitsemistä ja niiden käyttöä ainoastaan kohtuullisessa määrässä. Jos uteliaisuudessasi menet karhun pesään katsomaan, onko karhu siellä, voit pian tulla päättömäksi.

Eero: Minäpä olen varovainen ja tyydyn pistämään seipäällä.

Eljas: Siinä sitä ollaan: sinun on sovitettava yhteen uteliaisuutesi ja pelkosi — tahtosi on hillittävä uteliaisuuttasi ja viisaan harkinnan on saatava sijansa. Samoin jos heittäytyisit nautintojen valtaan, sinä olisit pian loppuunkulunut mies. Et tee sitä, sillä olet siihen liian viisas. Lasta houkuttelee uteliaisuutensa koskemaan tulta, mutta *kokemus* opettaa, että se on vaarallista, se polttaa. Pian se sellaisesta lakkaa. Kokemukset määräävät suuressa määrässä aikuistenkin toiminnan. Kun me käymme koulua ja opimme jotakin, niin omistamme toisten kokemuksia. Menettelemme viisaasti, jos otamme vaarin toistenkin kokemuksista. *Siveyslaeissa,* siveellisissä vaatimuksissa, joita meille asetetaan, ilmenevät koko ihmiskunnan vuosituhansien

aikana saavuttamat elämänkokemukset. Tuo vanhan vanha kokemus sanoo, että niitä seuraamalla me menestymme elämässä. Siveyslait eivät ole mielivaltaisia kahleita, vaan tienviittoja, joita seuraamalla voimme välttää vaarat. Jos emme niistä piittaa, jos jättäydymme sokeiden viettiemme ja mielitekojemme valtaan, niin luonto tuhoaa meidät, sen kosto on säälimätön. Siksi on meille tarpeen tahto, joka ohjaa vaelluksemme oikeaan suuntaan, päämääräämme kohti.

Kerttu: Onko sitten aina tasaisen tahtonsa hallitsema ihminen, jolla ei ole mitään erikoispyrkimystä, ei mitään intohimoista harrastusta, niin toivottava ilmiö?

Eljas: On siis vielä annettava yksi selitys tahdosta. Alkuisin ei tahto ole muuta kuin tietoisuuteemme tullut vietin tai vaiston synnyttämä halu. Se on siis aluksi yhtä häilyvä ja ohimenevä kuin vietin ilmeneminenkin määrättynä haluna, mutta se on myös yhtä kiihkeä ja yhtä sokea. Mikäli kokemusvarasto ja ajatuskyky lisääntyy, sikäli tahtomme irtautuu siitä riippuvaisuudesta, missä se on ollut yksityisen vietin ilmenemiseen nähden. Ihminen pystyy keskittämään tahtoonsa nekin puolet itsestään, mitkä sillä hetkellä eivät ole häntä houkuttelemassa, esim. muidenkin viettien vaatimukset. Hän ei silloin lähde ilman muuta seuraamaan yhden vietin ääntä, van hän harkitsee asiaa kokonaisen »minänsä» kannalta, niin että päätökseen vaikuttavat »minän» kaikki puolet. Tahto on siis, kuten se on ennenkin todettu, kokonaisen »järjestyneen minän» pyrkimystä tyydyttämään kaikkia puoliaan. Mutta olkoon päätös mikä tahansa, ratkasuun on vaikuttanut jokin alkuperäinen vietti tai halu tai niiden johdannainen, jo-

kin muunnettu muoto. Ainoastaan siitä voi tahto ja päätös saada voimaa. Jos siis haluamme tehdä hyvän päätöksen, jos toivomme, että tahtomme olisi voimakkaana tuon päätöksen takana, meidän on silloin löydettävä päätöksellemme sellainen muoto ja toiminnallemme sellainen päämäärä, että voimme asettaa jonkin alkuperäisistä vaistoistamme ja vieteistämme sitä tavoittelemaan — silloin se purkautuu voimakkaana haluna, lujana tahtona tuohon määrättyyn suuntaan. Vaatimalla ihmiseltä lujaa tahtoa emme siis vaadi häneltä mihinkään kelpaamatonta latteutta, vaan voimakasta, ihmisluonnon syvällisimpiin voimalähteisiin perustuvaa toimintaa siveellisten päämäärien hyväksi. Sellainen toiminta on hänelle itselleen pysyväksi hyödyksi ja vain sellainen siveellinen toiminta on yhteiskunnan kannalta siedettävä.

Eero: Kun siveellisyysvaatimusta tehostetaan ihmisen oman onnen vuoksi, niin otetaanko siinä huomioon se, että joskin vaistopyyde saadaan suunnatuksi toisaalle, niin silloin on vietin alkuperäisestä tyydyttämisestä lähtevä mielihyvä ja nautinto *uhrattava?* Ei suinkaan kieltäytyminen ja uhraaminen ole onnea?

Paavo: Uhraamista tosin vaaditaan, mutta sehän tapahtuu juuri asianomaisen sekä toisten ihmisten suuremman onnen hyväksi. Pienempi nautinto ja ilo uhrataan suuremman ja pysyvämmän hyväksi. Muutenhan koko uhraamisessa ei olisikaan mitään järkeä. Jos esim. joku uskonnollisista syistä kieltäytyy maallisista huvituksista, niin se tapahtuu siitä syystä, että hän saavuttaa suuremman tyydytyksen ja sielunrauhan sillä tavalla. Jos hän sen sijaan pitää hyvin suurta ääntä siitä, mitä kaikkea hän on vakaumuksensa vuoksi

uhrannut, jos hän alituisesti vaikeroi ja ruikuttaa, miten paljosta hänen on pitänyt kieltäytyä valitsemaansa tietä kulkiessaan, niin silloin hän ei totisesti pane suurta arvoa tavoittelemalleen päämäärälle, vaan on se, mitä hän sanoo hylänneensä, edelleen voimakkaasti häntä houkuttelemassa, se edelleen täyttää hänen mielikuvituksensa.

Yrjö: Usein ajattelemme kateudella niitä, jotka ovat päässeet pitkälle jollakin alalla. Kadehdimme heidän kunniaansa, kadehdimme myös sitä seikkaa, että mielestämme heillä — varsinkin varakkailla — on mahdollisuus tyydyttää niin monipuolisesti erilaisia pyyteitään. Emme tule ajatelleeksi, että kaikki menestyksellinen työ vaatii kieltäytymistä siitä, mikä estää työstä. Ei jouda paljoa huvittelemaan suuri tehtailija, kauppias, lakimies, lääkäri, poliitikko, tiedemies, etevä maanviljelijä, ahkera käsityöläinen, eivät he jouda tyydyttämään niitä harrastuksiaan, jotka eivät käy yhteen heidän ammattityönsä kanssa. Paljon on heidän itsekunkin uhrattava, mutta vain siten edistyy yhteiskunta, jossa he työskentelevät, ja vain siten menestyvät he itse.

Eljas: Kuitenkin on muistettava, ettei pelkkä kieltäytyminen vie eteenpäin meitä ulkonaisesti eikä sisäisesti. Ei riitä se, että me kiellämme pahan ilmenemästä, meidän täytyy *tehdä hyvää.* Kuten ei maamiehen pelto kasva sillä, että isäntä kieltäytyy menemästä tansseihin arkena, vaan sillä, että hän kyntää ja kylvää, niin ei luonteemmekaan kasva pelkistä kieltäymyksistä — meidän täytyy suunnata työhön ja toimintaan hyvät puolemme. Mutta onneksi itse luonto tulee tässäkin avuksemme. Alkuperäisimpiä ja toimin-

taamme ratkaisevimmin vaikuttavia tekijöitä on kykymme tuntea *mielihyvää* ja *mielipahaa.* Viettiemme ja halujemme toteutuminen tuo mielihyvän tunteen. Niistä kieltäytyminen, samoin kuin kaikenlaiset vahingot, kolahdukset ja loukkaukset, joiden alaisiksi joudumme, aiheuttavat mielipahaa, kipua ja kärsimystä. Pelkkä kieltäytyminen tuo siten mukanaan vain mielipahaa — siihen täytyy siis liittyä toiminnan hyvän puolesta, joka tuo meille tyydytystä ja mielihyvää ja kehoittaa siten meitä edelleen jatkamaan samaan suuntaan. Sillä tavalla saamme voimaa uusiin kieltäymyksiin ja uuteen hyvän-rakennustyöhön. Mutta tässä on jälleen pantava merkille se, mistä usein aikaisemminkin on huomautettu, ettei pelkkä mielihyvän etsiminen tuo mielihyvää, vaan jonkin tuntemamme tarpeen tyydyttäminen, jonkin toivomamme päämäärän saavuttaminen.

Puheenjohtaja: Tämänpäiväinen keskustelumme on jo pitkäksi venynyt, joten kokoan sen pääajatukset.

Ensimmäisenä luonteenkasvatuksen edellytyksenä on, että herätään näkemään asian tärkeys. Jotta toiminta olisi muutakin kuin tuloksetonta itsetutkistelua, on luonteenkasvattajan asetettava itselleen selvät käytännölliset päämäärät, joiden tavoittelu antaa pontta hänen pyrkimyksilleen.

Itsemme tarkkaaminen osoittaa, että me hyväksymme huonotkin tekomme, jolloin meidän tahtomme on näiden huonojen tekojen puolella. Parannuksen tekee mahdolliseksi vain se, että opimme näkemään asiat uudessa valossa, niin että vikamme tosiaan näyt-

tää sellaiselta pahalta, joka on esteenä päämäärämme tavoittelussa. Silloin tahtomme asettuu sitä vastaan ja vika voitetaan. Tällainen uudestisyntyminen, kääntyminen eli herääminen tapahtuu joskus äkkiä, toisinaan hitaan kehityksen kautta.

Ei ole tarpeen vaistojen ja viettien kuolettaminen, sillä ne ovat Jumalan antamina lahjoina ihmisille tarpeellisia. Ihmisen on vain opittava niitä hallitsemaan ja suuntaamaan niihin sisältyvä voima palvelemaan yksilön ja yhteiskunnan päämääriä.

Siveyslakeihin sisältyvät ihmiskunnan elämänkokemukset. Niiden vaarinottaminen on siksi viisasta ja välttämätöntä niin yksityisen kuin yhteiskunnankin menestyksen kannalta.

Koska siveyslakien puitteissa on löydettävänä suurin tyydytys ihmisen sisäisille tarpeille, voidaan tahtomme saada kaikella voimallaan tukemaan siveellisten päämäärien tavoittelua, sillä tahtomme on ainoastaan pyrkimystemme ilmenemistä käytännössä. Tällä tiellä saavutettu menestys tuo mielihyvää ja antaa uutta voimaa näiden päämäärien tavoitteluun. Jos tällöin onkin pakko uhrata eräät halumme, niin se tapahtuu korkeamman hyvän vuoksi, joten siinä ei hävitä, vaan voitetaan.

---

5. Tahdon harjoittaminen.

Puheenjohtaja: Kun meillä on kutakuinkin selvillä, mitä tahto on, niin meidän tulee tällä kertaa tarkastella, millä tavalla tahto voidaan saada kestäväksi jotakin päämäärää tavoittelemaan.

Paavo: Sivumennen täällä jo mainittiin, että tahtoa on *harjoitettava* kestävyyteen. Tahtomme laita on melkoisessa määrässä sama kuin lihastoiminnan: mitä useammin saman teon tekee, sitä helpommin se käy. Nykyisenä urheilun aikakautena tietää jokainen, ettei huomattavia urheilutuloksia saavuteta ilman järkevää ja sitkeää harjoitusta. Niin on osaksi myös tahtomme laita. Tahtomme suunta, toisin sanoen se päämäärä, johon pyrimme, saattaa tosin muuttua äkkiä, mutta jotta pysyisimme valitsemallamme tiellä, siihen tarvitaan sellaista sitkeyttä, joka on saavutettavissa vain kestävällä harjoituksella.

Eljas: On näet huomattava, että vaikka teemmekin innostuksen hetkellä päätöksen, jota aiomme pysyvästi noudattaa, niin myöhemmin, kun ensimmäinen innostus on ehtinyt haihtua, uudet asiat tulevat mieleemme ja hyvä päätöksemme saattaa jonkin esiintunkevan mieliteon vaikutuksesta kokonaan unohtua. Saatamme silloin menetellä hetkellisen oikun mukaan. Meidän olisi siis alituisesti pidettävä mielessämme päämäärämme, jotta hetkelliset pyyteet eivät saisi meissä valtaa. Käytännössä sellainen on kuitenkin mahdotonta. Ainoa apu tulee silloin sellaisesta harjoituksesta, johon Paavo viittasi. Jonkin aikaahan toki voimme pitää päätöksemme mielessämme ja siis

toimia sen mukaan. Mutta silloinpa ehdimme myös saada jonkin verran tottumusta tuohon määrättyyn suuntaan. Ja silloin on päästy hyvä askel eteenpäin. *Hyvät tottumukset, hyvät tavat,* ovat parhaita suojelijoitamme. Jos me kerran totumme menettelemään korkeampia päämääriä silmälläpitäen emmekä hetkellisiin mielitekoihin alistuen, niin silloin jokaisen uuden kiusauksen sattuessa tottumuksemme vie meidät harkitsemaan asiaa ja painaa vaa'assa hyvän päätöksemme puolesta. Ja menestyksemme on sitä varmempi, mitä säännöllisemmin pyrimme hyvää tapaa noudattamaan. Jos esim. olemme päättäneet totuttautua nousemaan ylös määräaikana, on tarpeen, että olemme aivan säännöllisiä. Jos silloin tällöin annamme laiskuudellemme perää, jos annamme vuoteen lämmön houkutella meitä siinä kauan venyttelemään, niin hyvä tapamme saa aika kolahduksen. Meitä ei ole seuraavanakaan aamuna kannustamassa hyvän päätöksen noudattamisen tuoma ilo, vaan mielessämme pikemminkin on sängyn mukavuus. Silloin tarvitaan erikoista tahdon ponnistusta päästäksemme määräaikana ylös.

Paavo: Vielä vaarallisempi on tietysti varsinainen siveellinen kompasteleminen hyveen tieltä. Vakavaa lankeamista saattaa seurata, paitsi pahan mielen ja omantunnon vaivojen tuottamaa kärsimystä, itseluottamuksen menetys ja uskon kadottaminen nousemisen mahdollisuuteen. Ja silloin on ihminen hukassa. Jos siveellinen lankeaminen taas otetaan hyvin kevyesti ajattelemalla, että elämähän on vain lankeamista ja nousemista, niin silloin ollaan jälleen kaltevalla pinnalla. Silloin ei lankeaminen peloita, koska se katso-

taan ikäänkuin säännölliseen elämänjärjestykseen kuuluvaksi. Mistäpä niin olle kiusauksen hetkellä tulisi voima seisoa lujana? Hyveen tieltä horjahtamista on siksi aina pidettävä vakavana asiana, josta voi olla mitä surullisimpia seurauksia. Tältäkin kannalta asiaa katsoen on siis syytä sitkeästi pyrkiä sellaisiin hyviin tapoihin, joista ei mikään saa meitä poikkeamaan.

Yrjö: Suurilla lankeemuksilla on kuitenkin se hyvä puoli, että ne tavallisesti herättävät ihmisen huomaamaan, miten alas hän on joutunut, ja sillä tavalla sytyttävät myös halun pyrkiä parempaan. Pienet horjahtelut, vähäpätöisiltä näyttävät seikat ovat minusta vaarallisempia. Välittömillä seurauksillaan ne eivät peloita, vaan päinvastoin ovat omiaan synnyttämään käsityksen, etteihän se nyt niin tärkeää ole, vaikk'ei kaikissa asioissa olekaan aivan tarkka. Vähitellen valmistuu meissä maaperä suuremmillekin rikkomuksille, kun niihin mennään näin askel askelelta. Pieni asteerotus, mikä on aikaisemman toimintamme ja uuden rikkomuksemme välillä, ei herätä meitä välinpitämättömyydestämme. Vajoamme yhä syvemmälle, kunnes olemme mennyttä kalua. On siis tärkeää, että olemme alituisesti varuillamme, myös vähäisiltä näyttäviin ja kaikkein jokapäiväisimpiin ilmöihin asti.

Eero: Mutta ketä se nyt vahingoittaa, jos minä vastaantulevalle uteliaalle kyselijälle sanon meneväni Simolaan, vaikka itse asiassa matkani pitää Mattilaan, johon minulla on vähän asiaa, mutta josta en tahdo tehdä selkoa jokaiselle? Onko sellainen vaarallista valehtelemista, joka minut vie kadotukseen?

Yrjö: En minä tahdo, että pikku asiasta pidetään

suurta ääntä, mutta pahaa pienikin narraaminen on. Tapaus, jonka Eero otti esimerkiksi, ei suorastaan vahingoita muita, mutta kyllä narraajaa itseään. Juuri sen vuoksi, että se näyttää niin viattomalta, se voi helposti tulla tavaksi. Ja ihmiseen, jolla on tapana puhua asioista toisin kuin mitä ne ovat, ei lopulta kukaan luota. Totuusvaatimuksessa täytyy olla ehdoton, muuten on rajan vetäminen luvallisen ja luvattoman välille mahdoton. Samoin täytyy jokaisessa muussa siveellisessä vaatimuksessa ehdottomasti pysyä, sillä kaltevalle pinnalle asettuminen merkitsee perikatoa. Pienet harha-askelet ovat sysäyksiä lopullista vajoamista kohti. Ei voi yhtäkkiä tehdä suurta rikosta siveellisesti kaikin puolin moitteeton henkilö: hänen on täytynyt jatkuvasti tehdä syntiä, joka on häntä vienyt rikosta kohti, vaikka hänen pahat tekonsa olisivatkin pysyneet maailmalta salassa. Ei rikollisesta tai muuten siveellisesti syvälle vajonneesta henkilöstä myöskään voi yht'äkkiä tulla siveellisesti moitteeton henkilö, vaan hänen täytyy askel askelelta voittaa vikansa, harjaantua tekemään hyvää. Ja sehän voi tapahtua vain jokapäiväisissä pikku asioissa. Siinä siis pikku asiain merkitys.

Eero: Mutta kyllä siinäkin voi tehdä itsensä naurettavaksi. Tunnettehan kaikki Akkalan Marin. Hän kävi kerran Helsingissä ja ajoi raitiotiellä. Maksunottaja sattui viipymään ja tuli Marin luo, kun oli enää pari kadun kulmaa matkaa Marin määräpaikkaan. »Nyt minä voin säästää», tuumi Mari ja nousi heti pois vaunusta sekä käveli tuon loppumatkan. Hän säästi 75 penniä. Mutta sekös on nyt jälkeenpäin häntä painanut. Hän on käynyt oikein rovastille puhumassa asiasta tuntoaan keventääkseen. Rovasti on lempeä

mies ja sanoi vain, että »sattuuhan sitä, sattuuhan sitä». Mutta Mari melkein suuttui tästä rovastin välinpitämättömyydestä varkautta ja petosta kohtaan ja hän sanoi loukkaantuneena: »Niin, jos se olisikin sattunut jollekulle muulle, joka ei välitä autuudestaan eikä teoistaan, mutta kun se sattui *minulle!* En voi sitä antaa itselleni anteeksi.» — Eikö tällainen tekohurskaus, luulopyhyys ja itsensä kuvitteleminen kaikkia muita paremmaksi ole kymmenen kertaa pahempi kuin joku mitätön harha-askel?

Eljas: Kieltämättä niin on. Kun Mari meni rovastin luo tuollaisessa asiassa, niin se epäilemättä johtui halusta osoittaa, miten äärettömän herkkä omatunto hänellä on muihin kuolevaisiin verrattuna, siis ylpeydestä. Mutta itsekasvattajan tarkoitus ei suinkaan ole se, että hän voisi toisten rinnalla ylpeillä siitä, että hän on pikku asioissakin niin ylen tarkka, vaan hän koettaa olla tarkka pienissäkin asioissa sen vuoksi, että hän tuntee inhimillisen heikkoutensa: ellei hän noudata oikeita periaatteita pienissä teoissa, hän tuskin voi pysyä horjumattomana suurten kiusaustenkaan sattuessa. Hänen erehdyksensä tekevät hänet nöyräksi: niiden kauttahan ilmenee hänen sisäinen heikkoutensa ja vajavaisuutensa. Siksi hän ei nosta niistä suurta ääntä, vaan koettaa kaikessa hiljaisuudessa parantua.

Kerttu: Mutta jos ihminen näkee vikansa hyvin suuriksi ja voimansa pieniksi, mikä siinä avuksi?

Paavo: Jos hän kerran tuntee vikansa, silloin hänellä on myös selvä käsitys siitä, minkälainen hänen kysymyksenalaisissa suhteissa pitäisi olla. Silloin on tarpeen, että hän kiinnittää kaikki ajatuksensa juuri tuohon ihannekuvaan, johon hänen tulisi pyrkiä. Hä-

nen ei ole ajateltava niin paljon sitä pahaa, jota hän tavallisesti tekee, kuin sitä hyvää, johon hän aikoo pyrkiä. Ottakaamme esimerkiksi pelihimo. Jos nuori mies tahtoo siitä päästä eroon, niin hänen ei sovi kovin paljon ajatella tuota pelaamista: mitenkä siinä kukin menetteli silloin ja silloin; kuinka hän itse kerran voitti niin ja niin paljon ja toisella kerralla taas hävisi; miten ikävää on, kun monet yöt tulevat valvotuiksi tyhjän pelaamisen vuoksi; kuinka tänä iltana taas sakki kokoontuu Seppälän saunaan jne. Sellaiset mietteet, vaikka niihin sisältyisikin joku määrä katumusta ja parannushalua, vievät pian siihen, että asianomainen löytää itsensä tavallisena pelin alkamisaikana, sanokaamme klo 8 illalla, toisten joukosta pelipaikaksi muodostuneesta saunasta. Ajatukset on siis suunnattava toisaalle: mitä tänä iltana tekisin? Etukäteen on lujasti päätettävä, että työstä tultuani esim. paikkaan hevosen valjaat, tai menen nuorisoseuratalolle kuulemaan lauluharjoitusta — ehkäpä liityn mukaan laulukuoroon, tai otan sen ja sen kirjan ja luen sitä tunnin, puolitoista ennen nukkumaanmenoa jne. Kun jonkun tuollaisen tehtävän on itselleen asettanut, kun koko päivän pitää mielessään, että illalla minun sitten on tehtävä se ja se, niin tuohon puuhaan tarttuminen käy kuin itsestään. Siinä sitten ilta kuluu ja peli jää. Ja joka kerta, kun tietää peliseuran kokoontuvan, on aina etukäteen keksittävä muuta tointa, on jo ennakolta kuviteltava itsensä tuossa työssä, mietittävä sitä eri puolilta, kuinka työn tekee yksityiskohdissa. Silloin on päätöstä tukemassa niin suuri voimavarasto, että päätöksen toteuttaminen ja tuon puuhan suorittaminen käy vaivatta. Niin tulee paha tapa voitetuksi ja hyvä on

astunut sen sijalle. Tarvitaan siis *ennakkoharkintaa*, miten kiusauksen hetkellä menettelee, ja päätöstä *hyväksyttävästä toiminnasta*, minkä asettaa huonon sijalle. Sillä tavalla tahto tulee vahvistetuksi.

Yrjö: Muistakaamme siis: mitä ihminen ajattelee, sitä hän myös on. Mutta älköön kuviteltako, että me voimme äkkiä muuttaa ajatusmaailmaammekaan. Jos meillä on erikoisia »helmasyntejä», niin ajatuksemme niin mielellään viihtyvät vain niissä. Vie aikaa, ennenkuin saamme itsellemme uuden ajatusmaailman. Mutta ajasta toiseen ponnistamalla pääsemme varmasti perille: ajatuksemme paranevat ja niiden mukana myös tekomme.

Eero: Onko tämä tarkoittavinaan sitä, että ihmiset saavat, mitä he toivovat, sillä heidän toiveissaanhan useimpien ihmisten ajatukset tavallisimmin liikkuvat? Jos minä ajattelen, että minusta tulee rikas ja ylhäinen, niin Yrjön väitteen mukaan minä ennen pitkää olen sitä, niinkö?

Yrjö: Hyvin mahdollista. Jos nim. asetamme itsellemme sellaisen päämäärän, joka meitä vahvasti kiehtoo, niin epäilemättä meidän ajatuksemme ja toimintamme saavat sellaisen suunnan, joka vie meitä tuota päämäärää kohti. Kuinka nopeasti päämäärämme saavutamme, se riippuu paitsi pyrkimyksemme voimakkuudesta myös muista edellytyksistä, kyvyistämme, olosuhteista ja ennen kaikkea itse päämäärän läheisyydestä tai sen korkeudesta ja etäisyydestä. Jos esim. toivomme itsellemme ylhäistä asemaa siinä mielessä, että koko ympäristämme ja sukumme olisi ylhäistä ja hienoa, niin sehän on mahdotonta, jos kerran sukumme on vaatimatonta ja yksinkertaista. Mutta

yksinkertaisestakin ympäristöstä voimme valita seuraksemme henkisesti virkeimmät ja siveellisesti korkeimmalla tasolla olevat, joten saamme olosuhteisiin nähden parhaan seurustelupiirin. Oma ulkonainen asemamme ja tehtävämme on samoin riippuva valmistuksestamme, koulutuksesta, varallisuudesta, ruumiillisista voimistamme, terveydestämme ja muista sellaisista seikoista, joihin itse osaltamme voimme vaikuttaa, mutta joita emme kokonaan voi määrätä, emme ainakaan äkillisesti toisiksi muuttaa.

Eero: Mistä syystä sitten sanot, että olemme sitä mitä ajattelemme?

Yrjö: Sehän pitää paikkansa ulkonaiseen asemaammekin nähden, kun välttämättömät rajoitukset otetaan huomioon. Ulkonaisessa asemassammekaan ei voi tapahtua mitään parannusta, ellemme sellaista ajattele, ellemme parempaan pyri — satunnaiset arpajaisvoitot tai odottamattomat perinnötkään eivät voi asemaamme kokonaan ja pysyvästi muuttaa, ellei meissä ole miestä rahoja käyttelemään. Vielä vähemmän voi sisäinen puolemme, luonteemme, olla parempi kuin ajatuksemme ja toiveemme siihen nähden. Vaikka me muille koettaisimme kuinka näyttää jaloa ja hyvää, mutta jos samalla kuitenkin vain ajattelemme omia etujamme, omia nautintojamme, niin olemme kuin olemmekin itsekäs ja nautintojemme orja. Todellisen parantumisen välttämättömänä ehtona on siis pyrkimys parempaan ja senmukaiset ajatukset.

Paavo: Ajatusten yhteydessä on nimenomaan tehostettava pyrkimystä. Usein on ajattelemisemme pelkkää haaveilemista ja tunteilemista ilman että yrittäisimme mitään tehdä noita haaveita toteuttaak-

semme. Sellaisesta ajattelusta ei tahtomme saa pontta. Meidän on ajatuksissamme keksittävä käytännöllisiä teitä. Kun niitä huomaamme, silloin meissä syttyy halu lähteä myös kulkemaan noita teitä ja me saavutamme todellisia tuloksia. Tällainen ajattelu on kymmenen kertaa hedelmällisempää tahdon kasvattamista kuin ylimalkainen haaveilu. Käytännöllinen työskentely päämäärän hyväksi on tehokkainta tahdon harjoitusta. Aivan oikeassa ovat olleet ne saksalaiset, jotka erään ammattiopetuslaitoksen ovelle ovat kirjoittaneet sanat: »Harjoita silmääsi ja kättäsi, niin teet tahtosi lujaksi ja älysi teräväksi.»

Eljas: Siinä tulee voimakkaalla tavalla esille käytännöllisen harjoituksen merkitys. Voimakas halu ei ole vielä tahtomista, varsinainen tahtominen ilmenee vasta teossa. Tahdon kasvattaminen lujaksi merkitsee siis sitkeää ja johdonmukaista toimintaa määrättyyn suuntaan. Siksi kaikkinainen sitkeä työ on myös erinomainen tahdon kasvattaja.

Kerttu: Jos olemme toisen työssä, toisen käskyvallan alaisina, niin siinähän täytyy tehdä aina toisen tahdon mukaan. Varsinkin tehtaissa ja suuremmissa konttoreissa on työ aina samanlaista, siis mahdollisimman johdonmukaista. Onko nyt tällainenkin epäitsenäinen toiminta omansa kasvattamaan tekijänsä tahtoa ja hänen itsenäisyyttään? Minusta päinvastoin tuntuu siltä, että jos aina tottuu olemaan toisen käskettävänä vaikkapa kuinka samanlaatuisessa ja sitkeyttä vaativassa työssä, niin tuskin silloin itsenäisesti osaakaan toimia.

Eljas: Kuuliaisuudella voi tietysti olla Kertun pelkäämä seuraus. Mutta silloin kuuliaisuuden seuralai-

sena on myös välinpitämätön suhtautuminen omaan menestykseen. Jos sen sijaan ihminen kuuliaisuudellaan tahtoo päästä omien tilapäisten mielitekojensa ja -halujensa herraksi, silloin hänen käskynalainen asemansa tarjoaa erinomaisen harjoitustilaisuuden. Hän tottuu siinä täyttämään velvollisuutensa, mikä on hänelle avuksi, kun hän on työpaikkansa ulkopuolella tai kun hän myöhemmin mahdollisesti on itsenäisessä ansiotyössäkin. Tässä siis on kasvattavan *pakon* suuri merkitys. Siinä tottuu tekemään raskaat velvollisuudet, yksitoikkoisen työn ja vastenmielisimmätkin tehtävät, kun ne kerran kuuluvat velvollisuuksiemme piiriin. Tahtomme kasvaa siinä velvollisuuksiemme mittaiseksi.

Kerttu: Entä jos tuo pakko murtaa meidän tahtomme, jos meidät pakotetaan tekemään sellaista, mitä me pidämme pahana, siveellisesti tuomittavana?

Paavo: Siveellisesti lujaselkäinen ihminen kieltäytyy tietysti sellaisesta.

Kerttu: Tietysti, jos hänellä on vapaus valita. Mutta nythän on kysymys pakkotilasta. Kuvitelkaamme esim. nuorta miestä, joka pitkällisen työttömyyden jälkeen on saanut paikan ja jota sitten ensi työksi kielletään oikeusjutussa todistamasta isäntänsä sukulaista vastaan paikan menettämisen uhalla. Onko hänen alistuttava vai lähdettävä paikastaan, jolloin paitsi häntä itseään myös hänen vanha äitinsä jälleen joutuisi nälkää näkemään?

Yrjö: Raskasta on sellaisissa oloissa lähteminen, mutta ei rehellinen mies, jos hänen todistustaan kerran pyydetään, voi olla todistustaan antamatta eikä siis sellaiseen toimeen jäädä. Monasti ovat suuret

joukot Suomen kansaa joutuneet tuontapaisen valinnan tekemään — tekemään sen oikein. Kun suurina nälkävuosina loppui leipä kymmeniltä tuhansilta ihmisiltä, niin he eivät käyneet niiden harvojen naapureittensa aittojen kimppuun, joiden laareissa vielä oli viljaa, vaan he kulkivat kerjäten, vapaaehtoista apua anoen, ja monet, monet heistä sortuivat. Heidän käytöstään me voimme kunnioittaa. Jos he olisivat ryöstöihin tarttuneet, niinkuin sen pahempi myöhemmin samantapaisissa tilanteissa on tapahtunut, olisi vain häpeä jäljellä.

Eljas: Tässä yhteydessä lienee huomautettava *itsepäisyydestä,* jota usein pidetään tahdon vapauden merkkinä. Itsepäinen ihminen usein ylpeilee sillä, ettei häntä voida mihinkään pakottaa. Milloin tuollainen jyrkkä horjumattomuus esiintyy jonkin siveellisen kannan puolesta väärää ja pahaa vastaan, silloin se on täysin puolustettavissa. Mutta sellaista ominaisuutta tuskin sopii itsepäisyydeksi sanoakaan. Itsepäisyyshän tavallisesti esiintyy siinä, että kun on sattunut sanomaan tai tekemään jotakin, niin siitä pidetään kiinni ja siinä pysytään, vaikka maailma menisi nurin. Asianomaiselle itselleen olisi usein samantekevää, vaikka hän tekisi toisinkin, muiden ihmisten kannalta se olisi suotavaakin, mutta itsepäisen sisu ei anna perään. Saattaapa hän joskus huomata olevansa väärässäkin, mutta hänen omanarvontuntonsa ei salli sitä tunnustaa. Silloin itsepäisyys on suorastaan typerää, mutta asianomainen kuvittelee kuitenkin olevansa lujatahtoinen. Ihminen on silloin naurettava. Kun siis puhumme tahdon harjoittamisesta lujaksi jokapäiväisten puuhiemme ja töittemme kautta, säilyttäkäämme kui-

tenkin arvostelukykymme asioihin nähden, milloin kannallaan pysyminen on paikallaan, milloin se on typerää, ja välttäkäämme siksi tyhmää itsepäisyyttä.

Puheenjohtaja: Voinen tämän keskustelun tulokset sisällyttää seuraaviin lauseisiin:

Tahdon lujittamiseksi on tarpeen sellainen harjoitus, jonka tuloksena ovat tahtoamme tukevat hyvät tavat.

On varottava sekä suuria lankeamisia että pieniä horjahteluja oikealta tieltä, koska pienet hairahdukset johtavat suuriin, ja ne voivat tuhota meidät. Tarkkuus pienissä asioissa ei kuitenkaan saa viedä meitä pöyhkeilemään hyveillämme.

Tahtoamme lujittaaksemme meidän ei ole niin paljon ajateltava sitä pahaa, jonka tahdomme voittaa, kuin sitä hyvää, jonka sen sijaan tulemme tekemään.

Ihminen on sitä mitä hän ajattelee. Siksi on ennakolta ajateltava päämäärää, johon pyrimme, ja harkittava yksityiskohtaisesti keinoja, jotka siihen vievät. Haaveilu ja mahdottomuuksien kuvittelu ei siinä auta, vaan täytyy ajatuksen viedä käytännölliseen toimintaan.

Olemalla kuuliaisia totumme kieltämään mielijohteemme ja täyttämään velvollisuutemme. Se on siis hyvää tahdon harjoitusta.

Itsepäisyys ei ole merkki tahdon lujuudesta vaan tyhmästä omahyväisyydestä.

---

6. Ihanne.

Puheenjohtaja: Tänä iltana meidän on keskusteltava asiasta, joka luonteenkasvatuksessa on keskeisimpiä, nim. *ihanteesta,* johon luonteenkasvatuksessa pyritään. Näiden keskustelujemme alussa jo totesimme, ettei ajatteleva ihminen voi olla välinpitämätön siihen nähden, miten hän on ja elää, vaan hänen täytyy kasvattaa luonnettaan voidakseen täyttää tehtävänsä ja saavuttaa päämäärät, jotka tekevät hänet onnelliseksi. Nyt meidän olisi tarkemmin syvennyttävä asiaan, saatava selville, minkälainen ihanteemme on ja mikä merkitys sillä on koko toiminnallemme, siis myös luonteenkasvatukselle.

Eljas: Luonteen ihannetta on hyyvin vaikea määritellä. Täytyisi luetella kaikki hyvät ominaisuudet, mitä suinkin tunnemme, ja omistaa ne ihanneluonteelle, mutta sittenkään tuskin saisimme ehyttä kyvaa siitä. Ajatuksiimme tulee se mahdollisuus, että jossakin uudessa tilanteessa tarvitaan ominaisuutta, jota nyt emme osaa kuvitella, mutta joka kuitenkin tuolla ihanneluonteella on. Yhdellä sanalla asian lausuakseni sanon, että ihanneluonne on *täydellinen.*

Eero: Hyvin vähän puhuva määritelmä, sillä toisten silmissä on täydellistä jo se, mikä toisten mielestä on hyvinkin puutteellista. Pakanakansojen jumalat ovat olleet täydellisiä noiden kansojen mielestä, mutta meidän arvostelumme mukaan heidän jumalansa olivat siveellisesti sangen vajavaisia, kateellisia, helposti vihastuvia jne. Jos me nyt hyväksymme jonkin luonnemallin täydellisenä, kuka sanoo, että se huomenna enää kelpaa?

Paavo: Onhan meillä Kristuksessa esikuva, joka on täydellinen. Se on kelvannut kristikunnan oppaaksi jo kaksi vuosituhatta ja tulee edelleen kelpaamaan.

Eero: Myönnän sen, mutta taitaisitpa joutua pulaan, jos pyytäisin sinua määrittelemään Hänenkin luonnettaan muulla sanalla kuin täydellinen, niin että asia selvenisi meille paremmin.

Paavo: Evankeliumeissa esitetään yksityiskohdittain ja havainnollisella tavalla, miten Hän eri tilanteissa menetteli, joten siellä näet Hänen kuvansa elävänä todellisuutena.

Yrjö: Eräitä vaikeuksia siinä kuitenkin on, kun ajattelemme Kristuksen ihanneluonnetta esikuvana meille nykypäivien ihmisille, jotka elämme niin toisenlaisissa oloissa. Vaikka haluamme seuratakin Hänen esimerkkiään, jää oman harkintamme varaan sen kuvitteleminen, mitenkä Hän vastaavissa tilanteissa olisi menetellyt. Hänen oppinsa ja tuon opin henki on tietysti oppaanamme, mutta niidenkin soveltamisessa nykyiseen elämään tulee kysymykseen tulkinta.

Eljas: Kristuksessa meillä on ihanne, jonka voimme asettaa tietoiseksi päämääräksemme. Mutta niilläkin ihmisillä, jotka eivät tunnusta Kristusta, olkoot he sitten muihin uskontoihin lukeutuvia tai vapaa-ajattelijoita ja jumalankieltäjiä, on kuitenkin olemassa henkinen ihanne, jota kohden he pyrkivät, tapahtukoon tuo pyrkiminen itsetietoisesti tai tiedottomasti. Jokaisen elävän olennon luontoon kuuluu pyrkimys sen omaa täydellisyysihannetta kohti. Jos puulta katkaisee latvan, se muodostaa jostakin oksasta uuden latvan, sen ominaisuuksiin kuuluu kasvaminen ylös, kohti valoa, kohti täydellisyyttä. Ihmisen ruumiissa näemme

saman pyrkimyksen kohti täydellisyyttä. Tosin me emme voi elää, jos meidät lyödään päättömiksi, mutta pienemmät vammat elimistömme heti rientää korjaamaan. Jos me saamme haavan, heti alkaa sydämemme lyödä kiivaammin ja tuoda verta kipeään paikkaan ja veren mukana tulee rakennusaineita lihasten, luun ja ihon ennalleen saattamikesi. Jos haavaan on tullut baktereita, taudin siemeniä, niin valkoiset verisolut rientävät niiden kimppuun ja märkimisen kautta saadaan ne ruumiista pois tai tehdään muuten vaarattomiksi. Näin ruumiiseemme sisältyy taipumus huolehtia ulkonaisesta täydellisyydestämme. Samoin on ihmishengellä pyrkimys täydellistä kohti.

Yrjö: Se on helposti osoitettavissa. Jos meillä on jokin kyky, niin meistä on sitä hauskempi, mitä suurempi tuo kyky on. Osaan esim. juosta. Minusta olisi hauska, jos osaisin juosta vielä paremmin.

Eero: Epäilemättä, jotta saisit aina ensi palkinnon urheilukilpailuissa.

Yrjö: Mutta jos minä kysyn, miksi olisi hauska saada ensimmäinen palkinto, niin mitäs siihen sanot?

Eero: Koska on niin mukavaa olla ensimmäinen.

Yrjö: Siinäpä se. Ei ole mitään kaukaisempaa selitystä. Järkemme tyytyy siihen, että tavoittelemme sitä mikä on »mukavaa», Eeron sanaa käyttääksemme. Jos minä olen konsertissa kuulemassa kaunista laulua, toivon, ettei kuuluisi mitään häiritsevää kolinaa eikä kuiskailua. Nautintoni on sitä suurempi, mitä täydellisemmin voin antautua kuuntelemaan ja mitä parempi laulu on. Miksi toivon, että laulu olisi hyvää ja että itse voisin sitä niin kuunnella, ettei yksikään ääni menisi hukkaan? Kieltämättä siksi, että nautintoni silloin

on suurin. Mutta miksi haluan suurinta nautintoa? Se on itsestään selvä. Sitä vastaan ei Eerokaan voi saivarrella. Jos on kysymys voimistamme tai kyvyistämme, nautinnosta tai tyydytyksestä, jota etsimme, me kaipaamme korkeinta, pyrimme täydellisyyteen. Kun luonne aikaisemman määritelmämme mukaan ei ole muuta kuin »järjestynyt minämme», jossa toisiansa häiritsemättä asuvat eri viettimme, vaistomme, tunteemme, kykymme ja pyrkimyksemme, ja jonka toiminnan tarkoituksena on noiden eri puoliemme tyydyttäminen sekä toteuttaminen, niin on itsestään selvää, että meillä siinäkin on halu päästä täydellisyyteen joka suhteessa.

Eero: Se on selvää. Mutta olemme luultavasti hyvin eri mieltä tämän täydelisyyden sisällöstä, siis siitä, mikä ihanteeksemme käytännössä kelpaa. Minusta esim. *rikas* mies näyttää ihanteelliselta. Rikas saa mahdollisimman suuressa määrässä tyydytetyksi erilaiset tarpeensa, hän voi harjoittaa hyväntekeväisyyttä laajassa mittakaavassa, tukea elinkeinojen, tieteen ja taiteen edistämistä tarkoittavia laitoksia jne. Päästäkseni kaikkea tätä suurta tekemään ja siis nauttimaan vaikutuksista, minä panen päämääräkseni 25 vuoden aikana koota rikkautta, sitten rupean siitä nauttimaan.

Eljas: Sangen luvallinen ja tuhlaavalle ihmiselle hyödyllinen päämäärä.

Eero: Mutta käykö se yhteen Kristus-ihanteen kanssa?

Eljas: Sen ei ehdottomasti tarvitse olla ristiriidassa sen kanssa. Jos sinä voit koota rikkautta ja samalla täyttää ne siveellisen elämän ja lähimmäisenrakkau-

den vaatimukset, jotka kristillisyytemme meille asettaa, niin ei kenelläkään voi olla mitään sinua vastaan. Siten et esim. saa ryöstää jokaista joka teidän talonne ohi menee, vaikka sillä tavalla rikkautesi karttuisikin. Et saa tehdä petoskauppoja, et voi jättää verojasi maksamatta, et huoltamatta omaisiasi, et ylimalkaan saa menetellä epärehellisesti, et tehdä rikoksia etkä lyödä laimin velvollisuuksiasi.

Eero: Miksi en?

Eljas: Joutuisit linnaan sangen pian ja niin loppuisi koko yritteliäs toimintasi alkuunsa. Olisit tehnyt, kuten sanotaan »väärän vaalin». Päämääräsi näytti tuovan onnen, mutta ei vienytkään perille. Kukaan ei tietysti voi pakottaa toista ihmistä omaksumaan määrättyä ihannetta. Ihminen saa omalla järjellään harkita, mitä päämäärää tavoitellen ja mitä tietä kulkien hän oman täydellisyytensä ja onnensa löytää. Mutta näin tehdessään hänen on myöskin kestettävä seuraukset.

Eero: Mutta onko pakko pitää mitään ihannetta, enkö voisi tulla toimeen ilman sitä elämällä muuten vain päivästä toiseen?

Eljas: Voit kyllä, mutta silloin olet satunnaisten mielijohteiden ja sokeitten viettiesi vallassa. Ne asettavat sinulle hetkestä toiseen vaihtuvan päämäärän eli ihanteen. Ja sellainen luonnollisesti ei voi tuottaa tyydytystä kaikille puolillemme, ei sopusointua ja täydellisyyttä tavoitteleville, jotka myös kuuluvat olemukseemme. On näin ollen välttämätöntä, että meillä on pysyvämpi ja korkeampi ihanne kuin hetken nautinto, on välttämätöntä, että halumme vetää meitä sellaista päämäärää kohti, joka lupaa meille pysyvämpää hyvää. On nim. niin, että jokainen ihanne tai pää-

määrä, joka meitä houkuttelee, saa »minämme» tavoittelemaan sitä, pyrkimään sitä kohti, toisin sanoen saa tahtomme liikkeelle ja meidät toimimaan ihanteen suuntaan. Päämäärätöntä ihmistä ei mikään vedä pysyvästi millekään taholle, joten sellaisella ihmisellä ei voi olla lujaa tahtoa. Mitä elävämpänä ja yksityiskohtaisesti selvempänä on edessämme ihanteemme, sitä voimakkaammin se meitä vetää, sitä voimakkaampi siis on tahtomme. Tässä *ihanteen päämerkitys* luonteelle: se on *tahdon kannustimena ja suuntaajana.* Ja kun sanomme, että *tahto on ihanteeseen sidottu,* siis ettemme voi tahtoa muuta kuin mihin ihanteemme meitä kutsuu, silloin täysin käsitämme ihanteen merkityksen.

Kerttu: Mitä sitten on ihmisen tahdon vapaus?

Eljas: Hänellä on vapaus valita ihanteensa.

Kerttu: Kaunista vapautta, joka voi viedä linnaan.

Eljas: Kas kun ihminen ei ole yksin maailmassa, niin hänen on otettava huomioon toistenkin vapaus. Hänen on rajoitettava oma toimintansa sillä tavalla, ettei hän joudu loukkaamaan toisten vapautta. Jos hän kuitenkin niin tekee, niin hän joutuu taistelukannalle toisten kanssa, sillä nämä luonnollisesti puolustavat itseään. Hillittömässä vapaudessa olisivat ennen pitkää kaikki ihmiset toistensa kimpussa. Siksi meillä on järjestetty yhteiskuntaelämä, jossa kaikkien turvaamiseksi on määrätty rajat yksilöjen toimintavapaudelle. Ken ei näistä rajoista piittaa, hän on yhteisölle vaarallinen. Yhteiskunnalla on luonollisesti oikeus puolustautua tällaista henkilöä vastaan: häntä sakotetaan tai pannaan linnaan ja pahimmissa tapuksissa te-

loitetaan. Ja aikaisemmin olemme jo osoittaneet, että hillitön antautuminen halujensa ohjattaviksi vie ihmisen turmioon, vaikk'eivät muut hänen kohtaloonsa tarttuisikaan. Tuskinpa voidaan sanoakaan vapaaksi ihmistä, joka sellaisen tien itselleen valitsee, sillä eihän onnettomuutta kukaan vapaaehtoisesti halua. Sellainen ihminen on todella halujensa orja. Ilmankos kirkkoisä Augustinus sanoikin: olemme vapaita ainoastaan silloin, kun tahdomme hyvää.

Eero: On näin ollen merkillistä, että kristityt, joilla on niin korkea ihanne, niin usein tekevät huonoja tekoja.

Paavo: Se johtuu siitä, että erilaisten halujensa vetäminä he niin usein unohtavat korkean esikuvansa. Ihminenhän joutuu myötäänsä uusiin oloihin, lakkaamatta tuo ympäröivä elämä uusia asioita hänen ratkaistavakseen, niin että hänen on myötäänsä valittava, tehdäkö niin tai näin. Määrätynlainen vaali ei silloin ole itsestään selvä, vaan hän erehtyy usein. Mutta on hyvä, että hänellä kuitenkin on ihanne, jota seuraamaan hänen omatuntonsa häntä lankeemuksista huolimatta kehoittaa. Hänellä on mahdollisuus palata oikealle tielle. Ja on hyvä, ettei meidän ihannetta tavoitellessamme tarvitse hapuilla eikä pelkkään omaan arvostelukykyymme luottaa. Ihmiskunnan kokemus on näyttänyt, että on paljon sellaisia ihanteita, jotka eivät petä: kunnia, rehellisyys, uskollisuus, kauneus, hyvyys, vapaus jne. Näitä *siveellisiä* ihanteita kannattaa seurata. Ja vihdoin Kristuksen opissa meillä on aarre, joka itseensä kokoaa kaiken tuntemamme hyvän: siksi siinä on ihanteita valitessamme turvallinen kallio.

Eljas: Yksi seikka on kuitenkin huomattava: ihanne

ei pelkkänä käsitteenä houkuttele, ellei sillä ole sellaista käytännöllistä sisältöä, että se koskisi meitä läheltä. Nuoriso yksin kykenee innostumaan pelkistä iskusanoista, korkeista ja kaukaisista aatteista, kun sillä ei ole kokemusta, mitä jonkin aatteen seuraaminen käytännössä merkitsee. Mitä kypsyneempään ikään tullaan ja mitä enemmän käytännöllistä työtä elämä vaatii, sitä vähemmän jää tilaa aatteelliselle innostukselle. Mutta jos aatteen nimessä voidaan vedota esim. ihmisten käytännölliseen hyötyyn, silloin aate saa kannattajia. Puhe »vapaudesta» esim. saa tuskin erikoista innostusta nykyaikaisessa yhteiskunnassa, jossa kaikki ovat vapaita. Mutta kun esim. maailmansodan aikana Venäjän armeijassa saarnattiin vapautta, niin tuo agitatsioni lankesi hedelmälliseen mahan. Sodan vaivoja pitkiä vuosia kärsineille miehille »vapaus» merkitsi välitöntä lupaa lähteä rintamalta, kuoleman vaarasta, kotiin. Tällaisen vapauden seurauksia eivät agitaattorit tietysti selittäneet. Ja kun Venäjän talonpojille tyrkytettin »vapautta», sanottiin sen merkitsevän verovapautta ja vapautta ottaa haltuunsa rikkaiden maita niin paljon kuin halusi. Ihme olisi ollut, ellei tällainen »vapaus»-saarna olisi tehonnut. Näissä esimerkeissä annettiin aatteelle houkutteleva sisältö, ihmiset tarttuivat siihen ja rupesivat heti sen mukaan elämään. (Että sellainen sisältö oli väärä, sen me hyvin käsitämme, ja siksi se vei Venäjän kansan onnettomuuteen, mutta se valaisee hyvin väitettäni, että aatteella täytyy olla käytännöllisyyttä, jos mieli sen meihin vaikuttaa.) Ottakaamme toinen esimerkki, raittius. Jokaista terveellä käsityskyvyllä varustettua ihmistä inhottaa juopunut, joka ei osaa hallita tekojaan

eikä käytöstään. Raittius on ihanne, joka pystyy pelastamaan ihmisen tuollaisesta tilasta. Ne juomarit, joiden elämän raittius on saanut kääntymään onnellisemmalle uralle, ne vaimot, jotka saavat kantaa alituista taakkaa miehensä juopottelun tähden, ne lapset ja nuoret, jotka isänsä juoppouden tähden ovat saaneet kärsiä puutetta ja joita ainainen häpeä hänen kelvottomasta käytöksestään on painanut, ne, jotka jokapäiväisessä työssä ja toimessa ovat tulleet tekemisiin juoppojen tai heidän perheidensä kanssa, kaikki ne käsittävät hyvin raittiuden arvon. Raittiusasia on heille kallis aate, joka pystyy nuo surkeat olot parantamaan. Asia koskee heitä läheltä ja he ovat täynnä pyhää kiivautta aatteensa puolesta. Mutta on toisia, joita raittiusaate ei lämmitä eikä koske. He saattavat olla raittiita tai väkijuomien käyttäjiä, mutta heille ei raittiusasia merkitse mitään erikoista, koska he itse eivät ole joutuneet kokemaan juoppouden seurauksia eivätkä näkemään niitä lähimmässä ympäristössään. Pelkän harkintansa nojalla he saattavat olla asialle myötätuntoisia, sillä ymmärtäväthän he, että juoppous on pahasta, mutta heillä ei ole mitään innostusta asiaan, raittiustaistelu ei koske heitä itseään. Samoin on ymmärrettävissä, että monien muiden kauniiden aatteiden ympärille kertyy milloin suurempi, milloin pienempi joukko ihmisiä, toisten ryhmittyessä toisia asioita ajamaan henkilökohtaisten harrastusten ja kokemusten mukaan. — Tullaksemme nyt luonteenkasvatukseen ja ihanteisiimme siinä, on meidän otettava huomioon sama asia: ihanne, joka ei tavalla tai toisella koske läheltä, jättää meidät kylmiksi. Ihanteen ja aatteen omistamista ei siitä syystä voida antaa läksyksi eikä oppia.

Mutta on hyvä olla avosilmäinen ympäröivään elämään nähden, on hyvä lukea ja kuulla toisten kokemuksia ja sillä tavalla tutustua siihenkin, minkä kanssa itse emme joudu suoranaisiin tekemisiin, sillä siten saattaa tiellemme yht'äkkiä tulla jotakin, jolle voimme harrastuksemme omistaa. Mainitsen esimerkin siitä, mitä äkkiä esille heitetty ihanne voi saada aikaan. Juomari, jonka taskut olivat tyhjät, istui kapakassa. Hänen pikku tyttönsä oli mukana ja odotti hänen poislähtöään. Tarjoilupöydällä he näkivät kirsikoita, joita tytön teki kovasti mieli. Mies pyysi niitä tytöllensä, mutta hänelle sanottiin hyvin jyrkästi: »osta kirsikoita ja syö sitten omiasi!» Tällöin ikäänkuin iskeytyi miehen päähän ihanne: minun täytyy päästä siihen asemaan, että voin ostaa tyttärelleni kirsikoita. Ja hän pääsi myös. Tämä hänen ihanteensa oli niin voimakas, että hän jaksoi jättää juomisensa, jaksoi tehdä työtä ja alkoi tulla toimeen. Kun nyt tiedämme, että sellainen ihanne kuin Kristus-kuva on niin monipuolinen ja niin yleispätevä, että lukemattomat ihmiset ovat sen tavoittelusta saaneet onnensa, niin meidän on tutkittava tätä kuvaa sillä tavoin, että löytäisimme siitä sellaisia puolia, joihin meillä on luontaista vetoa tai joista saisimme voimaa taisteluumme joitakin erikoisia paheitamme vastaan tai sitkeyttä kantamaan raskasta kuormaamme. Siten voi jotakuta innostaa se, että Kristus oli heikkojen puoltaja, toista se, että Hänessä oli niin voimakkaana lasten ystävä, kolmatta innostaa totuuden pelkäämätön julistaja, neljättä vaatimattomuus, jolla Hän tyytyi halpaan osaansa, viidettä hänen lempeytensä syntistäkin kohtaan, jne. Löydettyämme yhden tuollaisen puolen, jota mielellämme seu-

raamme ja johon innostumme, havaitsemme ehkä pian muutkin puolet seuraamisen arvoisiksi, jolloin täydellisyyspyrkimyksemme saa yhä suuremman vallan, se ehkä saa meidät kokonaan haltuumme ja pääsee antamaan värin kaikkiin elämämme oloihin.

Yrjö: Niin laajalle ulottuvalla ihanteella vasta arvoa onkin. Kun jokapäiväinen toimintamme myötäänsä panee meidät valitsemaan erilaisten menettelytapojen välillä, siinä helposti erehdymme seuraamaan lähintä haluamme, ellei meillä ole ihannetta, joka täyttää kaikki elämämme alat ja jonka mukaan voimme yksityiset tekomme ojentaa.

Eero: Mutta mitä on tehtävä siinä tapauksessa, jos kaksi hyvää ihannetta joutuu vastakkain siten, että toisen noudattaminen merkitsee toisen kieltämistä? Koulupoikaa vaaditaan antamaan ilmi toverinsa. Uskollisuus vaatii olemaan vaiti, totuus käskee puhumaan. Kumpaa ääntä on kuultava?

Yrjö: Suurempi hyvä luonnollisesti voittaa. Ilman rehellisyyttä ei uskollisuus toveria kohtaan ole suuren arvoinen, joten valehtelemalla voittaisi ylen vähän. Olemalla rehellinen voi useimmissa tapauksissa olla myös uskollinen ja kaikissakin tapauksissa rehellisyyden asettamissa rajoissa. Yleispätevämmän täytyy siis päästä voitolle.

Eljas: Pyrkimyksessämme suuriin päämääriin ja »tähdätessämme korkealle» emme kuitenkaan saa asettaa ihannettamme peitteeksi, jonka taa voimme kätkeä minkälaisia paheita tai heikkouksia hyvänsä. Ellei ihannetta todella myös yritetä tavoittaa, on tyhjää sanahelinää koko puhe »korkealle tähtäämisestä». Ja kuitenkin usein juuri silloin, kun meitä on erikoisesti

epäonnistanut tai kun tulee puheenalaiseksi huonoutemme ja saamattomuutemme, me vedämme puolustukseksemme väitteen, että olemme aina pyrkineet korkealle. Ettemme kadottaisi luuloteltua arvoamme toisten silmissä ja ennen kaikkea säilyttääksemme arvon omissa silmissämme, meillä silloin täytyy olla syy, miksi emme ole saavuttaaneet tuota korkeata päämäärää. Ja sellaiseksi keksimme usein jonkin heikkoutemme, olkoon se ruumiillista tai henkistä tahi siveellistä laatua, jonka olemassaolo on muka tehnyt mahdottomaksi ponnistuksemme. Jotakuta on siten sairaus estänyt menestymästä ja hänen täytyy säilyttää tuo sairautensa, sillä terveeksituleminen asettaisi hänelle ihanteen mukaisia suuria velvollisuuksia, joita hän ei pysty täyttämään. Sairaana hän sen sijaan aina voi muille puhua siitä, mitä hän *olisi* tehnyt, ellei sairautta olisi ollut. Samoin jonkin pahan tavan vallassa oleva henkilö kuvittelee arvonsa säilyvän, kun hän toisaalta voi osoittaa kauniisiin ihanteihinsa ja toisaalta viitata paheeseensa, joka on muuttunut hänessä sellaiseksi sairaudeksi, ettei hän mahda sille mitään. Niin puolustautuvat juopot ja muiden huumaavien aineiden käyttäjät, niin irstailijat ja luonnonvastaisten paheiden harjoittajat. Ihanne on silloin muuttunut näyteltäväksi koristeeksi, joka ei kantajaansa velvoita mihinkään, vaan päinvastoin sallii hänen säilyttää kaikki paheensa.

Eero: Mutta jos se näissäkin oloissa auttaa ihmistä säilyttämään oman arvonsa tunteen, niin onhan siitä kuitenkin hyötyä.

Eljas: Oman arvonsa tuntemisella on merkitystä, mikäli se estää ihmistä tekemästä huonoja tekoja.

Mutta jos ihminen ajatuksissaan yhtäläistyttää itsensä ja luuloitellen ihanteensa, niin silloinhan ihanne ei häneltä enää vaadi mitään: hän on jo täydellinen omissa kuvitteluissaan, niin naurettavan itserakas kuin hän toisten mielestä onkin. Tällainen korkea kuvittelu on hyvin tavallinen. Kun liikemies kehuskelee hyviä kauppojaan ja häneltä kysytään, miten on mahdollista niin nopeasti ansaita niin paljon, niin hän vastaa muka vaatimattomasti: »mitäs se nyt sen vertainen on!» — mutta takana on lausumatta jäänyt ajatuksen jatko: »sellaiselle liikemiehelle, kuin minä olen». Näennäisestä vaatimattomuudestaan huolimatta hän kuvittelee olevansa ihanteensa, liikeneron, tasalla. Tai kun puhujalle lausutaan esitelmän tai saarnan jälkeen kohteliaisuuksia, miten hänen puheensa vaikutti erinomaisesti, niin hän voi sanoa esim.: »omasta mielestäni ei tämänpäiväinen puheeni ollut paljonkaan arvoinen, sillä olin matkasta äärimmäisen väsynyt enkä ollut ehtinyt puhettani valmistaa juuri laisinkaan». Hänen kiittäjänsä saavat siis aavistaa, mihin loistosaavutuksiin hän pystyisi, jos hän saisi puhua levänneenä ja hyvin valmistuneena! Näennäisen vaatimattomuuden sijalla sis äärimmäistä itsensä kehumista. Ajattelette, että sehän on hassua. Mutta jos meiltä kysyttäisiin, mikä käsitys meillä on omasta arvostamme, niin vastaisimme kenties samoin kuin eräs nainen lääkärin hänelle tekemään samaan kysymykseen: »Minulla ei ole laisinkaan niin korkeaa käsitystä itsestäni, kuin minkä arvoinen se (nim. itseni) todellisuudessa on.»

Yrjö: Tarvitaan siis rehellistä itsetutkistelua, ettei pidä itseänsä liian hyvänä, sillä nähtävästi pitää edelleen paikkansa lause: »Ei terve tarvitse parantajaa.»

Kerttu: Toisaalta tässä teroitetaan, ettei saa pitää itsestään liian huonoa käsitystä, toisaalta on paha, jos me uskomme itsestämme liian hyvää. Milloinka sitä sitten on kultaisella keskitiellä?

Paavo: Tunne itsesi! Tutki ominaisuuksiasi, vertaa niitä siihen, mitä meidän pitäisi olla, ja menettele sen mukaan! Siinähän se juuri on tuo itsensätuntemisen tärkeys.

Eljas: Ajatusten sisäänpäin kääntämisessäkään ei kuitenkaan saa mennä liiallisuuksiin. Älkäämme kuvitelko, että me voisimme saavuttaa ihanteemme pelkästään sillä, että me usein sitä ajattelemme, että siihen itseämme vertaamme, että koetamme huonon itsessämme kuolettaa ja hyviä ajatuksiamme vahvistaa. Sielunelämämme on niin rakennettu, että sen voimakkaimmat ilmiöt, eri viettimme ja vaistomme, tähtäävät itsemme ulkopuolelle: kun meillä on nälkä, meidän täytyy saada ruokaa, kylmää vastaan meidän on rak nnettava asuntoja jne. Sisäinen tyydytys, nautinto ja ilo, seuraa, kun tarpeemme ovat tulleet näillä ulkoisilla keinoilla tyydytetyiksi. Luonnettammekaan emme voi rakentaa pelkillä sisäisillä keinoilla, vaikka kuinka uskollisesti tuijottaisimme korkeaan esikuvaan. Meidän on toimittava, meidän on tehtävä työtä, meidän on tavoiteltava myös ulkonaisia päämääriä: niin tehdessämme me kasvamme myös sisäisesti. Itsetutkistelu ei aina vie tuloksiin, mutta käytännöllinen elämä kyllä aukaisee silmät näkemään vikamme. Ei riitä, että ajattelemme Kristus-kuvaa, meidän on tehtävä Hänen tekojaan.

Eero: Sinähän teet meistä katoolisia!

Eljas: Olen viimeinen mies saarnaamaan kuolleen

teon oppia ja vaatimaan hyviä töitä ilman vastaavaa mielialaa, mutta en silti voi olla huomauttamatta siitä kiinteästä yhteydestä, mikä on olemassa ulkonaisen ja sisäisen elämämme välillä. Meissä on kaksi puolta, ruumis ja henki, jotka elämässä ovat yhteen sidottuja. Emme voi kasvattaa henkeämme unohtamalla ruumiillisen puolemme ja ulkonaisen maailman.

Kerttu: Kuinka sovitat ajatuksesi yhteen sen elämänohjeen kanssa, jonka Raamatusta tunnemme: »Mitä se auttaa ihmistä, jos hän kaiken maailman voittaisi ja saisi sielullensa vahingon?»

Eljas: Siten, että kun ihminen tekee työtä, kun hän pyrkii johonkin ulkonaiseen päämäärään, hän ei saa unohtaa siveellisten lakien vaatimuksia, sillä silloin hänet kuitenkin tuho perisi — koko maailmankaan voittaminen ei toisi hänelle kestävää iloa. Siveellinen luonne on tärkeämpi kuin ulkonainen menestys, mutta luonnettamme voimme tehokkaimmin kasvattaa *toimimalla* niiden periaatteiden mukaan ja hyväksi, jotka korkein ihanteemme asettaa.

Puheenjohtaja: Luulen voivamme sisällyttää tämän keskustelumme tulokset seuraaviin lauseisiin:

Päämäärä, jota kullakin hetkellä tavoittelemme, sitoo tahtomme. Viettiemme ja mielitekojemme mukaan hetkestä toiseen vaihtuvat päämäärät eivät siksi anna meille johdonmukaista tahtoa. Pysyvän suunnan pyrkimyksillemme, kestävän tahdon ja siis lujan luonteen voimme saada vain omistamalla täydellisen ihanteen.

Omistaessamme ihanteen emme saa kuvitella olevamme ihanteen tasalla, koska sellainen kuvittelu on kehityksemme tiellä.

Arvoamme ei lisää väite, että omistamme korkean ihanteen, jota elämässä ei kuitenkaan tavoitella.

Ihanteesta on löydettävä ne puolet, jotka vastaavat omia sisäisiä tarpeitamme ja taipumuksiamme. Silloin saamme siitä voimaa ihannetta vastaavaan käytännölliseen työhön.

Työskentely maailmassa ihanteemme asettamien periaatteiden mukaan kasvattaa parhaiten luonnettammekin kohti täydellisyyttä, mikä pyrkimys onkin ihmisen luonnollisiin ominaisuuksiin kuuluva.

---

7. Omatunto, velvollisuus ja uskonto.

Puheenjohtaja: Olemme tähänastisissa keskusteluissamme rakentaneet väitteemme pelkästään sielu-opillisille perusteille lähtien siitä selviöstä, että jokainen ihminen tavoittelee pysyvää onnea. Mutta ihanteemme tässä asiassa vie meidät ulkopuolelle sen, mitä ainakin yksilön elämän kannalta voidaan onnena pitää. Tarkoitan tilanteita, jolloin ihmisen on valittava velvollisuutensa ja henkilökohtaisen onnensa välillä, mikäli elämän aikana saavutettavasta onnesta on puhe. Jos me kerran tunnemme velvollisuutemme, tiedämme, että omatuntomme kehoittaa seuraamaan velvollisuuden tietä kaikesta huolimatta. Miten on nyt suhtauduttava, luonteenkasvatus yhä silmämääränä, omaantuntoon ja velvollisuuteen sekä mikä on näissä asioissa uskonnon osuus? Kun kahta edellistä tuskin voimme tarpeeksi perusteellisesti käsitellä siirtymättä myöskin uskonnon alalle, pyydän, että tänä iltana keskustellaan kaikista näistä kysymyksistä.

Eljas: Jos ihminen kerran tietää, mikä on siveellisesti hyvää, mikä pahaa, niin hän ei voi olla välinpitämätön hyvään ja pahaan nähden. Ihmisellä on *omatunto,* joka soimaa häntä pahasta teosta. Jos hän tieten ja tahtoen rikkoo siveyslakeja, niin ei omatunto jätä häntä rauhaan, vaan on alituisesti muistuttamassa hyvästä, joka tuli laiminlyödyksi, ja saa siis aikaan sen, ettei pahaa tekevä ihminen voi olla tyytyväinen.

Eero: Jos kaikkien omatunto olisi noin herkkä, niin tokkopa pahaa maailmassa olisikaan. Jokainenhan toki tahtoo pyrkiä sellaiseen olotilaan, että voisi olla tyytyväinen. Jos omatunto saa ihmisen tyytymättömäksi pahan työn jälkeen, niin mikä sitten pahaan houkuttelee?

Eljas: Saadaksemme selityksen tähän, meidän on huomattava, ettei omatunto ole mikään itsenäinen olento tai sellainen itsetoimiva laitos, joka ihmisen tahdosta ja haluista riippumatta pitäisi vahtia ja rupeaisi lyömään hätärumpua heti, kun ihminen on astunut harha-askelen. Ei, omantunnon äänessä ilmenee vain oma sisäinen kaipuumme hyvään. Se on meidän luonnollisia sisäisiä halujamme, kuten vaistomme ja viettimmekin. Kun asetamme vastakkain kiusauksen ja omantunnon, niin asia tulee ehkä aivan selväksi. Hyvä on meissä voitolla, kun me kuljemme ihannetta kohti, joka vaatii meitä tekemään oikein. Jos jokin vieteistämme pyrkii saamaan suurempaa valtaa, kuin mitä »järjestyneen minän» puitteisiin mahtuu — nuo puitteethan olemme hyväksyneet ihannettamme silmällä pitäen — tai jos tyydytystä vaatii jokin sellainen sisällämme asuva halu, jonka tahdomme kokonaan tukahduttaa, silloin sanomme, että meillä on *kiusaus*

tehdä halujemme mukaan. Tällöin luonnollisesti saatamme joko voittaa kiusauksen tai langeta. Jos voitamme, on asia ilman muuta selvä ja ajatuksemme kääntyvät toisiin asioihin. Jos sen sijaan lankeamme ja seuraamme noita »minämme» tuomitsemia haluja, silloin näemme, ettemme kuljekaan pysyvää onneamme kohti, silloin hyvä tie, jonka olemme hylänneet, näyttää meille kaiken sulonsa ja saa meidät toivomaan, ettemme olisi koskaan siltä poikenneetkaan. Sillä tuo hyvä tiehän ei ole muuta kuin »järjestyneen minän» pyrkimysten suunta, siis tie, jonka olemme katsoneet vievän meitä kohti ihannetta ja onnea. Lankeemuksen jälkeen me kipeästi tunnemme poikenneemme tältä meidän omalta tieltämme. Katumus on mielessämme, meillä on *omantunnon* vaivoja.

Yrjö: Eikö olisi parempi sanoa omantunnon ääntä suoraan itsessämme asuvan hyvän, Jumalan ääneksi? Eljaksen selityksen mukaan jokaisessa ihmisessä on niin suuri pyrkimys täydellisyyttä ja hyvää kohti, että sitä on vaikea käsittää pelkästä omatekoisesta ihanteesta johtuvaksi.

Eljas: Miksikä ei niinkin. En minä millään muotoa tahdo kieltää asian uskonnollista puolta. Johan ihanteesta keskustellessamme totesimme, että meillä on luontainen pyrkimys kohti täydellisyyttä eli ihannetta. Jos tämän pyrkimyksen olemassaololle tahdomme etsiä lopullista selitystä, silloin meidän on kysyttävä kaikkien luonnonlakien syitä ja sitä tietä tulemme tietysti kaiken alkuun ja syyhyn: Jumalaan. Näin voidaan omatunto hyvin selittää Jumalasta alkuisin olevaksi. Mutta kuitenkin on huomattava, että omatunto asettaa erilaisia vaatimuksia eri ihmisille:

toisen ihmisen omatunto hyväksyy teon, jota jonkun toisen tunto kieltää tekemästä. Toisin sanoen omatunto ei ratkaise, mikä teko on hyvä, mikä paha, se vain moittii sellaisesta teosta, jonka ihminen jo *tietää* huonoksi. Tämä tieto taas ei perustu muuhun kuin ihmisen omaan käsitykseen siitä, mitä hänen ihanteensa, hänen tuntemansa korkein hyvä, häneltä vaatii. Omantunnon toiminnan edellytyksenä siis on selvä tieto tiestä, jota ihmisen olisi kuljettava.

Eero: Mistä sitten riippuu, että toisten omatunto on herkkä, toisten nukkuva ja joidenkuiden melkein olematon?

Eljas: Ilmeisesti siitä, että toisilla on selvempi käsitys hyvästä ja pahasta kuin toisilla. Jos jollekulle on tullut selväksi, mikä tie hänet vie sisäiseen rauhaan ja onneen, niin epäilemättä hän helpommin havaitsee siltä poikkeamisetkin, hänen omatuntonsa on siis herkkä. Mutta jos kenellä ei ole selvillä päämäärä, mihin hän pyrkii, jollei hänellä ole elämän kaikkiin oloihin vaikuttavaa ihannetta, niin hänelle on usein samantekevää, mitä hän tekee, siis hänen omatuntonsa ei soimaa häntä rikkomuksista, hänen tuntonsa nukkuu. Kuitenkaan eivät hänenkään harha-askelensa voi viedä aivan rajattomiin. Täysjärkisen ihmisen on mahdotonta kokonaan heittäytyä viettiensä valtaan, hänen on pakko järjestää »minänsä» joihinkin rajoihin. Mutta milloin hänen halunsa vetävät häntä yli näiden, vaikkapa väljienkin raja-aitojen, silloin hänenkin omatuntonsa puhuu: nyt tuli mennyksi liian pitkälle.

Eero: Siis lopultakin jäisi riippumaan ihmisestä itsestään, mitkä rajat hän toiminnalleen asettaa?

Eljas: Pinnallisesti katsoen näyttää siltä, kuin

olisi ihmisen sielullinen rakenne tosiaan sellainen, että hän voisi mielivaltaisesti valita ihanteensa ja itse asettaa puitteet pyrkimyksillensä, jolloin pahaa olisi ainoastaan se, mikä menee näiden hänen omatekoisten raja-aitojensa yli. Mutta syvemmälle katsoen näemme muutakin. Jos me kysymme, mikä on *velvollisuutemme,* niin asian selittämiseksi tuskin riittää viittaus, »järjestyneeseen minään», se on tuskin selitetty väitteellä, että meidän velvollisuutemme on mahdollisuutta myöten toteuttaa tämän »minän» pyrkimykset, sillä velvollisuuden käsky on ehdoton, »minän» pyrkimykset taas seurauksia vapaasti valitsemastamme ihanteesta. Jos lapsi putoaa veteen, minun velvollisuuteni uimataitoisena henkilönä on hypätä hänen perässään pelastaakseni hänet, vaikka siihen sisältyisikin hukkumisvaara myös omalta kohdaltani. Sotilaan on ennemmin kuoltava kuin paettava. Nälkäisen on kärsittävä ja kuoltava, mutta hänen ei sovi varastaa ja ryöstää kuolemaa välttääkseen. Sellainen on velvollisuus. Sen kanssa emme voi tinkiä. Emme saa ajatella mitä seurauksia sen täyttäminen mahdollisesti tuo mukanaan, niiden nojalla kantamme määrätäksemme. Velvollisuuskäsky on ehdoton: *sinun pitää.* Sen olemassaoloon on vain kaksi selitystä, toinen biolooginen eli elämänlakeihin perustuva, toinen uskonnollinen. Elämänlait tähtäävät suvun elämän säilyttämiseen ja jatkamiseen. Niihin kuuluvat myös siveyslait, joista yksi vaatii velvollisuuden täyttämistä, mistä suvun elämä ja menestyminen riippuu. Tunne siitä kulkee suvusta sukuun perintönä, aivan kuin esim. sukuvietti. Velvollisuudentuntoa on jossakin määrin siis joka ihmisessä, niin ettei kukaan voi aivan mielin määrin va-

lita tekojensa suuntaa, vaan jokainen tuntee velvollisuutensa vaativan milloin mitäkin tekoa, joiden yhteisenä ominaisuutena on niiden luuloiteltu tai todellinen siveellinen arvo, jolloin siveellisyyden mittapuuna on suvun säilymisen edistäminen. — Uskonnollinen velvollisuuskäsitys perustuu yksinkertaisesti siihen vakaumukseen, että Jumala vaatii ihmistä noudattamaan siveyslakeja, että Hän on pannut ihmisen sisälle tuon ehdottoman äänen: *sinun pitää.* Määrääjänä, minkälaisia meidän pitäisi olla, on tässä siis uskonnollisen tietomme osoittama elämänihanne, luonne-ihanne. Vaikutuksiltaan tämä selitys käy yhteen edellisen kanssa, sillä takaahan Jumalan käskyjen noudattaminen varmimmin sekä yksilöitten että kansojen onnen. Jos velvollisuuden tieltä poiketaan, silloin alkaa omatunto kolkuttaa, olkoon käsityksemme velvollisuuden alkuperästä kummalla taholla hyvänsä.

Paavo: Luonnontieteellinen selitys on ehkä sieluopillisesti valaiseva, mutta se on niin monimutkainen, ettei se tee meille asiaa »päivän selväksi». Sitäpaitsi siinä velvollisuus- ja siveellisyysvaatimukset jäävät liiaksi riippumaan siitä, mitä ihmissuvun elämän ylläpitäminen ja jatkaminen vaatii. Ainakin yht'äkkiä ajatellen en voi nähdä, millä tavalla suvun jatkaminen voisi olla riippuvainen esim. heikkojen vanhusten elättämisestä, minkä me katsomme kuuluvan velvollisuuksiimme. Minusta tuntuu, että kun luonnontieteellisen selityksen mukaan siveyslait ovat ainoastaan ihmiskunnan kokemuksen tuloksia, niin niillä ei ole ehdottomasti sitovaa arvoa. Voihan ajatella, että kokemukset vastaisuudessa muuttuvat ja valtaan pääsee esim. kanta, että oman edun tavoittelu vie varmimmin on-

neen ja ihmisen eri puolien kaikinpuoliseen tyydytykseen. Mitenkä silloin kävisi siveyslakien ja minkä sisällön saisi velvollisuuskäsite? Tai ajatelkaamme, että ilmestyisi ryhmä »yli-ihmisiä», so. henkilöitä, jotka henkisiltä tai siveellisiltä ominaisuuksiltaan katsoisivat olevansa nin paljon yläpuolella muuta kansaa, että tämä heidän arvonsa oikeuttaisi uhraamaan muut ihmiset heidän hyväkseen, missä olisi silloin oikeuden ja vääryyden raja? Minusta ainakin on turvallisempaa asettua sille kannalle, että Jumala on pannut voimaan siveyslait, niinkuin Hän on luonut luonnon ja määrännyt sillekin omat lakinsa. Silloin meillä on järkkymätön perustus, silloin tiedämme, miksi velvollisuusvaatimukset ovat tinkimättömiä.

Yrjö: Lienemme yhtä mieltä Paavon kanssa näiden sielunominaisuuksiemme selityksistä. Mielestäni on syytä tarkastella näitä kysymyksiä käytännölliseltä luonteenkasvatuksen kannalta. Uskonnon ja uskonnollisen hartauden ja jumalanpalveluksen arvoa tässä asiassa minä tahtoisin erikoisesti tehostaa, koska se useinkin on ainoa, mikä saa meidät »heräämään», siis näkemään elämämme oikeassa valaistuksessa ja erilaiset päämäärät oikeassa arvosuhteessa. Vain uskonnollinen elämä harjoittaa alituista painostusta omaantuntoomme ja koettaa pitää sen pysyvästi hereillä. Siltä taholta myös alituisesti teroitetaan meille velvollisuuksiamme. Sieltä on myös saatavissa sitä voimaa, jota luonteenkasvattaja niin monta kertaa tiellään kaipaa.

Paavo: Tähän voimalähteeseen onkin usein turvauduttava. Ihminen on heikko ja hänen halunsa vetä-

vät niin monelle taholle, että velvollisuuksien täyttäminen on välistä vaikeaa.

Eljas: Toivon, että nämä keskustelut osaltaan meitä auttaisivat velvollisuuksissamme. Ennen kaikkea toivon, että voisimme pysyvästi iskeä mieleemme sen, että velvollisuuksien tie vie meitä ihannettamme kohti, meidän omaa ihannettamme kohti, johon meidän koko olemuksemme kuitenkin lopulta pyrkii. Ihanteenamme ei silloin ole pelkkä »ajallinen onni», vaan sellainen täydellisyys, joka meille Kristuksessa ilmenee. Ja kun me näin käsitetyn elämänihanteen, tällaisen »onnen» tavoittelun teemme »järjestyneen minämme» osaksi, silloin eivät »minä» ja velvollisuus ole toisilleen vastakkaisia, toisen täyttyminen ei tee mahdottomaksi toista. Päinvastoin juuri velvollisuuksien täyttäminen on osa ihanteestamme, ja velvollisuudentunto osa »järjestettyä minäämme». Siten velvollisuuksien tiellä »minän» vaatimukset tulevat täytetyiksi ja me lähestymme ihannettamme. Ainoastaan satunnaiset pyyteemme, joita emme edes hyväksy »järjestyneen minämme» osiksi, saattavat tässä meitä häiritä. Jos joku sanoo iltamassa: »minun tekee mieleni jäädä ohjelman loputtua tanssimaan, mutta velvollisuus käskee jo lähtemään juhlasta, koska huomenna on työpäivä», ja jos näiden sanojen lausuja lisäksi on hyvin murheellisella mielellä tällaisesta hänen nautintonsa tiellä olevasta velvollisuudesta, niin siinä on todettavissa surullinen ajatusvirhe. Asianomainen yhtäläistyttää »minän» ja tanssihalun, jonka hän kuitenkin tässä tapauksessa pitää pahana. Kun hän kerran tietää, että tanssi nyt on pahasta ja kotiinlähtö hyväksi, niin onhan selvää, että se on hyväksi juuri hänelle. Jos tämä on oikein kirk-

kaana hänen edessään, niin hänen »minänsä» pyrkii tietysti tätä hyväänsä kohti. Tanssin haluaminen on siis tämän »minän» ulkopuolella. Hänen »järjestettyä minäänsä» houkuttelee hyvä, so. velvollisuus, ja hän siis tahtoo kulkea velvollisuuden tietä. Ellei hän tee tätä seikkaa itselleen selväksi, jos hän päinvastoin omistaa tuon tanssihalun omaksi pyrkimyksekseen, niin silloin luonnollisesti velvollisuushalun täytyy väistyä »minän» piiristä, jolloin hän jää tanssimaan ja seuraavan päivän väsymys vasta osoittaa hänen valinneen väärin. Silloin vasta hänen omatuntonsa herää ja hän katuu.

Eero: Jos velvollisuuden tieltä poikkeaminen aina toisi tuolla tavalla muistutuksen tullessaan, niin silloin kai itsekunkin omatunto pysyisi hereillä. Mutta kun esim. varas tai vaikkapa vain tuskin huomattavaa epärehellisyyttä harjoittanut henkilö saa juuri huonon tekonsa kautta käytettäväkseen rahoja, niin hänhän päinvastoin nauttii tekonsa seurauksista. Mikä siinä omantunnon herättäisi?

Eljas: Eivät sellaiset kolttoset aina salassa pysy. Ennemmin tai myöhemmin seuraa ilmitulo ja rangaistus. Mutta vaikka petollinen ihminen ei koskaan joutuisi teoistaan kiini, häntä aina painaa pelko: jos toiset kuitenkin saavat siitä vihiä! Ja tämä pelko tekee hänen elämänsä niin raskaaksi, että hän kadehtii rehellisiä, jotka ovat vapaita häntä painavasta taakasta. Ja edelleen huomattakoon, ettei sivistyneessä yhteiskunnassa eläessään kukaan voi jäädä täysin tietämättömäksi elämän korkeimmasta ihanteesta ja sen vaatimuksista: velvollisuuksistamme. Vaikka ihmisellä ei olisi mitään ilmitulemista pelättävänä, niin pelkästään tieto omasta huonoudesta ihanteen rinnalla, tieto velvollisuuksien

laiminlyömisestä olisi riittävä tekemään elämän raskaaksi. Meillä itsekullakin on elävämpi tai himmeämpi tunto siitä, että olisi parasta kulkea velvollisuuksien tietä, vaatipa se meiltä mitä uhreja tahansa, vieläpä vaikka se vaatisi elämänkin.

Eero: Mutta eikö huonokin elämä ole parempi kuin kuolema?

Kerttu ja Paavo: Eero puhuu tyhmyyksiä.

Yrjö: Kunniallinen kuolema on toki kunniatonta elämää parempi.

Eljas: Näin olemme tulleet siihen, että ihmisen oma, oikein käsitetty onni, hänen korkein ihanteensa on velvollisuuden tiellä ihmistä vastassa silloinkin, kun ihminen velvollisuutensa vuoksi uhraa henkensäkin.

Yrjö: Siispä on velvollisuus täytettävä iloisella mielellä. Joka velvollisuutta täyttäessään nurisee, hän ei ole ymmärtänyt sitä, että velvollisuuden tie vie hänet kohti sitä täydellisyyttä, johon hänen koko olemuksenka on luotu pyrkimään.

Eero: Mutta eikö näin ollen lopulta kuitenkin korkeimman ihanteen tavoittelu ja velvollisuuksien täyttäminen ole vain itsekkyyttä, joskin kaukonäköistä ja viisasta?

Eljas: Tässä täytyy vetää lopullisesti raja itsekkään ja epäitsekkään teon välillä. Eero kuvittelee, että j kainen teko, jonka seurauksena on iloa ja onnea tekijälle, on itsekäs. Niin ei ole asianlaita. Teon tarkoitusta on pidettävä ratkaisevana tekijänä tekoa arvosteltaessa. Jos Eero käskee heille tulleen kerjäläisen pöytään syömään tai kirkkoon ajaessaan ottaa rekeensä naapurin kuuron vanhan Marin, josta ei matkalla ole mitään rattoa, niin nämä teot ovat epäitsek-

käitä, vaikka asianomaiset jälkeenpäin kiittelisivätkin ja vaikka nämä kiitokset olisivatkin mieluisia kuulla. Mutta jos annat kerjäläiselle ruokaa vain siitä syystä, että saisit ilon katsella, miten liukkaasti soppa ja puuro menee hänen suustaan alas, niin tekosi on itsekäs. Samoin olisi naapurin Marin rekeen ottaminen itsekästä, jos tarkoituksenasi olisi kirkkomäellä näyttää koko pitäjän tytöille, että näin kelpo poika tässä ajaa, katsokaa päälle. Meidän on täytettävä velvollisuutemme ja kuultava omaatuntoamme ihmisten puheista piittaamatta. Velvollisuuksiemme tiellä emme etsi ihmisten kiitosta. Mutta useimmissa tapauksissa me saamme kaupan päällisiksi heidän kiitoksensakin eikä se suinkaan muuta epäitsekästä tekoa itsekkääksi. Kuitenkin tapahtuu joskus, että yleinen mielipide meihin nähden on väärässä, että se odottaa meiltä tekoa, jonka omatuntomme tuomitsee, tai että se tuomitsee teon, jonka olemme katsoneet kuuluvan velvollisuuksiimme. Silloin saatamme joutua ankaran painostuksen alaiseksi. Esim. valtiollisessa elämässä ja puolueiden välisissä kiistoissa usein tapahtuu niin. Silloin vaaditaan miestä pysymään kannallaan. Eivät silloin muiden kiitokset meitä palkitse, ja kuitenkin on tuollainen uskollinen velvollisuuksiensa täyttäjä onnellinen, sillä hän tietää kulkevansa ihannetta kohti. Saattaapa aikojen kuluttua ja kiihkon tasaannuttua tulla kiitoksia ennen tuomioihin valmiilta joukoltakin. Näin ollen meidän on koetettava vapautua »yleisestä mielipiteestä», joka on hyvin horjuva tuomari, ja on meidän ennen muuta kuultava omaatuntoamme ja sen avulla ohjattava toimintamme ja pyrkimyksemme kohti ihannettamme, oppainamme siihen liittyvät periaatteet ja

tienämme sen asettamat velvollisuudet. Pitäessämme tällöin voimalähteenämme uskonnollista elämää saamme olla varmoja onnistumisesta; luonteemme kasvaa täydellisyyttä kohti onneksi itsellemme ja kanssaihmisille.

Puheenjohtaja: Tämän keskustelun antama tulos käynee ilmi seuraavista lauseista:

Ihanteemme asettaa meille velvollisuuksia. Velvollisuuskäskyt ovat ehdottomasti sitovia ja niiden seuraaminen vie meitä ihannetta kohti.

Milloin poikkeamme tuntemaltamme velvollisuuksien tieltä, omatunto soimaa meitä.

Uskonnollinen elämä auttaa meitä oikein valitsemaan ihanteemme, osoittaa velvollisuutemme, pitää omantuntomme hereillä ja antaa meille tukea pyrkimyksessämme täydellisyyttä kohti.

II OSA.

Käytännöllisiä luonteenkasvatukseen kuuluvia seikkoja.

8. Iloisuus.

Kun jonakin heikkona hetkenä kuvittelemme olevamme kovin tärkeitä olioita, luonteeltamme lujia ja merkkihenkilöitä, ja tahdomme ulkonaisestikin jollakin tavoin ilmaista suurta arvoamme, niin tekeydymme jäykiksi ja totisiksi, puristamme huulemme tiukasti yhteen ja kuljemme katse suoraan eteenpäin tähdättynä aivan kuin olisimme tavattoman tärkeällä asialla. — Kun ensi kerran menemme tapaamaan jotakin kuuluisaa merkkihenkilöä, niin kuvittelemme hänet ankaran juhlalliseksi ihmiseksi, jonka mieltä kiinnittävät vain tärkeät asiat ja jonka huulet parhaassa tapauksessa voivat levitä vain hienoon hymyyn.

Meihin on juurtunut sellainen käsitys, että kaikki suuri ja arvokas, jollainen luonnekin kieltämättä on, on vakavaa, juhlallista ja ankaran totista. Iloisuus, leikki ja nauru on muka jotakin lapsekasta, pientä ja jokapäiväistä, suurelle henkilölle huonosti sopivaa.

Näin ajattelemme siksi, että meillä, tarkemmin asiaa harkitsemattamme, on aivan väärä käsitys niin

hyvin iloisuudesta kuin hyvästä luonteestakin. Me pidämme iloisuuden ilmauksina vain äänekästä nauramista, huvittavien, vieläpä ehkä kaksimielistenkin kokkapuheiden kertomista, herkeämätöntä, tyhjänpäiväistä rupattelua. Luonne taas mielestämme on jotakin kankeaa ja jäykkää, jokin raskas taakka hartioillamme, ahdas pakkopaita yllämme, emmekä mitenkään voi ymmärtää, että sellaisen taakan kantaja samalla voisi olla iloinen.

Iloisuus ei kuitenkaan välttämättä ole sidottu nauruun eikä muihinkaan ilon tavallisiin, ulkonaisiin ilmauksiin. Sellainenkin ihminen, joka ei juuri milloinkaan naura ääneensä tai puhu leikkiä, voi sisimmässään olla iloinen, vieläpä oikein säteilevän iloinen. Todella, sisintä sieluaan myöten iloisten ihmisten iloisuus on läheistä sukua tyytyväisyydelle, se on hiljaista, leppoisaa muhoilua, sielun hilpeyttä, joka säteilee silmistä ja kirkastaa kasvot, hyväntuulisuutta, joka löytää synkimmistäkin asioista joitakin valopuolia ja kiinnittää huomionsa juuri niihin. Se on kestävää iloa ja ansaitsee ilon nimen paljon paremmin kuin räjähdyksenomaisesti purkautuva, riehakas, remuava iloisuus, aivan samoin kuin sitkeää, lannistumatonta ahertamista paljon paremmalla syyllä kunnioitetaan työn nimellä kuin kuumeentapaisia, pitkän joutilaisuuden keskeyttämiä työnteon puuskia.

Ja luonne — onkohan se raskas taakka, jota vain huokaillen voi kantaa? Kun Jeesus kehoittaa opetuslapsia ottamaan Hänen ikeensä päällensä, niin Hän sanoo: »Minun ikeeni on sovelias ja Minun taakkani on keveä.» Luonneihminen saa epäilemättä kokea paljon kovaa maailmassa, mutta kolahduksitta eivät säästy

luonteettomat tuuliviiri-ihmiset tai pahantekijätkään. Luonneihminen säästyy sitäpaitsi ainakin niiltä raskailta itsesoimauksilta, jotka tekevät karvaiksi muiden yksinäiset hetket, ja yksinään ihminen usein joutuu olemaan paljon enemmän kun muiden seurassa. Kestävä, tasainen iloisuus onkin usein todistuksena hyvästä omastatunnosta ja mielenpuhtaudesta, sillä

»Hymy syyttömän huulilla viihtyy,
ja on synkeä syyllinen vain»,

kuten runoilija sanoo.

Luonne ja iloisuus soveltuvat siis hyvin yhteen, ja luonneihmisten joukossa tapaammekin maailman iloisimmat ihmiset. Kestävä iloisuus edellyttää ihmisessä suurta henkistä voimaa, ja vain luonneihmisillä on sitä riittävästi. Kun koettelemukset kohtaavat ihmistä, kun puute tai sairaus ahdistaa, kun tie käy yhä kaidemmaksi, tarvitaan hehkuvaa sielua, joka elämän raunioistakin löytää onnen siruja, iloitsee niistä ja hetki hetkeltä ponnistautuu ankaran, maahanpainavan todellisuuden läpi ilon kevyeen, vapaaseen ilmapiiriin. Luonneihmisillä on tuo lahja, heillä on omassa sisimmässään ehtymätön ilon lähde, josta alituisesti pulppuaa raitista elämän voimaa. Kerrotaan Lutherista, että valtava hengellinen ilo kirkasti hänen sielunsa tavallisesti voimakkaimmin niinä hetkinä, jolloin häntä vanhuudessa rasittanut tauti tuotti hänelle ankarimmat tuskat. Marttyyrit kulkivat kasvot yliluonnollista iloa hohtaen kohti kiduttavaa kuolemaa. Ilman suurta sielun voimaa ja hengen valtavaa voittoa aistillisuudesta ei tuollainen ilo ole mahdollinen. Miten vähistä syistä me

hermostuneen aikakauden lapset kadotammekaan, ei vain iloamme, vaan usein kaiken malttimme, kaiken toivomme, kaiken uskomme elämään! Meiltä puuttuu voimaa, siksi emme voi olla iloisia, vaikka periaatteessa myöntäisimmekin, että iloisuus on hyve. Meidän on hankittava itsellemme siveellistä voimaa, meidän on kasvatettava itsemme luonteeksi, silloin tiedämme kulkevamme pysyvän onnen tietä ja silloin vasta voi ilo saada pysyvän kodin sydämessämme.

Mutta iloisuus ei ole vain voimaa vaativa, se on myös voimaa luova ominaisuus. Niin pian kuin hymy on päässyt kirkastamaan kasvomme, näyttää koko maailmakin meistä kauniilta ja viihtyisältä, ihmiset hauskoilta ja rakastettavilta, ja koko elämä suloiselta. Iloisina olessamme voimme katkeroitumatta kestää veljen ivan ja siskon juonittelut, vastenmielisen työn suoritamme laulellen, meidän on helppo kieltäytyä nautinnosta, joka muuten meitä houkuttelee. Ilon hetkellä olemme tavallaan korkeampia, jalompia olentoja kuin muulloin. Sydämellisen ilon vallassa ollen emme voi olla ilkeitä ja pahoja, vaan ilo purkautuu hyvyytenä toisiakin ihmisiä kohtaan.

Eikä ilo lisää vain sielumme voimia, se edistää myös ruumiinkin terveyttä. Melkeinpä joka ihmisellä lienee kokemuksia siitä, että ilo on mainio parantaja. Ilo hyvän ystävän tai rakkaan omaisen saapumisesta paransi hammassäryn ja ajoi tiehensä ilkeästi kolottavan luuvalon, jollei ainaiseksi, niin ainakin hetkeksi. Hermostuneille on ilo paras lääkäri; onnelliseksi muuttunut elämä on tehnyt monen, ennen hermostuneen ja ärtyisän ihmisen terveeksi ja tyytyväiseksi. On ammoisista ajoista asti haaveksittu ihmelääkkeestä, joka

antaisi ihmiselle ikuisen nuoruuden ja terveyden. Mitään sellaista ei ole löydetty, mutta ilo on varmaan sen lääkkeen sukua, sillä sen vaikutukset ovat samansuuntaiset: terveys ja nuoruus, jollei aina ruumiin, niin ainakin sielun, viihtyvät kauan sen ihmisen vieraina, jonka sydämessä asustaa ilo.

Iloisuus tekee ihmiset ystäviksi. Synkkää ihmistä kohtaan tunnemme jonkinlaista arkuutta; emme voi luottavaisesti kertoa hänelle omista asioistamme emmekä tohdi sanallakaan koskea mihinkään häntä lähellä olevaan. On kovin vaikea lainkaan tulla tutuksi synkän, harvapuheisen ja ylenmäärin totisen ihmisen kanssa. Hetken hilpeä nauraminen yhdessä lähentää ventovieraatkin niin toisiinsa, kuin olisivat he vanhoja ystäviä. Ja jos joskus on joutunut riitaan jonkun ihmisen kanssa, niin ei löydy parempaa keinoa sovinnon jälleen rakentamiseksi, kuin hienotunteisesti valmistettu tilaisuus saada nauraa ja iloita yhdessä. Kaikki kankeus ja jäykkyys sulaa nauraessa yhtä nopeasti kuin lumi keväisessä auringonpaisteessa, erimielisyydet unohtuvat, ja hetken kuluttua ollaan taas hyviä ystäviä. Iloinen puhe on parempi kuin kalliskin lahja ja hymyssä suin annettu kädenpuristus on tehokkaampi sovinnon rakentaja ja ystävyyden perustaja kuin valituimmatkaan, kylmästi lausutut sanat ja kohteliaat puheenparret. Iloinen ihminen hälventää ympäriltään kateuden ja vihan sekä seurustelua turmelevan kankeuden ja teeskentelyn; keinotekoiset raja-aidat kaatuvat hänen hymystään ja leikinlaskustaan, ja ihmiset valtaa välitön, raikas elämän ilo, jollaista useatkin ehkä ovat saaneet kokea vain lapsuuden onnellisina, huolettomina päivinä. Seurustelu iloisen ih-

misen kanssa virkistää kuin raikas tuulenhenkäys tukahduttavassa helteessä, kuin rauhallinen lepohetki ankaran jännityksen lomassa.

Jokainen tietää, etteivät kaikki ihmiset ole luonnostaan iloisia; ratkaistavana on siis, kun kerran iloisuus on arvaamattoman kallis ja arvokas ominaisuus ihmiselle, miten surumieliset, jäykät ja synkätkin ihmiset voisivat, jolleivät tykkänään, niin ainakin osaksi vapautua heille itselleen ja heidän ympäristölleen kiusallisista ominaisuuksistaan ja kehittyä iloisiksi, toivorikkaiksi, valoisiksi ihmisiksi.

Kestävän, todellisen iloisuuden tärkein ehto on oikea näkökanta elämästä. Se, joka vaatii, ollakseen iloinen ja tyytyväinen, että kaikki hänen toiveensa täyttyvät ja pyrkimyksensä menestyvät, että yltäkylläisyys häntä ympäröi, että kaikki häntä rakastavat, kunnioittavat ja palvelevat, se kohtaa varmaan elämässään enemmän synkkiä kuin iloisia päiviä. Vaikka kohtalo hänelle olisi miten suopea hyvänsä, ei se koskaan voisi täyttää kaikkia niitä toiveita, joita syntyy iäti tyydyttämättömässä ihmissydämessä, ja jokainen täyttymätön, vaikkapa aivan turhanaikainen tai turmiollinenkin toive saa hänet katkeraksi ja tyytymättömäksi. Itsekkyys on ilon vihollinen, ja mitä enemmän ihminen huolehti vain omasta edustaan, omasta »onnestaan», sitä kauemmas hän eksyy todellisesta ilosta. Oikein suhtautuu elämään se, joka pitää itsensä, omat kärsimyksensä ja toiveensa pieninä, vieläpä mitättöminäkin, ollen aina valmis iloisin mielin ottamaan vastaan vastoinkäymistenkin eikä vain myötäkäymisten päiviä. Vaatimaton asema, vieläpä köyhyyskin samoin kuin sairaus on usein ilon kasvulle

paljon otollisempi maaperä kuin rikkaus ja terveys. Niin nurinkuriselta kuin saattaa kuuluakin, niin olisi hyvin monille ihmisille vain onneksi, jos he kadottaisivat suurimman osan ulkonaisesta onnestaan, rikkaudestaan ja kunniastaan. Sen sijaan että he, noiden maailman aarteiden makuun päästyään, herkeämättä tavoittelisivat niitä saamatta niitä kuitenkaan koskaan kyllikseen, he voisivat keksiä ne sielun aarteet, jotka ovat kaikkia maailman antimia arvokkaammat, tyytyväisyyden, ilon ja mielenrauhan. Jokainen, joka pyrkii kohoamaan korkealle maailmassa, punnitkoon tarkasti, kannattaako maksaa maailmanmenestyksen hintaa, kuluttaa elämänsä levottomuudessa, tyytymättömyydessä, kateudessa, teeskentelyssä ja muiden ihmisten mielipiteiden orjuudessa. Eräs kirjailija sanoo: »Viisaus on siinä, että on onnellinen ja saa muut antamaan onnensa anteeksi.» Harvoin antavat kaikki anteeksi niiden onnen, jotka rikkaudessa ja vallassa elävät, mutta kukaan ei kadehdi eikä syytä vaatimattomassa asemassa elävän ihmisen, köyhän tai sairaan onnea.

Ja heilläkin on onnensa. Meillä kaikilla, niilläkin, joita tyly kohtalo on kaltain kohdellut, on lukemattomia ilon ja onnen aiheita, kunhan vain kiinnitämme huomiomme niihin, eikä menetyksiimme tai niihin toiveisiin, jotka eivät ole täyttyneet. Kuka muistaa iloita terveydestään, tai ainakin siitä, ettei ole loppuiäkseen vuoteeseen sidottu, kuten tuo naapuri, tai sokea, kuten toisen naapurin pieni poika? Ja muistaako tuo sairas naapuri iloita hyvästä toimeentulostaan tai vaimonsa hyvyydestä ja hellästä huolenpidosta? Kenen sydän laulaa kilpaa lintujen kanssa kiitosta Luojalle siitä,

että saa kulkea vapaassa luonnossa nauttien maisemien kauneudesta ja auringon suloisesta lämmöstä? Kuka muistaa iloita laulunäänestään, henkisistä lahjoistaan, omaistensa rakkaudesta, lähimmäistensä kunnioituksesta? Kuka muistaa iloita sivistyksen eduista, tiedonjanomme täydellisemmästä tyydytyksestä, hyvien kulkuneuvojen ja tiedoitusvälineiden meille tekemistä suurista palveluksista, työpäivän lyhenemisestä ja vapaa-ajan pitenemisestä?

Ja täytyykö iloon välttämättä aina olla jokin myönteinen aihe: jokin saavutus, voitto, vapautuminen? Eikö voi iloita myös niistä onnettomuuksista, jotka eivät sattuneet, siitä sairaudesta, jolta olemme säästyneet, siitä, etteivät omaisemme ja rakkaamme ole kaukana, etteivät he ole sairaina? Ilon aiheita on jokaisella ihmisellä, kurjimmallakin, aivan suunnattomasti. Taito on vain siinä, että alituisesti kääntää pois huomionsa vastenmielisistä ja ikävistä asioista ja kohdistaa sen miellyttäviin, iloisiin asioihin, hylkää armotta kaikki synkkätoiveiset, heikot ajatukset ja suosii vain toivorikkaita, valoisia. Kenen luonne on kyllin voimakas tähän, hän voittaa maailman, hän ei enää ole olosuhteitten orja vaan niiden herra. Eikä se kenellekään ole mahdottomuus: tarvitaan vain kestävää harjoitusta. On vähitellen totuttava hankkimaan pääasiallinen ilonsa sellaisista asioista, jotka aina ovat meille tarjolla, joita emme helposti menetä ja jotka eivät usein tuota meille harmia. Kauniilla säällä iloitsemme luonnosta; tehdessämme jotakin tavallista mieluisampaa työtä löydämme siitä ilomme. Useimmat ihmiset saavat melkein koko elämänsä ajan iloita ainakin tyydyttävästä terveydestä, useimmilla ovat myös omaiset

ja rakkaat henkilöt lähellä. Rasittavassa ja vastenmielisessä työssä ylläpitää iloamme se tieto, että työn päätyttyä saamme lukea jotakin hauskaa kirjaa tai mennä vieraisille hyvän ystävän luo. Jokin tällainen ilonlähde on epäilemättä jokaisella ihmisellä kutakin päivää kohden; vaikka monen suhteen pettyisimmekin, niin jää aina toki yksi. Hyvänä esimerkkinä sellaisesta ilosta, joka aina on tarjolla, ja jota kukaan ei voi riistää, on kristityn ilo sielunsa pelastuksesta, syntiensä anteeksiannosta ja iankaikkisesta elämästä. Onkin luonteen voiman ja hengen kypsyyden merkki voida iloita pienistä asioista, vieläpä käsinkoskettamattomista, vain ajatuksella tajuttavista asioista. Jos joku iloitsee saamastaan perinnöstä, saavuttamastaan valta-asemasta tai kunniasta, niin on ilon aiheella niin suuri osuus hänen ilossaan, ettei voi päättää sitä eikä tätä hänen luonteensa iloisuudesta. Mutta jos joku iloitsee kukasta, joka koristi hänen polkunsa viertä, linnusta, joka viserteli hänen ikkunansa alla, tai onnettomuudesta, joka häntä ei ole kohdannut, niin täytyy jo sanoa ilon lähteen olevan hänessä itsessään: hän löytää jotakin ilon aihetta kaikessa, mikä häntä kohtaa. Hänestä me sanomme: hän on itse iloisuus.

Iloamme häiritsevät, paitsi surut ja onnettomuudet, myös ainaiset huolemme. Tuskin on ilo jostakin saavutuksesta sykähdyttänyt sydäntämme, kun jo alamme huolehtia, ettemme vain menettäisi ilomme aihetta. Meitä painaa huoli vastaisesta toimeentulostamme, me pelkäämme milloin mitäkin vaikeutta, sairautta, vastusta jne. Tätä huolehtimista vastaan on vain yksi neuvo, se, mikä annetaan Raamatussa: »Heittäkää kaikki murheenne Jumalan päälle!» Kaikki ne ovat

heitettävät, sillä jos yksikin jää, niin se usein on riittävä turmelemaan meidän ilomme. Ja ne ovat heitettävät juuri Jumalan kannettaviksi, sillä Jumala yksin on kyllin rakastava kantamaan ne aina, lykkäämättä niitä joskus sopimattomalla hetkellä meidän omille hartioillemme, kuten ystävät niin helposti tekevät.

Huolehtiminen samoin kuin useimmat surut ja murheetkin perustuvat itsekkyyteemme, ja itsekkyys onkin pääsyy siihen, että meillä on niin vähän iloa. Itsekkyytemme iloitsee vain omaisuutemme, hyvinvointimme, valtamme ja maineemme kasvamisesta, ja kun useimmat, melkeinpä voi sanoa kaikki ihmiset tavoittelevat noita asioita, niin ei niitä jokaisen osalle iloksi asti heru. Kuitenkin on niin, että epäitsekkäät ilomme ovat suurempaa ja puhtaampaa iloa kuin itsekkäät, ja siksi olisi niitä etupäässä tavoiteltava. Vai eikö se, joka auttaa, saa työstään usein enemmän tyydytystä ja iloa kuin avun saaja? Hänellä on se tyydytyksen tunne, jonka hyvän työn tekeminen aina tuottaa, kun taas avun saaja helposti tuntee nöyryytystä. »Meistä on hauskempaa tavata niitä, joille me teemme hyvää, kuin niitä, jotka tekevät hyvää meille», on viisaasti sanottu. Ihmiskunnan hyväntekijällä on varmastikin kestävämpi ja sekoittamattomampi ilo kuin suurilla valloittajilla ja sotasankareilla. Itsekäs ilo on useinkin surujen ja huolten siemen, epäitsekkäät työt kantavat ilon satoa usein vielä silloinkin, kun niiden tekijä ne jo aikoja sitten on unohtanut.

Hyvä luonne ja iloisuus soveltuvat yhteen. Ilo on usein todistus hyvästä omastatunnosta.

Kestävä iloisuus perustuu tyytyväiseen mielenlaatuun ja on merkkinä luonteen voimasta.

Ilo edistää sekä hengen että ruumiin voimaa ja terveyttä.

Ilo tekee ihmisten yhteiselämän miellyttäväksi, poistaa ristiriitoja, rakentaa ystävyyttä.

Iloinen luonne on jokaisen saavutettavissa. Sen edellytykset ovat:

oikea näkökanta elämästä; on muistettava oman itsensä, omien surujen ja toiveitten pienuus,

on otettva vakinaisiksi ilon lähteiksi pienet asiat ja sellaiset, joita emme helpolla tai lainkaan voi menettää,

on sitkeästi käännettävä huomio suruista ja ikävyyksistä iloisiin asioihin,

on etupäässä etsittävä epäitsekkäitä iloja.

---

9. Taloudellinen toiminta ja luonne.

Vaikka onkin totta, ettei ihminen elä yksinomaan leivästä, niin on leipä kuitenkin, kun sillä tarkoitetaan kaikkia aineellisia tarpeitamme, tärkeimpiä tekijöitä ihmiselämässä. Jos otamme lähemmin tutkiaksemme melkeinpä minkä hyvänsä inhimillisen toiminnan syitä ja tarkoitusperiä, niin lähempänä tai kauempana kohtaamme aina leivän niiden joukossa. Jalo tiede, joka etsii totuutta, on sen ohella alistunut ihmiskunnan palvelijaksi sen taistelussa leivästä; ylväs taidekaan, joka suitsuttaa kauneudelle, ei ole tyysten voinut eikä tahtonutkaan vapautua niistä siteistä, millä ihmistä sitoo

hänen äitinsä, maa. Talouselämä tunkee läpi koko ihmiselämän aivan samalla tavoin kuin hermosto ruumiissamme on kosketuksissa joka ainoan, pienimmänkin, ruumiinosan kanssa.

Talouselämä on erottamattomasti kytkeytynyt yhteen luonteen kasvatuksenkin kanssa. Taloudellisen toiminnan menestymiseen tai epäonnistumiseen vaikuttaa luonne kentiespä tärkeimpänä tekijänä. Ja toiselta puolen taloudellinen toiminta on juuri se koulu, missä merkittävimmät luonteenominaisuudet hiotaan. Onhan tunnettua, että ne kansat, joiden ei ole tarvinnut tehdä työtä toimeentulokseen, ovat pysyneet alkuperäisellä kehitysasteella pystymättä luomaan mitään suurta tieteen ja taiteenkaan aloilla: on puuttunut luonnetta, jonka paras muovailija on työ ja taistelu luonnon kanssa.

Taloudellinen toiminta kehittää ja siinä tarvitaan osaksi eri luonteenominaisuuksia aina sen yhteiskunnan kehitysasteen mukaan, minkä piirissä tuota taloudellista toimintaa harjoitetaan. Luonnonihminen, joka hankkii elatuksensa kalastuksella ja metsästyksellä, tarvitsee pyrkimyksissään menestyäkseen ensi kädessä rohkeutta, ripeyttä, kärsivällisyyttä, itsehillintää ja itseluottamusta. Nykyajan sivistysyhteiskunnan jäseneltä vaatii taloudellinen toiminta myös noita ominaisuuksia, enemmän tai vähemmän, etupäässä sen mukaan, onko kyseessä itsenäinen yrittäjä tai muiden palveluksessa oleva henkilö, mutta niiden lisäksi täytyy hänen luonteessaan vielä olla niitä ominaisuuksia, joita vaatii hänen asemansa vähäisenä vipusimena koko yhteiskunnan talouselämän suuressa koneistossa: rehellisyyttä, velvollisuudentuntoa, täsmällisyyttä, kohteliai-

suutta jne. Taloudellinen toiminta sivistysyhteiskunnassa edellyttää ja kehittää siten luonteessa paljon useampia puolia kuin elämä alkuperäisissä oloissa, joissa muutamat ihmisen luonteenominaisuudet valtavasti kehittyvät toisten näivettyessä käytännön puutteessa.

Jos tahdomme tutustua luonteen merkitykseen nykyaikaisessa talouselämässä sen kehittyneimmässä muodossa, niin on meidän viisainta tutkia jonkin tehtaan, kaivoksen tai suuren kauppaliikkeen kuohuvan rikasta arkielämää. — Miten ehdottomasti täytyykään suuressa tehtaassa kunkin työmiehen täyttää määrätty tehtävänsä kunnollisesti ja oikeaan aikaan. Koneet eivät odota, ne eivät katso sormien läpi pieniä puutteellisuuksia, ne toimivat järkähtämättömän täsmällisesti, kuten maapallo kiertää rataansa. Työmiehen täytyy myös tulla yhtä täsmälliseksi kuin kone, ei hän saa edes ajatella sitä, mikä parhaiten miellyttäisi, vaan hänen koko huomionsa tulee kiintyä velvollisuuden täyttämiseen, sillä saattaahan vähäinen hajamielisyyden hetki aiheuttaa tapaturman ja kuolemankin joko hänelle itselleen tai muille. — Mikä suuri tavara- ja rahapaljous kulkeekaan suurliikkeen palveluskunnan käsien välityksellä nopeasti, täsmällisesti ja harvinaisen vähillä erehdyksillä. Ja mitkä houkutukset epärehellisyyteen varmaan kohtaavatkaan varsinkin sitä, joka pitemmän ajan palvelee tuollaisessa suurliikkeessä ja ehtii saavuttaa luotettavan ihmisen maineen! Kädet olisivat vapaat, vain ripeä työ ja hyvin järjestetty pako, ja koko vastainen elämä jossakin piilopaikassa olisi taloudellisesti turvattu. Tulikoetukselle asettaa nykyaikainen talouselämä usein luonteet, moni pettää,

mutta moni hioutuu luotettavaksi ja täyspainoiseksi kuin paras kulta.

Ystävällisesti hymyilee liikeapulainen asiakkaalle, hän on itse kohteliaisuus, itse palvelevaisuus. Kuitenkin on asiakas vaivannut häntä ottamaan esille suuren pinkan tavaroita virkkaakseen sitten lopuksi, kauan aikaa tavaroita käänneltyään ja hintoja tingittyään: »En minä kuitenkaan taida ostaa. Kovin on kallista ja huonoa.» Ja monet, monet ostajat ovat päivän kuluessa menetelleet samalla tavalla. Mutta liikeapulainen on kärsivällinen, kumartaa kohteliaasti tyytymättömänä poistuvalle asiakkaalle ja on kohta valmis hymy huulilla tarjoamaan palvelustaan uudelle tulokkaalle, joka ehkä kohtelee hänen kärsivällisyyttään yhtä kovakouraisesti. Kenties on liikeapulaisella joku omainen kotona sairaana, kenties hän itse on sairas tai hänellä on jokin raskas taakka sydämellä: asiakkaat eivät hänen käytöksessään saa huomata huolestumisen merkkiäkään, hän hymyilee heille, laskee leikkiä heidän kanssaan ja näyttää kaikessa siltä, kuin olisi asiakkaan palveleminen ainoa asia, joka hänen sydäntään liikuttaa. Vasta kun puoti on suljettu, vapautuu hän jännityksestä ja hengähtää helpotuksen huokauksen saadessaan vihdoinkin antautua sille, mikä on sydäntä lähinnä. Näyte itsehillinnästä, hyvästä käytöksestä, velvollisuudentunnosta ja lähimmäisenrakkaudesta! Niitä näytteitä annetaan päivä päivältä tuhansittain, miljoonittain koko avarassa maailmassa, ne jäävät useimmiten ihmisiltä huomaamatta, verrattain harvoin niitä arvioidaan palkankoroituksina, ystävällisinä kiitoksen sanoina tai hymyinä, mutta huomattiin niitä tahi ei, niistä muodostuu luonne, joka on paljoa kallis-

arvoisempi, kuin kaikki se kulta ja kaikki ne tavarat, mitkä ovat kulkeneet noiden palvelevien käsien kautta. Tehtaamme, kaivoksemme, puotimme, pankkimme ja virastomme eivät ole vain taloudellisen toiminnan keskuksia, ne käsittelevät muutakin raaka-ainetta kuin rautaa, puuta, kankaita, rahaa, ne hiovat ihmisluonteita.

Ja seuratkaamme yrittäjän toimintaa. Hänellä on käytettävänään lainaksi saatua pääomaa, rakennuksia, koneita, maata: monenlaisia tuotantovälineitä on hänen hallussaan. Sadat, ehkä tuhannet ihmiset saavat leipänsä hänen työssään. Onko hän sen luottamuksen arvoinen, mitä hänen lainanantajansa ovat hänelle osoittaneet? Onko hän oikeudenmukainen ja hyvä isäntä alaisilleen? Onko hän se mies, jonka käsissä nuo kallisarvoiset tuotannonvälineet, suuret pääomat ja satojen ihmisten työ tuottaa suurimman siunauksen? Onko hän itsekäs oman edun ja nautinnon tavoittelija, vai kannustaako hänen toimintaansa halu käyttää oikein ne talentit, mitkä hänen haltuunsa on uskottu? Mitä ikänä yrittäjä toimittaakin, kaikessa hänen toiminnassaan ilmenee myös hänen luonteensa, jokainen teko on joko askel ylöspäin, kohti kirkkaampaa, jalostetumpaa ihmisyyttä, tai alaspäin, aineellisuuteen, eläimellisyyteen. On lausuttu, että tärkeimmät todelliset parannukset kansan tai jonkin pienemmän väestöryhmän elinehdoissa ovat useimmiten seurauksia sellaisten miesten työstä, jotka rehellisesti ja yhteistä etua silmälläpitäen ovat käyttäneet hallussaan olevia suuria taloudellisia voimia. Yrittäjä on kuin suuren perheen isä, jonka hartioilla on huoli kaikkien omien

toimeentulosta ja onnesta. Hänelle on paljon annettu, häneltä myös paljon vaaditaan.

Maamiehen pelloilla taistellaan samoin, paitsi leivästä, myös luonteesta. Maamiehen työ on raskasta, ei se maistu herkulta, ei ainakaan laiskalle ihmiselle. Työpäivä on pitkä, vähän liikenee vapaata aikaa nautintoihin ja huvituksiin. Kiusaajan ääni kuiskaa maamiehen sydämessä: »Hullu olet, kun niin paljon vaivaa näet! Kaupungissa tulet toimeen vähemmällä työllä ja saat elää hauskemmin.» Mutta maamies rakastaa maatansa, työtänsä, kotieläimiänsä. Hän tyytyy yksinkertaiseen elämäänsä, hän asettaa vahvat hartiansa siksi perustukseksi, jolle nykyajan loistava sivistysrakennus voidaan rakentaa. Harvojen kärsivällisyyttä ja sitkeyttä on niin koeteltu kuin Suomen maamiehen. Kun halla vei viljan ja pakotti hänet tyytymään pettuun, ei hän kiroten heittänyt kuokkaansa ja lapiotaan metsään, ei, hän kaivoi ojat syvemmiksi, hän muokkasi maansa entistä paremmin, kuivatti hallan pesät viljaviksi vainioiksi ja pakotti karun maan antamaan itselleen toimeentulon. »Joutilaisuus on paheiden äiti», sanoo sananlasku. Kunnon maamiehelle on joutilaisuus aivan tuntematon, hänen aivoilleen, jaloilleen ja käsilleen tarjoutuu kaikkialla yhä uusia ja uusia tehtäviä. Siksipä varmaan sellaisen maamiehen luonne kehittyykin kauniiksi ja jaloksi: isänmaanrakkaus, jumalanpelko, siveellinen puhtaus, ahkeruus ja vähään tyytyväisyys toteutuvat hänen elämässään usein kaikkein kauneimmissa muodoissaan. Näyttää ensi katsannolta siltä, kuin maa kovin kitsaasti palkitsisi viljelijänsä vaivat, mutta kun syvemmälle katsoo, niin näkeekin, että maa ruokkii sekä hänen ruumiinsa että sielunsa.

Mitä enempää ihminen enää voisi vaatia? Ja maa parhaiten opettaa lapsilleen vielä senkin hyveen, johon kaikki korkeampi kehitys perustuu, yhteenliittymisen, keskinäisen avun ja palvelemisen hyveen. Yhteisvoimin kuivatetaan hallanarat suot viljaviksi vainioiksi, naapuri auttaa naapuria kiireimpänä työaikana ja saa taas tarvitessaan vastapalveluksen. Vahingon kärsineen ei yksin tarvitse kantaa koko kovan onnen taakkaa: kukin uhraa roponsa vahingon korvaamiseksi, miestä autetaan mäessä. Yhteinen elättäjä, maa, kasvattaa lapsiaan veljeyteen.

»Kuusi päivää pitää sinun työtä tehdä.» Arkisessa työssä, elatuksen hankkimisessa kuluu valtavasti suurin osa useimpien ihmisten päivistä. Heillä ei ole tilaisuutta mainehikkaisiin sankaritekoihin, he eivät jouda kuuluttamaan sydämensä tunteita, älynsä keksintöjä maailman markkinoilla. Työ on se kieli, jolla he puhuvat. Se on heidän tukensa hädässä, lohdutuksensa surussa, paras ystävänsä onnen päivinä. Ja se on heidän viisas kasvattajansa, hitaasti mutta varmasti muovaa se heidän luonteensa karkeasta raaka-aineesta elävän taideteoksen, sitä ihanamman, mitä parempaa on raaka-aine ja mitä kuumemmassa tulessa sitä kirkastetaan. Mutta paljon on niitäkin, jotka eivät tuota muovailua kestä, heissä ei ole riittävästi kultaa, heidän luonteensa sortuu muodottomaksi, arvottomaksi kuonaläjäksi, pieneksi ja vähän elämää rumentavaksi, jos kohtalo on asettanut heidät pieneen ja syrjäiseen asemaan, suureksi ja laajalle turmiota tuottavaksi, jos heidän elämällään on ollut suuret mittasuhteet. Luonteen kannalta katsottuna on sortuminen kuitenkin aina sortumista, tapahtui se sitten pienissä tai suurissa olo-

suhteissa, ihminen on joka tapauksessa myönyt sielunsa, vaikk'ei hän aina saakaan sen hinnaksi koko maailmaa. Luonne tai maailma — nuo vastakohdat asetetaan yhä edelleen ihmisen valittaviksi kaikkiallakin, mutta selvimmin ja ratkaisevimmin taloudellisen toiminnan alalla. Ollako aineen valtias vai orja? Tuohon kysymykseen on selvä vastaus annettava jokaisen, joka tahtoo kasvaa luonteeksi, eikä vain sanoilla vaan työllä ja elämällä.

Ihmiselämä on erottamattomasti sidottu taloudelliseen toimintaan. Taloudellisessakin toiminnassa tarvitaan luonnetta, mutta se myös kasvattaa luonnetta.

Yhteiskunnan talouselämä on vasta silloin lujalla pohjalla, kun kaikki yhteiskunnan jäsenet osoittavat lujaa luonnetta taloudellisessa toiminnassa ja pyrkivät katsomaan yhteiskunnankin eikä vain omaa parastaan.

---

10. Itseluottamus.

Kun sotamarski Hindenburgilta kysyttiin, kenen hän arveli selviytyvän voittajana maailmansodassa, vastasi hän: »Sen, jolla on parhaat hermot.» On selvää, että hän hermoilla tarkoitti rauhallisuutta, mielenmalttia, uskoa omaan voimaan: sanalla sanoen, itseluottamusta. Niin suureksi siis mainio sotapäällikkö arvosteli itseluottamuksen merkityksen, että katsoi sen tärkeämmäksi kuin rahan ja muut aineelliset apuneuvot, aseet, liittolaiset, miesluvun, ja mitä kaikkia tekijöitä asiaan olikaan vaikuttamassa. Hänen lausuntonsa kävi myös toteen, sillä yleinen käsityshän on, että juuri

itseluottamuksen sammuminen oli ratkaisevana tekijänä Saksan vastarinnan murtumisessa.

Pikainenkin silmäys suurten, merkillisten tekojen historiaan näyttää, että rohkeitten henkilöiden itseluottamus on vaikuttanut niiden onnistumiseen paljon tehokkaammin kuin käytettävissä olevat aineelliset voimat, viisaat suunnitelmat ja onnellinen kohtalo. Ihminen, joka järkähtämättömästi uskoo, että vaikeus on voitettavissa ja että juuri hän sen voittaa, saavuttaa usein päämääränsä, — ainakin hän saavuttaa niin paljon kuin niissä oloissa suinkin oli saavutettavissa.

Kaikilla meillä on vaikeutemme voitettavinaan, kenellä suuremmat, kenellä pienemmät, kenellä nykyhetkellä, kenellä tuntemattomassa tulevaisuudessa. Mihin luotamme niiden kohdatessa? Aineellisiin apuvaroihimmeko? Ne voivat olla riittämättömät tai voimme ne menettää, ja sitäpaitsi on paljon niin »korkeita vuoria, joiden yli kultakuormaa kantava aasi ei voi mennä». Ystäviinkö? Ystävät ovat heikkoja tai petollisia; hädän hetkellä saamme ehkä huomata, ettei meillä ole yhtään ystävää. Sitäpaitsi voimme aineellisiin apuvaroihin ja ystäviimme luottaa vain eräissä, rajoitetuissa tapauksissa. On paljon vaikeuksia, joissa niistä ei ole mitään hyötyä, jolloin olemme yksinämme ja meidän täytyy luottaa vain itseemme ja — Jumalaan. Elämää paljon kokeneiden ja sen kulkua paljon ajatelleiden ihmisten yksimielinen käsitys on: »Yksin me synnymme, yksin me elämme, yksin me kuolemme.» Ystävät eivät voi meitä tuosta rajoittuneisuudestamme vapahtaa, vielä vähemmin kuollut omaisuus. Ja mitä arvoa olisikaan ihmisellä, joka vain toisten ihmisten ja aineellisten apuvarojen nojassa pysyy pystyssä, mutta

yksin jääneenä lyyhistyy avuttomana maahan? Hän on nolla, joka saa arvon vasta jonkin muun numeron perään asetettuna. Mitään hän ei tohdi tehdä kysymättä muilta ensin neuvoa ja pyytämättä apua, rikkaanakin hän on köyhä, sillä hän ei osaa eikä uskalla varojaan käyttää, tiedoistakaan ei hänelle ole hyötyä, sillä hän ei pysty niitä soveltamaan käytäntöön. Hän on kuin raajarikkona syntynyt, joka koko elämänsä aikana ei voi oppia omin voimin kävelemään. Eräs, alkujaan hieman toisin kuuluva sananparsi soveltuu hyvin itseluottamukseen: »Rikkaus mennyt — ei mitään mennyt; terveys mennyt — jotakin mennyt; itseluottamus mennyt — kaikki mennyt.»

Mutta itseluottamuskin on vain silloin hyödyllinen, kun se on perustettu todellisuuden karulle mutta kestävälle pohjalle. Ei se ole mitään kuun taivaalta sieppaamista tai meren kuiviin tyhjentämistä. Ihmisen, joka tahtoo saavuttaa lujan itseluottamuksen, on ensin totuttava rehelliseen, totuudenmukaiseen omien voimien ja vastuksien arvioimiseen. On tunnettua, että nuoret ihmiset usein suorastaan itserakkauteen ja pöyhkeyteen viittaavalla tavalla luottavat itseensä, vanhempien ihmisten taas ollessa pidättyvämpiä. Tämä on luonnollinen seuraus siitä, että nuoriso pursuavan elämänvoimansa tunnossa arvioi voimansa jättiläismäisiksi ja vastukset taas, kokematta niiden vaikeutta, mität.ömiksi. Todellisuuden kosketus tuottaakin nuorison itseluottamukselle usein ankaria kolauksia, sillä »kukaan ei voi vastata rohkeudestaan, ellei hän ole milloinkaan ollut vaarassa». Kokeneiden, kypsyneiden ihmisten itseluottamus esiintyy maltillisena ja on todella vankalla pohjall

Itseluottamuksen perustus on siis itsetuntemus, omien ruumiin ja hengen voimien ja heikkouksien lahjomattoman totuudellinen arvostelu. Täydellisesti emme niitä voi oppia tuntemaan, sillä meillä on kykyjä ja heikkouksia, jotka kuluneessa elämässämme eivät ole saaneet tilaisuutta kehittyä, mutta voivat vastaisuudessa aiheuttaa meille suuria yllätyksiä. Kuitenkin on nuoruusikäänkin ehtinyt ihminen kokenut jo niin paljon, että hän ainakin suunnilleen voi arvioida omat voimansa ja löytää siten sellaisen itseluottamuksen asteen, mikä vastaa todellisuutta.

Jo senkin vuoksi on tärkeä pyrkiä voittamaan heikkoutensa, mitä laatua ne ovatkin, että jokainen voitettu kiusaus, jokainen vapautuminen huonosta tottumuksesta ja ikävästä luonteen virheestä lisää itseluottamustamme ja hälventää tulevaisuuden pelon rohkaisevalla uskolla: »Tottapahan voitan edessä olevat vastukset ja kiusaukset, koska olen kunnialla selviytynyt takanakin olevista.» Itsekunnioitus lisää itseluottamusta. Se, jonka luonteeseen itsekunnioituksen tarve on syöpynyt lähtemättömän syvälle, tietää, ettei hän *voi* tehdä huonoja tekoja nyt, eikä myös tulevaisuudessa. Tunne oman sielun aateluudesta antaa ihmiselle järkähtämättömän itseluottamuksen: tapahtui mitä tapahtui, hän kestää, mitä on kestettävä, ja tekee, mitä on tehtävä.

Itseluottamustamme lisää sekin, jos tiedämme jonkun muun selviytyneen niistä vaikeuksista, missä olemme. Kun Epiktetolle, roomalaiselle orjalle ja filosofille, hänen opettajansa peloitellen huomautti, että hänen isäntänsä milloin hyvänsä voisi halpamaisesti rääkätä ja kiduttaa häntä, niin Epiktetos vastasi: »Sel-

laista kohtelua on kestetty ja sitä siis *voidaan* kestää.» Jo meidän ylpeytemme ja itserakkautemmekin, niin huonoja ominaisuuksia kuin ne itsessään ovatkin, kannustavat itseluottamustamme vaatiessaan, ettemme ole muita huonompia, ja niin kasvattaa muidenkin, eikä vain oma menestyksemme, meidän itseluottamustamme.

Menestystä itseluottamus tarvitseekin ravinnokseen, ainainen epäonnistuminen masentaa ihmisen aivan maahan. Vain mitä teräksisin tahto ja lujin luonne voi murtumatta kestää yhtämittaista epäonnistumista. Itseluottamuksen säilymiseksi on siksi mitä tärkeintä, että edes jossakin onnistuu, ja jollei voi onnistua rakkaimmassa ja tärkeimmässä pyrkimyksessään, niin on edes koetettava saavuttaa hyviä tuloksia jossakin vähemmän tärkeässä asiassa. Kun näin olemme saaneet pienen levähdyshetken taistelussa, niin voimme taas uudella innolla ja lujemmalla itseluottamuksella pyrkiä eteenpäin sillä tiellä, jolle sydämemme kutsuu.

Iskulauseiden, ponnekkaiden runojen ja laulujen merkitystä itseluottamuksen herättämisessä ja ylläpitämisessä ei myöskään sovi väheksyä, ja jokaisen itsekasvattajan on käytettävä hyväkseen tuota niin yksinkertaista apukeinoa. Amerikassa on lukematon joukko ihmisiä, jotka joka aamu vuoteestaan noustessaan hokevat: »nuoruus, terveys, tarmo», ja heistä tuleekin todella ripeitä ja nuorekkaita ihmisiä. Melkein kaikilla suurmiehillä on ollut jokin mielilause, joka on innoittanut heitä voittamaan vaikeuksia. »Yhä minä opin» oli Michelangelon mielilause; »älä koskaan ole mitään tekemättä» Walter Scottin. Tuollainen ponsilause on kuin sotahuuto, joka panee veren kiertä-

män vilkkaammin ja terästää herpautuneen tahdon ja uupuneet lihakset. Kun esi-isämme muinoin kolmikymmenvuotisessa sodassa kohottivat pelätyn »hakkaa päälle»-huutonsa, niin ei heitä kukaan voinut vastustaa. Kun nuori mies vaikeassa tilanteessa itselleen lausuu Aleksis Kiven itsetietoiset sanat: »luja tahto vie miehen vaikka läpi harmaan kiven», niin toisenlaisella otteella silloin tartutaan käsiksi vaikeuksiin ja tulokset ovat myös toisenlaiset kuin ilman iskusanan sähköittävää vaikutusta.

Mielikuvituksemme pettää alinomaa meitä kasvattaen vastuksistamme taivaita tavoittelevia vuoria ja kutistaen voimamme kääpiön voimaksi. Jos meillä on esim. edessä jokin pitemmän ajan vaativa työ, niin ajatuksissamme kuvittelemme työn suoritettavaksi yhdellä kertaa, se näyttää laskeutuvan musertavana taakkana hartioillemme, ja me sanomme epätoivoisina: »En milloinkaan voi suorittaa sitä työtä. Hetki hetkeltä olisimme aivan mainiosti voineet suorittaa suurenkin työn kulloinkin velvollisuutenamme olleet pienet osat, ja niin olisi koko työ tullut valmiiksi. »Meillä on enemmän voimaa kuin tahtoa, ja usein vain puolustaaksemme itseämme omissa silmissämme kuvittelemme asioiden olevan mahdottomia.» Sama koskee suhtautumistamme kärsimyksiin. Nekin näyttävät meistä kaukempaa katsoen ja yhdeksi kokonaisuudeksi kuviteltuina mahdottomilta kestää, mutta minuutti minuutilta kannettaviksemme tullen ne lopulta tuntuvat helpoilta, jopa rakkailtakin. Vastenmielisinkin asia menettää paljon pelottavuudestaan, kun siihen tottuu. Kun istumme mukavassa keinutuolissamme lämpimässä huoneessa rajumyrskyn ulkona raivotessa, niin

jo pelkkä ajatuskin, että meidän tulisi mennä ulos, saa meidät värisemään. Mutta pitemmän aikaa ulkona oltuamme rajuilma tulee siedettäväksi ja lopuksi voimme nauttiakin, jollei juuri olostamme, niin kuitenkin rajuilmasta, sen mahtavuudesta ja voimasta. Tämän huomion pitäisi suuresti lisätä itseluottamustamme.

Luja itseluottamus ei ole ainoastaan menestyksen vaan myös ilon, rauhan ja onnenkin tärkeimpiä edellytyksiä. Pelkuri, joka on tottunut vaikeuksissa vetäytymään muiden ihmisten selän taa tai turvautumaan rikkauksiinsa, ei koskaan voi olla oikein iloinen ja turvallisella mielellä. Ajatus edessä olevista vaikeuksista turmelee hänen ilonsa. Se, joka on tottunut luottamaan etupäässä itseensä, omaan kykyynsä voittaa vaikeuksia ja kestää kärsimyksiä, kulkee tietänsä eteenpäin hymyillen ja mieli aurinkoisena, vaikka saakin alinomaa taistella köyhyyttä, sairautta ja ihmisten pahuutta vastaan. Edellämainittu Epiktetos asettaa kysymyksen: »Mihin. apulähteisiin meidän on turvautuminen suuren vaaran hetkellä?» ja vastaa siihen: »Mihinpä muuhun, kuin siihen, että johdamme muistoomme, mikä meille on ja mikä ei ole mahdollista? Minun täytyy kuolla. Olkoon niin, mutta täytyykö minun kuolla huokaillen? Minut heitetään kahleisiin, mutta pakkoko minun on sitä vaikerrella? Minut karkoitetaan maanpakoon; hyvä, kuka estää minua sinne lähtemästä naurussa suin ja iloisin ja levollisin mielin.» »Miehevälle ja viisaalla miehelle ei itse asiassa ole mitään sellaista kuin vastoinkäyminen; korpin koikkuminen ei voi ennustaa mitään pahaa semmoiselle miehelle, hän on sen vallan yläpuolella.» Joka ainut voi-

tettu vaikeus ja kestetty kärsimys on lisänä siinä itseluottamuksen aarteessa, joka on voimakkaan luonteen paras rikkaus. Ellei se olisi ihmiselle sopimatonta ylimielisyyttä ja uhmaa, voisi itseensä luottava ihminen toivottaa itselleen vaikeuksia ja kärsimyksiä, sillä ne vain kohottavat häntä ja tekevät hänen ilonsa ja rauhansa täydellisemmiksi, rikkaammiksi.

Jokainen hyve liioiteltuna muuttuu paheeksi. Tavallista suurempi annos itseluottamusta tekee ihmisestä helposti pöyhkeilevän narrin. »Kaikkihan siellä oli aivan rempallaan, mutta kun *minä* tulin . . .» »Pois tieltä, lapset, kun *mies* tarttuu kiinni!» Tuommoiset huudahdukset ovat tavallisia useiden ihmisten suussa ja vielä useampien sydämessä. Sananlasku sanoo kuitenkin: »Tyynessä vedessä suurimmat kalat kutevat»; todellisiin mahdollisuuksiin ja kykyihin perustuvaa itseluottamusta on tavallisesti enimmin siellä, missä siitä ei lainkaan kerskuta. Jos pöyhkeilijä tietäisi, miten vähän hänen kykyihinsä luotetaan juuri hänen liioittelunsa ja itserakkautensa tähden, ja miten ihmiset salaisella vahingonilolla katsovat hänen pienimpiäkin epäonnistumisiaan, häpeäisi hän ja harmittelisi tyhmyyttään, taukoaisi puhumasta omista mahdollisuuksistaan ja koettaisi tekojen avulla löytää itseluottamukselleen oikeat rajat. Ei ole hyvä todistus ihmisestä, jos hänen puheistaan aina täytyy tinkiä puolet: hänen lupaukseensa ei voi luottaa, valhe livahtaa kerkeästi hänen kieleltään eikä hän ole myöskään rehellinen muita enempää kuin itseäänkään kohtaan.

Luja itseluottamus ei ole päivän eikä kahden työn tulos. Haparoiva, omaa sisintä tahtoaan koskaan tuntematon sydän ei sitä milloinkaan saavuta. Se on elä-

män palkka niille, jotka ovat uskollisia, sitkeitä ja rehellisiä omalle itselleen. Ken langettuaankin ja harhateille eksyttyään yhä uudelleen ja uudelleen nousee ja pyrkii oikealle tielle, hän saavuttaa sen itseluottamuksen, joka vaatimattomuudessaankin sittenkin on hyödyllisen ja jalon elämän rakennukselle sovelias kalliopohja, vankkumattomampi kuin joukkojen suosioon perustuva valta tai aineelliset rikkaudet. Itseensä luottava mies kulkee kuninkaallisesti pää pystyssä silloinkin, kun kaikki hänen ympärillään näyttää horjuvan: muut pysyvät pystyssä vain ulkoapäin tuettuina, hän pysyy pystyssä sisäisestä voimastaan. Asiat ja olosuhteet pyörittävät muita, hän on keskus, joka panee asiat pyörimään oman tahtonsa mukaan.

Itseluottamus on ihmiselle varmempi turva ja parempi apu kuin ystävät ja aineelliset apuvarat.

Itseluottamuksella on arvoa vain sikäli kuin se perustuu totuudelliseen omien voimien ja heikkouksien sekä voitettavina olevien vastuksien arvioimiseen.

Itseluottamustamme kasvattaa:

jokainen joko luonteemme heikkouksista tai ulkonaisista vastuksista saavuttamamme voitto;

tieto, että muut ovat selviytyneet kunnialla samoista vaikeuksista, missä me olemme;

iskulauseet, runot, laulut jne.

Itseluottamustamme horjuttaa:

jokainen kärsimämme tappio; siksi onkin pyrittävä menestymään edes jossakin asiassa;

pelokas mielikuvituksemme, joka suurentaa vastukset sekä pienentää käytettävissämme olevat voimat.

Itseluottamus on, paitsi menestyksen, myös rauhan, ilon ja onnen lähde.

Liiallinen itseluottamus kehittyy helposti narrimaiseksi pöyhkeilyksi. Se on todistus vähäisestä oman itsensä tuntemisesta ja suuresta itserakkaudesta.

Luja, todellisuuteen perustuva itseluottamus saavutetaan vain sitkeällä työllä.

---

11. Rehellisyys.

Kun suunnitellaan rakennuksen rakentamista, niin tutkitaan hyvin huolellisesti maaperä rakennuspaikalla, ja sitä huolellisemmin, mitä suuremmaksi ja kauemmin kestäväksi rakennus on aiottu. Onhan kovin tärkeää, että perustus on luja, sillä jos se pettää, niin koko rakennus sortuu.

Luonteen perustus on rehellisyys. Ei ole ehdottomasti välttämätöntä, että luonteen nimen ansaitseva ihminen on iloinen tai että hän on pitkälle kehittynyt itsehillinnässä, tyytyväisyydessä, ystävällisyydessä jne., mutta rehellinen hänen ehdottomasti täytyy olla, pieninkään varjo ei siinä suhteessa saa tulla hänen nimelleen.

Rehellisyys on paljon enemmän kuin pelkästään valehtelematta, pettämättä ja varastamatta oleminen.

On epärehellisyyttä omaa itseään kohtaan. — Oppilas on jäänyt luokalle. Kotona vanhemmille ja kaikille tovereille hän valittaa, että hänen on kovin vaikea oppia mitään. Siinä on hänen mielestään syy hänen epäonnistumiseensa. Itsekin hän vähitellen alkaa uskoa, että asia todella niin on, vastoin sitä, syvimmällä hänen olemuksessaan asuvaa totuuden ääntä,

joka sanoo: »Kyllä olisit voinut, jos olisit oikein tahtonut.» Hän valehtelee itselleen. — Nuori mies on »iloisessa seurassa», kuten on tapana sanoa. Lasketaan sopimatonta leikkiä, kilpaillaan kyvyssä puhua peitetyin sanoin arkaluontoisista asioista, puhutaan pilaa arvossapidetyistä henkilöistä. Nuorukainen tuntee sisimmässään, että tuo on väärin, että olisi kiellettävä tovereita noin tekemästä tai ainakin vaikenemalla osoitettava, ettei pidä sellaista kauniina ja oikeana. Mutta hän ei kuulekaan tuota ääntä vaan jatkaa itse puhetta samaan suuntaan kuin toisetkin, menee virran mukana. Hän ei ole ollut rehellinen omalle itselleen. — Nuori mies on tuntenut kutsumusta johonkin työhön. Se täyttää hänen ajatuksensa, siitä hän kernaimmin puhuu ja sitä tehdessään hän parhaiten viihtyy. Mutta loppujen lopuksi hän ei ryhdykään siihen; jokin mitätön syrjäseikka saa hänet luopumaan elämänsä perusajatuksesta, vanhemmat ovat ehkä vastaan, muualla saa ehkä paremmat aineelliset olosuhteet, tuota työtä pidetään ehkä hänen toveripiirissään halpa-arvoisena tai naurettavanakin. Hän on pettänyt oman sisimmän vakaumuksensa.

Omaa itseään ei ajan mittaan voi menestyksellisesti pettää. Elämän kulkiessa tasaista latuaan voi helposti jäädä huomaamatta, että koko elämän rakennus on pystytetty hyllyvälle hiedalle. Mutta kun sattuu jokin kohtalokas, ratkaiseva hetki, jollaisia välttämättömyyden pakosta aina silloin tällöin sattuu, jollei ennen, niin ainakin kuoleman yksilöä kohdatessa, niin silloin kadottaa itseään kohtaan petollinen ihminen tasapainonsa. Hänen luonteensa murtuu sisästäpäin. Koko se loistava rakennus, ahkeruuden, itsehillinnän, rohkeu-

den ja muiden hyveiden temppeli, jonka hän tuolle petolliselle pohjalle on rakentanut, kadottaa hänen silmissään kaiken arvonsa, ja hänen täytyy aloittaa rakentaminen uudelleen — jos se vielä on mahdollista — sille perustukselle, mille ainoastaan jotakin pysyvää voi rakentaa.

Joka ei ole rehellinen itselleen, on tuskin myöskään rehellinen lähimmäiselleen. Ihminen ei tyydy valehtelemaan vain suullansa, hän valehtelee usein koko olemuksellaan. Katsokaapa, miten makea hymy on Nevalan Maijan kasvoilla, kun naapurin emäntä pistäytyy hänen mökkiinsä, ja kuitenkin oli kaiku mökissä tuskin ehtinyt vaieta hänen sanojensa jälkeen, kun hän oli mustannut saman naapurin emännän niin ettei puhdasta paikkaa. — Poika kertoo mitä rehellisin ilme kasvoillaan tovereilleen, miten oivallisen tuloksen hän saavutti keihäänheitossa, ja suuttuu, jos toiset rohkenevat epäillä hänen sanojensa totuutta. — Nuorukainen tai neitonen käy tuhkatiheään jonkun läheisen ystävänsä luona vieraisilla — vanhemmat pidetään siinä uskossa —, vaikka todellisuudessa onkin vallan muilla, luvattomilla retkillä. — Mies kulkee kaikkialla julkisuudessa raittiusmiehestä, kuuluu ehkä raittiusseuraankin, mutta salaisuudessa hän ryyppää. — Mattilan Leena on melkein juoksujalkaa kiirehtinyt naapurimökkiin kertomaan sitä suurta uutista, kun Luhtipellon Iivari... Paljon ei hän mielestään omiaan lisännyt, ei, silkkaa totuuttahan hän puhui, mutta taisi sana siellä, toinen täällä olla hieman rohkeampi kuin totuus olisi myöntänyt, sillä tokkopa naapurin emäntä muuten olisi viitsinyt kuunnellakaan. — »Kahden viikon kuluttua ovat kengät valmiit», sanoo suutari kenkien

teettäjälle. Lukemattomia kertoja hän on samoin luvannut muille ihmisille, mutta hyvin harvoin hän on sanansa täsmällisesti pitänyt, eikä hän kuitenkaan vielä ole oppinut varovaisemmaksi lupauksissaan. — Joku on särkenyt koulun ikkunan. Opettaja kysyy, kuka sen on tehnyt, ja uhkaa rangaista koko luokkaa, jollei syyllistä ilmaannu. Kaikki tietävät, kuka ikkunan on rikkonut, hän on itse joukossa, mutta opettajalle ei totuutta sanota, ja koko luokka saa kärsiä rangaistuksen. Syyllinen valehteli, koko luokka tavallaan valehteli, vaikkei puheellaan niin äänettömyydellään.

Jos jossakin olisi ihminen, joka uskaltaisi väittää aina ehdottomasti pysyneensä totuudessa, niin maksaisi todellakin vaivan matkustaa pitkänkin matkan saadakseen nähdä hänet, siksi erikoinen olento hän olisi. Totuus ja valhe ovat niin erottamattomasti kietoutuneet toisiinsa olemuksessamme, sanoissamme ja töissämme, ettei tarkinkaan silmä voi nähdä, paljonko meissä on totta, paljonko valhetta.

Miksi ihminen sitten on niin herkkä valehtelemaan, niin hyvin itselleen kuin lähimmäisilleen? Ei tarvitse syvälle penkoa valheen syitä löytääkseen sen perusvian ihmisluonteessa, mistä niitä versoo. Se on *pelko*, ja väärin kehittynyt *itsensä tehostaminen*, nim. turhamaisuus. Ihminen, joka ei ole rehellinen omalle itselleen, pelkää katsoa omaa huonouttaan silmästä silmään ja niitä ulkonaisia vaikeuksia, mihin rehellisyys omaa sisintä kohtaan voisi hänet johtaa. Hänen täytyy koettaa kuvitella itsensä paremmaksi. Ns. hätävalhe johtuu melkein aina rangaistuksen, arvostelun tai naurun pelosta. Teeskentelijä pelkää näyttäytyä ihmisille

sellaisena, jollainen hän todellisuudessa on. Ne, jotka valehtelevat kohteliaisuudesta, kiittävät äidille hänen lastaan kauniiksi ja miellyttäväksi, vaikka sisimmässään ajattelevat toisin, lausuvat vastenmielisen vieraan mitä sydämellisimmin sanoin tervetulleeksi, tekevät niin siksi, etteivät joko menettäisi hyvän ystävän suosiota tai saisi ikävää vihamiestä. Suutarikin, joka lupaa tehdä kengät aikaisemmin kuin hän todella voi, pelkää muuten menettävänsä koko työn. Kerskailulla ja liioittelulla on juurensa halussa näyttää muiden silmissä paremmalta ja merkityksellisemmältä henkilöltä kuin todella on. Syyttä suotta emme kuvittele tyypillistä valehtelijaa luihuksi olennoksi, joka ei kävele, vaan hiipii, ei katso suoraan, vaan vilkuilee joka taholle, ei puhu reippaasti, vaan kangertelee ja kuiskaa. Tuollainen käytöshän todistaa pelkoa, ja valehtelija on suuri pelkuri.

Välttääkö valehtelija pelkäämänsä vaarat? Toisinaan välttää, toisinaan ei. Moni joutuu kiinni hätävalheestaan, moni kohteliaisuusvalhe on tarpeeton tai suorastaan vahingoksi valehtelijalle, kun henkilö, jolle kohtelaisuusvalhe on lausuttu, on ollut kyllin älykäs huomatakseen, ettei puhuja ollutkaan sanojensa takana. Mutta siinäkin tapauksessa, että valehtelijan onnistuisi välttää sen hetkellisen pelon aihe, mikä on saanut hänet valehtelemaan, rakentaa hänen valheensa ja turhamaisuutensa hänelle yhä uusia ja uusia valheen aiheita. Hätävalhe kaipaa tavallisesti selitykseksi uusia hätävalheita, ja harvoinpa sattuu, ettei joku niistä olisi niin kömpelö, että valehtelija saadaan kiinni sanoistaan. Ja kun näin kerran on tapahtunut, niin on tultu kärsimään suurempi vahinko, kuin alussa oli ym-

märretty pelätäkään, on menetetty ihmisten luottamus. Jos itseään pettävä ihminen ratkaisevassa tilanteessa menettää sisäisen perustuksen elämältään, niin menettää muita pettävä ihminen kestävimmän ulkonaisen perustuksensa, ihmisten luottamuksen. Mitä on liikemies, virkamies, maanviljelijä, käsityöläinen, työmies, joka on kadottanut lähimmäistensä luottamuksen? Hän on haaksirikkoutunut hylky myrskyävällä merellä, yksinäinen puu rajutuulessa. Voidaan sanoa: »Ei luottamus yhdestä kerrasta toki tyysten häviä.» Jollei tyysten häviäkään, niin kyllä kuitenkin puoliksi, eikä valehtelijan tarvitse monta kertaa eksyä totuudesta, kun jo menettää sen tyystenkin. Ja kun sen tyysten on menettänyt, saa ponnistella suorastaan jättiläismäisesti saadakseen edes hitusen nauttimaansa luottamusta takaisin.

Paljon on kirjoituksessa ja puheessa koeteltu puolustaa valhetta eräissä tilanteissa, kuten onnettomuuden tapahduttua, jos sen ilmoittaminen tuottaisi tiedon saajalle jotakin vahinkoa, tai sairaalle, joka ehkä tulisi sairaammaksi saadessaan kuulla totuuden joko omasta tilastaan tai jostakin muusta, häntä läheisesti koskevasta asiasta. Näissäkin tapauksissa pitää kuitenkin yleisesti paikkansa sananlasku: »Valheella on lyhyet jäljet.» Tavalla tai toisella tulee totuus tavallisimmin ilmi, ja vaara, jota koetettiin välttää, on silloin kahta suurempi. Ja missä olisi raja luvallisen ja luvattoman hätävalheen välillä? Pelkuri on aina hädässä, ja tuhannet vaarat vaanivat häntä ja hänen omaisiaan keskellä kirkasta päivää. Ja turhamainen tarvitsee aina valhetta ja liioittelua koristeekseen. Ei, ihmisen puhe ja koko olemus on rajoitettava niin eheällä totuuden

raja-aidalla, ettei jätetä pienintäkään takaporttia, mistä ihminen pelkuruuden hetkenä voisi pujahtaa valheen hyllyvälle, ihmiselle itselleen, hänen lähimmäisilleen ja koko yhteiskunnalle turmiolliselle suolle. Hyvää rohkeuden harjoitusta onkin tapa puhua totta ja olla tosi kaikenlaisissa olosuhteissa. Vähitellen häviää siten ihmispelko sekä turhamaisuus, jotka niin monet hyvät aikomuksemme tekevät tyhjiksi ja saavat meidät elämään elämämme, niinkuin luulemme muiden tahtovan meidän elävän, eikä niinkuin oma totuudentuntomme meille sanoo.

Suoranainen petos on jo syvälle vajoamista epärehellisyyden polulla. Ihminen, joka pettää toista tai yleensä vääryydellä pyrkii hankkimaan itselleen etua, ei enää, kuten muu valehtelija, puolusta ja suojele itseään kelvottomilla keinoilla, vaan hän hyökkää. Hän ei voi puolustaa menettelyään selittämällä sen pelon seuraukseksi tai oman arvonsa vaatimaksi, hän on tehnyt työnsä ilkeämielisyydestä ja omanvoitonpyynnistä. Jos jotakuta syytetään valehtelijaksi, niin voi häneen suhtautua anteeksiantavalla lempeydellä, säälien vain hänen heikkouttaan, mutta petollinen ihminen on niin raskaasti rikkonut inhimillisen yhteiselämän lakeja vastaan, että vain asian täydellinen sovittaminen ja luonteen perinpohjainen parannus velvoittavat meitä jälleen hyväksymään petturin täysiarvoiseksi jäseneksi ihmisten suureen, yhteiseen perheeseen. Yhteiskuntaelämä edellyttää kaikkien yhteiskunnan jäsenten vilpitöntä rehellisyyttä, jo viattomammatkin valheet horjuttavat yhteiselämän perustuksia, mutta petos hävittää ne tyysten. Mitä yhteisyrityksiä enää voidaan suunnitella, mihin kanssakäymiseen yleensäkään ryhtyä

muiden ihmisten kanssa, jollei voida luottaa heidän rehellisyyteensä. Elämä tulee silloin täydelliseksi kaaokseksi, kukin ottaa, väkivallalla tai viekkaudella, mitä irti saa, lailla ja järjestyksellä ei enää ole mitään sananvaltaa.

Ei petoskaan ole meille niin mahdoton kuin itsellemme luulottelemme. Pelko ja turhamaisuus saa meidät helposti valehtelemaan, alituinen pyrkimys valvoa omia etuja tekee meistä melkeinpä huomaamattamme otollisessa tilanteessa petturin. Vai lieneeköhän markkinoilla myyty monta hevosta ja lehmää, joiden viat ja ansiot on ostajalle selvitetty omantunnon mukaisesti? Montakohan avioliittoa on solmittu, jossa kumpikin puoliso olisi totuudenmukaisesti kertonut entisestä elämästään kaikki seikat? Ovatkohan tuloilmoitukset valtiolle ja kunnalle todella tehdyt kunnian ja omantunnon vaatimuksia noudattaen? Petos jäytää sieluamme kuin myrkky, sielläkin, missä kaikkein vähimmin sen odottaisimme ja sallisimme esiintyvän, sen rumat, inhoittavat kasvot irvistävät meitä vastaan ilkamoiden meidän hyvälle uskollemme ihmisen korkeasta arvosta. Kaikki aineelliset edut ovat mitättömiä, jos niitä vertaa siihen suunnattomaan siveelliseen alennustilaan, mihin ihminen lankeaa niitä petoksella tavoitell ssaan. Aineelliset varat ja valta menetetään, mutta petoksen tahra ei ihmisen kunniasta koskaan häviä.

Varas, samoin kuin petollinenkin ihminen uhraa ihmisarvonsa vähäpätöisten aineellisten etujen tähden, myö esikoisoikeutensa hernerokasta. Ja varkauden laita on kuten valheen ja petoksenkin: eivät vain ne ole varkaita, jotka varkaudesta tai näpistelystä vankilassa istuvat tai jotka ovat epärehellisten ihmisten mai-

neessa, ankara rehellisyyden vaaka punnitsee varkauksiksi monet sellaiset teot, jotka laki jättää rankaisematta ja joita ihmiset tekevät vähintäkään itse häpeämättä ja menettämättä rehellisen ihmisen mainetta. Kun liikeapulainen vaatii tavarasta suuremman hinnan kuin kauppias on määrännyt, ja panee erotuksen omaan taskuunsa, niin on se varkautta. Monet »hyvät kaupat», joista toveripiirissä kerskuillaan, ovat tarkkaan ottaen varkautta, ryöväystä tai kiristystä, kun on käytetty hyväksi lähimmäisen ymmärtämättömyyttä tai hädänalaista asemaa. Työnantaja varastaa työmieheltään »unohtamalla» jonkin, keskinäisessä välipuheessa työmiehelle lupaamansa edun tai järjestämällä niin, että työmies joutuu kuluttamaan osan omasta ajastaan työnantajan hyväksi. Työmies varastaa työnantajalta käsittelemällä huolimattomasti ja tuhlailevasti hänen koneitaan ja raaka-aineitaan, tekemällä työnsä veltosti ja kuluttamalla omiin harrastuksiinsa aikaa, jona hänen olisi oltava työnantajan työssä. Se, joka huomaa saaneensa liiaksi takaisin antamastaan rahasta eikä kuitenkaan asiasta huomauta, on myös varas. Ja maksutta matkustus rautatiellä samoin kuin varkain pujahtaminen maksavaan huvitilaisuuteen ovat myös eräs muoto varkautta. Keinottelija eroaa varkaasta vain siinä, että hän varastaa ihmisiltä nokkelasti kiertämällä omistusta suojaavien lakien säädöksiä, kun varas kömpelösti ne rikkoo. Tehdään varkaus hienommin tai karkeammin, ovelammin tai tyhmemmin, henki on aina sama, oman edun tavoittelu vääryydellä ja muiden kustannuksella. Rauhallisen, hedelmällisen yhteiselämän mahdollisuudet säretään

ja siten kaivetaan ontoksi se maaperä, jolle ihmisyhteiskunta vuosituhansien kuluessa on perustettu.

Pyrkimys ehdottoman oikeudenmukaisuuden noudattamiseen kaikissa elämän olosuhteissa, pienissäkin asioissa, on oivallista totuttautumista rehellisyyteen. Eikä riitä, että oikeudenmukaisuudella ymmärrämme vain tarkkaa vaarinpitoa siitä, että jokainen saa sen, mitä keskinäinen sopimus, kirjoitettu laki tai yleinen tapa vaatii. On paljon puolueellisia sopimuksia, lakeja ja tapoja, meidän on kuultava omantuntomme, paremman minämme ääntä ja noudatettava sitä tahtoessamme menetellä täysin oikeudenmukaisesti. Meidän on tehtävä itsellemme tällaisia kysymyksiä: Onko oikein, että minä useampia kertoja olen päässyt vieraisille tai matkoille siskoni täytyessä pysyä kotona? Onko oikein, että jätän nuo vastenmieliset työt toisten tehtäviksi ja etsin itselleni paremman työpaikan ja paremmat työaseet? Onko oikein, että minä täpötäydessä rautatievaunussa koko ajan istun toisten, minua vanhempien ja heikompien saadessa koko ajan seisoa? Elämämme on täynnänsä tuollaisia suurempia ja pienempiä epäoikeudenmukaisuuksia, ja on häpeäksi meille, ettemme ole niistä millämmekään, vaan pidämme ne aivan luonnollisina asioina. Meistä riippumattomat tekijät, perinnöllisyys, onnettomuudet, ihmisen pyrkimyksistä piittaamaton luonto aiheuttavat jo niin runsaasti epäoikeudenmukaisia eroavaisuuksia ihmiskohtaloihin, ettei ihminen enää pahalla tahdollaan tai välinpitämättömyydellään saisi niitä lisätä.

Luonteen kannalta katsottuna on valhe aina valhetta, varkaus aina varkautta, vääryys aina vääryyttä, yhtä suuri häpeä ja yhtä ruma tahra asianomaisen henkilön

luonteessa, olkoon tämä kaikki tapahtunut suuressa tai pienessä mittakaavassa. Sellainen ihminen osoittaa varkaudellaan ja vääryydellään, ettei hänellä ole hyvää tahtoa lähimmäistään kohtaan, ettei hänelle ole tärkeätä, »että hän saisi omansa pitää», kuten Luther sanoo seitsemännen käskyn selityksessä. Vaikka tunnustammekin rikkoneemme ja yhä rikkovamme senkin käskyn, niin on sittenkin vilpittömänä pyrkimyksenämme aina oleva tavoitella rehellisyyttä kaikessa. Inhimillinen säälin tunne vaatii meitä antamaan anteeksi sille, joka varastaa nälkäänsä tyydyttääkseen, mutta me ihailisimme sitä, joka niinkin ankarissa olosuhteissa pitäisi kiinni rehellisyyden vaatimuksista. Sellaisesta ihmisestä sanoisimme, että hänellä on luonnetta, ja hänen haltuunsa uskoisimme huoletta kalleimmatkin aarteemme. Sellaista luonnetta kannattaa tavoitella. Taisteltakoon sen saavuttamiseksi niin uupumatta kuin ihminen taistelee henkensä pelastaakseen. Hengestä tässä todella onkin kysymys, sillä »mitä se auttaa ihmistä vaikka hän kaiken maailman voittaisi, mutta sielulleen saisi vahingon». Ja epärehellisyys on sielun surma.

Rehellisyys on luonteen perustus.

On oltava rehellinen omaa itseään kohtaan.

Valhe on pelkuruuden ja turhamaisuuden osoitus.

»Lyhyet ovat valheen jäljet.»

Valhetta voi pitää säälittävänä heikkoutena, petos on jo suoranainen pahan tahdon ilmaus.

Varkautta on kaikki toisen oman anastaminen, sellainenkin, mikä tapahtuu »lain ja oikeuden varjolla», toisen hädänalasta asemaa hyväksi käyttämällä jne.

Oikeudenmukaisuuden noudattaminen kaikissa asioissa kasvattaa meitä rehellisiksi.

»Rehellisyys maan perii.»

---

12. Rohkeus.

Pelolla on tärkeä asema eläinmaailmassa. Se on erottamattomasti yhdistynyt yksilön itsesäilytysviettiin. Samoin on alkuperäisellä kehitysasteella olevassa ihmismaailmassa pelko suorastaan vallitseva tunne. Kaikka uusi ja outo herättää helposti pelkoa, ja villi-ihminen, jonka tieto maailmasta on niin perin rajoitettu, kohtaa yllätyksiä ja salaperäisyyttä joka askeleella.

Pelko, niin luonnollinen ja välttämätön vaisto kuin se onkin, kehittyy usein elämää painavaksi kahleeksi. Sivistys taistelee pelkoa vastaan joko hävittämällä pelon aiheuttajia, kuten esim. villipetoja, tai osoittamalla pelon aiheettomaksi. Emme pelkää enää noitien pahoja töitä, emme usko peikkoihin ja haltijoihin. Monet pelätyt taudit ovat saaneet luonnollisen selityksensä ja monia niistä voidaan jo voitollisesti torjuakin. Mutta sivistyskin, tai oikeammin sen varjopuoli, kasvattaa toiselta puolen pelkoa ja juuri sellaista pelkoa, joka on vaarallinen elämän säilymiselle. Sivistysyhteiskunnan tarjoamat elämän mukavuudet ja nautinnot vieroittavat näet ihmisen niin kokonaan kärsimyksistä, ponnistuksista ja kieltäytymisistä, että he oppivat niitä välttämään, mikäli se suinkin on mahdollista. Pelätään työtä ja ponnistusta, ja seurauksena on rikollis-

ten, tyhjäntoimittajien ja keinottelijoiden laumat, jotka elävät työtätekevän kansanaineksen niskoilla muodostuen tälle raskaaksi rasitukseksi. Ja kärsimysten ja kieltäymysten pelko tulee lopulta kohtalokkaaksi kansakunnan kasvullekin: miehet eivät mene avioliittoon, koska on mukavampaa elää naimattomana, ja naiset pelkäävät lapsen synnyttämistä. Ja nekin, jotka muodostavat perheen, pelkäävät suurta lapsilukua, jonka elättäminen aiheuttaa kieltäymyksiä ja ponnistusta.

Sivistysyhteiskunnassa kehittyy edelleen toinenkin pelon laatu aivan kohtalokkaalla tavalla, nim. ihmispelko. Pelätään muiden arvostelua, muiden naurua. Ei tohdita noudattaa omantunnon vaatimuksia, sillä silloin joutuu helposti tekopyhän maineeseen, ei uskalleta lausua julki omaa vakaumusta, sillä silloin tulee monien ihmisten vihamiehiksi, ei uskalleta vastustaa lain rikkomista tai oikeuden loukkaamista, sillä silloin saa kiihkoilijan nimen. Ei uskalleta tehdä mitään punnitsematta ensin puolelta jos toiseltakin, voisiko tuolla teolla astua jonkun henkilön liikavarpaille. Ei uskalleta olla oma itsensä, tuskin yksinäisyydessäkään; ihmispelko on saanut sellaisen vallan sielussa, ettei mikään pysty sitä kukistamaan.

Tarvitaan siis rohkeutta, vieläpä joskus uhkarohkeuttakin, jotta elämä pysyisi oikeilla raiteillaan. Mutta säännöllisissä oloissa on luonnollisen pelon opettama varovaisuus aina otettava huomioon mahdollisimman edullisen tuloksen saavuttamiseksi.

Oikea rohkeus on siten oikeitten rajojen löytämistä pelolle. Ottakaamme esimerkiksi sairauden ja kuoleman pelko. Meidän elimistömme on sellainen, että se, ainakin jonkin aikaa, kestää melkoistakin liikarasi-

tusta, poistaa runsaastikin itsestään vaarallisia aineksia, kestää kylmyyttä ja kuumuutta. Hermomme myös tottuvat kärsimyksiin, niin että ensi alussa hyvinkin vaikea tuska ajan mittaan lievenee. Sairaalloista, liiallista pelkoa on näin ollen joidenkin ruokien tai juomien, hiestymisen ja liikarasituksen pelko jne. Tuskinpa muita kuin aivan äärimmäisen sairaita ihmisiä heidän elimistönsä estäisi elämästä rohkeasti ja iloisesti sekä työllä ansaitsemasta toimeentuloansa jos vain elämänrohkeus osattaisiin säilyttää. Liiallinen sairauden pelko on useinkin hyvin läheisessä yhteydessä työn ja vaivannäön pelon kanssa: jokainen tutkikoon rehellisesti, kuuluuko hänen työtä estävä sairautensa tähän luokkaan. — Ja milloin ankara kuolemanpelko ei johdu vakavista omantunnon nuhteista, niin ei siihen, jos me rauhallisesti sitä harkitsemme, ole vähintäkään syytä. Kuolema on luonnollinen ilmiö, aivan kuin syntymä ja unikin. Kun ruumiimme heikontuu kylliksi, niin kuolema ei tunnu säälimättömältä viikatemieheltä, joka katkaisee kaikki siteet elämään, vaan kaivatulta ystävältä, joka vapauttaa väsyneen vaeltajan matkan vaivoista. Väkivaltaisen kuoleman kauhu sitävastoin on aivan luonnollinen tunne, mutta sekin on itse asiassa vähäisempi kuin etäältä, rauhallisesta kammaristaan katsoen luulisi: sodassa ja muisssakin hengenvaarallisissa tilanteissa tunteiden ja intohimojen korkea jännitys on omansa kääntämään huomion pois kuolemasta, ainakin ne käyttävät suuren osan siitä sielunvoimasta, mikä muuten ravitsisi kuoleman kammoa.

Sairauksia ja kuolemaa ennakolta pelätessämme taistelemme siten samanlaista taistelua kuin don Quixote, joka hyökkäsi rauhallisten tuulimyllyjen kimp-

puun, luullen niitä vihollisikseen. Ja eivätköhän, tarkemmin ajatellessa, useimmat meidän pelkomme aiheista muutu tuollaisiksi rauhallisiksi tuulimyllyiksi, jotka vain meidän pelokkaan sielumme silmissä näyttävät hirvittäviltä jättiläisiltä. Me pelkäämme muiden arvostelua ja muiden naurua, mutta »eihän haukku haavaa tee»; usein saamme osaksemme hyväksymistä pelkäämämme naurun ja pilkan asemasta, ja useimmin käy niin, ettei kukaan koko asiaa huomaa tai ei ainakaan välitä siitä enempää kuin pilvestä, johon sattui vilkaisemaan maantietä kulkiessaan, tai paperipalasta, joka leijaili tuulen mukana pellon yläpuolella. Itserakkautemme pettää meitä aivan häpeämättömästi: kun olemme tehneet jotakin omasta mielestämme oivallista, niin uskomme koko maailman meitä siitä ihailevan, ja kun taas olemme tehneet tyhmyyksiä, niin on mielestämme joka pensaallakin silmät sitä näkemässä, joka ruohonkorrella suu sitä maailmalle kuuluttamassa ja nauramassa. Emme ole niin tärkeitä olentoja kuin itseksemme kuvittelemme. Olemme muiden silmissä usein niin mitättömiä, etteivät he viitsi meidän tähtemme edes vetää suutaan hymyyn, teimme sitten melkein mitä hyvänsä. Pois siis naurettavuuden pelko! Naurettavinta on, että sellainen pelko lainkaan on olemassa.

Muukin ihmispelko on usein aivan aiheetonta. Me emme uskalla lausua julki muiden mielipiteistä poikkeavaa vakaumustamme pelosta, että meitä aletaan vihata tai halveksia. Kuitenkin on tavallisesti niin, että kaikki kunnioittavat sellaista ihmistä, joka uskaltaa lausua vakaumuksensa silloinkin, kun siitä voi hänelle olla vahinkoa tai jos muut siitä suuttuvat. Toisten vihaa ei ole pelättävä, jos kerran oikeus on puolellamme,

sillä he pelkäävät tarttua asiaan, koska he siten joutuisivat muiden ikävän huomion alaisiksi. Heidän pelkonsa suojelee meitä.

Pelko heikontaa meitä antaen pelon aiheelle suuremmat toteutumisen mahdollisuudet. Sanotaanhan leijonankin väistyvän miestä, joka rohkeasti katsoo sitä silmiin, mutta hyökkää heti pakenevan kimppuun. Kova kohtalo tavoittaa myös tavallisesti varmimmin sen, joka enimmin pelkää. Todella on oikeassa seuraavan ajatelman lausuja: »On parempi käyttää henkemme voimia kestämään niitä onnettomuuksia, joita meille sattuu, kuin aavistelemaan onnettomuuksia, joita meille voi sattua.»

Pelko on synnynnäisiä ominaisuuksiamme. Se on siksi vaikeammin voitettavissa kuin monet huonot taipumukset, mutta käytännöllisellä viisaudella ja sitkeällä totuttautumisella on toki pelko oikeisiin rajoihin sidottavissa ja luonne tässäkin suhteessa melkoisesti muodosteltavissa.

On ensiksikin kaunistelematta itselleen tunnustettava, että pelkää ja mitä pelkää. Kun näin pelon aihe on otettu aivan kuin käteen, missä sitä tyynesti tarkastellaan, niin se näyttää pienemmältä, se kadottaa salaperäisyyden, mikä juuri tekee sen niin kammottavaksi. Perimmäistä pelon syytä ei aina voi löytää, moni pelko johtuu lapsuusajan vaikutelmista, jotka jo ovat unohtuneet, sekä sellaisesta ruumiin sairaalloisuudesta, jonka vain lääkäri voi todeta. Mutta useimmat syyt ovat löydettävissä, jos meillä vain on riittävästi rohkeutta tunnustaaksemme ne itsellemme. Sillä pelolla ovat useimmin lujemmat varustukset omassa sielussamme kuin ulkonaisessa todellisuudessa, mutta itserakkautemme tekee meille vaikeaksi myöntää, että sie-

lumme olisi heikko ja puutteellinen. Mutta juuri tämä heikkoutemme tunnustaminen itsellemme on välttämätön, jotta siitä voisimme päästä.

Pelosta vapautuaksemme meidän on vakuuttauduttava siitä, ettei pelkäämämme seikka ole vaarallinen. Sitä varten meidän on annettava pelon aiheen toteutua. Tätä ei luonnollisesti ole ymmärrettävä niin, että kuolemanpelon karkoittaaksemme tekisimme itsemurhan tai tuskallisen taudin pelosta vapautuaksemme hankkisimme itsellemme tuon taudin. Voimme vahvistaa rohkeuttamme lievemmillä toimenpiteillä. Niinpä sairauden pelkoa voi vähentää menemällä ulos sellaisellakin säällä, jolloin pelkää vilustuvansa; pimeän kammoa menemällä pimeään huoneeseen jne. Ihmispelkoa on ryhdyttävä vastustamaan kodin ja läheisten ystävien piirissä: heille voi paljastaa jonkin oman heikkoutensa, jonka mielellään ei soisi tulevan vieraiden tietoon, heille voi hienotunteisesti lausua jonkin karvaan totuuden, heidän parissaan voi tuoda ilmi vakaumuksensa ja ajatuksensa asioista. Kun näin ryhdymme suoranaiseen taisteluun pelkoa vastaan, on se jo omansa vähentämään pelokkuuttamme. Lopulta muuttuu tuollainen hyökkäävä asenne pelkoon nähden tottumuksen voimasta luonteen pysyväiseksi ominaisuudeksi, ja niin on arasta ihmisestä tullut kyllin rohkea menestyäkseen tavallisessa arkisessa elämässä.

Rohkeus on siksi kunnioitettu ominaisuus ihmisten, varsinkin miesten, keskuudessa, että jokaista uhkaa ulkokultaisuuden vaara: kunnianhimosta pyritään esiintymään rohkeina ihmisten silmissä, vaikka yksinäisyydessä tehdäänkin pelkurin töitä. Luonneihmisen tulee kuitenkin aina pyrkiä siihen, että hän yksinäisyy-

dessä, ilman todistajia, pystyy tekemään saman, minkä ihmisten läsnäollessakin, heidän kehoituksiensa ja ylistelyjensä kiihoittamana. Ihminen ei silloin vielä ole vapaa ihmisorjuudesta, jos hänen kunnianhimonsa vaatii, että hänen parhaita tekojaan katsellaan ja ylistellään.

Usein on huomautettu, miten väärä on se jokseenkin yleinen käsitys, että rohkeutta erikoisesti tarvitaan ja että se erikoisesti kehittyy vain sodassa. Rauhallinen elämä, taistelu luonnon alistamiseksi ihmisen palvelukseen, yhteiskunnallisten epäkohtien paljastaminen ja korjaaminen, aatteiden ajaminen, omien luonteenvikojen parantaminen: velvollisuuden täyttäminen yleensä tarjoaa runsaasti tilaisuuksia rohkeuden, vieläpä sankaruudenkin osoittamiseen. Tarvitaanpa noissa toimissa suurempaakin rohkeutta kuin sodassa, sillä niistä puuttuvat usein kunnianhimon kiihoittimet, joilla on suuri osuus taistelukentän sankaritekoihin, ja sodassa riehuvien intohimojen kiihkeys vähentää myös pelkoa, ajatus ei useinkaan ehdi edes tajuta, että jokin vaara uhkaa, kun se jo on ohi.

Pelon liittolaisia ja kannustajia ovat itsekkyytemme, turhamaisuutemme, laiskuutemme ja muut huonot ominaisuutemme. Rohkeuden paras liittolainen taas on epäitsekäs toiminta muiden hyväksi sekä kaikkikin hyveet. Mikäli niitä kehitämme, lisäämme myös rohkeuttamme. Äidinrakkaus on siten tehnyt monesta arasta naisesta sankarillisen ihmisen ja isänmaanrakkaus on pystynyt ihmissydämestä karkoittamaan pelkojen kuninkaan, kuolemanpelon.

»Me saksalaiset pelkäämme vain Jumalaa», kuuluu itsetietoinen saksalainen sananlasku. Jumalanpelko onkin kaikkina aikoina ollut tehokkain apu ihmispelkoa

ja muutakin pelkoa vastaan. Ken pelkää Jumalaa, hän ei voi, eikä hänellä ole enää mitään syytäkään pelätä ketään muuta; Jumalan lain noudattaminen, Hänen lupauksiinsa uskominen ja vain Hänen mielisuosionsa etsiminen vapauttaa hänet kaikesta siitä, mitä muut pelkäävät. Häneen soveltuvat Raamatun sanat: »Kaikki myötävaikuttaa niiden parhaaksi, jotka rakastavat Jumalaa».

Pelko on itsesäilytykselle hyödyllinen vaisto. Liialliseksi kehittyneenä on se vaikea elämän este.

Tosi sivistys hävittää liiallista ja aiheetonta pelkoa; sivistyksen varjo luo uutta, turmiollista pelkoa.

Oikea rohkeus ei ole uhkarohkeutta, vaan oikeitten rajojen asettamista pelolle.

Vapautuakseen liiallisesta pelosta ja kehittyäkseen rohkeaksi ihmisen on

tunnustettava itselleen oma pelokkuus;

etsittävä pelon syy;

ryhdyttävä taisteluun pelkoa vastaan antamalla pelon aiheen toteutua, koska se ei todellisuudessa useinkaan ole niin kauhea kuin mielikuvituksessa.

Rohkeus on yhtä hyvin rauhallisen elämän kuin sodankin hyve.

Heikkoutemme tukevat pelkoamme, hyveet rohkeuttamme.

Jumalanpelko vapauttaa kaikesta muusta pelosta.

13. Hiljaiset voimat ja pikkuasiain arvo.

Kuvittelemme, että siellä, missä tapahtuu jotakin tärkeätä, on myös paljon melua ja ääntä. Tämä luulomme on sikäli kyllä oikea, että suuret tapahtumat

useinkin aiheuttavat hälinää, mutta se ei suinkaan ole suuren tapahtuman pääseuraus eivätkä siitä käy selville tapahtuman syyt. Kun laho puu metsässä ryskyen kaatuu, niin on se tulos vuosikausien sairaudesta. Mahtava ukkonen on tulos sähköjännityksestä, jonka muodostumista ei kukaan kuule eikä näe. Maailman suurimmat ja ihmeellisimmät tapahtumat ovat hiljaisten voimien työtä: painovoima, joka vaikuttaa kaikkeen aineeseen, on hiljainen voima; ihmisajatus, joka on eniten mullistanut maailmaa, on hiljaisista hiljaisin, sitä ei mikään korva kuule eikä mikään silmä näe.

Aikamme on touhun ja hyörinän aikaa, ja niiden luonnollinen seuralainen on melu. Tunnettua on, että melussa on vaikea ajatella: ajatushan vaatii sielun keskitystä, ja keskitykseen tarvitaan hiljaisuutta. Siksipä onkin aivan luonnollinen ilmiö, että nykyaikainen ihminen on ajatusköyhä, pintapuolinen olento. Melu on tehnyt hänet tylsäksi. On paljon sellaisia ihmisiä, jotka eivät hetkeäkään voi olla hiljaisuudessa, yksinäisyydessä. Tällaiset ihmiset ovat tavallisesti maailman köyhäsieluisimpia.

Kun ihminen pyrkii aikaansaamaan paljon melua, on siihen yhdeksässä tapauksessa kymmenestä jokin itsekäs ja alhainen syy. Kaikenlaiset petkuttajat, onnenonkijat ja keinottelijat ovat usein pelkkänä äänenä koko mies: he tietävät siten saavansa ympärilleen yksinkertaisten laumat, jotka suinpäin juoksevat ääntä kohti ja tarttuvat heitettyihin syötteihin. — Melu on usein kunnianhimon hedelmä. On ihmisiä, joilla on suorastaan sairaalloinen tarve olla aina näköisällä, herättää huomiota, saada ylistelyjä. Ja silloin tulee välttämättömäksi herättää paljon melua, sillä monivivahteinen elämä tarjoaa ihmisille niin runsaasti vaikutel-

mia, ettei vähä ääni hevillä herätä heidän huomiotaan. Tuskin kukaan meistä on tässä suhteessa synnitön: jos me jotakin erikoista keksimme tai meille jotakin tavallisuudesta poikkeavaa tapahtuu, niin riennämme sitä kuuluttamaan, jollei muille, niin ainakin läheisimmillemme. Ystäviä ja omaisia kohtaan osoitettu avomielisyys on kyllä kiitettävä ominaisuus, samoin kuin sekin, ettei ihmisen elämässä koskaan ole mitään, joka ei sietäisi julkisuuden valoa, mutta meidän on varottava, ettemme aiheuttaisi »paljon melua tyhjästä».

Usein on melu tarkoitettu peittämään ihmisen heikkoutta, hänen tyhjyyttään ja pintapuolisuuttaan, tai vaimentamaan omantunnon kalvavia syytöksiä. Hiljaisuus olisi ihmiselle silloin paras lääkäri, mutta hän pelkää sitä, sillä se tekisi ehkä hänen sielussaan kipeän leikkauksen. Ainaisella hyörinällä ja hälinällä koettaa hän huumata itsensä ja pitää muut siinä luulossa, että hänen asiansa ovat oikealla tolalla. Turhaan hän ponnistelee: kerran kohtaa hiljaisuus hänet ja vetää hänet tilille.

Melu on paljon enemmän elämää hävittävä kuin rakentava ja edistävä ilmiö? Melu on myös kypsymättömyyden ilmaus. Sivistymätön ihminen ilmaisee kaikki tunteensa, ilonsa ja surunsa räikeällä, meluavalla tavalla. Kun hän esim. suuttuu, kiroilee hän niin, että luulisi maankin kauhusta halkeavan, reuhtoo ja riehuu kuin vimmattu, mutta sivistynyt tulee suuttuessaan ehkä entistäänkin hiljaisemmaksi ja ainakin esiintyy hän kaikin puolin maltillisesti ja hillitysti. Kenelläkään ei liene epäilystä siitä, kumpi käytöstapa ilmaisee suurempaa kypsyyttä ja voimaa, eikä myöskään siitä, kummalla on tehoisampi vaikutus vihan esineeseen.

Hiljaisuus on sielulle sama kuin virkistävä kylpy, kuin syvä uni ruumiille. Kun olemme yksinäisyydessä hiljaisen luonnon keskellä, vaimenevat vähitellen sielumme ristiriidat, unohdamme arkiset huolemme, näemme oman pienen minämme mitättömyyden mahtavan maailmankaikkeuden rinnalla, nöyrrymme, puhdistumme. Kun tuollaisen hetken jälkeen palaamme elämän hyörinään ja meluun, niin näyttää se meistä mielettömältä, tarkoituksettomalta, ja tahtoisimme huutaa jokaiselle, joka pienten toiveittensa ja intohimojensa lumoissa touhuaa, työntäen muita sivuun ja koettaen saada ääntään kuulumaan maailman markkinamelun yli: »Rauhoitu, ystäväni! Pakene yksinäisyyteen ja etsi sieluasi! Mene luonnon temppeliin ja kuuntele, mitä Jumala sinulle puhuu!» Miten moni meistä voisikaan saavuttaa suuremman onnen, enemmän menestystäkin ja ainakin mielenrauhan tuollaista kehoitusta noudattamalla. Suuret uskonnon miehet ovat ennen esiintymistään ja aina työnsä lomassakin rientäneet yksinäisyyteen, erämaahan tai luostareihin, etsimään itselleen uutta voimaa, uutta innostusta ja mielenrauhaa. Mooses oli Midianin maassa paimenena 40 vuotta; Kristus eli 30 ikävuoteensa saakka erillään julkisesta elämästä ja vietti ennen esiintymistään 40 päivää erämaassa, vetäytyen usein vaikutuksensa lomassakin yksinäisyyteen rukoilemaan; Luther taisteli luostarissa itselleen oman vakaumuksensa. Hiljaisuus tekee meille selväksi, että olemme Jumalan edessä, ja uskonto on juuri sielun elämää Jumalan edessä. Hiljaisuus on yleensä kaikkienkin suurten asioitten äiti. Keksinnöt, suuret aatteet ja suuret päätökset kypsyvät hiljaisuudessa.

Hiljaisuus on sielun voima, se on heikkojen ja kärsivien voima. Kärsivä ihminen, joka hiljaisuudessa kantaa taakkaansa, herättää meissä kunnioitusta, me tunnemme, että hänkin on suuri voimakeskus, me hiljennymme, me puhdistumme hänen läheisyydessään. Tällä tavoin kannettu kärsimys tuottaa ihmiselle itselleen ja hänen ympäristölleen siunausta. Jos kärsimys tekee ihmisen katkeraksi ja marisevaksi, tulee hän taakaksi itselleen ja muille.

Sanotaan myös, että eräissä tilanteissa hiljaisuus puhuu enemmän kuin mitkään sanat. Kun suru tulee hyvin suureksi, ei se enää purkaudu kiihkeinä valituksina vaan mykkänä tuskana, ja voimakas ilokin mykistää ihmisen. On usein viisaampaa näyttää osanottonsa toisen suruun hiljaisuudella kuin valituimmillakaan sanoilla. Kun meitä houkutellaan johonkin rumaan asiaan, on hiljaisuus tehokkaampi vastaus kuin jyrkkä kielto: jälkimmäinen yllyttää vastaväitteisiin, mutta hiljaisuus tekee ihmisen oman omantunnon äänen kuuluvaksi ja saa hänet epäilemään asiansa oikeutta. Jos joku esittää jotakin asiaa kovin suurella äänellä, niin on hän tavallisesti sisimmässään siitä epävarma, varmuus esiintyy sävyisästi, maltillisesti ja hiljaisesti. Sen ei tarvitse räyhätä tullakseen huomioonotetuksi.

Tosi rakkaus on hiljainen voima. Sehän »ei kerskaa, ei pöyhkeile, ei käyttäydy sopimattomasti». Äidinrakkaus, lapsenrakkaus, sisarrakkaus, kodinrakkaus, isänmaanrakkaus, työnrakkaus, lähimmäisenrakkaus: siinä voimia, jotka kaikki työskentelevät hiljaisuudessa ja muodostavat ne kestävät ainekset, jotka estävät yhteiskuntaa sortumasta yleiseen hälinään ja sekasortoon. Jeesuksen sanat: »autuaita ovat sävyisät, sillä he saavat periä maan», antavat oikean tun-

nustuksen hiljaisuuden voimille: niiden on maa, sillä ne tekevät sen hedelmälliseksi.

Yhtä vähän kuin hiljaisuudelle annamme pikkuasioillekaan sitä arvoa, mikä niille kuuluu. Luonteen kasvatuksessa varsinkin on niillä suorastaan perustava merkitys: ne muodostavat jokaiselle sen harjoituskoulun, jossa luonne kehittyy kypsäksi suuriin tehtäviin, ja useimmille ne muodostavat koko elämän. On verrattain harvoja sellaisia suuria tekoja, jotka tehtäisiin kokonaisina jonakin lyhyenä aikana, useimmat suurtyöt muodostuvat lukemattomista pienistä töistä, suuret asiat alinomaa toistuvista pikkuasioista. Ja jos onkin jokin suurtyö, jonka tekemisessä pikkuasioilla ei ole mitään osaa, niin eivät sitä työtä kuitenkaan tee ne, jotka pikkuasioita halveksivat, vaan ovat niiden tekijät jo vuosikausia tottuneet tekemään suurta pienessä. Yhä toistuu maailmassa sama näytelmä: tuhannet tytöt ja pojat lähtevät elämään aikomuksella saavuttaa suuri onni tai tehdä suuria töitä, mutta päivät kuluvat turhassa odotuksessa, mikään suuri onni, mikään suuri työ ei tule heitä vastaan, sensijaan tarjoutuu heille moni pieni onni ja pieni työ, jotka he halveksien hylkäävät, kun he odottavat suurempaa. Kuitenkin olisi monesta pienestä onnesta yhteensä karttunut ehkä suuri onni, monesta pienestä työstä suuri työ.

Pikkuasioitten suuren merkityksen salaisuus on niiden lukuisuudessa ja alituisessa toistumisessa. Ei tosin käy vaaratta halveksuminen sellaistakaan pikkuasiaa, joka tapahtuu vain kerran: pieni haava näyttää vallan mitättömältä, mutta huonosti hoidettuna se saattaa aiheuttaa verenmyrkytyksen ja kuoleman; tarvitaan vain yksi palava tulitikku rutikuivaan kanervikkoon sytyttämään tuhoava metsäpalo. Mutta kovin

tärkeinä emme kaikkia joutavuuksia saa pitää, sillä suuri osa yleisestä pikkuasiain halveksumisesta johtuu siitä pikkumaisuudesta, millä muutamat ihmiset suhtautuvat tuollaisiin yhden kerran tapahtuviin pikkuasioihin silloinkin, kun niistä vahingollisina on hyvin vähän haittaa ja hyödyllisinä vain mitätöntä hyötyä. Joku esim. ei voi sietää tupakansavua. On aivan ymmärrettävää, että hän kotioloissa poistuu huoneesta, kun joku kotiväestä polttaa tupakkaa, muutenhan hän saisi aina kärsiä tupakansavusta. Mutta jos kotiin tulee joku vähemmän tavallinen, tupakoiva vieras, niin on pikkumaista välttää hänen seuraansa tupakansavun tähden. Hyvin tavallista on myös, että pikkumaisesti halveksitaan tai ainakin pilkataan ihmistä jonkin pienen erehdyksen tähden, jonka hän kerran elämässään on tehnyt. Pikkumaisuutta on halveksittava, sillä se todistaa sielun mitättömyyttä, mutta pikkuasioita ei ole halveksittava, sillä ne voivat sisältää suuren asian siemenen tai ovat ne osana suuresta asiasta.

Newtonille selkeni ajatus painovoiman laista, kun hän näki omenan putoavan puusta. Eräs mies näki vaimonsa taivuttavan suoraa hiusneulaa, että se paremmin pysyisi tukassa. Hänen päähänsä pälkähti, että hiusneulat voitaisiin alunpitäen valmistaa aaltomaisiksi — siihen asti oli tehty vain suoria hiusneuloja — ja niin keksittiin nykyaikainen hiusneula. Mies saavutti keksinnöllään suuren rikkauden. Monille keksinnöille, monille suurille mullistuksille ovat siten pikkuasiat antaneet viimeisen sysäyksen, joka oli välttämätön kauan jo ehkä hiljaisuudessa valmistuneen asian syntymiseen. Emme siis saa, jotakin asiaa tutkiessamme, halveksia pieniäkään asioita, niissä voimme löytää jonkin totuuden, ne voivat aukaista meille jonkin pulman. Ja sie-

lumme on niin herkkä, että pienikin asia voi jättää siihen jäljen, joka ei koskaan häviä. On olemassa suorastaan lukemattomia esimerkkejä kääntymyksistä, jotka ovat tapahtuneet aivan yht'äkkiä jonkin, ulkonaisesti katsoen mitättömän pikkuasian antamasta sysäyksestä, ja tuloksena on ollut aivan uusi elämä. Niinpä kreivi von Zinzendorf tuli kääntymykseen katsellessaan kirkossa ristiinnaulitun kuvaa, jonka alla oli kirjoitus: »Tämän tein minä sinun tähtesi, mitä teet sinä minun tähteni.» Zinzendorfista tuli herrnhutismin perustaja. Eräs nuorukainen kulutti parissa vuodessa koko omaisuutensa. Tultuaan aivan nälkäkuoleman partaalle hän eräänä päivänä lähti ulos aikoen lopettaa elämänsä. Harhailtuaan sinne tänne hän sattumalta tuli kukkulalle, jolta näkyi hänen entinen maatilansa. Hän istahti kalliolle ja katseli kotiaan pitkän aikaa, kunnes äkkiä ponnahti seisomaan riemuisan tunteen valtaamana. Hän oli tehnyt päätöksen, että kaikki hänen entiset tiluksensa olisivat vielä kerran hänen omaisuuttaan. Senjälken hän ei jättänyt käyttämättä vähäisintäkään tilaisuutta rahan ansaitsemiseen eikä kuluttanut turhaan ropoakaan. Hän saavuttikin päämääränsä, vieläpä tuli varakkaammaksikin kuin alkujaan oli ollut. Vanhan kotinsa näkeminen tuollaisena ratkaisevana hetkenä oli yhdessä silmänräpäyksessä antanut hänen luonteelleen ja elämälleen uuden suunnan.

Tämä esimerkki näyttää meille myös, miten suuri merkitys lopulta on sellaisilla pikkuasioilla, jotka hyvin usein toistuvat. Pienistäkin säästöistä karttuu vuosien kuluessa omaisuus, pienetkin, joutaviin tarkoituksiin kulutetut rahat muodostavat vähitellen tuntuvan loven kukkaroon. Jos joku 20-vuotiaana aloittaa säästöönpanonsa ja joka kuukausi tallettaa pankkiin 20

mk., niin on hänellä, nykyisen korkokannan mukaan korkoa korolle laskien, 65-vuotiaana yli 100,000 markan suuruinen pääoma. 20 mk. on monille nykyajan nuorille »pikkuasia», ja tuskinpa on ketään, joka ei hyvällä tahdolla voisi kuukaudessa niin paljon ansaita yli tarpeidensa. Moni kuluttaa tupakkaan tai kahviin paljon enemmän kuukaudessa. Kaksi tuntia päivässä opiskelua merkitsee vuodessa 600 tuntia arkipäivinä, ja, jos oletamme sunnuntaisinkin luettavan, yhteensä 730 tuntia. Varsinaisia oppiaineita luetaan oppikouluissa tuskin paljoa useampia tunteja lukuvuodessa. 8-tuntisen työpäivälain ollessa voimassa voi siis jokainen terve neitonen ja nuorukainen hankkia itselleen runsaasti oppia, jos vain on hyvää halua. Terveydenhoidossa on pikkuasioilla suuri merkitys. Tupakka on syynä monen ihmisen huonoon terveyteen, ravintoaineiden väärä suhde aiheuttaa pitemmän ajan kuluessa helposti tauteja. Asuinhuoneiden tuulettaminen kuuluu myös niihin, terveydelle tärkeisiin pikkuasioihin, jotka helposti unohdetaan.

Pikkuasiain suuri arvo erikoisesti luonteen kasvatuksessa perustuu siihen, että juuri suhtautumisemme pikkuasioihin muodostaa tapamme ja tottumuksemme, ja nehän ovat tavattoman tärkeä osa luonteestamme. Ahkeraksi kehittyy ihminen, joka ei kuluta vähäistäkään aikaa hukkaan vaan etsii itselleen jotakin hyödyllistä työtä. Kärsivällisyys on tulos vuosikausien kuluessa kärsivällisesti kestetyistä pienistä kiusoista ja voitetuista pienistä vaikeuksista. Kohteliaisuus on kiitollisuutta, ystävällisyyttä ja avuliaisuutta pienissä asioissa. Todella rehelliseksi voi uskoa sen ihmisen, joka on rehellinen pienimmässäkin, sillä tottumus auttaa häntä voittamaan suurenkin kiusauksen.

Mielialaamme tulevat pikkuasiat suuren lukumääränsä ja alituisen toistuvaisuutensa johdosta vaikuttamaan ja paljon tehokkaammin kuin suuret. Seuraamme kenen hyvänsä ihmisen, suurimmankin, vaikutusvaltaisimmassakin asemassa olevan, jokapäiväistä elämää, niin näemme hänen harminsa ja ilojensa parhaasta päästä olevan pikkuasioita. Posti ei saapunut määräaikana, vierastulo keskeytti innostuttavan ja tärkeän työn. Kun hän aikoo lähteä jollekin asialle polkupyörällä, niin osoittautuukin, ettei ilmarengas pidä ilmaa. Lapsistaan hän saa kaikenlaista pientä harmia pitkin päivää. Hän saa turhaan etsiä jotakin tietoa kirjoistaan silloin, kun hänellä olisi kova kiire. Hän myöhästyi virastostaan sen takia, että raitiovaunu ehti juuri lähteä vähän ennen hänen pysäkille saapumistaan. Tuollaiset pienet kiusat ärsyttävät hänen hermojaan alituisten neulanpistojen tavoin, ja jos hän sitten saa jonkin suuremman harmin, niin on noilla kymmenillä pikku harmeilla suuri osa siinä kärsimättömyyden ja epätoivon puuskassa, minkä tuo onnettomuus ja vastoinkäyminen hänessä aiheuttaa. Meillä on jokaisella tavallisesti myös omat pienet oikkumme, mielihalumme ja piintyneet tottumuksemme. Jos joudumme päivän kuluessa paljon niistä poikkeamaan, niin koskee se meihin paljon kipeämmin kuin jokin muu, suurempikin menetys. Miljonääri voi verrattain kevyellä sydämellä kantaa muutamien tuhansien markkojen tappion, mutta hän hermostuu, jos hänen päivällisensä hieman viivästyy, jos hän ei tahdo saada kaulanauhaansa sellaista solmua kuin haluaisi jne.

Ja ilomme sitten! Emmehän joka päivä keksi uutta totuutta, emme suorita suurta tekoa, harvoin tapaamamme ystävä ei tule luoksemme, emme saa perin-

töä. Mutta ikkunastamme näkyvä sininen järvi vihreine saarineen ilahduttaa silmiämme joka päivä, perheemme herttainen pienokainen tuottaa kaikenlaista huvia, virkistämme mieltämme laululla ja soitolla, nautimme suloisesta levosta mukavassa keinutuolissa omaistemme keskellä. Ilo, jonka aiheena on joku suuri asia, ei tavallisesti kestä paljoakaan kauemmin kuin pikkuasiain aiheuttama ilo. Tiedämme usein odottaakin suurta iloa: olemme jo vuosikausia valmistautuneet tutkintoa varten, toivoneet sen onnistumista, mutta emme ennakolta ole siitä paljon voineet iloita epäonnistumisen pelkomme takia. Ja kun sitten onnistumme, niin olemme kieltämättä iloisia, mutta emme paljon iloisempia kuin suorittaessamme menestyksellä jonkin pikkuaskareen, veistettyämme kaarnalaivan pikkuveikollemme, joka ihastuu siitä, opittuamme jonkin kauniin laulun, tai löydettyämme kauniin kukan. Kun näin on, niin on viisasta etsiä ilonsa pienistä asioista ja opetella kärsivällisyydellä kestämään pienet harmit: siten menetellen saa ihminen paljon onnea osakseen elämässä.

Pikkumaisuutta on kuitenkin aina varottava. Saattaa nimittäin käydä niin, että alituinen askartelu pikkuasiain kanssa kuolettaa ihmisessä kyvyn nähdä suuria asioita. Monet ihmisten ja eri suuntien ja puolueitten väliset kiistat ja erimielisyydet johtuvat siitä, ettei ymmäretä ja huomata sitä suurta, mikä yhdistää, vaan kiistellään siitä pienestä, mikä erottaa. Perheen nuorten kesken on kateutta siitä, että joku sisaruksista on saanut hiukan kalliimmat vaatteet tai päässyt hiukan useammin huvitilaisuuksiin. Verisiä uskonsotia on käyty uskonlahkojen välillä, joita vain jokin vähäpätöinen muotoseikka on ollut erottamassa. Nykyajan

puolue-elämä on täynnä kiistaa pikkuasioista, ja siksi onkin niiden oikean arvon ymmärtävän ihmisen vaikea ratkaista puoluekantaansa. Pikkumaisuudesta välttyäkseen on opittava arvostelemaan asioitten suhteita. On kohottava oman pienen järjen ja omien mielihalujen kannalta tasolle, jolta näkyvät suuremmat rajaviivat ihmisten ja asiain välillä. Jos vaatisimme kaikkien menettelevän juuri niin, kuin me tahdomme, ja eristäytyisimme muista, kun niin ei tapahdu, niin koko ihmisten yhteiselämä tulisi mahdottomaksi. Joku pitää tupakanpolton turmiollisena ja tarpeettomana, mutta ei hän silti tahdo sortaa muiden vapautta polttaa tai olla polttamatta, jolleivät kysymyksessä ole tupakanpolton vastustamisyhdistykseen kuuluvat toverit. Emme saa tuomita toista ihmistä tai hänen elämäntyötään, jos hän jossakin pienessä asiassa on menetellyt meidän mielestämme väärin. Emmekä saa omaa itseämmekään arvostella pikkumaisesti: emme saa esim. joutua epätoivoon itsestämme, jos jossakin pienessä asiassa vahingossa tulemmekin menetelleeksi vastoin vakaumustamme, kun vain pidämme varamme, ettei tuo vakaumuksen rikkominen tule tavaksi. Muistakaamme aina, että pieni asia on vain pieni asia, mutta älkäämme koskaan myös unohtako, että se on aina suuren asian vertauskuva, että se usein on sen siemen ja aina usein toistuvana muodostaa suuren asian.

Hiljaisilla voimilla on suuri osuus elämässä. Melu on tavallisesti vain pintakuohua.

Ihminen, joka pyrkii aiheuttamaan ääntä ja hälinää maailmassa, tavoittelee melkein poikkeuksetta itsekkäitä, alhaisia päämääriä.

Maltillisuus ja hiljaisuus todistaa sivistystä, kypsyneisyyttä; melu ja hälinä sivistymättömyyttä.

Hiljaisuus on sielulle sama kuin ruumiille virkistävä kylpy ja syvä uni.

Pikkuasioilla on suuri arvo luonteenkasvatuksessa: ne muodostavat luonteen koulun, niistä muodostuvat tavat ja tottumukset.

Pikkuasiat muodostavat lukuisuudellaan ja alinomaisella toistumisellaan suuren asian.

Suurin osa iloistamme ja suruistamme on pikkuasiain aiheuttamia.

Pikkuasioihin kiintyminen ei saa muuttua pikkumaisuudeksi.

---

14. Isänmaanrakkaus.

Isänmaanrakkaus on tunne. Kaikki, mikä kuuluu tunne-elämäämme, on epämääräisempää, vähemmän kouraantuntuvaa kuin tieto- ja tahtoelämämme ainekset. Varsinkin jos tunteen aiheuttaja kestävästi pysyy samana, kasvamatta tai vähenemättä voimassa tai muuttumatta vastakohdakseen, niin meidän on vaikea huomatakaan, että olemme jonkin tunteen vallassa. Emme huomaa, että meidän on lämmin ja hyvä olla, ennenkuin joudumme ulos viiltävään pakkaseen. Emme ymmärrä rakastavamme jotakin henkilöä, jonka parissa aina olemme olleet, ennenkuin kadotamme hänet.

Isänmaa on meillä ollut pienestä lapsesta pitäen. Meidän ei ole tarvinnut valloittaa sitä sodalla eikä raivata sitä viljelykseen. Esi-isämme ovat tuon jo aikoja sitten tehneet. Isänmaa on valmiina meidät ottanut haltuunsa heti synnyttyämme. Sen helmassa on ollut

kotimme, jossa kehtoamme liekutettiin, jossa ensimmäiset askeleemme otimme ja isiltä perittyä kieltä lapsenäänellämme sopertelimme. Isänmaatamme oli pelto, josta meillekin leipä kasvoi, isänmaata koivu, jonka latvaan kiipesimme maailmaa katsomaan, isänmaata järvi, jossa kesällä iloisesti polskimme ja jonka rannalla ahvenia ongimme. Tuon kaiken oleminen meitä varten tuntui meistä niin itsestään selvältä, ettei mieleemme juolahtanut siinä olevan jotakin rakastettavaa, iloittavaa.

Ja isänmaa antoi meille paljon muutakin, jonka arvoa vielä vähemmin silloin ymmärsimme, jos ymmärrämme vielä nytkään. Sen lait ja yhteiskuntajärjestys takasivat vanhemmillemme ja meille itsellemme hengen ja omaisuuden turvan ja kotirauhan, joita ilman elämämme ehkä olisi saanut väkivaltaisen lopun. Sen kouluissa saimme oman osuutemme ihmiskunnan sivistysaarteista. Se antoi meille työn ja toimialan ansaitaksemme leipämme.

Ja tuo kaikki oli meillä itsestään, ilman että meidän tarvitsi sitä tavoitella. Siksi varmaan emme ymmärrä rakastaa isänmaatamme niinkuin tulisi ja, jos rakastammekin, niin emme ainakaan ole täysin tietoisia siitä. Paljon on tosin nykyisessä nuorisossa niitä, jotka ottivat osaa isänmaan vapauttamiseen vieraan vallasta tai ainakin elivät silloin jo kypsän tietoisuuden aikaa, ja heille ovat varmaan isänmaan puolesta tehdyt uhraukset ja kestetyt kärsimykset opettaneet isänmaanrakkauden, mutta paljon on niin nuoria, joille tuo vapautus ei ole elävä kokemus, vaan muiden puheiden välityksellä saatu tieto. Ja heille on varmaan isänmaanrakkaus enemmän kalpea, väritön sana kuin se hehkuva tunne, mikä sen pitäisi olla.

Kun isänmaanrakkaus on tunne, ei sitä voi järkisyillä synnyttää vaan ainoastaan paljastaa, tehdä tietoiseksi olemassaoleva, hämärä tunne. Ei käy päinsä käskeä: »Tämä on sinun isänmaasi, joka on sinua paljon hyödyttänyt ja edelleenkin hyödyttää. Rakasta sitä!» Mutta näin ei tarvitsekaan tehdä, sillä tuo rakkaus asuu jo meissä, se on vain niin syvällä, koko elämämme tasaisena, vaihtumattomana taustana, ettemme huomaakaan sitä mielenkiintomme kohdistuessa nopeasti vaihtuviin, värikkäisiin, pinnallisiin tunteihimme.

Isänmaanrakkaus on kodin rakkauden laajennus, ja kotiaanhan rakastaa jokainen, jolla koti on, ja koditon todistaa kodinkaipuullaan, että kodinrakkaus asuu hänenkin sydämessään. Koko korkeammalle luomakunnalle on kodinrakkaus ominaista: kotieläimemme ja linnutkin ovat sydämellisesti kiintyneet kotiinsa ja kotiseutuunsa, siitä on meillä lukemattomia todistuksia. Kun rakastamme kotiamme, niin on meillä silloin jo isänmaanrakkaudenkin itu sydämessämme.

Sillä kaikki se, mikä tekee kodin meille rakkaaksi, vain suuremman alan käsittäväksi laajennettuna, saa meidät rakastamaan isänmaatammekin. Kotiimme liittyvät varhaisimmat muistomme, ehkä ovat vanhempamme ja isovanhempammekin siellä elämänsä eläneet. Isänmaahamme liittyvät koko heimomme muistot satoja vuosia taaksepäin. Olemme tottuneet kotoisiin tapoihin, kotoiseen ajatuskantaan, kotoiseen kielenkäyttöön. Isänmaassamme on suurin piirtein yhtenäiset tavat, ympäröivä luonto, rotutaipumukset ja koko heimon yhteiset kohtalot ovat antaneet meille kaikille samansävyisen luonteen ja ajatuskannan, ja yhteinen on kieli, jolla ajatuksemme ilmaisemme. Oma kohtalomme riippuu paljon kotimme ja lähimpien

omaistemme kohtalosta; isänmaan onni tai onnettomuus on viime kädessä myös meidän onnemme ja onnettomuutemme. Näin olemme tuhansin sitein liitetyt isänmaahamme, ja ammottavan haavan saamme sieluumme, jos ne katkaisemme.

Ja silloin vasta, jos ne katkaisemme tai jos jokin turmio uhkaa isänmaatamme, me huomaamme, että sitä rakastamme. Joka ei tuollaisessa tilanteessa tunne rakastavansa isänmaatansa, hän on köyhäsieluinen, kuivasydäminen ihminen, joka ikinä ei olisi ansainnut saada astella tätä maankamaraa, katsella näitä sinisiä järviä ja hengittää tätä raitista ilmaa. Hän on suvustaan huonontunut olio, juureton puu, hedelmätön tähkä. Säälikäämme häntä, niinkuin säälitään mierolaista, raajarikkoa.

Niin, jokainen huomaamme, että meillä on isänmaa ja — rakas isänmaa. Mutta nyt vielä eräs asia. Ei riitä, että huomaamme rakastavamme isänmaatamme: meidän täytyy myös jollakin tavoin osoittaa rakkauttamme: Niinhän ihmiset keskinäisissä suhteissaankin kaipaavat ja osoittavat rakkautta. Isänmaa odottaa myös rakkautta lapsiltaan, sillä onhan sekin rakkauttaan heille osoittanut.

Isänmaa kaipaa varmaan uskollisuuden valoja, tulisia rakkauden sanoja, ylistelyjä, kiitoksia? Hyvä, niitä olemme kyllä valmiit sille antamaan. Mielelläänhän isänmaa ottaa vastaan sellaisetkin rakkaudenosoitnkset, mutta se on kuitenkin liian kevyttä, liian laihaa arkiseksi ravinnoksi isänmaan rakkaudentarpeelle. Tarvitaan lisäksi jotakin muuta; oikeammin: tarvitaan etupäässä jotakin muuta, jolle nuo valat ja ylistelyt sopivat vain höysteeksi.

Kotiväki iloitsee enimmin, jos lapsista tulee kaikin

puolin kunnollisia, pystyviä ja hyviä ihmisiä. Isänmaa ottaa myös kernaimmin vastaan tuollaisen rakkaudenosoituksen. Isänmaa kaipaa poikia ja tyttäriä, joille isänmaan laki on yhtä pyhä kuin uskovaisille Jumalan tahto, jotka asettavat isänmaan edun oman etunsa edelle, jotka työllään ja toimellaan tarkoittavat isänmaan menestystä ja kunniaa, nurkumatta kantaen ne taakat, verot ja muut rasitukset, mitkä isänmaa asettaa kansalaisten kannettaviksi. Isänmaa kaipaa poikia ja tyttäriä, jotka ovat niin kiintyneet isänmaahansa, ettei mikään kohtalo saa heitä sitä hylkäämään, jotka ennemmin kuolevat sitä puolustaessaan kuin säilyttävät henkensä sen alttiiksi jättäen. Isänmaa on ylpeä sinisistä järvistään, hnmisevista metsistään, ryöppyävistä koskistaan, mutta vielä ylpeämpi se on puhdaskatseisista tyttäristään, joiden liikkeet ovat suloa ja reippautta, puhe hyvyyttä, nauru iloa ja nuorekkuutta, ja nuorukaisistaan, joiden avoin otsa puhuu vapaan miehen luonteesta, joiden kädet ovat jäntevät, tahto terästä ja sydän kultaa kallihimpi. Rakastaa isänmaataan merkitsee, että kasvattaa itsestään jalon luonteen ja käyttää työnsä isänmaan onneksi ja menestykseksi.

Rakkaudella on usein taipumus mennä liiallisuuksiin, ja niin voi isänmaanrakkauskin muuttua yltiöisänmaallisuudeksi. Se on vahingoksi isänmaalle, se on vahingoksi yltiöpäille. Rakkautemme ei saa tehdä meitä sokeiksi oman kansamme puutteille ja vioille. Meidän on tunnustettava niiden olemassaolo ja pyrittävä niitä korjaamaan. Siten me parhaiten isänmaata rakastamme.

Mutta suurtenkaan vikojen näkeminen kansassamme tai maamme laeissa ja laitoksissa ei missään

tapauksessa oikeuta meitä jättämään maatamme tuhon omaksi, uhatkoon tuho sisäisenä rappeutumisena tai vihollisen taholta uhkaavana vaarana. Silloin on meidän yhtenä miehenä riennettävä sitä puolustamaan, vieläpä kuolemaankin sen puolesta. Sitä on isänmaalla oikeus toivoa, siihen velvoittaa isien muisto, heidän työnsä, taistelunsa ja kärsimyksensä, siihen elävä heimo, isät, äidit, vaimot, neitoset, lapset, siihen tulevat sukupolvet, jotka meiltä saavat perinnöksi tämän maan, sitä rakastaakseen, sitä viljelläkseen ja viedäkseen sen korkeammalle kuin me olemme voineet viedä. Ja jotta sen pojat tähän puolustukseen hädän hetkellä pystyisivät, vaatii isänmaa hetkisen heidän aikaansa, vaatii heitä suorittamaan asevelvollisuutta. Se voi tuntua monesta raskaalta, mutta se on välttämätöntä, yhtä välttämätöntä kuin on työhön tottuminen sille, joka työllä hankkii elatuksensa. Kun muistamme kaikkea sitä hyvää, minkä olemme isänmaalta saaneet, muistelemme sen kauneutta, ja kuvittelemme, miltä tuntuisi, jos vieras pakottaisi meidät tästä maasta luopumaan tai elämään siinä orjan ies hartioilla, niin saamme voimaa kestämään ne vaivat, mitkä isänmaa asevelvollisuudessa tai muussa muodossa asettaa kannettaviksemme.

Ja että isänmaa vaaran hetkellä odottaa myös tyttäriltään ja kaikilta muilta lapsiltaan, jotka eivät voi ase kädessä astua vihollista vastaan, kaikkea sitä apua, minkä he voivat antaa, kieltäymystä, tarmokasta työtä ja hyvää yhteisymmärrystä, se on selvä jokaiselle, jonka sydämessä asuu isänmaanrakkaus.

Rakkautta ei osteta eikä myydä, se annetaan ja otetaan vastaan lahjana. Älkäämme tyytykö rakastamaan isänmaatamme velvollisuudentunnosta, vielä vä-

hemmin pakosta, rakastakaamme sitä rakkaudesta, oman hehkuvan sydämemme tinkimättömästä vaatimuksesta! Uhratkaamme koko elämämme sille maalle, joka on meidät synnyttänyt ja ravinnut, meitä kauneudellaan ihastuttanut, meille kodin ja rakkaamme antanut, ja joka viimein suo rauhaisan leposijan väsyneelle ruumiillemme. Vaikk'ei se voikaan tarjota meille niitä rikkauksia, mitä varakkaammat seudut tarjoavat asukkailleen, niin emmehän tuon tähden saa sitä väheksyä. Se on antanut meille, minkä on voinut, antakaamme mekin sille, minkä voimme: ajatuksemme, työmme, koko lämmin sydämemme, henkemme.

Isänmaanrakkaus on luonnon meihin istuttama. Sillä on lujat juuret sielussamme. Tehkäämme tämä tunne eläväksi voimaksi itsessämme, silloin meidän on helppo voittaa itsekkyytemme ja pelkkä oman edun tavoittelu, meidän on silloin helppo tehdä työtä muiden hyväksi, yhteiseksi hyväksi: luonteemme on jalostunut ja kaunistunut.

---

15. Kunnioitus ja itsekunnioitus.

Muiden ihmisten kunnioitus on meille yhtä tärkeä vieläpä tärkeämpikin elinehto kuin heidän seuransa. Ihminen, jota kaikki halveksisivat, olisi paljon onnettomampi kuin yksinäisyyteen eristetty ihminen, jälkimmäisen olisi tosin ehkä vaikea tyydyttää kaikkia välttämättömimpiäkään tarpeitaan, mutta edellisellä olisi vielä tuon saman vaikeuden lisäksi — eristettyhän hänkin olisi — syvä häpeä ja epätoivo, jota ei mikään sielunvoima ajanpitkään voisi kestää. Ja päinvastoin, jos ihmistä kaikki kunnioittavat, saa hän tarvitessaan helposti apua, hänestä levitettyjä pahoja pu-

heita ei hevillä uskota, kaikki koettavat noudattaa hänen mieltään ja pyrkivät saavuttamaan hänen kunnioituksensa. Eivät ole lainkaan harvinaisia sellaiset tapaukset, että pelkästään yleinen kunnioitus on estänyt ihmisen lankeamasta, on pelastanut hänet ja toisinaan, riippuen kunnioitetun henkilön asemasta, on hän voinut pelastaa luottamuksensa turvin kokonaiset yhdyskunnat ja valtiotkin voittamattomalta näyttävästä ahdingosta.

Eikä riitä, että ihmistä kunnioitetaan, hänen täytyy myös itse kunnioittaa. Vain kunnioituksen välityksellä hän voi omaksua ihmiskunnan perimätavat ja sivistyksen sen aakkosista korkeimpiin saavutuksiin asti. Koska hän kunnioittaa vanhempiaan, hän omaksuu heidän tapansa, ajatuksensa ja näkökantansa; koska hän kunnioittaa opettajiaan, hän uskoo niihin tietoihin ja aatteisiin, joita he hänelle ihmiskunnan sivistysvarastosta välittävät. Joka halveksuisi kaikkia muita, hänen täytyisi itse hankkia itselleen välttämätön sivistys: se olisi mahdotonta, ja ihmiskunta suistuisi kunnioituksen vaatimuksista luovuttaessa takaisin raakalaisuuteen.

Paitsi perimätapojen ja tietojen siirtäjänä on kunnioituksella myös tärkeä tehtävä yhteiskuntajärjestystä säilyttävänä aineksena, joka estää yleistä vallattomuutta ja sekasortoa valtaan pääsemästä. Vaikka jokin yhteiskuntajärjestys jo olisikin elänyt aikansa ja olisi siis korvattava uudella, niin on kuitenkin varottava siitä ja sen edustajista halveksuvasti puhumasta, sillä seurauksena on tavallisesti koko yhteiskunnan luhistuminen, kun enää ei kunnioiteta ketään eikä totella ketään. Historia on täynnä esimerkkejä tällaisista tapauksista. Vallankumousten jälkeen ovat ta-

vallisesti seuranneet pitkät sekasorron, kaikkien yhteiskuntasiteiden höltymisen ja koko siveellisen elämän mataloitumisen ajat. Vain harvat kansat ovat osoittautuneet niin sivistyneiksi, että ovat osanneet säilyttää henkisen tasapainonsa menettämättä kaikkea kunnioitustaan lakattuaan kunnioittamasta sellaista järjestystä ja sen edustajia, jotka kehitys sysäsi syrjään.

Kunnioitus on perhe-elämän perustus, sillä jos puolisot lakkaavat kunnioittamasta toisiaan ja lapset vanhempiaan, niin perheen elämä muuttuu ainaiseksi riidaksi ja perheenjäsenten keskinäiseksi kamppailuksi määräämisvallasta. Vaikka rakkaus olisikin hävinnyt, niin pysyvät avioliitto- ja perhesiteet tavallisesti vielä eheinä niinkauankuin kunnioitus säilyy, mutta keskinäinen halveksuminen hajoittaa nopeasti avioliiton ja perheen.

Maailman kaikissa uskonnoissa on kunnioituksella, ja eritoten vanhempien kunnioituksella, suorastaan keskeinen merkitys, eikä lainkaan syyttä. Ja merkillepantavaa on, että meidän uskontomme kymmenen käskyn laissa neljäs käsky vanhempien kunnioittamisesta on ainoa käsky, johon liittyy lupaus, ja lupaus juuri pitkästä, menestyksellisestä elämästä maan päällä. Tuolla lupauksella on vankka tosiasiallinen pohja, sillä vanhemmat ovat halukkaita ja usein myös kykeneviä neuvomaan lapsiaan niin, että he saavuttavat menestystä, jos he vain vanhempiensa neuvoja seuraavat.

Keitä on kunnioitettava, mihin asioihin kunnioituksella suhtauduttava? Jokainen ihminen on ihmisarvonsa takia kunnioitettava. Vaikka hän olisi syvälle langennutkin ja meidän mielestämme aivan kelvoton, niin on hänkin Jumalan kuvaksi luotu, ja ehkäpä on

vain meidän oma syymme, ettemme näe sitä kauneutta, mitä hänenkin sisimmässään saattaa olla. Ja vaikka hän ansaitsisikin halveksimisemme, niin teemme jalommin ja rakastavammin häntä kohtaan osoittamalla hänelle kaikesta huolimatta kunnioitusta. Hänen tekojaan voimme halveksua, ei häntä itseään. Halveksimisemme painaisi häntä yhä alaspäin, kunnioituksemme sitävastoin voisi ehkä nostaa häntä korkeammalle. Ihminen voi paremmin kantaa lähimmäistensä vihaakin kuin heidän halveksimistaan. Halveksiminen on siis rakkaudettomampi suhtautuminen lähimmäiseen kuin viha.

Erikoista kunnioitusta on osoitettava kaikille iäkkäämmille henkilöille sukupuoleen, säätyyn ja varallisuuteen katsomatta, eritoten tietysti omille vanhemmille tai niille, jotka ovat meille vanhempien asemassa. Iälle osoitettu kunnioitus on olemukseltaan kokemuksen, sitkeän elämäntahdon, perimätapojen, koko ihmiskunnan elämän perusteiden kunnioittamista. Kun tällä tavalla näemme yksilössä koko ihmiskunnan tai ainakin koko hänen ikäluokkansa edustettuna, niin on meidän helpompi osoittaa hänelle kunnioitusta siinäkin tapauksessa, ettei hän yksilönä mielestämme olisi kunnian arvoinen. — Kaikki heikot, sairaat ja onnettomat kuuluvat myös tähän luokkaan. Heillä on kärsimysten aateluutta, jota kukaan ei voi olla tunnustamatta, usein he myöskin parhaiten ansaitsevat kunnoituksemme, sillä kärsimys on tehnyt heidät lempeiksi, nöyriksi ja rakastaviksi, jollaisia meidän kaikkien tulisi olla. On kyllä kärtyisiä, synkkiä ja ilkeitäkin onnettomia, mutta miten helppo meidän onkaan antaa heille anteeksi, kun vain kuvittelemme olevamme heidän asemassaan.

Esimiehiä ja yhteiskunnallisia arvohenkilöitä on samoin kunnioitettava. Hehän edustavat sitä yhteiskuntaa, josta mekin olemme osana ja jonka tämä meidän kansamme on parhaan kykynsä mukaan ja vuosisatojen kokemuksen nojalla rakentanut. Heissä kunnioitamme kansamme edustajia, siis myös kansaamme ja isänmaatamme. Heidän halveksimisensa merkitsee isänmaan ja sen laitosten halpana pitämistä. Tekeehän sotilaskin kunniaa jokaiselle, jolla on upseerin merkit, oli tämä sitten ihmisenä minkälainen tahansa. Järjestetty yhteiskuntaelämä olisi lopussa sinä päivänä, jona jokainen pidättäisi itselleen oikeuden kunnioittaa ja totella vain sitä henkilöä, joka hänen mielestään olisi sen arvoinen. Tokkopa löytyisi lopulta ketään, jota toteltaisiin ja kunnioitettaisiin, niin taipuvainen ihminen on löytämään vikoja muissa. Silloin alettaisiin halveksia jokaista inhimillistä laitosta ja järjestystä. Merkkejä tällaisesta onkin näkyvissä: varsinkin nuorisolla on aivan kuin veressä kaiken sen halveksiminen, minkä edelliset polvet ovat rakentaneet ja heille perinnöksi jättäneet. Epäilemättä maailma kehittyy, ja on välttämätöntä, että kuolleet laitokset ja aatteet raivataan tieltä, mutta mitään laitosta, joka aikanaan on ehkä ollut hyvinkin hyödyllinen, mitään aatetta tai tapaa, joka kerran on ollut tuhanten ihmisten elämän uskona, toivona ja sisältönä, ei saa pilkata ja halveksia, vaan on sitä kunnioitettava ihmiskunnan kehityksen ilmauksena. Samoinhan jalo voittajakin osoittaa kunniaa kaatuneen vastustajansa ruumiille. Ja kerran tulevat meidänkin aatteemme vanhoiksi ja käyttökelvottomiksi; vaikka suommekin, että uudet ja tarkoituksenmukaisemmat ne syrjäyttävät, niin emmehän tahtoisi, että niitä pilkattaisiin ja halveksittaisiin. Älkäämme

siis tehkö muiden ajatuksille sitä, mitä emme omillemmekaan soisi tehtävän.

Kaikkina aikoina on kunnioitettu sellaisia ihmisiä, jotka ovat tehneet tavallista jalompia ja suurempia tekoja, kohonneet muita korkeammalla tiedossa, taidossa ja luonteen suuruudessa. Nuoriso varsinkin on suitsuttanut sankareille, ja voi todellakin sitä kansaa, jonka nuoriso ei enää ihaile sankareita eikä tunne vertaan kuumemmaksi, kuten Runeberg sanoo, sankariteoista kuullessaan tai lukiessaan. Suurten tekojen ihmiset ovat tavallisesti kuitenkin niin vaatimattomia, että he mieluummin karttavat kuin etsivät ihmisten kiitosta ja ylistystä. Heitä kunnioitetaan parhaiten seuraamalla heidän esimerkkiään, noudattamalla heidän neuvojaan.

Kuuliaisuus, tottelevaisuus ja esimerkin noudattaminen ovat yleensäkin sellaisia kunnioitustapoja, jotka parhaiten tyydyttävät ja tuottavat iloa kunnioitettavalle henkilölle. Pienet kohteliaisuudenosoitukset, nouseminen seisomaan meitä puhuteltaessa, tarkkaava toisen puheen kuunteleminen, käytännöllinen avuliaisuus sopivissa tilanteissa: kaikki nuo ovat sellaisia kunnioituksen osoituksia, jotka eivät maksa meille mitään mutta herättävät runsaasti mielihyvää siinä henkilössä, jolle ne osoitetaan.

Kunnioitukseen luonnollisesti sisältyy kaiken lähimmäisemme kunnian loukkaamisen välttäminen. Hyvin tavallinen virhe on, että, varsinkin mahtavaa, vaikutusvaltaista henkilöä, josta itsekin olemme riippuvaisia, kunnioitamme suurestikin ollessamme hänen välittömässä läheisyydessään tai hänen ystäviensä parissa, mutta olemme valmiit mitä häpeällisimmin parjaamaan häntä takanapäin. Tällainen käytös on pel-

kurin merkki, vain pelkurit iskevät vihamiestään takaa ja pelkurit juuri kernaimmin kohdistavat hyökkäyksensä vastustajansa kunniaan. Olemme itse halveksittavia koettaessamme tehdä toisen halveksittavaksi muiden silmissä.

Toisinaan emme löydä henkilössä itsessään halveksimisen aiheita, silloin keksii ivanhaluinen mielemme heidän mielipiteissään ja tavoissaan kaikenlaisia vikoja, joita nauramme ja tuomitsemme. Meidän mielipiteemme ovat varmaan ainoat oikeat, ainoat ihmiselle soveliaat! Kuitenkin on meillä vain pieni, ahdas näkökulma elämästä, monen ajatuspiiri ei ulotu oman kotipitäjän, oman kotikylän ulkopuolelle, tiedot koskevat vain omaa ammattialaa, tavat ovat vain oman yhteiskuntaluokan. Ja tällaiselta pohjalta olemme valmiit lausumaan hylkäävän tuomion lähimmäisemme mielipiteistä! Suotta ei suvaitsevaisuutta ja arvonantoa muiden mielipiteille pidetä sivistyksen merkkinä. Ihmisille ovat hänen mielipiteensä ja tapansa usein niin kalliit, ne ovat aivan kuin osa hänen sieluaan, että hän kernaammin soisi ruumistaan häpäistävän kuin että hänen mielipiteitään pilkataan ja halveksitaan. Nuoriso, jota pidetään vapauden intohimoisena puolustajana, on, varsinkin mitä ajatuksiin ja mielipiteisiin tulee, useinkin mitä ahdasmielisin ja orjuuttavin tyranni. Vain nuorison ajatukset muka ovat hedelmällisiä, elämisen arvoisia, muiden ovat ahtaita, vanhoillisia, hyljättäviä. Tällainen ajatuskanta on kyllä ymmärrettävissä, sillä nuorisolla on enemmän innostusta kuin tasapuolisesti arvostelevaa järkeä, mutta nuorison on tuosta viasta vapauduttava.

Kunnioituksen oppiminen on samalla kehittymistä kunnioitettavaksi. Vaatimattomuus kaunistaa parhai-

ten juuri nuorisoa, ja vaatimattomuushan on todellisen kunnioituksen perusta. Ken kunnioittaa itseään arvokkaampia henkilöitä, jokaisessa ihmisessä asuvaa ihmisyyttä, jokaista jaloa, kaunista aatetta, hän löytää itsessäänkin ihmisyyden ja hänelle tulee itsekunnioitus välttämättömyydeksi.

Ja kukapa todella voisikaan perinjuurin halveksia itseään? Yhtä kiihkeästi kuin hukkuva tavoittelee pelastavaa esinettä, vaikkapa oljenkorttakin, etsii ihminenkin edes jotakin sellaista ominaisuutta itsessään, edes menneisyydestään jotakin sellaista työtä, joka oikeuttaisi hänet kunnioittamaan itseänsä. Mitenkä hän voisikaan elää, jos hän tuntisi olevansa täysin arvoton, muiden hylkimä kuin lika, joka korjataan ihmisten silmistä, mitä pikemmin, sitä parempi! Murhaaja tyynnyttelee rauhatonta mieltään sillä, ettei hän tehnyt tekoaan harkitusti vaan äkkipikaisuudessa, valehtelija ei toki ole koskaan koskenut toisen omaan, tuhlari on säästäväinen muiden tavaraa käsitellessään, ja se, joka on rypenyt kaikissa paheen lätäköissä, on kuitenkin silloin tällöin antanut raha-avustusta vanhalle äidilleen. Säälimätön julmuri on se ihminen, joka tappaa toisen ihmisen itsekunnioituksen, hän on pahempi kuin murhaaja, hän tappaa ihmisen sielun, kun murhaaja tappaa vain ruumiin.

On kyllä niinkin kummallisia ihmisiä, jotka väittävät halveksivansa koko maailmaa ja itseäänkin vielä kaupanpäällisiksi. Maailmaa he kyllä saattavat halveksia, saatuaan siltä ensin kaikenlaista hyvää, mutta itseään — ei, usein ovat he maailman itserakkaimpia olentoja. He tahtovat loistaa sillä, että asettavat itselleen kovin korkeita vaatimuksia, ja sitten muka halveksivat itseään, kun eivät voi niitä täyttää. Mutta jos

ottaa heidän puheensa täydestä todesta silittämättä heidän päätään tuommoisella: »älähän nyt toki, et sinä ole lainkaan niin huono kuin tahdot väittää, päinvastoin», niin tulee heidän todellinen käsityksensä itsestään näkyviin. Eräs tekopyhä eukko oli kutsuttanut papin kuolinvuoteelleen. »Voi, voi, mikä minua nyt auttaa, hyvä pastori», valitti eukko, »minä olen suuri syntinen, kaikki käskyt olen rikkonut, syntiä on ollut koko minun elämäni». »Niin olen minäkin kuullut», aloitti pastori, mutta pitemmälle hän ei ehtinytkään, sillä eukko ponnahti istualleen vuoteessa ja kivahti: »Kuka niin on sanonut? Milloin minä olen varastanut tai tehnyt huorin? Ahkerasti minä olen käynyt kirkossa ja kotonakin olen lukenut Jumalan sanaa.» Ja niin sai pastori kuulla pitkän luettelon kaikista niistä synneistä, joita eukko ei ollut tehnyt, ja kaikista niistä hyvistä töistä, millä hän oli vaelluksensa kaunistanut. — Ulkokultaisuus on ihmisen inhoittavimpia ominaisuuksia. Älkäämme teeskennelkö itsehalveksuntaa, kun se ei lähde sydämestä. Yksityisinä hetkinä ihminen hyvinkin voi halveksia itseään, mutta mahdotonta on, että halveksiminen olisi ihmisen perussuhtautuminen itseensä.

Päinvastoin on useimmilla suorastaan intohimona etsiä itsestään kunnioitettavia puolia, ja varsinkin sellaisia, jotka velvoittaisivat muut meitä kunnioittamaan ja palvelemaan. Yksi on talon tytär ja on sen vuoksi mielestään oikeutettu astumaan ovesta sisälle ennen palvelijoita ja ottamaan ruokapöydässä lautaselleen ruokaa ennen muita. Se, joka on käynyt oppikoulua, katsoo itsensä jo niin korkea-arvoiseksi henkilöksi, ettei hänen sovi tehdä raskasta ruumiillista työtä, hoitaa karjaa tai kanoja, siivota huoneita jne. Helsinkiläinen

katsoo yli olkain maaseudun ihmisiä, ja se, joka osaa puhua hiukan ruotsia, kuuluu mielestään »parempiin ihmisiin». Harhaanjohdettu nuorukainen kerskailee samanmielisille tovereilleen juovuspäissään tekemistään kolttosista, ja varasliitossa nauttii suurinta kunnioitusta se, joka on suorittanut ovelimman ja rohkeimman varkauden. Kovin erilaisia ovat siis ne ansiot, joiden ihmiset katsovat olevan heille kunniaksi, riippuen ihmisen siveellisestä tasosta sekä sen aikakauden ja ympäristön käsityksistä, missä ihminen elää.

Mitä luonneihmisen siis olisi vaadittava itseltään voidakseen kunnioittaa itseään? Aikakauden ja ympäristön yleinen katsantokanta samoin kuin yleensäkin ne olosuhteet, missä ihminen elää, vaikuttavat asiaan, mutta varmaan löytyy kyllä sellainen mitta, jolla jokainen ihminen voi mitata ajatuksiaan, sanojaan ja tekojaan, ovatko ne kunnioitettavia vai eivät. Se mitta on *ihmisyys*. Kuuluisa roomalainen filosofikeisari Marcus Aurelius, jonka elämä oli täynnä mainehikkaita tekoja, piti kuitenkin tärkeimpänä ihmisyyden noudattamista, koska hän kirjoittaa: »Yksi seikka vain minua häiritsee, etten nimittäin tekisi mitään, mitä ihmisen asemassa ei ole lupa tehdä tai tehdä jollakin tapaa, joka ei ole sallittu, tai tehdä jotakin, joka ei tällä hetkellä ole sallittu.» Ihminen, joka elää huomaamattomuudessa rehellisenä, ahkerana, kohtuullisena ja hyväsydämisenä, noudattaen maansa lakeja ja hyviä tapoja, on paljon kunnioitettavampi kuin mahtihenkilö, jonka valta ja maine perustuu vääryyteen, petokseen ja ihmiselle alentaviin tekoihin. Aikalaiset useinkin erehtyvät ulkonaisen loiston sokaisemana arvostelemaan toisin; jälkimaailma on kuitenkin aina seppelöinyt maineen laakereilla ihmisyyden jalot edus-

tajat ja tuominnut tai unohtanut ne, jotka ihmisarvonsa hinnalla ovat itselleen kunniaa ja valtaa hankkineet.

Aivan nurinkurista on siis sellainen itsekunnioitus, joka ilmenee haluna esiintyä muita arvokkampana, olla muiden palveltavana ja nauttia etuoikeuksia. Samaan väärään itsekunnioituksen luokkaan on myös luettava se liiallinen arkatuntoisuus omasta kunniasta, mikä on niin monien ihmisten keskeisten riitojen aihe. Se, joka itse on ankara oman kunniansa tuomari, ei ota niin kovin sydämellensä sitä, mitä ihmiset hänestä ajattelevat ja puhuvat. Synnyttää aina vähäisen epäilyksen, jos joku on kovin arka kunniastaan, sillä sanoohan sananlasku: »Se koira älähtää, johon kalikka kalahtaa.» On luonnollisestikin ihmisen velvollisuus puolustaa omaa kunniaansa jo siltäkin kannalta, että parjaaja oppisi ymmärtämään, mitä ihmisyys häneltä vaatii, mutta kovin arkatuntoinen ei saa olla. Ja se, joka kaikessa pyrkii noudattamaan kunnian vaatimuksia, ei usein joudukaan panettelijan hampaisiin.

Kunnia on velvollisuus, joka kannustaa meitä työhön ja ponnistuksiin. Se ei ole mikään loistava, mukava viitta, johon voisimme kääriytyä paetaksemme ikävyyksiä, elämän kylmyyttä ja kovuutta, se on sotisopa, joka velvoittaa taisteluun mutta samalla myös suojelee ja auttaa taistelussa. Se saattaa kyllä olla raskas varustus toisinaan. Onhan niin, että voimakas itsekunnioituksen vaatimus estää ihmistä menestykseen käyttämästä monia sellaisia keinoja, jotka muiden mielestä ovat täysin luvallisia. Harvoin, tuskin koskaan ankarien itsekunnioitusvaatimusten ihminen voi tuntea täysin täyttäneensä velvollisuutensa, koskaan hän ei niin tyysten vapaudu virheistään, kuin haluaisi, hän harmittelee ja suree sellaisia pieniä ereh-

dyksiä ja vikoja, jotka muiden silmissä ovat luonnollisia asioita vieläpä suoranaisia ansioitakin. Mutta tuo itsekunnioitusvaatimusten ankaruus on äärettömän arvokas yhteiskunnalle ja lopuksi myös ihmiselle itselleenkin. Yhteiskunnalle sen takia, että rauha, onnellisuus ja yleinen hyvinvointi lisääntyvät sitä enemmän, mitä enemmän ihmisyyden vaatimuksia noudatetaan. Yksilölle se on arvokas siksi, että se varjelee häntä kiusauksissa lankeamasta, pakottaa hänet ponnistamaan kaikkensa pysyäkseen maailmassa omilla jaloillansa ja kunnian tiellä. Ja paras palkka on se, että hän kaikissa kohtalon käänteissä säilyttää mielenrauhansa, kun hänellä ei ole raskaita rikoksia ja suuria vääryyksiä tunnollansa.

Itsekunnioitus on suoranainen kiihoitinkin jaloihin tekoihin. Jos ennen on itsekunnioituksesta suorittanut jotakin kunnollista ja hyvää, niin herää uusiin tehtäviin joutuessa mielessä ajatus: »Kun silloin voin tehdä niin ja niin, niin en kai nyt ole sen huonompi.» Niin jännittää itsekunnioituksen tarve helposti veltostuvaa tahtoa yhä uusiin ponnistuksiin ihannetta kohti.

Ankarien itsekunnioitusvaatimusten ihminen on aina viimeisiä ryntäämään sinne, missä kiistellään eduista ja kunniapaikoista, mutta ensimmäisiä, kun on kysymyksessä velvollisuuden täyttäminen, lähimmäisten auttaminen, isänmaan suojeleminen. Hän on niitä, jotka »eivät ole tulleet palveltaviksi vaan palvelemaan». Hänen nimensä ei ehkä saavuta suurta loistoa, mutta eipä siinä ole niitä tahrojakaan, jotka useimmiten rumentavat loistavia nimiä, ja kun hänen vaelluksensa päättyy, kuuluu hän niihin, jotka vanhan latinalaisen hautauslaulun mukaan olivat »puhtaita elämässään ja vapaita vääryydestä».

Kunnioitus on ihmisen elinehto: hänen täytyy kunnioittavasti suhtautua muihin ja hänen täytyy saada osakseen muiden kunnioitusta.

Perhe, yhteiskunta ja yleensä sivistys rakentuvat kunnioituksen pohjalle.

Kunnioitus on kaikkien uskontojen käsky.

Jokaista ihmistä on hänen ihmisarvonsa takia kohdeltava kunnioituksella.

Erikoista kunnioitusta on osoitettava vanhemmille, kaikille iäkkäille henkilöille, esimiehille ja yhteiskunnallisille arvohenkilöille. Ikää kunnioitetaan arvoaseman edellä.

Kuuliaisuus, kohteliaisuus, avuliaisuus ja esimerkin noudattaminen ovat parhaita kunnioituksen osoittamistapoja.

Kunnioitukseen sisältyy mahdollisimman arkatuntoinen lähimmäisten kunnian loukkaamisen välttäminen.

On kunnioitettava myös ihmisten mielipiteitä ja tapoja.

Kaikkiin hyvää tarkoittaviin aatteisiin on suhtauduttava kunnioituksella, niihinkin, jotka jo ovat aikansa eläneet ja saavat väistyä uusien tieltä.

On väärää itsekunnioitusta sellainen, joka kunnian nojalla vaatii itselleen etuoikeuksia ja muiden palvelusta.

Oikein käsitetty itsekunnioitus kehoittaa täyttämään velvollisuudet ja ihmisyyden vaatimukset.

Ihmisen itsekunnioitusvaatimusten ankaruus on onneksi yhteiskunnalle ja ihmiselle itselleen.

---

16. Kiitollisuus.

Kukaan meistä ei tule toimeen omin neuvoin. Tarvitsemme alinomaa muiden apua ja palvelusta; lapsina ja vanhoina tai sairaina olemme melkein kokonaan muiden hoidettavina. Läheisimpämme palvelevat meitä kouraantuntuvimmalla tavalla, vanhempamme, sisaruksemme, kodin palvelijat, ystävämme, naapurimme. Mutta meillä on niin lukemattomia muitakin auttajia, ettei paraskaan laskumestari saisi selvää niiden lukumäärästä. Isänmaan monet laitokset tuottavat meille kaikenlaista hyötyä, sellaistakin, jota emme edes huomaa, tavallaan koko maailma on meidän, samoin kuin miljoonien ihmisveljiemmekin, palvelija.

On ikuinen inhimillinen laki, että palvelus edellyttää vastapalvelusta. Olento, joka tahtoo vain ottaa antamatta mitään korvaukseksi, on tyranni ja rosvo. Mutta pelkkä vastapalveluskaan ei riitä, sillä tärkeintä on, että me palveluksista ja avusta osoitamme kiitollisuutta.

Eikö vastapalvelus siis todistakaan kiitollisuutta? Todistaa kyllä toisinaan ja useinkin, mutta ei aina. Suuri osa vastapalveluksista tehdään vain oman kunnian ja edun vuoksi: tahdotaan kulkea siinä nimessä, että »hän ei jätä hyvää työtä palkitsematta» tai toivotaan taas saatavan vastapalveluksesta vastapalvelus. Tämä tämmöinen ei ole kiitollisuutta, se on palvelusten vaihtamista, kaupantekoa. Jos tätä voitaisiin sanoa kiitollisuudeksi, niin olisi sananparsi: »kiittämättömyys on maailman palkka» useammin valhetta kuin totta. On melko tavallista, että palvelukset palkitaan vastapalveluksilla ennemmin tai myöhemmin, mutta kiitollisuutta tapaa paljon harvemmin.

Kiitollisuus on syvä tunne, joka läheisesti muistuttaa nöyryyttä ja onkin siitä riippuvainen, sillä ylpeä ihminen tuskin on kiitollinen. Kiitollisuus on samalla kertaa tunnustus auttajan tai palveluksen tekijän hyvyydestä ja omasta velasta tuolle auttajalle. Ylpeä ihminen ei voi tunnustaa muiden olleen hyviä ja hänen itsensä olleen muiden avun tarpeessa eikä hän myöskään voi tunnustaa olevansa muille kiitollisuudenvelassa. Jos hänen ylpeytensä on kehittynyt suorastaan röyhkeydeksi asti, niin jättää hän vastapalveluksenkin tekemättä, mikäli hän katsoo sen vaaratta voivansa tehdä; vähemmän ylpeä tekee kyllä vastapalveluksen, vieläpä hän tekee sen niin pian kuin suinkin, sillä hänen ylpeytensä ei voi sietää, että hän on jotakin velkaa muille, mutta siihen hän katsoo koko velvollisuutensa päättyneenkin. Kun tällaisia lievemmässä mitassa ylpeitä ihmisiä on epäilemättä eniten maailmassa, niin onkin verrattain tavallista, että pienet kiitollisuudenvelat suoritetaan, koska ne voidaan suorittaa pian jollakin pienellä työllä tai lahjalla, eivätkä ne koske niin kipeästi ylpeyteen kuin suuret kiitollisuudenvelat, jotka ihmiset koettavat unohtaa niin pian kuin suinkin. Varmaankaan ei ole suuresti liioittelua väitteessä, että tavallisesti saa ihmisestä itselleen vihamiehen, jos tekee hänelle jonkin suuren hyvän työn. Hänen ylpeytensä saa siitä haavan, ja siitä lähtien hän mieluimmin välttää hyväntekijäänsä, jolle hänen omatuntonsa sanoo hänen aina olevan kiitollisuudenvelassa.

Kiittämättömyys räikeimmässä muodossaan, jolloin kursailematta nautitaan toisen hyväntahtoisuudesta katsomatta omaksi velvollisuudeksi edes vastapalveluksen tekemistä, mistään kiitollisuudentunteesta puhumattakaan, todistaa hyvin alhaista luonnetta. Ta-

vallaan on sellainen kiittämättömyys rinnastettavissa varkauden ja valheen kanssa: varkauden, koska ihminen käyttää hyväkseen toisen apua korvaamatta sitä millään, ja valheen, koska ihminen jättämällä vastapalvelusvelvollisuutensa täyttämättä aivan kuin sanoo tuolla laiminlyönnillään, ettei hän ole toiselta mitään saanutkaan. Röyhkeytensä lisäksi on tuollainen kiittämättömyys vielä tyhmääkin: maailma ei ole täynnä enkeleitä, ja kiittämätön ihminen saa pian ikäväkseen huomata, ettei kukaan ole halukas panemaan tikkua ristiin hänen tähtensä. Ihmisen luonnetta se mataloittaa ja tekee mahdottomaksi hedelmällisen yhteistyön ihmisten välillä. Yhteiskunnassa, jossa olisi vain tämänluontoisia ihmisiä, täytyisi pian koko elämänkehityksen pysähtyä. Kukaan ei tekisi pienintäkään palvelusta toisille saamatta heti korvausta, ainainen keskinäisen luottamuksen puute pakottaisi jokaisen tulemaan toimeen vain omin voimin. Kaikkien sota kaikkia vastaan olisi lopputuloksena sellaisesta.

Ihmistä, joka palveluksesta suorittaa vastapalveluksen tuntematta syvempää kiitollisuutta, sopisi kansanomaisella tavalla sanoa »viralliseksi», siis sellaiseksi ihmiseksi, joka juuri ja juuri suorittaa velvollisuutensa mutta ei mitään sen yli. Tällainen kiittämättömyys — se nimi sillekin täytyy antaa — ei tosin tyrehdytä ihmiseltä avunsaantia eikä liioin tee ihmisten yhteistyötä täysin mahdottomaksi, mutta ihmisen luonteen se turmelee kuolettamalla kaiken tunne-elämän, ja kylmentää ihmisten keskinäiset suhteet viralliseksi kauppasuhteeksi tarkkoine laskuineen ja hintoineen.

Todellinen kiitollisuus ilmenee myöskin vastapalveluksina, mutta niihin ja niiden määrään, yhtävähän kuin saamansa avun tai palveluksen suuruuteen, ei kii-

tollinen ihminen kiinnitä huomiota, ne eivät ole pääasia, vaan pääasia on sydämen syvä tunne, joka vain purkautuu vastapalveluksina. Kiitollinen ihminen tekee yhdestä hyvästä työstä, pienestäkin, vastapalveluksia niin usein kuin hänellä on siihen tilaisuutta ja suuriakin, ajattelematta, että hän siten antaa enemmän kuin sai. Ja hänen kiitollisuutensa näkyy myös hänen hymyssään ja kuuluu hänen kiitossanojensa soinnussa. Vaistomaisesti tuntee avun antaja, että saaja on kiitollinen, eikä hänkään silloin pane painoa vastapalvelusten suuruuteen, yhdentekevää, vaikk'ei hän minkäänlaista aineellista korvausta avustaan saisikaan, avun saajan kiitollisuudentunne tuottaa hänelle parhaan tyydytyksen. Nöyrä kiitollisuus vaimentaa avun antajan ylpeyden, hän ei tunne tehneensä mitään erinomaista, ja avun saaja säästyy nöyryytyksen tunteelta, minkä toisen ylpeys olisi herättänyt. Mielellään avun antaja toistenkin auttaa kiitollista ihmistä, ja heitä yhdistää lämmin yhteenkuuluvaisuuden side, joka muistuttaa ystävyyttä.

Voidakseen olla *joskus* kiitollinen täytyy ihmisen olla *aina* kiitollinen. Jos ihminen tuumii: »Kyllä minäkin olisin kiitollinen, jos joku tekisi minulle palveluksia, mutta ei kukaan niitä minulle tee», niin hän käsittää kiitollisuusvelvollisuuden koskevan vain suuria palveluksia, jotka hän sitten muka maksaisi kiitollisuudella. Pieniä palveluksia, joita hän, samoin kuin kaikki muutkin, saa joka päivä, hän ei katso kiitollisuuden arvoisiksi. Hän tuntee väärin sydämensä; hänen kaltaisensa luonne hyvin helposti alkaisi vihata tai ainakin vieroksua sitä ihmistä, joka hänelle tekisi suuren hyvän työn. Parhaassa tapauksessa tyytyisi hän tekemään sellaisen vastapalveluksen, joka hänen mie-

lestään riittäisi korvaamaan saadun palveluksen, mutta kiitollisuus tuskin saisi pysyvää sijaa hänen sydämessään. Kiitollinen ihminen tuntee *aina* olevansa kiitollisuudenvelassa kaikille ihmisille juuri heidän hänelle tekemistään pienistä palveluksista, kiitollisuus on siten *vallitseva tunne* hänessä, ja kun hänelle sitten tehdään jokin suurempi hyvätyö, puhkeaa hänen kiitollisuutensa esiin valtavan voimakkaana. Eikä hän ole kiitollinen vain muille ihmisille, hänen kiitollisuutensa kohdistuu koko luomakuntaan ja sen Luojaan, hänen elämänsä muodostuu yhdeksi ainoaksi kiitoslauluksi. Kuinka kiitollinen ihminen suhtautuu elämäänsä, siitä ovat hyvänä esimerkkinä vanhalla ajalla eläneen filosofi Epikteton kauniit sanat: »Eikö meidän pitäisi maata kaivaessamme, kyntäessämme, syödessämme laulaa Jumalalle kiitoslaulua: 'Suuri on Jumala, sillä hän on antanut meille ne aseet, joilla voimme muokata maata; suuri on Jumala, sillä hän on lahjoittanut meille kädet, ruoan ja ravinnon, hän antaa meidän tuntemattomasti kasvaa, hän suo meille virkistävän unen. Mitä muuta *minä* voinkaan tehdä, minä, joka olen vanha, rampa mies, paitsi laulaa kiitosta Jumalalle? Niin, jos olisin ollut satakieli, olisin laulanut satakielen lauluja, tahi olisinko ollut joutsen, niin joutsenen lauluja, mutta koska olen järjellinen olento, niin on velvollisuuteni ylistää Jumalaa.»

Tällaisen mielialan tulee asua sydämessämme, silloin löydämme alinomaa kiitollisuudenaiheita Jumalaa ja lähimmäisiämme kohtaan ja koetamme myös kiitollisuuttamme osoittaa. Eikä meidän tarvitse odottaa erikoisia suuria tapahtumia kiitollisuutemme osoittamiseksi, alinomaa löydämme siihen tilaisuuksia. Meidän kädenlyöntimme puhuu kiitollisuudesta, meidän kunnioituk-

semme ja kohteliaisuutemme puhuu kiitollisuudesta. Sydämemme neuvoo meitä osoittamaan kiitollisuuttamme ihmisille sellaisella tavalla, jolla he sitä haluaisivat osoitettavan, eikä sellaisella, joka meille olisi mieluisinta. Jos sattuisi niin, että auttajamme joskus tekisi meille vääryyttä tai muuten joutuisimme kärsimään hänen tähtensä, emme sano: »hänestä on aina vain kiusaa ja harmia», vaan me muistamme niitä palveluksia ja hyviä töitä, joita hän ennen on meille tehnyt ja ehkä vastaisuudessa tekee, ja kuittaamme tuon vahingon tai harmin ainaisen kiitollisuudenvelkamme tiliin.

Emme voi aina määrätä, kenelle joudumme tavallista suurempaan kiitollisuudenvelkaan, mutta onni olisi itsellemme, jos olisimme velvolliset suureen kiitollisuuteen vain kunnon ihmisille. Mihin selkkauksiin ja ristiriitoihin ihminen helposti joutuukaan, jos joku halpamainen ihminen on tehnyt hänelle suuren hyvän työn ja vaatii häntä osoittamaan kiitollisuuttaan lakia rikkovalla, yhteiskuntaa, lähimmäisiä tai kiitollisuuden velassa olevaa itseään vahingoittavalla tavalla! Ainoa apu on varma vakaumus siitä, ettei kiitollisuudenvelkaa koskaan tarvitse eikä saakaan suorittaa alhaisella tavalla; sen vaatija osoittaa teollaan olevansa arvoton saamaan kiitollisuuden osoitusta.

Kiitollisuuden vaatiminen yleensäkin on hyvin arveluttavaa. Vaatiessaan tekemästään palveluksesta vastapalvelusta ihminen myöntää, ettei hän ole tehnyt tekoaan pyyteettömästi vaan vastapalveluksen toivossa. Ihmisten kesken vallitsevan kirjoittamattoman oikeuden mukaan hän kyllä on oikeutettu saamaan vastapalveluksen, mutta kiitollisuutta, jatkuvaa tunnetta saadun avun aiheuttamasta velvoituksesta, ei hän

ole oikeutettu vaatimaan. Eikä kiitollisuutta vaatimalla koskaan saada, se annetaan, aivan kuin rakkauskin, vaatimatta, kun se annetaan. Jeesuksen sanat: »tehkää hyvää ja lainatkaa toivomatta saavanne mitään takaisin» ovat paras ohje jokaiselle avun antajalle, niitä noudattaen saavuttaa kiitollisuutta ja vastapalveluksiakin enemmän, kuin epäluuloinen käsityksemme ihmisistä myöntäisi mahdolliseksi.

Eräs uskonnollinen kirjailija kehoittaa anomusrukouksen aina aloittamaan kiitoksella jo saaduista lahjoista ja avusta. Joutuessamme tekemisiin jonkun ihmisen kanssa tulisi meidän samoin ensin muistella, mistä kaikesta me häntä saamme kiittää; ehkä silloin kohtelisimme häntä hieman ystävällisemmin, täyttäisimme hänen pyyntönsä hieman auliimmin kuin muuten olisimme tehneet. Elämä olisi silloin kehittynyt paremmaksi, kiitollisuus olisi alkanut juurtua omaamme ja varmaankin myös tuon toisen sydämeen.

Tuhansin tavoin joudumme elämässämme kiitollisuudenvelkaan muille ihmisille ja yhteiskunnalle.

Vastapalveluksen tekeminen ei ehdottomasti edellytä kiitollisuuden olemassaoloa.

Kiitollisuus on sukua nöyryydelle, se on tunnustus omasta heikkoudesta ja avun tarpeesta, auttajan hyvyydestä, ja omasta jatkuvasta velvollisuudesta osoittaa kiitollisuutta.

Kiitollisuus tekee ihmisten yhteiselämän miellyttäväksi. Kiitollinen ihminen saa tarvitessaan varmemmin apua kuin kiittämätön.

Kiitollisuudenosoituksiemme ei välttämättä tarvitse olla suuria; tärkeintä on, että ne saavat alkunsa syvästä, vilpittömästä kiitollisuudentunteesta.

Varokaamme kiitollisuudenvelkaan joutumista kunnottomalle ihmiselle.

Jos emme saa muilta ansaitsemaamme kiitollisuutta, ei meidän sovi sitä vaatia.

---

17. Itsehillintä.

Minkätähden ihmiset nykyaikana ovat niin hermostuneita? Jokaisella on heti vastaus valmiina: elämän kiihkeä vauhti, epäterveelliset elämäntavat ja suvun huononeminen ovat hermostuneisuuden alati vaikuttavana syynä. Tietysti kuluvat hermot nopeammin mielettömässä eteenpäinrientämisessä ja hillittömässä heittäytymisessä toisesta nautinnosta tai pyrkimyksestä toiseen kuin rauhallisessa elämässä. Epäilemättä on epäterveellisillä elämäntavoilla, ylellisyydellä, yövalvomisilla, juopottelulla ja irstailulla suuri osuutensa hermostuneisuuden kehityksessä ja ehkä voi ihmissuku sivistysmaissa olla jonkin verran huonontunutkin. Mutta tämä kaikki on vain toinen puoli asiassa, mainitut seikat ovat vain ulkonaisia syitä. On olemassa myös sisäinen syy, joka varmasti on tärkeämpi kuin kaikki nuo ulkonaiset yhteensä, ja se on itsehillinnän puute.

Meitä ei ole kasvatettu niin lujaan itsehillintään kuin ennen emmekä itsekään ole tuota kasvatuksemme aukkoa täyttäneet.

Meillä on kullakin oma pieni valtakuntamme, ruumiimme, mutta kukahan siellä pitää yllä järjestystä, me itsekö vaiko joku muu, vai onko siellä lainkaan järjestystä? Vaikka valtakuntamme onkin aineellisilta

mitoiltaan pieni, niin on siellä kuitenkin monen monta, keskenään ristiriitaista tahtoa ja pyrkimystä, jotka kaikki koettavat päästä itsevaltiaiksi. Ovat ruumiin halut: levon ja mukavan elämän rakkaus, aistillisten nautintojen kaipuu ja kärsimysten pelko; ovat sielun pyrkimykset: kunnian-, vallan- ja rahanhimo, kostonjano, kateus, parjaamis- ja tuomitsemisvimma, itsepäisyys yms. Tuo valtakuntamme on vuorovaikutuksessa melko laajan ulkomaailman kanssa, jonka taholta alinomaa tulee yllykkeitä milloin mitäkin haluamme kiihoittamaan. On paljon sellaisia ihmisiä, jotka voisi luokitella heissä ylivoimaisina vallitsevien intohimojen mukaan saiturien, mässääjien, laiskurien, kiivailijoiden, maineentavoittelijoiden luokkiin. Paljon, ehkäpä eniten on edelleen niitä, joiden olemuksessa vallitsee jonkinlainen tasavaltainen hallitusmuoto monien eri intohimojen viihtyessä yhdessä melko hyvässä keskinäisessä sovussa. Kolmannenkinlaatuisia ihmisiä on, tai ainakin on ollut, sellaisia, joissa yksinvaltiaana hallitsee olemuksen ydin, ihminen itse, tai, valitaksemme nimityksen uskonnon piiristä, omatunto ja Jumala. Tämä on päämäärä, johon meidänkin on pyrittävä. Ne ruumiin ja sielun halut, jotka edellä mainittiin, ovat kaikki kyllä luonnollisia, mutta luonnollisia vain kokonaisuuden palvelijoina, itsehillinnän vallan alaisina. Heti kun ne pääsevät vapaina mellastamaan, muuttuvat ne luonnottomiksi ja sellaisina tuhoa tuottaviksi. Niinkauankuin mikään niistä ei saa ehdotonta ylivaltaa, menestyy elämä jotenkuten, mutta vasta sitten on ihmisellä koko voimansa ja hän voi toteuttaa kaikki mahdollisuutensa, kun kaikki hänen viettinsä ja halunsa nöyrästi tottelevat ylintä käskijäänsä, ihmisen sisintä olemusta. Tällainen ihminen voi saa-

vuttaa päämääränsä, sillä mitkään syrjävaikutteet eivät johda häntä pois päämäärään vievältä tieltä, kuten käy kaikille niille, jotka eivät voi hillitä itseään.

Itsehillintä ei ole elämän tappamista vaan elämän järjestämistä. Miten vaikeaa ja epämiellyttävää onkaan työtä tehdessään liikkua huoneessa, jossa milloin hyvänsä voi kompastua hujan hajan, täydessä epäjärjestyksessä oleviin huonekaluihin! Itseään hillitsemään tottumattoman ihmisen elämä on kuin liikkumista huonosti järjestetyssä huoneessa; alinomaa hän kompastuu ja kolhii itsensä kaikenlaisiin esteihin, joita ulkomaailma ja hänen oma hajanainen sielunsa tuovat hänen eteensä. Sellainen ei ole suinkaan miellyttävää. Ei ole siis kysymys vain itsehillinnän hyödyllisyydestä, itsehillintä tekee elämän meille myös miellyttäväksi. Kun totumme itsehillintään, muodostuvat sellaiset ulkomaailman kolahdukset, jotka ennen saivat meidät aivan pois suunniltamme, meille jonninjoutaviksi asioiksi, joita emme laske hetkeksikään häiritsemään sielumme tyyntä rauhaa. Ja omassa itsessämme esiintyvät halut ja häiriöt saavat luonnollisen muotonsa ja kokonsa, ovat palvelijoitamme eivätkä isäntiämme.

Rintaa avarruttava suuri vapautuksen tunne on tulos harjaantumisesta itsehillintään. Kolahdukset ja kompastukset vähenevät sitä mukaa kuin tottumuksemme itsehillintään kasvaa. Jos itsehillintä on meille rakkaampi kuin himomme ja halumme, niin opimme vähitellen välttämään niitä polkuja, mille himomme meitä vetävät, ja säästymme samalla monilta kolahduksilta. Harvemmin joutuu raitis mies riitaan naapuriensa ja ventovieraitten kanssa kuin juomari, harvemmin hän kaatuu ojaan, loukkaa itsensä, repii ja tahrii

vaatteensa, kadottaa rahansa. Ulkomaailma häiritsee vähän sitä ihmistä, jonka sisin on rauhassa. Ranskalaisen ajattelijan hauska ja sattuva huomautus, että useimmat ihmiset ovat onnettomia sen vuoksi, etteivät ole voineet pysyä sisällä huoneessa, soveltuu juuri erikoisesti hillittömiin ihmisiin, jotka kodin ulkopuolella vallitsevien intohimojen pyörteessä alinomaa kadottavat tasapainonsa ja joutuvat kaikenlaisiin onnettomuuksiin.

Tottumus itsehillintään kasvattaa itseluottamusta ja herättää meissä miellyttävän turvallisuudentunteen. Itsehillintä on todistus voimasta ja huoleti voimme sen laskea itsellemme yhtä arvokkaaksi kuin ruumiinvoimamme ja hengenlahjammekin. Jos meillä on runsaasti terveyttä, ruumiillista voimaa ja henkisiä kykyjä, mutta emme voi hillitä itseämme, saatamme kyllä tehdä paljon työtä, saamme suuret tulot, mutta hillittömyytemme tähden kulutamme ehkä enemmän kuin ansaitsemme, turmelemme vielä usein terveytemme ja kykymmekin, ja niin olemme kaikista onnen lahjoista huolimatta onnettomia. Sitävastoin voi heikko, sairaalloinen ja vähälahjainen ihminen, joka osaa itsehillinnän taidon, tulla hyvin toimeen maailmassa, vieläpä suorittaa todellisen suurtyön, josta häntä kunnioituksella mainitaan. Hillitön ihminen on kuin pillastunut hevonen, joka rajusti ja suurella voimalla syöksyy eteenpäin aiheuttaen runsaasti häiriötä ja vahinkoa itselleen ja muille. Hillityn ihmisen elämä on kuin kaunis kesäinen päivä, joka ilahduttaa kaikkia luotuja, on aina suloisessa sovinnossa oman itsensä kanssa ja tuottaa runsaan hedelmän.

Itsehillintä edellyttää itsetuntemusta, jotta tietäisimme, mitä ominaisuutta meidän olisi hillittävä, mitä

ehkä vahvistettava. Voihan laiskuri sanoa hillitsevänsä itseään liiasta työnteosta ja tuhlari hillitsee muka rahankokoamisvimmaansa. Rehellisesti arvostelemalla omaa itseämme maailmantuntemuksemme mittapuulla löydämme sopivat rajat ominaisuuksillemme.

Itsehillintä on myös riippuvainen päämäärästä, johon pyrimme. Sille ihmiselle, joka ei pyri mihinkään eikä välitä mistään, jos sellainen ihminen jossakin olisi, ei itsehillinnällä ole mitään käytännöllistä merkitystä — hänelle itselleen nimittäin, yhteiskunnalle ja hänen kanssaan tekemisiin joutuville muille ihmisille sillä luonnollisesti on aina merkityksensä. Onhan yhdentekevää kulkijalle, joka taivaltaa maantietä vailla minkäänlaista päämäärää, poikkeaako hän syrjäpolulle, kulkeeko hän hitaasti vai nopeasti, ja kääntyykö hän vaikka takaisin, kun tulee ensimmäinen raskas mäki vastaan. Päämäärämme asettaa rajat luonteellemme ja niin myös itsehillinnällemme. Jos joku tahtoo saada maatilansa mallikelpoiseen kuntoon, täytyy hänen kaikissa elämän tilanteissa ottaa tuo päämäärä huomioon. Hänen täytyy olla ahkera, sillä työttä ei päämäärää saavuteta, hänen täytyy lukea alaansa käsittelevää kirjallisuutta, sillä pelkkä oma kokemus ei riitä ja se tulee myös kovin kalliiksi, mutta hän ei mitenkään saa lukea niin paljon kuin joku professori, vaikka mielikin tekisi, hänen täytyy käyttää rahansa maatilansa parantamiseen, eikä ulkomaanmatkaan, joka häntä ehkä myös miellyttäisi. Kauppa-asiamiehen ei tarvitse erikoisemmin hillitä liikkumishaluaan, mutta vahdissa olevalle sotamiehelle voi vähäinenkin paikaltaan siirtyminen tulla turmiolliseksi. Keskenään ristiriitaisia tai meille ylivoimaisia päämääriä emme luonnollisesti saa tavoitella, sillä silloin joutuu itsehil-

lintämme varmasti kovin kovalle koetukselle. Jos tahdomme esim. samalla kertaa tulla upporikkaaksi ja kaikkien ihmisten rukastamuksi, niin tulevat elämän aallot varmaan lyömään päämme yli, hapuilemme puoleen ja toiseen, emme tiedä, mitä lopulta tahtoisimme, ja menetämme elämämme johdon käsistämme. Itsehillinnällämme täytyy kuitenkin olla vakavampi asema elämässämme kuin pelkästään palvelijanamme oleminen meidän pyrkiessämme joihinkin ulkonaisiin päämääriin. Ajatelkaamme, että mallitilan omistaja, omistettuaan huomionsa maatilansa parannuspyrkimyksiin, äkkiä menettäisi tilansa esim. jonkin takaussitoumuksensa suoritukseksi. Jos hänen itsehillintänsä olisi ollut tarkoitettu vain tätä päämäärää tavoittelemaan, ei sillä nyt olisi mitään tehtävää. Itsehillinnältä olisi kadonnut perustus. Mies varmaan menettäisi kaiken malttinsa, tekisi ehkä itsemurhan, alkaisi hurjistella tms. Itsehillinnän täytyy siksi tulla osuksi luonteestamme, jolla kaikissa elämän vaiheissa on tehtävää. Onneksi on niin, että yhteenkin päämäärään pyrkiminen harjaannuttaa meitä itsehillinnän taidossa, joten sen tavallisesti voimme säilyttää, vaikka päämäärää olisikin vaihdettava.

Itsehillintätottumus on usein apunamme liiallista hyvyyttäkin vastaan, jos epäviisasta hyvyyttä voidaan hyvyydeksi sanoa. Esim. tahtoisimme mielellämme avustaa tuntuvalla rahalahjalla jotukin hätääkärsivää tai edistää jotakin aatetta, mutta itsehillintä neuvoo meitä rajoittamaan anteliaisuuttamme ainakin niin paljon, ettemme menetä omaa toimeentuloamme ja ehkä hädän hetkellä joudu itse yhteiskunnan huollettavaksi. Riippuu tilanteen laadusta, onko tuollaisessa tapauksessa pidettävä oikeampana

osaaottavan sydämen vai itsehillinnän vaatimusta, jälkimmäinen on kieltämättä enemmän ihmisjärjen mukainen vaan ei silti ehdottomasti aina jaloin ja suositeltavin.

Pitkälle kehittynyt itsehillintä on todistus suuresta sielunvoimasta. Sen myöntää jokainen, halpamaisinkin olento, käytännössä, vaikkei useinkaan puheessa. Jokainen kunnioittaa itsensä hillitsevää ihmistä, ja vaikka häntä pilkattaisiinkin, niin tehdään siten enemmän omaa häpeää ja omantunnon ääntä vaimentaakseen kuin toista solvaistakseen. On harvinaisen kelvoton se ihminen, joka ei nopeasti lakkaa häpäisemästä toista ihmistä, joka ei ainoallakaan kiihtyneellä tai ivallisella sanalla vastusta hänen puhettaan eikä ala loukata häntä. Siihen aikaan, jolloin kaksintaistelut miekalla olivat aivan yleisiä, koetti kumpikin taistelija hillitä itseään niin paljon kuin suinkin, sillä tavallisesti oli voitto sen, joka kauimmin pysyi kylmäverisenä. Sanakiistassa ja varsinkin, milloin kunnia on kysymyksessä, voittaa myös se, joka täydellisimmin hillitsee itsensä, vastustajakin sen tunnustaa, jollei suullaan niin ainakin sydämessään. Tietysti on suuri ero sillä, hillitseekö ihminen itsensä pelosta vaiko vapaasta tahdosta, edellisessä tapauksessa ei itsehillintä enää ole todistus sielun voimasta, mutta silloinkin on se ehdottomasti paras tapa suhtautua asioihin; pelkurin suuttumus ja »miehekkyys» on paljon narrimaisempaa kuin hänen itsehillintänsä.

Kun itsehillintä kysyy runsaasti sielunvoimaa, niin on selvää, että ihminen vain pitkällisellä harjoituksella voi kehittyä siinä eteväksi. Sellaiset saavutukset kuin roomalaisen Mucius Scaevolan useinmainittu urotyö antaa kätensä palaa ilman, että tuskan värähdystä-

kään näkyi kasvoilla, lienevät meidän heikkohermoisella aikakaudellamme saavuttamattomia. Mutta emme sellaisia voimia tarvitsekaan, elämämme on jo paljon lempeämpää. Heikkohermoisinkin voi hyvällä tahdolla saavuttaa niin hyvän itsehillintäkyvyn, että hänen omansa ja hänen kanssaan tekemisiin tulevien ihmisten elämä tulee miellyttäväksi.

Hyviä harjoittelutilaisuuksia ovat vastoinkäymiset, pienet ja suuret, jotka meitä etsimättämme kohtaavat harva se päivä. Meidän on aloitettava itsehillinnän harjoituksemme aivan pienimmistä asioista, sillä tyvestä puuhun noustaan eikä latvasta. Koettakaamme rauhallisesti solmia tai vaihtaa toiseen katkennut kengännauha, etsikäämme hätäilemättä ja suuttumatta kadonnutta esinettä, odottakaamme maltillisina viivästyvää ateriaa. Tuollaisilla pienillä, joka ihmiselle tuhkatiheään sattuvilla vastoinkäymisillä on paljon suurempi osuus vastoinkäymistemme kokonaissummasta kuin suurilla menetyksillä. Siksi olemmekin jo puoliksi mestareita itsehillinnässä, jos pysymme tyyninä pienissä vaikeuksissa. Sielumme tottuu ulkomaailmasta ja myös sisältä tulleen kiihoituksen jälkeen hetkisen harkitsemaan, ennenkuin se ryhtyy vastavaikutukseen, joka silloin tulee järjenmukaiseksi, maltilliseksi, hillityksi. Kiusalliset vastoinkäymiset tulevat siten meille arvaamattoman hyödyllisiksi, sillä ne opettavat meitä suhtautumaan maailmaan ja itseemme tyynesti ja harkitsevasti. Ainainen onni ei lopulta ehkä olisikaan onni, sillä itsehillintämme jäisi vaille koulutusta, saisimme maailmasta väärän käsityksen ja törmäisimme sitä vastaan joskus niin lujasti, ettemme siitä enää nousisi. Tosia ovat myös sanat: »Vastoinkäymiset tekevät miehen, mutta onni luo hirviöitä», sillä maailman julmimmat ihmishir-

viöt ovat tavallisesti olleet niitä, joille päivä on kirkkaimmin paistanut. Pienet vastoinkäymiset ovat siten vain kouluttajiamme, mutta suuret tuhoavat usein valtavasti elämäämme, ja suhtautumisemme niihin paljastaa, mikä meille on tärkeätä elämässä, ihanteemmeko tavoittelu, joka luonteessa ilmenee, vaiko ulkonaiset tavarat ja olosuhteet. Luonneihminen nousee silloin itsehillinnän kukkuloille: tapahtuu hänelle mitä tahansa, pitää hän tärkeimpänä sen, että hän hillitsee pelkonsa ja alhaiset halunsa, että hän voimakkaana kohoaa vastoinkäymisen yläpuolelle. Heikon luonteen valtaa eläimellinen pelko, hullu vimma tai mykkä epätoivo. Voimakkaana itsehillinnän tukena tuollaisessa tuhoavassa vastoinkäymisessä on edelläkäynyt tottumus itsehillintään pienissä vaikeuksissa. Jos liiallinen onni ei ole tehnyt meitä veltoiksi, niin voimme varmasti hallita itsemme ja siten voittaa suurenkin vastoinkäymisen. Seneca sanoo: »Vastoinkäyminen ei murra miestä, jota menestys ei aikaisemmin ole murtanut.»

Isku ei myöskään vaikuta pitkää aikaa koko voimallaan, ensimmäinen päivä, ensimmäinen tunti, ensimmäiset minuutit ovat pahimmat. Jos voimme ne kestää, on pahin ohi. »Ken hallitsee silmänräpäyksen, hallitsee elämän», on kerran eräs runoilija lausunut. Itsehillinnän mestaruus on juuri taidossa katsoa hetkellä, jolloin jännitys on polttopisteessään, sen yli hetkiin, jolloin jännitys jo on lauennut, ja noiden hetkien toivossa ihminen kestää vaikeuden. Ja tulee aina muistaa, että elämä on rikas. Jos päämäärämme pettää yhdellä suunnalla, löydämme tehtävää toisaalla.

Miten monet ihmiset ovatkaan muuttaneet rakkaudessa kärsityn tappion voitoksi kunnian kentillä ja yhtä moni maailman epäsuosioon joutunut on löytänyt

onnea ja viihtymystä kodin rauhaisassa helmassa. Silmämme täytyy olla avoin näkemään, ettei se onni tai päämäärä, jota tavoittelemme, ole ainoa, on lukuisia muita, ja kenpä tietää, vaikka vastoinkäyminen, joka tuhosi koko elämämme rakennuksen, lopulta johtaisi meitä sille polulle, minkä varrella onni meitä odottaa. Italialainen sananlasku sanoo: »Jos Jumala joltakin ihmiseltä sulkee oven, niin hän sen sijaan avaa hänelle ikkunan.»

Mutta suuntaa etsiessämmekin on meidän aina ensin tartuttava pikkuasioihin, sillä niillä on ihmeellinen kyky lohduttaa suuria suruja. Vaimo, jolta kuolema on riistänyt puolison, löytää lievitystä niissä pienissä askareissa, jotka hänen välttämättä joka päivä täytyy suorittaa. Jos yhdellä alalla olemme kärsineet täydellisesti tuhoavan tappion, emme toisellakaan alalla heti saa tarttua suuriin ja vaativiin tehtäviin, vaan pieniin, joissa varmasti menestymme, ettei vastoinkäyminen tulisi vastoinkäymisen päälle, jolloin menettäisimme kokonaan itsehillintämme.

Koska tottumus itsehillintään yhdellä alalla auttaa meitä hillitsemään itseämme muillakin aloilla, niin meille riittävät harjoitusaineiksi muutamat elämän alat. Kyky hillitä pieniä aistillisia halujaan, makeishalua, tupakkahimoa, halua käydä hienosti puettuna jne., auttaa ihmistä hillitsemään sukupuoliviettiään. Hermostumattomuus arkioloissa on hyvää vastamyrkkyä esiintymiskuumeelle. Se, joka täydellisesti voittaa jotkut kiusaukset ja hillitsee itsensä eräänlaisissa vaikeuksissa, hillitsee itsensä helposti muissakin tai ainakin oppii nopeasti itsensä niissä hillitsemään.

Ajatus on kaiken toiminnan alku, ja tehoisan itsehillinnänkin täytyy perustua ajatusten hillitsemiseen.

Keisari Nero pakotti roomalaisia ylimyksiä esiintymään näyttämöllä saadakseen kansan siihen luuloon, että ylimyksetkin hyväksyivät hänen narrimaiset esiintymisensä runoilijana ja laulajana. Kerran Florusniminen ylimys, joka epäröi, tottelisiko vai ei, kysyi neuvoa Agrippinukselta. »Mene kaikin mokomin», vastasi Agrippinus. »Mutta miksi sinä et sitten mene?» kysyi Florus. »Koska minä en tuumiskele sitä.» Tämä tuo ilmi sen käsityksen, että jo pelkkä epäröiminen, teon ajatteleminen mahdolliseksi, on puolittainen teko. Sama sisältö on Jeesuksen sanoilla: »Joka katsoo naista himoiten häntä, on jo tehnyt aviorikoksen hänen kanssansa sydämessään.» Ajatusten kääntäminen jaloihin, kunniallisiin, tarpeellisiin ja miellyttäviin asioihin on tehokas apu kiusauksia vastaan.

Emme saa myöskään halveksia hyvän terveydenhoidon merkitystä. Terveelle ihmiselle on itsehillintä luonnollista ja melko helppoa, sairaalle se tuottaa suuria taisteluja. Paljo sisällä eläminen vaikuttaa lamauttavasti ja hermostuttavasti, kun taas ulkona, raittiissa ilmassa kaikki kiihkeät himot ja kärsimättömyys nopeasti vaihtuvat miellyttäviksi levollisuudeksi.

Mutta huonon palveluksen tekee itselleen se, joka itseään hillitäkseen kohdistaa kaiken huomion omaan itseensä ja omiin vikoihinsa. Oma itse tulee silloin maailman keskipisteeksi ja kaikkien ajatusten kohteeksi. Viisaampaa on kääntää huomionsa ulospäin työhön omaistemme, kanssaihmisten, isänmaan ja maailman hyväksi. Mitä täydellisemmin voimme omistautua epäitsekkääseen työhön ja suurten päämäärien tavoitteluun, sitä vaivattomammin käy myös itsehillintä. Kaksi Raamatun pääkäskyä kuuluu: »Olkaa tekin täydelliset, niinkuin teidän Isänne, joka on taivaassa, on

täydellinen», ja: »täyttäkää maa ja tehkää se alamaiseksenne». Vain molempien käskyjen tottteleminen tekee elämämme täysin siunaukselliseksi.

Itsehillintä on meille välttämätön pitääksemme kurissa monet halumme.

Itsehillintä tekee elämän meille ja muille miellyttävämmäksikin, eikä vain hyödyllisemmäksi.

Tie vapauteen käy itsehillinnän kautta.

Itsehillintä kysyy runsaasti sielun voimia; siksi se on saavutettavissa vain pitkäaikaisella harjoituksella.

Itsehillintämme joutuu koetukselle ja kehittyy vastoinkäymisissä.

Tottumus itsehillintään jollakin alalla auttaa meitä toisillakin.

On hillittävä ajatuksiaan voidakseen hillitä sanojaan ja tekojaan.

Ei tule katsoa itseään sokeaksi oman itsensä hillitsemiseen, on yhtä välttämätöntä nähdä ulkopuolella oleva suuri maailma ja siellä meitä odottavat tehtävät.

---

18. Ystävyys.

»Todellinen ystävä on suurin hyvä ja sellainen hyvä, jota vähimmin älytään tavoitella», näin lausui kerran viisas ajattelija, joka monivaiheisen elämänsä aikana oli elänyt loistossa ja yksinäisyydessä, kokenut uskollista ystävyyttä ja tullut myös surkeasti petetyksi.

Miten kurja onkaan mahtavan itsevaltiaan elämä, jos hän ei voi luottaa kenenkään ystävyyteen, jos hänellä on vain nöyriä alamaisia ja alttiita palvelijoita

mutta ei yhtään rehellistä, hänen parastaan tarkoittavaa ystävää, ei tovereita, joiden parissa voisi viettää hupaisan hetken kaikki suunnitelmat ja ikävyydet unohtaen. Koulupoika on häntä paljon onnellisempi. Kun hän menee kadulle, nyökäyttävät kymmenet tutut hänelle ystävällisesti päätään, ja heidän joukossaan on hänellä varmaan joku ystäväkin, joka on valmis antamaan tarvittaessa apuaan, jonka kanssa on hauska haaveilla tulevaisuudesta, joka kantaa puolet suruista ja iloitsee ystävänsä iloista.

Eikä ystävä vain tee elämäämme onnelliseksi, usein on maailmassa sattunut, että vain kahden ystävän hedelmällinen vuorovaikutus toisiinsa, heidän yhteinen työnsä on tehnyt mahdolliseksi suuren työn onnistumisen, johon yksilön voimat olisivat olleet aivan liian heikot. Niinpä uskonpuhdistuksen onnistumisessa oli varmaankin tärkeimpänä tekijänä Lutherin ja Melanchtonin harras ystävyys ja se, että heidän luonteensa niin oivallisesti täydensivät toisiaan.

Pintapuolisesti arvostellen saattaisi luulla ystävyyden olevan nykyisin yleisemmän kuin milloinkaan ennen. Kun kulkuneuvojen avulla olemme voittaneet paikan rajoitukset aivan tavattomassa määrässä, niin joutuvat ihmiset helposti suhteisiin lukuisien, varsin laajalla asuvien ihmisten kanssa. Monella on siten »ystäviä» kaikissa synnyinmaansa äärissä vieläpä lisäksi paljon ulkomaillakin. Mutta nuo ystävät ovat parhaasta päästä »hyvän päivän» tuttavuuksia, vuoden erossaolo saa ne jo unohtumaan, joten sellaista tuskin voi ystävyyssuhteeksi sanoakaan. Onkin tehtävä tarkka ero toiselta puolen tuttavan ja toverin ja toiselta ystävän välillä. Tuttavia meillä kaikilla on jo paljon, niitähän ovat tavallaan kaikki, joiden kanssa

joudumme jonkin verran tekemisiin, tovereita meillä on työpaikoissamme, kouluissamme ja yhdistyksissämme, mutta ystävän täytyy olla meitä paljon lähempänä kuin nuo kaikki muut, hänellä täytyy olla pysyvä sijansa sydämessämme. Usein kyllä löydämme toveripiiristä itsellemme täydellisen ystävän, mutta paljon tavallisempaa on, että tuollaiset yhdistyksissä, kouluissa ja työpaikoissa solmitut ystävyyssuhteet katkeavat heti, kun yhteisen aatteen tai kohtalon muodostama yhdistävä side on katkennut. Juuri siksi, että elämä nykyaikana on niin monivivahteista, aatteet ja ajatukset nopeasti vaihtuvia, ei nykyaika ole otollinen todellisen, pitkät ajat kestävän ja uskollisen ystävyyden syntymiselle, mikä sentakia nykyjään on melko harvinaista.

Tuttavuuden ja toveruuden syntyminen ja säilyminen ei vaadi niin paljon kuin ystävyys. Kun ihmiset ovat ystävällisiä, hyväntahtoisia, kohteliaita, iloisia ja avuliaita toisilleen, niin voivat he helposti tulla hyviksi tuttaviksi ja tovereiksi. Tuttavuudessa ja toveruudessa ihmiset joutuvat kosketuksiin vain toistensa ulkopinnan kanssa; jos se on tasainen ja miellyttävä, ts. jos ihmisellä on hyvä käytös, niin kosketus herättää nautintoa, ja tuttavuus ja toveruus on saanut alkunsa. Tuttavat ovat kuin kivet suuressa, korkeassa rakennuksessa: ne saavat melko lailla poiketa toisistaan ko'on ja muodonkin puolesta, ja kokonaisvaikutus on silti hyvä; ystävät ovat kuin kivet hienossa mosaiikkiteoksessa: niiden täytyy niin täsmällisesti liittyä toisiinsa, että liitoskohtaa on melkein mahdoton huomata, ja niiden muoto, koko ja väri ovat niin määrätyt, että vain mitä huolellisin kivien valinta ja muovailu tekee mosaiikkityön onnistumisen mahdolliseksi. Tuttavat ja

toverit otamme vastaan sielumme arkihuoneessa, joka meidän kuitenkin sitä ennen aina on tarkasti puhdistettava liasta ja tomusta, mutta ystävät kutsumme sielumme pyhimpään, johon hän yhdessä meidän kanssamme koettaa luoda valoa, puhtautta, iloa ja elämää.

On paljon ihmisiä, jotka arvioivat ystäviään sen mukaan, mitä heillä on ja millaisessa asemassa he itse ovat. Heille on tärkeätä voida lukea ystäviinsä joku pohatta tai joku kuuluisuus. Mitään ystävyyttä ei kuitenkaan tällaiselle pohjalle voida rakentaa. Todellinen ystävyyssuhde edellyttää luonteita, kokonaisia, eheitä ihmisiä, eivätkä sellaisia ole ne, jotka vaativat ystäviltään etupäässä rikkautta.

Jos tahdomme saada ystävän ja tulla ystäväksi, niin täytyy meidän kasvattaa luonnettamme ja vaatia sitä myös ystävältämme. Jos näin teemme, ei ole lainkaan välttämätöntä, että meillä on useita ystäviä — yksikin riittää, jos omistamme hänet kokonaan ja kuulumme hänelle kokonaan — vieläpä ystävien lukuisuus on vahingoksikin, sillä meillä ei ole voimaa olla kovin monen ihmisen todellinen ystävä. »Hullu se mies on, joka ystäviensä lukumäärää luettelee; kimppu ruokoheiniä ei hyödytä yhtään sinua, kun sauvan tarpeessa olet.»

Ystävyys edellyttää ystävyksissä samanlaisuutta ja erilaisuutta. Ystävyys kahden ihmisen välillä, joiden luonne ja katsantokanta ovat aivan vastakkaiset, on mahdottomuus. Voivatko tuli ja vesi, totuus ja valhe, puhtaus ja saastaisuus viihtyä yhdessä? Tuttaviksi keskenään voivat hyvinkin erilaiset ihmiset tulla, varsinkin jos molemmat ovat maltillisia, mutta he eivät koskaan pääse niin lähelle toisiaan kuin ystävyys vaatii. Se, että samankaltaiset vetävät toisiaan puoleensa,

erilaiset karkoittavat toisiaan, on hyvin yleinen laki elämässä. Varhaisessa nuoruudessa, kun mielipiteet ja luonne eivät vielä ole vakiintuneet, voivat hyvinkin erilaiset ihmiset tulla keskenään ystäviksi, mutta varttuneemmalla iällä tuollaiset suhteet aivan itsestään katkeavat. Mutta toiselta puolen on mahdotonta ajatella ystävyyttä kahden täysin samanlaisen ihmisen välillä, — jos sellaisia olisi — sillä mistäpä he saisivat polttoainetta ystävyydelleen, mistä he keskustelisivat, mistä kaikessa sovussa väittelisivät, mistä löytäisivät tasapainoa luonteelleen? Jos toista vaivaa surumielisyys, niin on iloluontoisempi ystävä hänelle suuri apu ja sellaista ystävää hän itselleen etsiikin, liiallinen kiivaus kaipaa vastakohdakseen levollista maltillisuutta, innostus harkintaa, tunne järkeä. Erilaisuudet vaikuttavat siten hyvin hedelmällisesti, kun vastakohdat eivät ole kovin räikeitä ja kun pohja, luonteen peruspiirteet, on sama. Ikä ja sivistysmäärä ovat luonnollisesti sellaisia tekijöitä, joiden suurin piirtein täytyy olla ystävyksillä samat, kuitenkin on syytä huomauttaa, että elinvuodet eivät ole ehdoton ihmisen »iän» mittapuu, sillä onhan paljon sielultaan nuorekkaita vanhuksia ja kolmannella kymmenellä olevia ukkoja, ja että määrätyt tutkinnot ja sivistysarvot ovat yhtä epävarmoja todisteita ihmisen »sivistyksestä».

Ystävyys syntyy, kuten rakkauskin, parhaasta päästä itsestään, ilman tietoista pyrkimystä ja valikoimista. On vain, kuten runoilija sanoo, että

»Näet muodon, äänen kuulet, riemastut,
vaan et voi virkkaa, miks' niin ihastut.»

Vaistomme on tehnyt valinnan ja usein on tällaisissa asioissa viisaampaa luottaa vaistoon kuin harkintaan.

Ystävyydellä on luonnollisesti kasvukautensa, se alkaa tuttavuudella, muuttuu toveruudeksi, ja sinä aikana tulemme kyllä huomaamaan, oliko vaistomme ääni oikea. Silloin voimme astua ratkaisevan askelen, tunnustautua ystäviksi. Se voi tapahtua aivan tasaisesti, pitkinä yhdessäolon päivinä, jokin ratkaiseva tapahtuma voi myöskin äkkiä saada nupussaan olevan ystävyyden aukeamaan, samoin kuin erikoisen lämmin keväinen päivä aivan kuin loihtii vuokkoja rinteille ja purojen varsille.

Tämä ystävyyden syntymisaika on sen kevättä, nuorekasta, huoletonta. Ystävyydellä on myös kesänsä, syksynsä ja talvensakin. On verrattain helppoa saada ystävä, me saamme hänet useinkin tavallaan ilmaiseksi aivan kuin elämämme ja lapsuutemme. Ystävyyssuhteen säilyminen ja kasvaminen sitävastoin kysyy meiltä työtä ja kieltäymystä, mutta sitten saamme myös korjata runsaita hedelmiä ja sen työn ja kieltäymyksen varassa voimme kestää ystävyytemme talvenkin, jos sellainen tulee.

Ystävyys ilman keskinäistä luottamusta on yhtä hataralla pohjalla kuin vanhempien ja lasten suhde ilman keskinäistä kunnioitusta. Suhdehan tulee vasta sitten läheiseksi, kun molemmin puolin riisutaan kaikenlaiset seuraelämän naamarit kasvoilta. On ihmisiä, jotka rakastavat pitää pieniä salaisuuksia ystävyydessäkin, uskoen niiden ylläpitävän heidän herättämäänsä mielenkiintoa. Tässä on kuitenkin se vaara, että ystävä, joka itse ehkä on ollut luottavaisen avomielinen, kylmenee ja sulkeutuu kuoreensa peläten toista petolliseksi. Mielenkiinto pysyy kyllä vireillä muutenkin, jos ihminen on mielenkiinnon arvoinen. Eihän ole kylläkään tarkoitus tyrkyttää toiselle kaikkia

elämänsä ja käsitystensä yksityiskohtia, mutta ystävä on oikeutettu tuntemaan meidät ja elämämme siksi tarkoin, ettei hän ainakaan miltään muulta taholta koskaan saa kuulla meistä sellaisia asioita, jotka saattavat meidät toiseen valoon hänen silmissään. Ystävä ei voi tehdä meille ystävän palveluksiakaan, jollei hänellä ole meidän täyttä luottamustamme, hän ei voi puolustaa meitä parjauksia vastaan, ei keksiä sopivia keinoja elämämme parantamiseksi. Luottamuksemme on ystävällemme samanlainen kunnianosoitus kuin sotilaalle jokin vastuunalainen tehtävä, jonka suorittamiseksi hänelle paljastetaan muuten vain harvojen valittujen tiedossa olevat salaisuudet. Saamamme luottamus velvoittaa meitä myös olemaan luottamuksen arvoisia ja itse olemaan yhtä luottavia kuin ystävämmekin. Moni pelkää ystäviensä pettävän eikä sen vuoksi anna heille täyttä luottamustaan, jalompaa ja miehekkäämpää kuitenkin on ennemmin antaa ystävänsä pettääkin itsensä kuin evätä häneltä luottamustaan. Se, joka epäilee, tuleekin helposti petetyksi. On vallan ymmärrettävää, ettemme mielellämme paljasta kovin monille ihmisille itseämme, mutta eihän meillä kovin monta ystävää olekaan, usein vain yksi ainoa tai kaksi, ja heille olemme kuin avoin kirja.

Avioliitto rakennetaan elämäniäksi. Vaikka ystävyyssuhde ei olekaan niin kiinteä kuin aviosuhde, niin on senkin ihanteena kestäminen siihen asti, kunnes kuolema erottaa. Hyvä on omistaa luottavainen ja luotettava ystävä, mutta vielä parempi uskollinen. Tuli kohtalomme minkälaiseksi tahansa, vaikka tiet pitkiksi ajoiksi erkanisivatkin, niin on meille sanomattoman lohdullinen ja rohkaiseva se tietoisuus, että meillä on ystävä, jolle tarpeen tullen voimme itsemme purkaa.

Kun kaikki alinomaa vaihtuu ja muuttaa muotoaan, niin on onnellista omata jotakin pysyvää ja lujaa, se on meille kuin haaksirikkoiselle vankkumaton kalliosaari raivoavan meren keskellä, toiveittemme päämäärä, luja perustus kaiken muun horjuessa.

Kun ystävä tulee meille kovin rakkaaksi, niin olemme vaarassa menettää oman yksilöllisyytemme ja muuttua ystäväämme jäljitteleväksi ja häntä kaikessa ihailevaksi orjaksi. Meillä on silloin sellainen väärä pelko, että ehkä voimme menettää ystävämme, jos lausumme rohkeasti oman, ystävämme ajatuksesta poikkeavan mielipiteemme tai ehkä huomautamme ja nuhtelemmekin häntä sellaisesta ominaisuudesta tai työstä, joka mielestämme ei ole hänen arvoisensa. Erehdymme suuresti, jos näin ajattelemme: meidän velvollisuutemme on pysyä omana itsenämme, sillä vain sellaisina on meillä arvoa ystävänä, ja meillä täytyy olla rohkeutta ystävyyssiteen katkeamisen uhallakin olla täysin suora ystäväämme kohtaan. Vain siten käsitettynä ystävyys todella muodostuu suureksi siunaukseksi molemmille ystävyksille, ja siten menetellen parhaiten säilytämme ystävämme kunnioituksen ja ystävyyden. Jos vain osaamme hienotunteisesti ja vaatimattomasti tuoda esille ystävällemme vastenmieliset asiat, niin ystävyytemme taivasta tuskin mikään pilvi pimentää. Jos on kysymys tärkeästä periaatteesta, on meidän parempi luopua ystävyydestä kuin omasta yksilöllisyydestämme. Ystäviemme, omaistemme ja ympäristömme arvostelun pelko on kehittynyt meissä nykyajan ihmisissä niin pitkälle, että elämän kehitykselle niin hyödyllinen jopa välttämätönkin itsenäisyys, ajatusten, tunteitten ja tekojen omintakeisuus on aivan kuolemassa. Että ystävyys väärin käsitettynä voi eri-

koisen turmiollisesti vaikuttaa tähän suuntaan, siitä puhuvat kokeneen miehen sanat: »Kuka hyvänsä voi nousta vihollisiaan vastaan; mainitkaapa minulle mies, joka voi vastustaa ystäviään.»

Ystävyytemme ei tulekaan koskaan syväksi, kestäväksi ja hedelmälliseksi, jos pelkäämme kaikkia hankauksia ystävämme kanssa ja yleensäkin ystävyydestä johtuvia kärsimyksiä. Ystävyydessä on paljon kärsimystä: meidän täytyy kärsiä ystävämme heikkouksia tullaksemme hänen oikeaksi ystäväkseen, mustasukkaisuuden ja eron tuskatkin meitä ehkä ahdistavat, meidän täytyy luopua monesta toivomuksestamme ystävämme hyväksi, ja jaloimmat ihmiset ovat tarpeen tullen joutuneet uhraamaan henkensäkin ystävänsä puolesta. Yhteinen tai sijaiskärsimys vasta lujittaakin ystävyyden siksi jumalalliseksi voimaksi, joka rakentaa sillat ylipääsemättömien kuilujen yli, tekee raukoista sankareita ja kohottaa ihmisen kaiken sen alhaisen ja ahtaan yläpuolelle, joka muuten painaa häntä maahan.

Kaunis esimerkki jalosta ystävyydestä on Davidin ja Jonathanin ystävyys. Jonathan rakasti Davidia, uskalsi uhmata isäänsä vihaakin pelastaaksensa ystävänsä ja kun hän huomasi Davidin kaikin tavoin sopivimmaksi Israelin kuninkaaksi Saulin jälkeen, luopui hän omista hallitsijatoiveistaan ja toimi Davidin valtaan pääsemisen hyväksi. Ja surunvalituksessaan Jonathanin kuoleman johdosta David kutsuu Jonathanin veljekseen ja sanoo hänen rakkautensa olleen hänelle suuremman arvoisen kuin vaimon rakkaus.

Sokeassa itsekkyydessämme me ihmiset taistelemme kynsin ja hampain toisiamme vastaan aineellisten aarteitten omistamisesta, mitättömien, erottavien

sanojen ja harhaluulojen takia me kannamme kaunaa toisillemme, tehden siten elämän helvetiksi, kun kuitenkin hitunen itsekieltäymystä ja ymmärtämystä riittäisi rakentamaan maan päälle jaloja ystävyysliittoja, jotka tekisivät elämämme arvokkaammaksi, sisältörikkaammaksi ja varmemmaksikin. Jos elämämme tuloksien joukossa tai vaikkapa ainoana tuloksena voimme mainita edes yhden ihmissydämen omistamisen, niin emme ole saaneet huonoa osaa eikä elämämme varmaankaan ole kulunut hukkaan.

Hyvä ystävä on meille arvokkaampi kuin monet muut asiat, joita kiihkeästi tavoittelemme.

Todellinen ystävyys on mahdollinen vain ihmisten kesken, joilla on hyvä luonne.

On usein helppoa saada itselleen ystävä; vasta ystävyyssuhteen säilyttäminen ja kehittäminen kysyy meiltä ponnistusta ja kieltäymistä.

Keskinäinen luottamus on välttämätön ystävyyden syntymiselle, säilymiselle ja kehittymiselle.

Uskollisuus on todellisen ystävyyden varmimpia tuntomerkkejä. »Hädässä ystävä tutaan.»

Ystävysten vaikutus toisiinsa on suurempi kuin kenenkään muun. Jotta luonteemme kasvaisi hyväksi, valitkaamme oikein ystävämme ja ennen kaikkea huolehtikaamme, että oma vaikutuksemme ystävään on mahdollisimman hyvä.

---

19. Terveelliset elämäntavat.

»Terve orja on onnellisempi kuin sairas kuningas.» Mitäpä iloa onkaan sairaalla rikkaudestaan ja vallastaan: hänen ruumiinsa ei anna hänen niistä nauttia, vieläpä se päinvastoin tuottaa hänelle tuskaa ja estää

häntä toteuttamasta monia aikomuksiaan. Elämän aineellisista antimista ovat kaikki muut nollia, yksinään ollen arvottomia, vain terveys on ykkönen, jonka perään liitettyinä nuo muut vasta saavat arvon.

Kun terveys on onnellemme näin tärkeä, niin eikö ole syytä suojella sitä kuin silmäterää? Terveytemme säilyttäminen on sitäpaitsi suoranainen velvollisuutemmekin, jonka laiminlyönti on yhtä vähän anteeksiannettava kuin muidenkaan velvollisuuksiemme laiminlyöminen. Ihmisen velvollisuushan on tehdä työtä, ja siihen tarvitaan tervettä ruumista. Yksinpä henkinenkin työ, joka ei vaadi lihasvoimaa eikä ruumiin liikuntoa, vaatii kuitenkin ruumiin, ja varsinkin hermojen, terveyttä. Sairas ruumis synnyttää helposti myös sairaalloisia ajatuksia, eikä sairas ruumis kestä jatkuvaa henkistä ponnistusta.

Ja on vieläkin eräs näkökanta, joka asettaa velvollisuudeksemme terveytemme säilyttämisen. Mitä sairaampia olemme, sitä enemmän myös hermostumme, suutumme ja masennumme. Näin tulemme ristiksi ympäristöllemme, kun meidän päinvastoin pitäisi olla kaikkien apuna, rohkaisijana ja ilahduttajana. Luja sielu voi luonnollisesti hillitä sairaan ruumiin aiheuttamat hermostumisen ja masentumisen puuskat, mutta ei ole oikein eikä viisasta hankkia itselleen suurempaa taakkaa kuin mikä on välttämätöntä.

Terveyden säilyttäminen on siis velvollisuutemme, se on onnemme ehto. Meidän on nyt vain tiedettävä, miten meidän on terveyttämme hoidettava, jotta voisimme sen säilyttää niin kauan kuin suinkin.

Ensiksi on muistettava, että ruumiimme on ainetta, ja että sen toiminnoissa siis vallitsevat aineen lait. Tästä näyttävät varsinkin nuoret olevan tietämättömiä,

sillä he kohtelevat ruumistaan kuin olisi se jotakin ikuista ja vikaantumatonta. Kaikki aine kuluu, ja kuluu sitä enemmän, mitä kovemmassa liikkeessä tai yleensäkin rasituksessa se on. Toiselta puolen on muistettava, että ruumis ja sen jäsenet käyttämättöminä »ruostuvat», joten kohtuullinen rasitus on aivan välttämätön ruumiin hyvinvoinnille. Elimellisen aineen erikoisominaisuuksiin kuuluu tämän lisäksi, että se kyllä voi jonkin aikaa murtumatta kestää »ylipainettakin», mutta vain jonkin aikaa, ja sillä ehdottomalla edellytyksellä, että ruumis liikarasituksen jälkeen saa piteumän aikaa täydellisesti levätä.

Kohtuullinen rasitus, kohtuullinen toiminta on siis ruumiille terveellistä. Työ, voimistelu ja urheilu ovat siten tärkeimpiä tekijöitä terveydenhoidossa. Monet varakkaat hermosairaat, jotka kulkevat kylpylästä kylpylään, saavuttaisivat parempia tuloksia terveydenhoidostaan, jos tarttuisivat lujaan työhön. Työ on varsinkin hermosairaille välttämätön, sillä työ kiinnittää puoleensa ajatukset, jotka alinomaa askartelevat sairaudessa. Parasta on, jos työ on sekä henkistä että ruumiillista; tämä ei kuitenkaan ole aina järjestettävissä, ja silloin täytyy henkisen työn tekijän hankkia ruumiilleen liikuntoa, voimistelua, urheilua, kävelyä jne., ja ruumiillisen työn tekijän hengelleen sopivaa virkistystä ja ajatukselle mielenkiintoista askarrusta. Pyrkimyksenämme on saada koko ruumiimme ja henkemme mahdollisimman monipuoliseen toimintaan, ettei mikään osa jäisi käyttämättömänä surkastumaan.

Työ ja jo pelkkä elintoimintakin kuluttavat ruumistamme. Meidän on korvattava kulutus, meidän on syötävä ja juotava. Kohtuullisuus on tässäkin ruumiimme laki. Me tarvitsemme ruokaa mutta emme

herkkuja, meidän täytyy tulla ravituiksi mutta ei yliravituksi. Jo taloudellinen järkevyyskin pakottaa meitä yksinkertaisilla keinoilla pyrkimään suurimpiin tuloksiin. Yksinkertainen ravinto, kun se vain sisältää kaikkia ruumiin tarvitsemia aineksia, on terveellisin. Monen ihmisen koko elinvoima kuluu vaikeuksiin, jotka aiheutuvat runsaastimaustetuista, vaikeastisulavista ruoista. »Kurkku surmaa useampia kuin miekka.» Yksinkertainen ruoka on joka puolelta suositeltava, se on terveellisintä, halvinta ja sen valmistaminen vaatii vähimmin työtä.

Kaikenlaiset kiihoitusaineet, kuten tupakka ja kahvi, väkijuomista puhumattakaan, ovat säännöllisesti ja suurissa määrissä käytettyinä turmiollisia. Tupakoiminen on jo epäsiisteytensäkin takia hyljättävä tapa. Ja pitäisikö ihmisen olla kuin mikäkin uuni, joka tupruttaa savua suustaan paksuina pilvinä, kun vielä polttoainekin on niin kallista! Ahkera tupakoitsija kuluttaa päivässä tupakkaan yhtä paljon kuin yksinkertaisesti elävä ihminen ruokaansa. Kahvin ja tupakan tuonti maahamme vastaa raha-arvoltaan koko karjataloutemme vientiä. Me pohdimme päämme ympäri keksiäksemme joitakin keinoja tuotantomme kohottamiseksi, kulutamme runsaasti ruumiillista työtä tuohon tuotantoon, ja sitten ostamme saavutuksillamme aineita, jotka ovat elämällemme turmioksi tai ainakin ovat aivan tarpeettomia. Se on naurettavaa kiertokulkua, joka puhuu heikostikehittyneestä taloudellisesta vaistosta. Mutta koko tuo järjettömyys kalpenee aivan kääpiöksi sen suuren järjettömyyden rinnalla, mistä on todistuksena terveydelle, siveellisyydelle ja varallisuudelle niin turmiollinen juoppouspahe. Juoppous alentaa ihmisen eläimen tasolle. Al-

koholin turmiollisista vaikutuksista ei enää liene tarvis saarnata, jokainen näkee niitä joka päivä ja on niitä kyllästymiseen asti kuullut selitettävän, mutta yhä on herätettävä sellaista miehen mieltä, joka nauraa juomarien vanhalle houkutuskeinolle ryypyn ottamisesta miehuuden merkkinä ja kieltäytyy väkijuomia käyttämästä ja niitä muille tarjoamasta. Tietohan ei mitään hyödytäkään ennenkuin on tuollaista miehuutta. Surullista on, että tätä yhä edelleen täytyy huomauttaa. Eikö Suomen nuorisolla ole niin paljon siveellistä kuntoa ja järkeä, että se lopultakin tekisi järkähtämättömän päätöksen: »Ei enää tippaakaan väkijuomia suuhumme!» Ellei se aika pian koita, on kansamme terveys ja elämä vaarassa, siksi suurta tuhoa väkijuomat parhaillaan tekevät sen tulevaisuuden toivossakin, sen nuorisossa.

Liikunto ja ravinnon nauttiminen edellyttävät vastavaikutuksekseen lepoa. Lihaksien kiivas toiminta tuottaa kudoksiin runsaasti palamisjätteitä, jotka levon aikana kuljetetaan pois. Yölevolla on tässä suhteessa mitä suurin merkitys. Unen aikana tapahtuu tavallaan suursiivous elimistössä, päivän kuluessa muodostuneet kuona-aineet poistuvat ja aamulla herätessämme tunnemme ruumiiumme ihmeen virkeäksi. Lepoa ja unta on pidettävä yhtä tärkeänä ruumiilleumme kuin ravintoakin, kenties tärkeämpänäkin. Vähintään 8 tuntia tulisi jokaisen nukkua vuorokaudessa, henkisen työn tekijän ja nuorten ihmisten enemmänkin. Iltauni on virkistävämpää kuin aamu-uni, siksi tulisikin mennä nukkumaan verrattain aikaisin illalla ja nousta varhain aamulla. Vanhan polven elämäntavat olivat tässä suhteessa paljon terveellisemmät kuin nykypolven. Mikään mahdottomuus ei nytkään ole järjestää elämänsä

tuon säännön mukaan, jos vain on hyvää tahtoa. On varottava hereillään vetelehtimistä vuoteessa aamulla; monilla nuorilla on tuollainen paha tapa, joka surmaa aamuisen virkeyden ja tekee ihmisen koko päiväksi veltoksi ja työhaluttomaksi. Herättyä saa korkeintaan pari, kolme minuuttia enää viipyä vuoteessa, sitten on ripeästi noustava ja aloitettava suorittaa päivän ohjelmaa.

Päivän ohjelmaa — olisi aivan paikallaan, että jokainen todellakin eläisi päivänsä aivan kuin ohjelman mukaan. Kohtuullisuus oli ensimmäinen terveyden peruspylväs, säännöllisyys on toinen. Nousta vuoteesta määräaikana, tehdä työnsä, suorittaa voimisteluharjoituksensa, syödä ruokansa ja mennä nukkumaan määräaikana: tuollainen elämäntapa pitää yllä terveyttä. Kaikki ruumiin toiminnat tapahtuvat täydellisimmin, kun ne tapahtuvat määräaikoina, jotka tottumus on tehnyt ruumiillemme tutuiksi. Tunnettua on, miten nuorukaiset yleensä sotaväessä ollessaan tulevat terveemmiksi ja voimakkaammiksi. Sotaväen säännöllinen elämä on tässä varmaankin päätekijänä. Säännöllinen elämäntapa on myös siveellisesti kasvattava: se opettaa järjestykseen ja täsmällisyyteen, joiden suuri arvo on tunnettu. Vahinko vain, että siviilielämässä on verrattain vaikea noudattaa tuollaista päiväjärjestystä, kun suhteet toisiin ihmisiin alinomaa pakottavat meitä luopumaan elämäntavoistamme ja maksamaan silläkin tavoin veromme yhteiskunnalle. Suuremmat poikkeukset ovat kuitenkin jokapäiväisessä elämässä vältettävissä, eikä ole pahaa haittaa, vaikka joskus poikkeaakin säännöllisestä elämänjärjestyksestään, ettei muuttuisi tapojensa orjaksi.

Puhtaus on kolmas terveyden peruskivi. Emme hengitä vain keuhkoillamme, koko ruumiimme on hen-

gityselin miljoonine huokosineen, joiden tukkeutuminen muodostuu terveydellemme hyvin tuhoisaksi. Meidän täytyy sen vuoksi ahkerilla pesuilla pitää ruumiimme puhtaana, mihin siisteyskin jo vaatii. Puhdasta tulee olla ilman, jota hengitämme; asuinhuoneemme on siis huolellisesti tuuletettava, lattiat on lakaistava ja pölyt pyyhittävä, etteivät vahingolliset tautibakteerit saisi pesiytyä huoneessamme hyökätäkseen tilaisuuden tullen ruumiimme kimppuun. Puhdas ruoka puhtaissa astioissa tarjottuna herättää ruokahalua ja on ruuansulatuksellemme terveellisempi kuin epäsiististi laitettu, pesemättömistä astioista nautittu ruoka. »Puhtaus on puoli ruokaa.»

Puhtaus on myös niitä ominaisuuksia, jotka erityisesti erottavat sivistyneen ihmisen sivistymättömästä ja raakalaisesta. Jo tämäkin kehoittaa meitä sivistysihmisinä tavoittelemaan puhtautta koko elämässämme.

Ulkonainen puhtaus on tavallaan sisäisen puhtauden, siveellisyyden, vertauskuva. Jälkimmäinen on ruumiin terveydelle vieläkin tärkeämpi kuin edellinen. Kun epäsiveellisyyden loka pesiytyy ihmiseen, ei mikään ulkonainen puhtaus, eivät mitkään terveydellisten vaatimusten noudattamiset voi pelastaa hänen ruumistaan ja sieluaankin uhkaavasta perikadosta. Epäsiveellisyys on kuin mato, joka piilossa kuoren alla kalvaa mahtavaa puuta: pian on sisus laho ja ontto ja puuta kohtaa ennenaikainen kuolema. Epäsiveellisyys on juoppouden ohella kammottavimpia ihmiskunnan häpeätahroja ja ikuinen kärsimysten, turmion ja kuoleman lähde. Epäsiveellisyyden tuhotöistä tulee vain osa valoon, jos ne kaikki näkisimme, emme ahdistusta tuntematta voisi katsoa ihmisiä silmiin, sillä varmasti näkisimme tuon myrkyllisen kyyn tuhoja sielläkin,

mistä sitä vähimmin odottaisimme. Se on usein olevinaan viaton, vieläpä hyväntekijämmekin, kuten paratiisinkin käärme, mutta se leikkii onnettomilla uhreillaan, kuten kissa hiirellä, tuottaen lopuksi heille häpeää, kärsimystä ja kuoleman. Se on vaarallisimpia vihollisiamme onnemme tiellä: varokaamme sitä.

Mihin se sitten paulansa virittää? Tavallisesti huvisaleihin, ja siksi on kysymys huvituksista tärkeä niin hyvin terveydellemme kuin luonteellemmekin.

Ruumiimme ja sielumme kaipaavat virkistystä ja huvitusta; nämä sellaisinaan, erotuksetta, eivät siis ole hyljättäviä. Terveydellemme ja työkyvyllemme on vain eduksi, jos joskus saamme heittää velvollisuuden taakan hartioiltamme ja nauttia huolettomasta vapaudesta. Olemme sellaisen nautinnon hetken jälkeen reippaampia ja tarmokkaampia ja suoriudumme leikiten sellaisista vaikeuksista, joihin emme ennen virkistyshetkeä olisi tohtineet kajotakaan. Mutta kaikilla huvituksilla ei ole tällaisia seurauksia. Työ sujuu hyvin kehnosti lähes koko yön kestäneen tanssin jälkeen, ruumis on uupunut ja mieli on matalalla. Yhden illan kortinpeluulla menetetään helposti koko vuoden ansiot, ja olisi paljon vaadittu ihmiseltä, jos hänen sellaisen menetyksen jälkeen pitäisi heti olla iloinen, reipas ja tarmokas. Juominkien kestäessä on nuorukainen puhelias, iloinen ja täynnä suuria suunnitelmia, mutta seuraavana aamuna hän kiroaa koko elämänsä, ja hänessä on tuskin miestä nousemaan vuoteeltaan. Kaikki huvitukset eivät siis virkistäkään mieltä eivätkä edistä terveyttä ja työhalua, ja niin täytyy meidän löytää ne huvitukset, jotka ovat sopusoinnussa halumme kanssa pysyä terveinä ruumiiltamme ja sielultamme.

Huvin laita on samoin kuin ruoankin: ruoka ei

maista, jollei ole nälkä, ja huvitukset ovat ikävystyttäviä, jollei ihmisellä ole ollut todellista huvin ja virkistyksen tarvetta. Vasta ennen huvia suoritettu työ, velvollisuuksien täyttäminen ja vaikeuksien voittaminen tekee huvin meille huviksi; sellaiselle ihmiselle, jonka päivät parhaasta päästä kuluvat huvittelussa, tulee huvi ikäväksi, rasittavaksi taakaksi, joka kaikkein vähimmin tuottaa virkistystä. Huvin täytyy saada sille suhteellisesti kuuluva asema elämässämme: työ on pääasia, huvi pieni, mutta oikein käytettynä hyödyllinen ja välttämätönkin syrjäseikka, kuten piste i:n päällä.

Huvitusten täytyy olla ihmisarvomme mukaisia. Juopottelu, uhkapeli yms. eivät ole mitään huvituksia vaan alhaisia paheita, joiden olisi jo aika hävitä maanpintaa häpäisemästä. Samoin kaikki sellaiset huvitukset, jotka ovat läheisemmässä tai kaukaisemmassa yhteydessä epäsiveellisyyden kanssa, ovat kaikille kunniallisille ihmisille inhoittavia. Ei voi kieltää, etteivätkö monet tanssitilaisuudet kuuluisi tähän luokkaan. Reipas tanssi, jonka vaikuttimena on halu hetkisen pyöriä soiton tahdissa ja joka ei muodostu miksikään alituista tyydytystä vaativaksi intohimoksi, ei sellaisenaan ole mitään pahaa ja tuomittavaa. Mutta harva harjoittaa tanssimista näin intohimottomasti aivan kuin urheiluna. Tanssi muodostuu varsinkin väestökeskuksissa useille polttavaksi intohimoksi, jonka alttarille uhrataan terveys, työkyky ja lopulta siveyskin. Tutkikoon jokainen rehellisesti sieluansa, onko tanssilla siellä sille kuuluva syrjäinen, merkityksetön paikka vai onko se valtaamassa koko sielun omakseen. Jälkimmäisessä tapauksessa on tuo epäjumala armotta uhrattava. Tanssia puolustetaan usein sillä, että se tekee ihmisen liikkeiltään sulavaksi ja notkeaksi ja muu-

tenkin vapaammaksi ja luonnollisemmaksi käytökseltään. Se on kyllä totta, mutta tarkoituksenmukainen voimistelu tekee aivan saman tehtävän, joten tuon seikan takia ei kenenkään tarvitse epäillä tanssista luopumista, jos tanssi alkaa osoittautua vaaralliseksi intohimoksi.

Kaupungeissa ja liikekeskuksissa ovat teatteri ja elävät kuvat, maaseudulla iltamat hyvin suosittuja huvitilaisuuksia. Niiden ohjelmat ovat niin monenlaisia, että on mahdotonta sanoa jyrkästi suuntaan tai toiseen, olisiko niissä sopiva käydä vai ei. Teatteri antaa varmasti hyvin eläviä ja hyviä, kasvattavia vaikutteita, jos näytelty kappale on jalohenkinen, hyvän kirjailijan tuote. Mutta heikkoja raha-asioitaan parsiakseen näyttelevät teatterit usein aivan arvottomia, mauttomia ilveilyjä, joiden katsomiseen tuhlatut rahat ja aika ovat parhaassa tapauksessa hukkaan heitetyt, jolleivät tuota suorastaan turmiota. Elävien kuvien ohjelmistossa ovat tuollaiset arvottomat kappaleet suorastaan enemmistönä, joten eläviin kuviin ei huvituksiensa arvosta ja täysipitoisuudesta tarkalla ihmisellä ole usein asiaa. Maaseudun iltamat ovat vielä kirjavampia laadultaan kuin edellämainitut kaupungin huvitilaisuudet. Usein on niiden ohjelmana puheita, runoja, laulua, soittoa ja jokin näytelmä ja lopuksi melkein poikkeuksetta tanssia. Vaikk'ei esitysten taiteellinen taso olisikaan korkea, on kuitenkin maalaisoloissa, missä ei ole liiaksi sivistystilaisuuksia, iltama siksi houkutteleva, että nuoren, elämänhaluisen ihmisen on vaikea olla sinne menemättä. Toivottavaa olisi, että näytelmien valintaan kiinnitettäisiin enemmän huomiota kuin viime aikoina on ollut tavallista; valittakoon mieluummin jokin kaunis kuvaelma kuin mitätön näy-

telmä, jollei voida näyttelijävoimien heikkouden tai harjoitusajan puutteen takia valita kelvollista näytelmäkappaletta. Tanssiaika venyy iltamissa tavallisesti niin pitkälle, ettei ole syytä viipyä loppuun asti; jos tanssii, niin voi sen tehdä tanssiajan alussa poistuakseen sitten, ja sen, joka ei lainkaan tanssi, ei ole myöskään syytä katsella siihen asti, kunnes viimeinenkin pari on lakannut pyörimästä, jollei hän heti tanssin alettua vielä raskisikaan lähteä. Paljon on sellaisia iltamia, joissa ei virallisena ohjelmana ole juuri muuta kuin tanssia, ja silloin on epävirallisena ohjelmana melkein aina rähinää, juopottelua ja puukkojen välkettä. Sellaisiin iltamiin ei lainkaan sovi mennä.

Parhaimmat huvitukset ovat vielä kuitenkin mainitsematta. Runoilija laulaa:

»On voima, mi mielet nuorentaa,
elon soihtuna on joka aika.»

Se voima, joka nuorentaa ihmisen, se on toki jokaiselle nuorelle rakas, laulun ja soiton voima. Martti Luther oli suuri soiton ja laulun ystävä ja hän kirjoittaakin: »Musiikki on jaloista taiteista ensimmäisiä. Musiikki on surullisen ihmisen paras lohduttaja; huolestuneeseen sydämeen se tuo virkistystä, tyydytystä ja reippautta. Se on puoleksi kasvattaja ja kurittaja, joka ihmisissä vaikuttaa lempeämmän mielen ja tekee heidät hiljaisemmiksi, siveellisemmiksi ja ymmärtäväisemmiksi. Minä olen aina rakastanut musikkia enkä millään ehdolla suostu vähäistä musiikkitaitoani ja taipumustani vaihtamaan mihinkään muuhun maailmassa. Se kykenee pahan hengen karkoittamaan ja mielen iloiseksi tekemään. Laulajat eivät ole surunsekaisia, vaan iloisia, ja he loihtivat laulullaan ilon esille ja surun

syrjään sysäävät.» Mitäpä noihin Lutherin sattuviin sanoihin enää olisi lisäämistä, jollei tahtoisi tuoda ilmi sääliään niille, joilla itsellään ei ole laulun tai soiton lahjaa. Jokainen varmaan kuitenkin voinee niistä nauttia, varsinkin totuttautumalla, käymällä konserteissa, laulujuhlissa ja muissa tilaisuuksissa, joissa musiikkia esitetään. Tuollaisia tilaisuuksia on Suomessa lukuisasti, sillä olemmehan me laulajaheimoa. Ja niissä ollessamme emme ainakaan ole huonoa oppimassa, sillä niissä ei esitetä niitä arvottomia renkutuksia, joita humalaiset ja muut siivottomat ihmiset hoilaavat teillä ja kujilla häiriten muiden ihmisten rauhaa ja häväisten siten oman laululahjansa. Laulut, joita laulamme, olkoot kauniita niin hyvin säveleltään kuin sanoiltaankin, vasta silloin on laulumme meille itsellemme ja muille iloksi ja hyödyksi.

Luonto, varsinkin meidän maamme luonto, tarjoaa nuorisolle runsaasti sopivaa virkistystä ja huvia. Talvella hiihto, mäenlasku ja luistelu, kesällä soutelemineen, polkupyörä- ja kävelyretket ja kaikenlainen kenttäurheilu ovat täydellä syyllä suosittuja vapaa-ajan viettämistapoja. Varsinkin niiden, joiden työ vaatii pysymään päiväkaudet sisällä, on aivan ehdottomasti valittava huvituksensa tuosta ryhmästä säilyttääkseen terveytensä. Erittäin nautintorikkaita ja samalla hyödyllisiä ovat yhteiset, suuremman toveriryhmän tekemät retket näköalapaikkoihin, museoihin yms., sekä pitemmät polkupyöräretket isänmaahan ja sen kansaan tutustumiseksi. Ne, joilla on parin viikon yhtäjaksoinen kesäloma, voisivat mainiosti sinä aikana tehdä tuollaisen retken, joka virkistäisi mieltä, laajentaisi näköpiiriä ja suoristaisi kumaraan painuneen selän ja toisi nuoruuden veret kelmeille poskille.

Terveyden hoitaminen kuuluu velvollisuuksiimme.

Kohtuullinen työ on ruumiimme terveydelle välttämätön, joutilaisuus veltostuttaa ruumiin, liikarasitusta ruumis kestää vain rajoitetussa määrässä.

Kohtuullisuus ja yksinkertaisuus ovat ruumiimme oikean ravitsemisen pääsäännöt.

Alkoholi on terveydelle vahigollista myrkkyä.

Säännöllisyys on tärkeä terveyden ylläpitäjä.

Huvituksien valinnassa ovat terveyden ja hyvän luonteen vaatimukset otettavat huomioon.

Työ on pääasia elämässämme, huvi sivuasia.

Laulu ja soitto ovat parhaimpia henkisiä huvituksiamme.

Luonnon parissa vietetyt hetket ovat oivallista virkistystä kaikille ihmisille mutta etenkin niille, joita työ vaatii paljon olemaan sisällä.

---

20. Eri sukupuolten suhde.

Kun mies ja mies ja nainen ja nainen seurustelevat keskenään, niin löydetään pian käytöksen oikea sävy ja puheen sopiva aihe. Tuttaviksi tullaan nopeasti, ventovieraat seurustelevat muutaman tunnin kuluttua kuin vanhat tutut. Mutta kun mies ja nainen joutuvat toistensa seuraan, syntyy helposti kankeutta, kuolleita kohtia keskusteluun, hämilläänoloa. Sukupuoliero, vaikka sitä ei lainkaan ajateltaisi, lyö leimansa suhteeseen estäen nopean tuttavuuden syntymisen.

Ihmiskunnan jakaantuminen kahteen sukupuoleen on niitä tosiasioita, joilla on mitä mahtavin vaikutus elämän kaikkien muotojen kehitykseen. Sukupuolisuutemme vallitsee paljon suurempaa alaa luonteessamme ja kohtalossamme kuin pintapuolisesti ajatel-

lessamme olemme taipuvaisia uskomaan. Sukupuolemmehan määrää luonteemme pohjan ja aivan viime aikoihin asti se on myös muuttamattomasti määrännyt paikkamme yhteiskunnassa. Yhteiskunnallinen juopa naisen ja miehen välillä on epäilemättä suureksi osaksi ollut keinotekoinen eikä sellaisena siis ikuinen, mutta luonteenjuopa perustuu luontoon, joka ei hevillä muutu ja julmasti kostaa kaiken keinotekoisen mestaroimisen. Miehellä on toisia ominaisuuksia, toisia pyrkimyksiä kuin naisella ja jos onkin paljon miesmäisiä naisia ja naismaisia miehiä, niin jäävät he kuitenkin häviäväksi poikkeukseksi suuresta pääsäännöstä.

Vaikka mies ja nainen ovatkin luonteeltaan erilaisia, eivät he silti ole eriarvoisia. Kummankin luonteella on oma tehtävänsä maailmassa, toinen ei voi korvata toista.

Miehen kehityksessä mieheksi ja naisen kehityksesä naiseksi on oman sukupuolen vaikutuksella epäilemättä suuri merkitys. Mutta vaikea on mennä sanomaan, onko toisen sukupuolen merkitys pienempi vai suurempi. Eikö naisen rakkaus, hänen pelkkä silmäyksensä tai kädenpuristuksensa ole kiihoittanut miestä yhtä suureen urhoollisuuteen kuin kunnianhimo, halu olla muita miehiä etevämpi ja heidän johtajansa? Kuka voi laskea, miten suuri osuus on miehen suosiolla tai epäsuosiolla naisten keimailuhaluun? Sen luonnollisen jännityksen lisäksi, mikä aina vallitsee ihmisten välisessä seurustelussa, tulee miehen ja naisen keskinäisessä suhteessa vielä sukupuolieron aiheuttama jännitys, mistä juuri johtuu eri sukupuolten välisen suhteen kankeus ainakin tutustumisen alkuaikoina mutta myös tämän seurustelun suuri merkitys luonteen kasvattajana.

Jos miehellä on pohjaltaan miehinen luonto, vapaa,

rohkea ja avonainen, niin seurustelu naisen kanssa lisää noita ominaisuuksia. Hänen miehinen ylpeytensä ja hänen olemuksensa uumenissa piilevä sukupuolivaisto vaativat häntä naisen silmissä käyttäytymään niin miehekkäästi kuin suinkin ja siten hänen miehekkäät ominaisuutensa kasvavat. Naiseen vaikuttaa seurustelu miehen kanssa samantapaisesti kuin mieheenkin naisen kanssa, ja tuloksena on siis suurin piirtein kunkin sukupuolen luontaisten ominaisuuksien vahvistuminen.

Mutta ei yksin tämä. Keskinäinen seurustelu antaa kummallekin sukupuolelle jonkinlaisen heijastuksen vastapuolen ominaisuuksista. Miehen karkeuteen ja jäykkäpiirteisyyteen tulee hennompi, sirompi pinta, joka kieltämättä on eduksi ja tekee miehen yleensäkin seurustelussa miellyttävämmäksi, sivistyneemmäksi. Ja naisen luontainen ujous ja pikkuseikkoihin kiintynyt mieli saa hieman rohkeamman ja vapaamman ryhdin, joka samoin on eduksi luettava.

Kaikki tämä hyvä edellyttää kuitenkin, että seurustelu on ollut puhdasta, vilpitöntä ja luonnollista. Liehittely, joksi miesten ja naisten seurustelu helposti muuttuu, on kaikkea muuta kuin luonnetta kehittävää ja jalostavaa. Miehestä se tekee lapsekkaan narrin, jonka puheet ja koko olemus ällöttävät miehistä miestä ja herättävät naisissa pilkkaa ja halveksumista, vaikkapa he hänen puheilleen ja kepposilleen nauraisivatkin ja näyttäisivät suosiollisilta. Ja naisten keimailu ja tuuliviirimäisyys saa parhaan ravintonsa juuri väärään suuntaan kehittyneestä seurustelusta toisen sukupuolen kanssa.

Miten on eri sukupuolten seurusteltava keskenään, jotta seurustelu muodostuisi luonnetta jalostavaksi?

Seurustelun täytyy olla vapaa kaikesta aistillisuudesta, hienommastakin, kuten kaksimielisistä puheista ja keimailusta. Keskustelua hallitkoon toverillisuuden ja luonnollisuuden henki, ja on karkoitettava mielestään kaikki ajatuksetkin, että tässä toiselta puolen voisi tulla kysymykseen hakkailu, toiselta saavutetun suosion osoittaminen. Vain täten päästään vapaaseen, avomieliseen ajatustenvaihtoon; niinpiankuin hakkailua tai keimailua esiintyy, sulkeutuvat molemmat kuoreensa aivan kuin toisiaan epäluulolla tähyilevät kilpailijat ja vihamiehet. Hakkailu ja keimailu kiihdyttävät vain sukupuolisia erikoistunteita, toverillisessa seurustelussa saavutetaan juuri se luonteenkehitys, josta edellä on mainittu.

Toverillinen seurustelu, kuten yleensäkin suhde naiseen, vaatii mieheltä todellista ritarillisuutta. Mitä toverillisemmin nainen seurustelee miehen kanssa, sitä enemmän hän on tavallaan kuin miehen vallassa, jolle hänen avomielisyytensä ja luottavaisuutensa suo käsiin tehokkaita aseita naisen häpäisemiseksi muiden silmissä tai hänen alistamisekseen täyttämään miehen alhaiset toiveet. Ritarillinen mies pettää kaikkein vähimmin naisen hänelle osoittamaa luottamusta, hän ajattelee kuin Kierkegaard: »jos petän koko maailman, niin siitä minä viis, mutta enpä toden totta katso kunniakseni pettää nuorta tyttöä». Hänen koko suhtautumisensa naiseen on suojelevaa avuliaisuutta, jota lähinnä ehkä voisi verrata veljellisyyteen, harrasta ja hienotunteista, mutta mahdollisimman vähän huomiota herättävää huolehtimista siitä, että nainen viihtyy ja on onnellinen. Jos nainen osoittaisi miehelle erikoista suosiotaankin, ei mies sen nojalla saa ottaa itselleen, kaikkein vähimmin vaatia, joitakin erikoisoikeuksia,

joiden takia nainen ehkä joutuisi pahaan välikäteen. Miten kaukana ritarillisuudesta onkaan tuo nuorissa miehissä niin tavallinen tapa kerskua toveripiirissään suosiosta, mitä muka joku nainen on heille osoittanut, ja sitten valtansa näyttämiseksi käyttäytyä muiden nähden erikoisen tuttavallisesti naisen seurassa, jonka on vaikea ja vaarallinenkin noita lähentelyjä jyrkästi torjua pelosta, että tuo tungetteleva kerskuri häpäisee hänen mainettaan entistäkin pahemmalla tavalla. Tungettelevaisuus katkaisee kuin hennon hämähäkinverkon ne luottamuksen siteet, jotka toverillinen seurustelu on kutonut miehen ja naisen välille. Ja jos todella tulisi kysymykseen naisen suosion tavoittelu, saavuttaa ritarillinen mies pelkällä kätensä ojentamisella enemmän kuin tungetteleva kaikella lähentelemisellään ja kerskumisellaan.

Ritarillisuus on aina miehekkyyttä. Suuresti erehtyy se, joka luulee ritarilliseen käytökseen naista kohtaan kuuluvan kaikkien hänen oikkujensa tyydyttämisen, kaikessa myöten antamisen, kaiken ristiriidan välttämisen. Miehen täytyy tuoda oma, miehinen annoksensa seurusteluun, ystävällisessä, kohteliaassa ja hienotunteisessa sävyssä; hän ei mitenkään saa muuttua naisen sanojen kaiuksi, hänen nöyrästi alistuvaksi orjakseen. Naiset itse ovat viimeisiä antamaan arvoa tuollaiselle ritarilleen.

Tahdikkuutta tarvitaan kaikkialla ja se on jokaiselle välttämätön, mutta nainen tarvitsee sitä erikoisesti seurustellessaan miehen kanssa. On erityinen naisellinen sulous taito ottaa vastaan mieheltä kohteliaisuudenosoituksia ja avuliaisuutta sellaisella tavalla, että niiden arvo saa tunnustuksen, mutta ettei siihen sisälly enempää. Miehen on kovin kiusallista olla naisen

parissa, joka katsoo kaiken palveluksen, huvittamisen ja kohteliaisuuden itselleen ehdottomasti kuuluvaksi veroksi, aivan kuin hän olisi joku kuningatar, joka tuskin viitsii vaivautua kiitokseksi nyökäyttämään päätään tai luomaan ystävällisen katseen seuratoveriinsa. Ja yhtä kiusallista on, jos nainen käsittää tuollaiset pienet huomaavaisuuden osoitukset melkeinpä jonkinlaiseksi hakkailuksi ja odottaa mieheltä muutakin senluontoista käyttäytymistä. Naisen ei tule olettaa, että mies ehdottomasti häntä palvelee ja auttaa. Jos hän esim. pudottaa nenäliinansa, on hänen sopimatonta jäädä vartomaan, että mies sen hänelle nostaisi, jollei mies heti huomaa sitä tehdä. Mutta jos mies hänelle tekee palveluksia, on ne otettava vastaan luonnollisina ja kiitollisuudella aivan kuin ystävän tekemät palvelukset.

Naisen valta on sielun puhtaudessa ja raikkaudessa, ja sen täytyy ilmetä hänen seurustellessaan miehen kanssa. Hänen käytöksensä ja koko olentonsa täytyy jättää mieheen sellainen tuntu, etteivät mitkään karkeat ajatuksetkaan pääse itämään hänen sielussaan, saati että ne puhkeaisivat sanoiksi tai teoiksi. Tätä ei teeskentelyllä saavuteta, ja teeskentelyä on tavallisesti sellaisten naisten hienotunteisuus, jotka julkisesti ja äänekkäällä tavalla näyttävät loukkautumisensa jostakin liian rohkeasta sanasta tai teosta. Puhtauden ja viattomuuden ilmapiirissä häviävät itsestään ihmisluonteen ja niin miehenkin luonteen rumat rikkaruohot, jollei, niin pelkkä luonnollinen, loukkaantunut ilme usein riittää saamaan miehen häpeämään.

Keskusteluaiheet tulee valita, mikäli mahdollista, molemmille sukupuolille yhtä mielenkiintoisesta aihepiiristä. Onhan paljon sellaisia asioita, joista molemmat ovat huvitettuja ja tietävät jotakin. Usein on pul-

mallisten kysymysten selvenemiselle eduksi, että niitä pohditaan seurassa, jossa on sekä miehiä että naisia. Kumpikin näkee asian omalta kannaltaan, ja silloin ei ole vaikea löytää tasapuolista ratkaisua, joka varmasti hipoo lähempää totuutta kuin kummankaan sukupuolen yksipuolinen katsantokanta. Varsinkin koskee tämä naisen ja miehen yhteiskunnallisen aseman selvittelyä, jonka aiheuttamat ennakkoluulot ja katkeruus ehkä voitaisiin huomata aiheettomiksi, jos maltillisesti keskinäisessä seurustelussa pyrittäisiin tutustumaan vastapuolen mielipiteisiin. On paljon naisia, jotka valittavat sitä, etteivät miehet koskaan ryhdykään heidän kanssaan keskusteluun tärkeistä periaatteellisista kysymyksistä, mikä seikka naisista tuntuu naisen järjen ja arvostelukyvyn halveksimiselta. Kaikki eivät sitä halua, mutta sellaisten kanssa, jotka senluontoisistakin asioista mielellään keskustelevat, tulee miehen auliisti ryhtyä ajatustenvaihtoon samanlaisella vakavuudella kuin jonkin miestoverinsakin kanssa.

Voiko naisen ja miehen keskinäinen seurustelu johtaa samanlaiseen toveruuteen ja ystävyyteenkin kuin seurustelu oman sukupuolen kanssa? Toveruuteen se hyvin helposti johtaa. Vaikka luonteet ovatkin eri tavalla suuntautuneita, niin vaikuttaa kasvatuksen yhtäläisyys ja rinnakkainen asema useissa yhteiskunnan toimissa kuitenkin sen, että kumpikin sukupuoli helposti voi ymmärtää toistensa ajatukset ja tunteet, ja siten on pohja toveruudelle syntynyt. Siellä, missä naisten ja miesten välillä käy kiihkeä taistelu leivästä, voi oman ja oman sukupuolen etujen liiallinen valvominen haitata toveruutta, mutta tämähän ei lainkaan koske esim. maaseutua eikä suurta osaa kaupunginkaan miehistä ja naisista.

Naisen ja miehen välinen todellinen ystävyys ei liene mahdoton mutta harvinainen se varmasti on. Mies ja nainen ovat harvoin toisilleen niin avomielisiä kun ystävyys edellyttäisi, ja jos suhde alkaa siihen suuntaan kehittyä, niin kehittyy se helposti edelleen rakkaudeksi, ja sehän on vallan muuta kuin ystävyys, vaikka sillä onkin yhtymäkohtia ystävyyden kanssa.

Miehen ja naisen rakkaudesta on kirjoitettu ja puhuttu varmastikin enemmän kuin mistään muusta asiasta maailmassa. Rakkautta on ylistetty ja halveksittu, mutta välinpitämättömiä siitä ei ole oltu. Rakkaus on ollut suurimman onnen ja ilon lähde, runouden ja sankaritekojen innostaja, voiman ja miehuullisuuden synnyttäjä mutta myös hävityksen ja kuoleman tuoja, eripuraisuuden rakentaja ja vihan liekin sytyttäjä vanhempien ja lasten ja ennen toisilleen uskollisten ystävien välille.

Ei koskaan saa unohtaa, mutta ei myös liiaksi painostaa sitä tosiseikkaa, että rakkaus on sukupuolivietin ilmaus. Vietin pyrkimyksenä on päästä toteutumaan ja sille merkitsee vähän asianomaisten onni tai onnettomuus, kunhan vain ihmiskunnan jatkuva olemassaolo tulee turvatuksi. Siksi on rakkaus pohjaltaan itsekäs, miten kauniisti siitä puhuttaneenkin. Sen itsekkyydellä on oikeutensa, mutta, kuten muillakin itsekkyytemme muodoilla, vain määrättyyn rajaan asti. Ja tuo raja täytyy ihmisten itse sille asettaa.

Rakkaudelle sukupuolitunteena ei ensiksikään saa antaa rajatonta valtaa omassa sydämessä. Mitä tuhoa onkaan rakkaus tehnyt, kun se on ollut ihmisen herra eikä päinvastoin! Mustasukkaisuudesta ja onnettomasta rakkaudesta johtuneet murhat ja itsemurhat puhuvat vakuuttavaa kieltä hillittömään valtaan päässeen

rakkauden turmiollisuudesta. Tarvitseeko välttämättä olla myös hullu, vaikka onkin rakastunut?

Rakkauden kohdistumisen täytyy myös ainakin jossakin määrin olla ihmisen vallassa. On paljon niitä, jotka tänään rakastavat yhtä, huomenna toista, vaativat toisena päivänä korkeaa siveellistä arvoa rakastetultaan ja toisena tyytyvät mihin elämänvirran hylkyyn tahansa. Uskollisuus kuuluu niin läheisesti rakkauden olemukseen, että rakkauden kohteiden nopea vaihtaminen on varma todistus siitä, ettei mitään rakkautta ole ollutkaan. Pelkkä sukupuolinen intohimo voi kyllä kohdistua useampiin henkilöihin, se ei ole sen eläimelliselle luonteelle vierasta, mutta rakkaudesta ei silloin voida puhua.

Rakkaudessa puhuvat meille näet muutkin vaistot kuin pelkkä sukupuolivietti. Siinä purkautuu miehen tarve saada suojella jotakin, saada tehdä työtä, saada kilvoitella jonkun hyväksi, naisen tarve osoittaa hellyyttä, kodinkaipuu, tarve saada voimakkaamman tukea. Pisimmälle kehittyneenä rakkaus tulee voimakkaaksi tarpeeksi saada rakastettu kokonaan omakseen ja kokonaan kuulua vain hänelle. Rakkaus voi silloin mennä niinkin pitkälle, että se tavallaan surmaa synnyttäjänsä, sukupuolivietin. Rakastetun onni on silloin pääasia: jos uskomme rakastetulle olevan onnellisempaa, ettei hän liity meihin, niin alistumme siihen; jos hän rakastaa toista, niin emme tee häntä onnettomaksi mustasukkaisuudella. Rakkaus on silloin pelkän itsekkään sukuvietin asteelta kohonnut jaloimman ystävyyden epäitsekkyyteen. Tällaiseen rakkauteen vaaditaan suurta siveellistä puhtautta ja voimaa, suurta uskollisuutta. Se on sukua ylimaalliselle rakkaudelle,

joka yksin »ei omaansa etsi» ja joka »kaikki uskoo, kaikki toivoo, kaikki kärsii».

Se, että rakkaus niin usein nopeasti kylmenee sen saavutettua aistillisen päämäränsä rakastetun täydellisessä omistamisessa, todistaa, ettei rakkaus ole kohonnut pelkkää sukuviettiä korkeammalle. Oikealla tavalla rakastamaan tuskin opimmekaan, jollei meillä sisimmässämme ole harras pyrkimys yleensäkin kohota korkeammalle luonteena, ihmisenä. Suuri rakkaus on suuren siveellisen puhtauden ja hengen vapauden taistelun hedelmä. Se on tehokkaimpia auttajia taistelussa epäsiveellisyyden houkutuksia vastaan. Sukupuolisiveellisyydessä osoittamamme ryhti kuvastaa meidän yleistäkin siveellistä ryhtiämme. Suuri rakkaus vapauttaa meidät aineen alentavasta orjuudesta.

Rakastavien tulee keskinäisessä seurustelussaan käyttäytyä samoin kuin yleensäkin seurustellessaan toisen sukupuolen kanssa. Varsinkin on varottava kaikenlaisia hellyydenosoituksia muiden läsnäollessa; hienotunteisuus ja häveliäisyys jo siihen kehoittaa. Kahden kesken ollessa oikeuttaa luonnollisesti läheinen suhde sellaisiin tunteen osoituksiin, jotka eivät ole aiotut muun maailman nähtäviksi, mutta liialliset hellyyden osoitukset eivät rakkaudelle suinkaan ole eduksi, sillä varmastikin on useampi rakkaus sammunut liiallisiin rakkauden purkautumisiin kuin liian vähäisiin. Pienet huomaavaisuuden osoitukset, avuliaisuus, kohteliaisuus, pieni lahja merkkipäivänä jne., ovat rakkaudelle terveellisintä arkiravintoa, suuret todistukset rakkaudesta rajoittukoot juhlahetkiin.

Rakkaus itse on niin suuri elämän lahja ihmiselle, että vaikk'ei hän koskaan saisikaan omakseen rakkautensa esinettä, hän sittenkin olisi onnellisempi, hän

olisi elänyt täyteläisempää ja rikkaampaa elämää kuin se, joka koskaan ei olisi todella rakastanut. Runeberg sanoo Pilvenveikossa: »enempi kun elämä on lempi», ja MacDonald sanoo: »parempi on kuolla rakkautensa vuoksi tai siitä järkensä menettää, kuin olla ollenkaan rakastamatta». Ja sitten hän lisää, painostaen uskollisuuden suurta merkitystä rakkaudessa: »mutta sen sijaan, että on rakastanut ja uudelleen rakastanut ja sitten siitä luopunut, on parempi, ettei olisi koskaan syntynyt».

Mies ja nainen ovat luonteeltaan erilaisia, ei eriarvoisia.

Eri sukupuolten keskinäinen seurustelu kehittää kummankin erikoisominaisuuksia mutta toisaalta vaikuttaa hiovasti luonteen kulmikkaisuuksiin.

Seurustellessaan naisen kanssa miehen on oltava ritarillinen.

Naisen on suhtauduttava mieheen luonnollisella vaatimattomuudella.

Tärkeä tekijä, minkä nainen tuo eri sukupuolten keskinäiseen seurusteluun, on hänen puhtautensa ja viattomuutensa.

Rakkaus on osaksi sukupuolivietin osaksi ihmisen jaloimpien myötätunnon tunteiden ja itseuhrauskaipauksen ilmaus.

Ihmisen täytyy ainakin jossakin määrin voida määrätä rakkautensa kohdistuminen.

Rakastavien on keskinäisessä seurustelussaan meneteltävä samoin kuin yleensä seurustellessaan toisen sukupuolen kanssa.

Rakkaus sinänsä, se, että ihminen rakastaa, on suuri elämän onni, vaikk'ei ihminen saavuttaisikaan rakkautensa päämäärää, rakastetun omistusta ja hänen vastarakkauttaan.

---

21. Hyvä käytös.

Hyvä käytös on totuttujen tapojen noudattamista seurustelussa muiden ihmisten kanssa. Kun näitä tapoja on suorastaan lukemattomia, erilaisia eri seuduissa, niin näyttää ensi silmäyksellä epätoivoiselta yritykseltä oppia hyvin käyttäytymään, kun kaikkia noita sääntöjä on vaikea pitää muistissaan ja vaikea olisi niitä kaikkia saada tietoonsakaan. Tässä, samoin kuin usemmissa muissakin pulmallisissa kysymyksissä, meille avautuu kuitenkin selvä tie vaikeuksien läpi, kun otamme vaivaksemme selvitellä, mitkä ovat ne perusajatukset, joiden ilmauksia yksityiset käytöstavat kaikessa monilukuisuudessaan ovat.

Ja ne perusajatukset kuultavat selvästi näennäisen sekasorron takaa. Ensiksikin todistavat kaikki käytössäännöt hengen pyrkimyksestä hallita ruumista ja yleensä aistillisuutta. Kun vaaditaan, ettei saa tuoda ilmi kärsimättömyyttään tai masentunutta mieltään seurassa, vaan on koetettava esiintyä maltillisena ja iloisena, niin vaaditaan itsehillintää. Kun kielletään liika ahneus tarjoilun hyväkseen käyttämisessä, niin vaaditaan aistillisen nautinnonhalun voittamista. Kun neuvotaan puhumaan itsestään mahdollisimman vähän, niin kehoitetaan hillitsemään ylpeyttään ja itserakkauttaan. Ei ole vaikea osoittaa ainakin tärkeämpien käyttäytymissääntöjen läheistä yhteyttä hengen pyrkimyksen kanssa alistaa kaikki muu valtansa alle, siis

ihmisen pyrkimyksen kanssa kehittyä hyväksi luonteeksi. Kasvattaessamme siis luonnettamme rakennamme myös perustusta hyvälle käytöksellemme.

Toinen suuri, käytöstapojen pohjana oleva periaate on lähimmäisenrakkaus. On pieni todistus hyvästä tahdostamme lähimmäistä kohtaan, kun ystävällisellä äänellä sanomme hänelle »hyvää päivää» ja kehoitamme häntä istuutumaan hänen tullessaan kotiimme. Lähimmäisenrakkaus vaatii meitä koettamaan tehdä hänen olonsa luonamme niin miellyttäväksi kuin suinkin; siksi keskustelemme hänen kanssaan sellaisista asioista, jotka häntä huvittavat, siksi tarjoamme hänelle virvokkeita, siksi salaamme häneltä harmimme siitä että hän tuli aikana, jolloin meillä oli kiire. Jos hänelle sattuu jokin vahinko tai hän näyttäytyy kömpelösti, niin olemme aivan kuin emme olisi mitään huomanneetkaan, ja noudatamme silloin ohjetta:» Mitä te ette tahdo, että ihmiset teille tekisivät, älkää sitä myös tehkö heille.» Huomaamme siis käytössääntöjen selvän yhteyden lähimmäisenrakkauden kanssa.

Ja siinäpä ne perusajatukset olivatkin. Sitä mukaa kuin luonteemme kehittyy paremmaksi ja voimakkaammaksi ja lähimmäisenrakkaus saa entistä suuremman tilan sydämessämme, sitä mukaa tulemme myös kykenevämmiksi saavuttamaan hyvän käytöksen.

On paljon niitä, varsinkin nuorisossa, jotka tahallaan lyövät laimin käytöstapojen noudattamisen ja ovat haluttomia kuulemaan hyvästä käytöksestä puhuttavankaan. Tällaiseen vastenmielisyyteen on useampiakin syitä. Monet katsovat tapojen liiaksi rajoittavan heidän yksilöllistä vapauttaan, he tahtovat olla itsenäisiä, omintakeisia ja pitävät oikeutenaan käyttäytyä, miten kulloinkin mieli tekee. Tähän täytyy huo-

mauttaa, että mikäli tahdotaan vapautua noista kahdesta hyvän käytöksen perusohjeesta, itsehillinnästä ja lähimmäisenrakkaudesta, sikäli myönnetään, ettei tahdota kehittyä ainakaan hyväksi, epäitsekkääksi luonteeksi. Ihminen on silloin heittänyt taisteluhansikkaan koko siveelliselle elämänjärjestykselle ja luonnollisesti siis myös hyvälle käytökselle. Jos taas pyritään vapautumaan vain yksityisten käytössääntöjen noudattamisesta ja halutaan kuitenkin käyttäytyä hyvin, mutta vapaasti, omalla tavallaan, niin täytyy tämä katsoa liialliseksi itsetietoisuudeksi, itserakkaudeksi. Sillä sitähän epäilemättä on, jos nuori ihminen katsoo olevansa niin viisas ja niin tärkeä henkilö, että hänen sopii ilman muuta hylätä kelvottomana roskana tavat, jotka ovat vuosisatojen sivistystyön hedelmiä. Vaatimaton ihminen tyytyy noudattamaan totuttua tapaa, jos se vain on sopusoinnussa niiden periaatteiden kanssa, jotka hän on hyväksynyt. Luonnollista on, että tavat vähitellen vaihtuvat kehityksen mennessä eteenpäin, mutta ne vaihtuvat hitaasti, eikä nuorison sovi olla ensimmäinen niitä vaihtamassa, se kuuluu paremmin keski-iän oikeuksiin.

Hyvää käytöstä pitävät toiset vain teeskentelynä tahtoen sen tilalle asettaa luonnollisuuden. Tällainen käsitys on enemmän tulos ihmisten käyttäytymisen kuin käytössääntöjen ja hyvän käytöksen perusteiden arvostelusta. Hyvä käytös ei edellytä teeskentelyä, mutta on paljon teeskentelijöitä, jotka ovat siinä maineessa, että heillä on hyvä käytös. Ei ole teeskentelyä se, jos koetan olla ystävällinen vastenmieliselleKin vieraalle, se on vain itsehillintää. Mutta teeskentelyä on, jos sanon hänelle tervehdykseksi: »Sepä nyt oli hauskaa, että Te tulitte! Olen monta kertaa ajatellut, miksi

olette niin kauan ollut meiltä poissa.» Tällaiseen mielistelyyn ei missään käytösohjeissa kehoiteta. Väärin käsitetään yleensäkin kohteliaisuus, kun rinnastetaan se imartelun ja liehittelyn kanssa. Kohteliaisuus ei edellytä ihmisten erikoista kehumista ja kiittelemistä, vaan lämmintä myötätuntoa kaikessa, avuliaisuutta, joka ilmenee pieninä palveluksina, ystävällistä tapaa asettaa toinen aina oman itsensä edelle. Tähän ei luonnollisuuden kannalta liene mitään muistuttamista. Käytöstavat pyrkivät luonnollisuuteen, ja jos on todella luonnottomia käytöstapoja, niin on selvää, että niitä on vastustettava, ja varmaa on myös, että ne vähitellen häviävät käytännöstä. Mutta vaikea on mennä määräämään, mikä on luonnollista, mikä luonnotonta, sillä usein on se, mitä uskotaan luonnolliseksi, tosiasiassa vain raakuutta ja kömpelyyttä. Nuorison »luonto» on vielä siksi karkea ja hiomaton, että se viimeiseksi on oikeutettu ratkaisemaan, mikä on luonnollista ja luonnotonta. Todellisena syynä käytöstapojen hylkäämiseen ei tässä tapauksessa tavallisesti olekaan suuri luonnon rakkaus, vaan laiskuus ja haluttomuus oppia hyvää käyttäytymistä, toisinaan myös suuri kömpelyys, jota koetetaan kaunistella muka luonnollisuutena.

Edelleen on niitä, varsinkin maalaisväestössä, jotka pitävät käytöstapoja joutavina herrasväen temppuina ja katsovat rehelliselle maalaiselle soveltuvan käyttäytyä niinkuin mieli tekee. Tavat ovat tietysti hiukan erilaiset kaupungissa ja maalla, sivistyneistön ja rahvaan keskuudessa, mutta hyvä käytös, sen perustuksena olevien ajatusten noudattaminen on yhtä tärkeä maalla kuin kaupungissakin, rahvaan ihmiselle niinkuin sivistyneellekin.

Vielä tavataan huonoa käytöstä, mikä ei johdu tietoisesta hyvien käytöstapojen hylkäämisestä, vaan hajamielisyydestä, hermostuneisuudesta, kömpelyydestä ja luonnollisesti myöskin tietämättömyydestä. Nämä kaikki ovat anteeksiannettavampia kuin ennen mainitut tapaukset, sillä onhan ainakin hyvää tahtoa, vaikka taito on vajavainen. Jota vaivaa noista syistä johtunut huono käytöstapa, hänen on ensi työkseen ostettava jokin käytöskirja, [1]) luettava se tarkkaan, harjoiteltava ahkerasti kotioloissa hyvää käyttäytymistä ja seurusteltava runsaasti ihmisten, mieluimmin ystävien ja toverien kanssa, jotka osaavat käyttäytyä hyvin. Kun emme kukaan ole mestareita käyttäytymisessä, niin on meille kaikillekin käytöskirjan omistaminen, sen lukeminen ja sen sääntöjen noudattamisen harjoittelu tarpeellinen. Hyvällä tahdolla ja sitkeydellä voi jokainen oppia käyttäytymään hyvin, ensin se vaatii ponnistusta mutta tulee lopuksi toiseksi luonnoksi.

Hyvät tavat ovat niin arvokas tuki luonteellemme, ettei kenelläkään ole varaa olla ilman niitä. Ulkonainen muoto ei ole vain sisäisen pyrkimyksen ilmaus, sillä on myös tehoisa vaikutus tuohon sisäiseen pyrkimykseen. Jos olemme esim. tottuneet käyttäytymään ystävällisesti lähimmäisiämme kohtaan, niin menettelemme vaistomaisesti samoin silloinkin, kun olemme suuttuneet, ainakaan emme laske vihaamme riehumaan aivan valtoimena, ja niin voi tuo hillitty käytöksemme vähitellen asettaa itse vihan laineet rinnassamme, ainakin tekee se sen paljon nopeammin, kuin jos olisimme an-

---

[1]) Esim. Kotikasvatusyhdistyksen julkaisema »*Nuorison käytös*».

taneet vihamme purkautua koko voimallaan. Hyvä käytös muodostaa siten sielumme pinnalle kuoren, joka ehkäisee intohimojen purkautumista tyynnyttäen ne vähitellen.

Kun hyvä käytös tottumuksen avulla tällä tavoin tulee ihmiselle suorastaan vaistomaiseksi, on hänellä hyviä edellytyksiä omata tahdikkuus, joka on hyvän käytöksen kaunein kukka. Tahdikas ihminen osaa joka tilanteessa menetellä niin, kuin siinä on meneteltävä, hänen ei tarvitse harkita syitä ja vastasyitä, se käy häneltä luonnostaan. Hän antaa muille ja itselleen juuri sen arvon, kuin sopii, ei hiventäkään enempää eikä vähempää. Hän osaa taitavasti väistää kaikki epäsovun aiheet keskustelussa ja suojelee mestarillisesti muita ja itseään epämieluisilta vaikutuksilta. Eräs ranskalainen valtiomies oli kuuluisa tahdikkaasta käyttäytymisestään. Kuningas pani hänet kerran koko hoviväen läsnäollessa koetukselle: kun valtiomies saattoi kuningasta vaunujen ovelle heidän lähtiessään ajelulle, vetäytyi hän takaisin antaakseen kuninkaan nousta ensin vaunuihin, mutta silloin kehoittikin kuningas häntä astumaan edellä. Viipymättä totteli valtiomies kuninkaan kehoitusta hovin suureksi kauhuksi. Hänen menettelynsä oli ainoa oikea, sillä korkeampiarvoiselle osoitamme parhaiten kunnioitustamme tottelevaisuudella, vertaisellemme sitävastoin kohteliaisuudella. Vain toinen kuningas olisi voinut vastustaa ja kehoittaa toista arvokkaampana astumaan edellä.

Hyvä käytös tekee ihmisten keskinäisen seurustelun hauskaksi ja miellyttäväksi, siitä on siten iloa sekä itsellemme että muille. Kaikkialle on hyvä seuraihminen tervetullut, hänelle avautuu siten usein ovi siellä, missä muut saavat turhaan kolkuttaa. Jokainen ym-

märtää, miten suuri etu tämä jo on elämässä. Hyvä käytös on meille sitäkin tärkeämpi, jos olemme julkisessa toimessa, jossa joudumme paljon tekemisiin ihmisten kanssa: epäkohtelias liikemies menettää pian asiakkaansa, liikeapulainen toimensa, epäkohtelias virkamies voi ehkä säästyä välittömiltä sopimattoman käytöksensä aiheuttamilta vahingoilta mutta on siten kuitenkin osaltaan lisäämässä yleisön tyytymättömyyttä virkamiehiin. Nykyaikana joutuu jokainen niin paljon tekemisiin muiden ihmisten kanssa, että kaikki, jotka eivät osaa käyttäytyä hyvin, varmasti saavat kärsiä siitä muodossa tahi toisessa.

Hyvä käytös puhuu sivistyksestä ja elämäntuntemuksesta. Se ei välttämättä todista hyvää luonnetta, mutta hyvälle luonteelle se on lisäkaunistus, jota ei mitenkään saa halveksia. Sen merkitys maailmassa on useissa tilanteissa niin suuri, etteivät parhaatkaan lahjat ja jaloinkaan luonne pääse oikeuksiinsa ilman sitä, ja muuten mitätönkin ihminen saavuttaa hyvällä käytöksellään suosiota ja menestystä. Narri sitä halveksii, viisas ihminen toivoo sen omaavansa ja sitkeä ihminen sen saavuttaa.

Hyvä käytös perustuu siveellisiin vaatimuksiin, itsehillintään ja lähimmäisenrakkauteen.

Hyvä käytös ei ole ihmisen vapauden ja itsenäisyyden kuolettamista vaan sen rajoittamista oikeisiin puitteisiin.

Hyvä käytös ei ole teeskentelyä vaan jalostettua luonnollisuutta.

Hyvä käyttäytyminen pitää aisoissa huonoja taipumuksiamme ja kehittää hyviä, ollen siis tärkeä luonteen kasvattaja.

Hyvä käytös tuottaa iloa itsellemme ja muille ja on meille monin tavoin hyödyksi.

Hyvän käytöksen oppimiseksi on sopivan käytöskirjan lukeminen ja harjoitus välttämätön.

---

22. Tottumukset.

On hyvin hyödyllistä ja samalla mielenkiintoista kerran tarkata omaa toimintaansa aivan kuin syrjästäkatsojan silmillä vaikkapa yhden päivän ajan erityisesti kiinnittäen huomiota siihen, kuinka suuri osa teoissamme on tottumuksella, kuinka suuri ennen toimintaa tapahtuneella harkinnalla. Kun vuoteesta noustuamme pukeudumme, niin ovat ajatuksemme aivan muualla, jos lainkaan ajattelemme. Kun pestään kasvot, niin joku pitää kourat rinnan ottaen niihin vettä pesuvadista ja hangaten kasvojaan, mutta joku toinen laskee toisen kouransa toisen päälle, aina esim, oikean päälle, vasemman alle, ja pesee sillä tavalla, vaikka edellinen tapa tuntuisi paljon järjenmukaisemmalta. Näitä toimituksia ei kukaan ajattele, ne käyvät totuttuun tapaan. Kun sitten lähdetään ulos, niin hattu löytää täsmälleen saman asennon, missä se ja monta sen edesmennyttä edeltäjää aina ennenkin on ollut. Puhellaan vilkkaasti toverin kanssa ja siinä sivussa sujuvat hansikkaat käsiin sillä, joka niitä käyttää, ja toisella taas kädet löytävät totutun olopaikan taskuissa. Kaikki tämäkin käy aivan harkitsematta. Tulee tuttavia vastaan, hattu nousee kuin automaatti, mutta jos sattuukin päässä tilapäisesti olemaan lakki, niin käsi tarttuu siihen samasta kohdasta, mistä hattua on tavallisesti nostettu, lippa löytyy vasta hapuilemisen ja etsimisen perästä, ja lakin nosto tapahtuu siten ensi ker-

ralla hyvin kämpelösti. Tottumus teki siinäkin taas pienen kepposen. Työkapineeseen tarttuvat kädet samalla tavalla kuin satoja tai tuhansia kertoja ennenkin: joku kantaa kirvestä olalla, toinen kainalossa, joku kiertelee puhuessaan viiksiään, toinen hieroo nenäänsä ja kolmas raapii korvallistaan. Joku on huvikävelyllä mutta menee tottumuksen voimasta sellaisella vauhdilla kuin uhkaisi häntä vaara myöhästyä junasta, vasta kun hänen huomionsa kiintyy tuohon vauhtiin, hän hiljentää kulkuaan, mutta on hetken perästä taas entisessä vauhdissa. Ruokapöydässä on meillä kaikilla omat tottumuksemme, toinen pitää leivän kädessään levittäessään sille voita, toinen pöydällä tai lautasella, ruokaa pureskelemme tavallisesti vain joko vasemman- tai oikeanpuolisilla hampailla ja olemme pahassa pulassa, jos enimmin käyttämällämme puolella jokin hammas tulee kipeäksi. Illalla vuoteeseen mennessä toiset istuutuvat vuoteen reunalle vierähdyttäen siitä itsensä peiton alle, mutta jotkut astuvat ensin seisomaan vuoteeseen ennenkuin käyvät pitkälleen, vaikka mikään järki ei tuollaista tapaa suosittele.

Jokainen, joka tuollaisia pikkuseikkoja myöten tarkastaa omaa toimintaansa, saa huomata, miten paljon me ihmiset liikumme tottumusten varassa ja miten vähän harkintaa me käytämme niihin asioihin, jotka joka päivä toteutamme. Tottumus on saanut alkunsa ehkä pelkästä sattumasta jo niinkin aikaisin kuin varhaisimmassa lapsuudessamme; sen historia on sama kuin lumipallon, joka lähtee vyörymään alas vuoren rinnettä kasvaen ehkä suunnattomaksi lumivyöryksi tai myös pysähtyen jo aikaisella kehitysasteellaan jonkin suuren kiven tai puun taa. Lapsuudessa saatu huono tottumus, jolla ehkä on pohjaa perinnöllisissäkin tai-

pumuksissa, on vaikea voittaa, hyvä tottumus taas on lujana tukena ihmiselle koko elämän aikana. Myöhäisemmältä iältä ovat sellaiset tottumukset, jotka perustuvat omiin päätöksiimme. Ne ovat suhteellisesti edellisiä heikommat, huonot tai ainakin tarpeettomat ovat helpommin voitettavissa ja hyviä on alituisella harjoituksella säilytettävä.

Saadaksemme tottumuksista itsellemme kaiken hyödyn on meidän alistettava ne kaikki järkemme arvosteltaviksi jaoitellaksemme ne hyviin, huonoihin ja tarpeettomiin, luopuaksemme huonoista ja tarpeettomista. Vielä on meille tärkeätä tuntea tottumuksen todellinen olemus, sen hyöty ja siinä mahdollisesti piilevät vaarat. Mikään tekomme, tunteemme, tai ajatuksemmekaan ei häviä jättämättä jälkeä olemukseemme. Jos jotkut teot, tunteet ja ajatukset ovat vaikuttamassa pitemmän aikaa ja toistuvat usein, muodostuu niille aivoihin pysyviä tiehyeitä ja hermokeskuksia, jotka välittävät nuo tekemiset ja ajatukset lopulta hyvin helposti, kun niille vain annetaan alkusysäys toimintaan. Ennen harkintaa vaatineet toimet sujuvat siten vanhaa latuaan ilman järjen yksityiskohtaista ohjausta. Tähän tosiasiaan perustuu tottumus.

Tärkein hyvän tottumuksen tuottama hyöty onkin siten se, että tottumus vapauttaa järkemme usein sattuvien toimintojen johtamisesta, ja järki saa siten tilaisuuden kiinnittää huomionsa kysymyksiin, joissa meillä ei vielä ole tottumuksia. Kirjoittaessa esim. ei tottuneen kirjoittajan lainkaan tarvitse harkita, miten hän kirjaimet muodostaa, hän saa käyttää koko ajatusvoimansa kirjoituksen sisällön pohtimiseen. Jollemme voisi tottua mihinkään, jos jokainen asia seuraavan kerran meitä kohdatessaan taas olisi yhtä outo kuin

uutenakin, niin emme kehittyisi tuumaakaan eteenpäin eikä mikään sivistys olisi silloin mahdollinen.

Tottumuksiin perustuu työnjako yhteiskunnassa. Kullakin työntekijällä on oma, rajoitettu työalansa, ja vuosien kuluessa hän niin tottuu työhönsä, että se sujuu häneltä aivan konemaisesti ja paljon nopeammin ja täsmällisemmin kuin ensi alussa. Tottumus siis lisää työtehoa. Kun niinkin yksinkertaista työtä kuin juurikasvien harventamista tottunut tanskalainen tekee kaksi vertaa enemmän kuin tottumaton meikäläinen, niin on helppo käsittää, miten suuri osuus tottumuksella on nykyajan tuotantoelämässä. Tottumuksen välillisiä seurauksia on sekin, että nykyjään entistä useammilla on mahdollisuus vapautua suoranaisesta työstä kulutustarpeiden hankkimiseksi käyttääkseen voimansa tieteen, taiteen, valistustyön ja tuotantoelämän edelleen kehittämisen hyväksi. Sivistys hyötyy siis tälläkin tavoin tottumuksesta.

Hyvä tottumus tukee siveellistä ryhtiämme, se on siveellinen selkärankamme. Tottumus ahkeruuteen tekee laiskottelun meille suorastaan vastenmieliseksi ja raitis ihminen ei voi ymmärtää juomarin intohimoa.

Suuri on siis tottumuksen meille tuottama hyöty. Mutta se ei ole mikään erityisesti meitä rakastava voima, se on kuin luonnonvoima, joka toimii omien lakiensa mukaisesti ihmisen hyödyksi tai vahingoksi sen mukaan, mihin ihminen sen suuntaa ja miten hän pystyy sitä hallitsemaan. Me totumme tekemään työtä, kirjoittamaan, lukemaan, laulamaan ja soittamaan ja paljon muuta hyvää tottumus meille antaa, mutta me totumme myös laiskureiksi, tuhlareiksi, juomareiksi, varkaiksi ja minkälaiseen kurjaan elämään tahansa.

Tottumus vetää meitä silloin alaspäin samanlaisella järkähtämättömällä varmuudella kuin painovoima.

Ja toisellakin tavoin tottumus näyttää meille, että sille on meidän onnemme aivan yhdentekevä asia. Hyväkin tottumus tulee meille helposti painavaksi kahleeksi. Säännöllisyyteen tottunut ihminen on onneton joutuessaan elämään epäsäännöllisten ihmisten parissa, ja niinhän usein sattuu; tottumus menemään levolle aikaisin tekee kaiken iltavalvomisen hyvin ikäväksi, tottumus käymään hyvin puettuna ja puhtaana tekee kaikki likaiset työt vastenmielisiksi. Tottumuksen olemuksellemme antama selkäranka estää siis meitä joustavasti suhtautumasta kulloinkin vallitseviin olosuhteisiin, niin hyödyllinen kuin tuo samainen jäykkyys toiselta puolen onkin silloin, kun on kysymyksessä siveelliselle arvollemme vahingollisen kiusauksen vastustaminen. Hyvien ja tarpeellisten tottumusten meille tuottama hyöty on kuitenkin niin suuri, että niiden jotkut haitatkaan eivät saa pelottaa meitä koettamasta hankkia niitä itsellemme.

Tottumuksista on meillä se lohdullinen tieto, ettei ihmisellä samaan aikaan voi olla hyvää ja sille vastakkaista huonoa tottumusta. Ei voi olla raitis ja juomari samalla kertaa, ei pienimmissäkin asioissa rehellinen ihminen ja paatunut varas. Jos meillä on jokin huono tottumus, niin vapaudumme siitä sitä mukaa kuin saavutamme vastaavan hyvän tottumuksen, aivan samoin kuin ilma poistuu lasista kaataessamme siihen vettä. Sitäpaitsi estävät hyvät tottumukset usein meidät useammastakin kuin yhdestä huonosta tottumuksesta ja tuovat mukanaan useita muita hyviä tottumuksia. Ihmisellä, joka tottuu ahkerasti tekemään työtä, ei riitä aikaa juopotteluun, runsaaseen huvitteluun, kortinpe-

luun ja moneen muuhun paheeseen; ahkeruus tuo usein myös mukanaan säästäväisyyden, säännöllisyyden, puhtauden jne. Meidän ei siis hyviä tottumuksia itsellemme hankkiaksemme ja huonoja pois karsiaksemme tarvitse kovin paljon hajoittaa voimiamme; riittää, kun kohdistamme koko tarmomme muutaman, enimmin merkitsevän hyvän tottumuksen saavuttamiseen, nämä tuovat sitten suuren joukon hyviä ystäviään mukanaan.

Tottumus järjestykseen ja täsmällisyyteen on parhaita niistä tottumuksista, jotka surmaavat huonoja tottumuksia ja synnyttävät hyviä. Järjestyksen ihminen ei voi sietää, että »kaikki paikat ovat rempallaan», ja niin täytyy ahkeruuden tulla järjestykselle avuksi. Hän tahtoo raha-asioittensakin olevan järjestyksessä, ja silloin hän hyvin nopeasti tutustuu säästäväisyyteen, joka kaikille ystävilleen on niin hyödyllinen ja altis auttaja. Missä järjestys pitää asuntoa, sinne ilmestyy pian puhtauskin. Ja kun nämä kaikki hyvät tottumukset alkavat asua ihmisen sydämessä ja hänen kodissaan, niin tulee siellä olo juoppoudelle ja monille muille paheille ahtaaksi ja vieraaksi. Paitsi että järjestys tottumuksena on meille näin oivallinen, on se lisäksi tottumuksen ensi harjoittamiseen erikoisen sopiva, se kun enemmän riippuu pelkästään tottumuksesta kuin esim. ahkeruus, säästäväisyys, kärsivällisyys jne.

Totuttautuessamme järjestykseen on meidän alettava aivan pienimmistä asioista. Työkapineiden järjestäminen työn päätyttyä, vaatteiden asettaminen hyvään järjestykseen illalla nukkumaan mennessä ovat aivan ensimmäisiä tehtäviä. Ensimmäinen viikko on hyvän tottumuksen oraalle hyvin tärkeä. Jos sitä silloin kohtaa unohtamisen ja laiminlyönnin halla, kuolee

se heti syntymäänsä. Jos se läpäisee tuon yhden viikon elinvoimaisena saatuaan osakseen hellää ja tarkkaa huolenpitoa, on sen henki toisella viikolla jo sitkeämpi ja useammat viikot elettyään siitä voi tulla todellista hedelmää tuottava kasvi. Onkin parasta ensi alussa vain rajoittua noihin muutamiin harvoihin tottumuksiin, esimerkissämme työkapineiden ja vaatteiden järjestämiseen, jotta ne oikein juurtuisivat. Sitten seuraavalla viikolla pistää jo ehkä aivan itsestään silmään, että kirjakaapissa on huono järjestys, että tallinseinän vierustalla ovat ruostumassa vanhat rattaat, jotka jo joutaisivat tulla puretuiksi jne. Järjestysaisti kehittyy käytettäessä, pian oppii käsittämään järjestyksen hyödylliseksi monessa sellaisessakin asiassa, jossa ennen ei katsonut olevan mitään järjestämisen syytä, ajankäyttö tulee siten järjestetyksi, samoin rahojen käyttö jne.

Ajatus ja ennakkoharkinta on hyvää tapaa hankittaessa tietysti otettava avuksi. Jo illalla on ajateltava valmiiksi, mitä seuraavana päivänä teemme ja päätettävä, että me noudatamme hyvää tapaa. Silloin tällöin päivälläkin on meidän ajatuksissamme toistettava tuo päätös, siten eivät satunnaiset seikat pääse meitä häiritsemään.

Meidän tulee haluamallamme hyvälle tottumukselle saada, paitsi järjen hyväksyminen sen hyödyllisyydestä, myös tunteemme ja tahtomme hyväksyminen, että se on meille miellyttävä ja luonteemme sisin vaatimus. Kun se tähän asti ei ole kuulunut henkiseen olemukseemme, herättää se meissä vieraudellaan pikemmin vastenmielisiäkin tunteita, mutta kun vakuuttaudumme sen tarpeellisuudesta ja kun totumme siihen, se alkaa tuntua myös miellyttävältä, jolloin

voimme omaksua sen täydellisesti: se on tullut osaksi meistä.

Huono tottumus voitetaan eräissä tapauksissa aina helpoimmin jonkin, ehkäpä mieluimmin aivan toiseen elämänpuoleen kuuluvan hyvän tottumuksen harjoittamisella. Niinpä juomari, joka koettaa kiinnittää koko huomionsa työhönsä ja harjoittaa säästäväisyyttä kaikessa, helpommin voi vapautua paheestaan kuin se, joka sureksii kurjaa tilaansa päivät pitkät tehden samalla hyviä päätöksiä vastaisen varalle. Hänen ajatuksensa on siten koko ajan kiintynyt väkijuomiin, ja kiusauksen sattuessa niiden suuri vetovoima häneen voittaa heikon vastustusvoiman. Sama koskee epäsiveellisyyttä, intohimoista kortinpeluuta, ym., etupäässä voimakkaita aistillisia intohimoja. Sitävastoin epäsiisteyden, epäjärjestyksen, laiskuuden, tuhlaavaisuuden jne. huonoja tottumuksia ei voi tyysten hävittää kiinnittämättä voimakkaasti huomiotaan niitä vastaaviin hyviin tottumuksiin ja harjoittamatta niitä kestävästi.

Mutta hyvätkään tottumukset eivät saa viedä arvostelukykyämme. Meidän on aina muistettava, että elämä toisenlaisillakin tottumuksilla kuin omamme on mahdollinen, ehkäpä yleinenkin maailmassa, ja ettei meillä ole mitään syytä sellaiseen itserakkaaseen luuloon, että meidän tottumuksemme ovat parhaat tai jopa ainoat oikeat. Silloin on tottumuksilla oikea asema elämässämme: ne ovat meidän hyviä palvelijoitamme pääsemättä koskaan huonoiksi isänniksemme.

Mitkään tekomme, tunteemme ja ajatuksemme eivät häviä jättämättä jälkeään olemukseemme. Pitemmän aikaa kestävinä ja usein toistuvina muodostuvat ne tottumuksiksi.

Hyvän tottumuksen edut:

se vapauttaa järkemme ja tekee siten sivistyksen mahdolliseksi;

se tekee mahdolliseksi työnjaon yhteiskunnassa;

se lisää työtehoa;

se tukee siveellistä ryhtiämme.

Hyvälläkin tottumuksella on varjopuolensa, ihminen tulee helposti tottumuksen orjaksi.

Tottumus saavutetaan harjoituksella, jolloin on alettava pienistä asioista.

Uuden, hyvän tottumuksen täytyy tulla meille järjen, tunteen ja tahdon asiaksi.

Huono tottumus on korvattava joko vastaavalla tai jollakin muulla hyvällä tottumuksella.

---

23. Kirjat ja lukeminen.

Mitättömältä näytti Gutenbergin keksintö, kirjapainotaito käyttämällä irtonaisia kirjasimia, hänen aikalaistensa silmissä, mutta kuitenkin se teki niin täydellisen vallankumouksen ihmisten elämässä, että historian monet veriset vallankumoukset kalpenevat pikkutapahtumiksi sen rinnalla. Kirja oli siihen asti ja vielä kauan sen jälkeenkin kallisarvoinen harvinaisuus, jollaisen vain etuoikeutetut ihmiset omistivat ja jota harvat osasivat lukea. Nyt on meidänkään maassamme tuskin yhtäkään kotia, jossa ei olisi jokin kirja, Raamattu ja virsikirja ainakin, ja useimmissa myös nykyajan tiedoitusvälineitä, sanomalehtiä. Lukutaito on niin yleinen, että lukutaidoton ihminen nykyjään on samanlainen harvinaisuus kuin lukutaitoinen muutamia vuosisatoja takaperin. Kirjasta ja lukemisesta on siten tullut niin tärkeä tekijä elämässämme, että meidän

täytyy määritellä kantamme niihin yhtä ehdottomasti kuin valitsemme hyvän ja huonon seuran, hyödyllisen ja tarpeettoman ajankulutuksen, työn ja joutilaisuuden välillä.

Kirjat voi luokitella monin tavoin. Luonteenkasvatuksen kannalta on tärkeää vain se, onko kirja hyvä vai huono.

Tietokirjallisuuteen nähden tätä jakoa tuskin tarvitsee tehdä, sillä kaikki oikea tietohan on hyvää. Siksi on tässä annettava vain muutamia käytännöllisiä viittauksia lukutavasta. Tietokirjojakin on niin paljon, ettei kenenkään ikä riittäisi edes niiden selailemiseen, vielä vähemmin lukemiseen, niissä olevien tietojen oppimisesta ja muistamisesta puhumattakaan. Kun näin on, niin on luettavan tarkka valikoiminen välttämättömyys.

Kunkin tiedonalan perustiedot ovat tavallisesti keskitettyinä muutamiin harvoihin kirjoihin, joiden lukeminen siis on tärkein tehtävä. Lukijan sivistystasosta riippuu, onko tuollaista perustavaa lukemista varten tartuttava joihinkin varta vasten toimitettuihin, hyvin helppotajuisiin ja usein myös helppohintaisiin kirjoihin, vaiko vaikeampitajuisiin mutta samalla myös yksityiskohtaisempaa ja monipuolisempaa tietoa tarjoaviin teoksiin. Parasta lienee jokaisen alkaa kaikkein helppotajuisimmalla, sillä sellaisesta saa aina tietämiselleen lujan ja selvän luuston, johon sitten yksityiskohdat perästäpäin kyllä tuovat lihaa ja verta. Tällainen alkeisoppikirja on luettava sana sanalta, kirjain kirjaimelta, aivan kuten aapista ainakin. Sitä lukiessa ei saa olla kiirettä, sillä parasta kiirehtimistä on silloin suuri hitaus. On luettava vain lyhyt pätkä kerrallaan, koko ajan tarkkaan verraten, pitääkö luettu yhtä ennen luet-

tujen, koettujen ja todellisuudessa tavattavissa olevien tosiasioitten kanssa. Tehokas apu muistille ja myös käsityskyvylle on ääneen lukeminen, tärkeimmät kohdat voi lisäksi vielä kirjoittaakin muistin nojalla vaikkapa erikoisesti sitä tarkoitusta varten aiottuun muistivihkoon. Omaan kirjaan voi tehdä alleviivauksia ja syrjähuomautuksia, jotka suuresti helpottavat seuraavaa lukemista, mutta vieraaseen kirjaan niitä luonnollisesti ei sovi tehdä. Kun näin on kertaalleen päästy kappale läpi, luetaan se toistamiseen, erikoisesti kiinnittäen huomiota alleviivattuihin tärkeimpiin kohtiin. Sitten vasta mennään eteenpäin samalla tavalla. Kun on luettu niin pitkälle, kuin sillä kerralla tahdotaan, kerrataan vielä koko luetun kaikki tärkeimmät kohdat ja sitten koetetaan ajatuksissa tehdä yhteenveto saaduista tiedoista kiinnittäen tarkkaan huomio niiden keskinäiseen yhteyteen. Erinomaisen hyödyllistä on ääneensä lausua kaikki oppimansa täsmällisessä muodossa, johdonmukaisesti eteenpäin kehittyvin lausein, aivan kuin tekisi muita opettaessaan. Sillä tavalla opettaa parhaiten itseään.

Luetun täytyy olla läheisessä kosketuksessa oman kokemuspiirin kanssa. Vain sellaisesta tiedosta on meille pysyvää ja arvokasta hyötyä, jonka pystymme vertaamaan todellisuuteen. Jos joku ei esim. olisi koskaan nähnyt merta, niin vähän hyödyttäisi häntä perusteellisimmankin, merenkulkua käsittelevän oppikirjan lukeminen, sillä hänen käsityksensä merestä ja merielämästä jäisi kaikista lukutiedoista huolimatta sekavaksi ja epämääräiseksi. Vasta kun hän joutuisi välittömään tekemiseen meren kanssa, tulisivat hänen lukemalla saavutetut muistitietonsa pysyväksi, elimelliseksi osaksi hänen hengestään.

Kirjaa on verrattu ystävään, ja samoin kuin ystäväkin niin myös kirja tekee meille parhaan palveluksen, kun se auttaa meitä sellaisissa asioissa, joissa emme tule toimeen ilman sen apua, mutta vain silloin. Meidän on oman ajatuksemme voimalla tunkeuduttava niin syvälle tiedon uumeniin kuin suinkin, ja vasta sitten, kun tosiasiat eivät ole meille tunnettuja eivätkä syyt paljastu järjellemme, tartumme kirjaan ja kysymme siltä neuvoa. Tietokirjallisuuden lukemisen ohjeeksi on siis otettava: ei paljon, mutta hyvin. Muistettava kuitenkin on kaiken tässä maailmassa olevan suhteellista, ja niin voi joku jo katsoa lukeneensa paljon, kun on lukenut yhdenkin tietokirjan, kun toisen mielestä ei kymmenenkään vielä ole kuin vasta lukuhalun herättämistä. Jos täyttää jälkimmäisen ehdon, lukee hyvin, niin edellinenkin tulee oikeassa suhteessa täytetyksi.

Tietokirjallisuuden lukemisessa kiinnittää jokainen luonnollisesti päähuomion omaan ammattialaansa. Se lukeminen tuottaa runsaimman hyödyn. Mutta jos lukuhalua ja -aikaa riittää, niin on tutustuttava muihinkin tiedon aloihin, ensi kädessä niihin, jotka ovat omaa ammattialaa lähellä. Elämä on monimutkainen ja sen eri alat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa, niin että esim. maanviljelijä puuhatessaan jossakin ammattinsa toimessa yht'äkkiä saakin huomata toimineensa sillä tavalla, että lain edustajalla on hänelle asiaa, toisen kerran saa hän maksaa sievän veron kauppa-asioitten tuntemattomuudesta, ja ikäväksi lopuksi voi joku lääkäri ilmoittaa hänelle, että hän tietämättömyydessään on tehnyt terveydenhoitovirheen, jonka aiheuttamia vaurioita on myöhäistä korjata. On siis hyödyllistä lukea muutakin kuin omaa ammattialaa käsittelevää kir-

jallisuutta. Sitäpaitsi kuuluu yleissivistykseen, että ihminen yleensäkin tuntee elämää vähän omaa nenäänsä pitemmältä, ja tietokirjat ovat silloin parhaita opastajia. Ei sovi enää nykyaikaisen ihmisen uskoa, että sateenkaari imee joesta vettä, joka sitten tulee sateena alas, että kärpäsiä syntyy itsestään ja että Lontoo on jossakin siellä, missä Amerikkakin. Jo seurustelu muiden ihmisten kanssa vaatii melko runsaasti tietoja eri aloilta, ja runsaat tiedot tekevätkin ihmisen hyväksi seuraihmiseksi, jos hänellä muuten on siihen taipumuksia. Mikäli on tilaisuutta, on meidän koetettava soveltaa tietojamme käytäntöön, sillä »teoria on aina harmaa, viheriä on vain elämän puu». Käytännössä saamme nähdä, ovatko tietomme oikeita, ja käytäntöön sovellettu tieto selvittää meille ehkä uusia totuuksia.

Muuta kirjallisuutta on myös suunnattomasti, paljon enemmän vielä kuin tietokirjallisuutta. Jos jätämme huomioonottamatta sanomalehdet, joiden asema ja tehtävä on hieman toinen kuin kirjojen, niin on tärkeimpänä pidettävä kirjallisuutta, jonka tarkoituksena on ihimshengen yleinen kehittäminen, kaunokirjallisuutta, runoutta, mietekirjallisuutta jne. Niiden lukeminen ei kyllä levennä leipäämme, mutta niiden puutteessa kituu henkemme näivetystaudissa. Ne tyydyttävät tunne-elämäämme ja vaikuttavat tahtoelämäämme, joihin tietokirjallisuudella ei ole ainakaan suoranaista vaikutusta. Kun tähän kirjallisuuteen kuuluu siveelliseltä arvoltaan hyvin erimittaisia teoksia, niin on luettava tarkasti valikoiden, sillä huonon lukeminen on vahigollista, ja sinä aikana, minkä käytämme mitättömän teoksen lukemiseen, voisimme lukea todella hyvän ja arvokkaan kirjan.

Raamattua, jonka Suomessakin melkein jokainen

perhe omistaa, luetaan paljon vähemmin kuin se ansaitsisi. Puhumattakaan Raamatun ainutlaatuisesta arvosta siveellisenä opettajana on se kaunokirjallisestikin niin arvokas teos, että vain harvat kirjat pystyvät kilpailemaan sen kanssa sanonnan mehevyydessä ja mielikuvituksen rikkaudessa. Psalttari, Jobin kirja, Salomon Saarnaaja, Salomon Korkea Veisu ja Salomon Sananlaskut puolustavat kunnialla paikkansa minkä muun samanaiheisen kaunokirjallisen teoksen kanssa tahansa.

Kalevala on myös sellainen teos, jota luetaan aivan liian vähän. Se tuntuu kyllä pitkäveteiseltä siitä, joka lukee kirjaa vain sen juonen takia, mutta ken kiinnittää huomiota kielelliseen asuun, vertauskuviin ja runollisiin tunteenpurkauksiin, hän ei milloinkaan väsy Kalevalaa ihailemasta. Jo kansallisen itsetunnonkin pitäisi kehoittaa meitä entistä enemmän syventymään Kalevalaan, joka on suomalaisen kansanhengen arvokkain tuote.

Hyvä kaunokirjallinen teos on etupäässä rikkaan mielikuvituksen ja syvän tunne-elämän tulos. Ken tarkkaavasti lukee hyvää kirjaa, hän tavallaan elää sen tapahtumat uudestaan, kirjassa esitetyt tunteet ja mielikuvat muuttuvat hänen omaisuudekseen ja hänen sielunsa siten rikastuu. Ja tuo rikkaus on varsinkin ihmisen onnelle tavattoman arvokas, ehkäpä arvokkaampikin kuin tietorikkaus. Rikas mielikuvitus- ja tunne-elämä saa ihmisen näkemään kirkkaita, silmää ilahduttavia värejä siinä, missä kuiva järki-ihminen näkee vain harmaan yksitoikkoisuuden, hän uskoo asuvansa Onnen kultaisessa linnassa, kun toinen näkee vain ränsistyneen mökki-pahasen. Rikas mielikuvitus luo hänen ympärilleen toisia, loistavampia, parempia maailmoita,

jotka saavat hänet unohtamaan kurjan maallisen elämänsä. Syvät ja herkät tunteet antavat kaikelle hänen kiintymyksellensä sellaisen voiman ja elävyyden, että hänen sielunsa voi vuosikausia saada koko elämänvoimansa sellaisesta tunteesta, joka kylmemmälle luonteelle on aivan kuivunut lähde. Rakkaus johonkin kirjan sankariin voi kasvaa hänessä niin palavaksi, että hän alkaa pitää tätä esikuvanaan elämässä, ja luonne siten saa uuden suunnan. Tällaista ei kylmälle ihmiselle koskaan satu.

Jos mielikuvituksella ja tunteella on suorastaan ylivalta sielussa, voi niiden suuri vaikutus koitua ihmiselle tuhoisaksikin: hän unohtaa tykkänään todellisuuden, laulaa, iloitsee ja elää ruusuisissa unelmissa, kuten sirkka kesänsä, ja laiminlyö työnteon, muurahaisen sitkeän aherruksen ja tarkan varastoonkokoamisen pitkän talven varalle. Varsin tunnettua on, miten juuri nuoriso paljon kaunokirjallisuutta lukiessaan helposti eksyy liikaan haaveellisuuteen ja unelmoimiseen. Tämä on ollut syynä siihen, miksi monet, etupäässä vanhemmat ihmiset vierovat kaikkea kaunokirjallisuutta. Hyvää asiaa ei kuitenkaan saa tuomita vaikka sen väärinkäyttö tuomitaankin. Jotta kaunokirjallisuuden lukemisesta ei olisi haitallisia seurauksia, kaipaa se vastapainokseen tuollaisilla tunneherkillä, mielikuvitusrikkailla ihmisillä — paitsi luonnollisesti käytännöllistä toimintaa elämässä — runsaasti tietokirjallisuuden lukemista: toiminta- ja tietokirjallisuus yhdessä hävittävät todellisuutta verhoavan sumun ja pitävät huolen siitä, että todellisuustajumme säilyy mielikuvituksen rikastumisen ohella.

Rikas tunne- ja mielikuvituselämä ei ole vailla käytännöllistäkään arvoa, jos se vain suuntautuu oikein, ja

siksi on kaunokirjallisuudella tunteen ja mielikuvituksen kasvattajana suuri käytännöllinen ja varsinkin yhteiskunnallinen arvo. Uudet, hedelmälliset aatteet ovat paljon enemmän mielikuvituksen kuin harkitsevan järjen työtä. Tiedemies ja keksijä ilman rikasta mielikuvitusta on kuin kuiva puu ilman vihreitä lehtiä, hänen ajatuksiltaan puuttuu kantavuutta ja elinvoimaa. Kehittynyt tunne-elämä taas, jonka rikasta ravintoa on hyvä kaunokirjallisuus, luo pohjan sille sopusoinnulle, toinen toisensa ymmärtämiselle, kunnioittamiselle ja auttamiselle, jota niin kipeästi kaivataan kotiemme ja yhteiskunnan elämässä. Kirjailijat ovat nykyajan profeettoja, jotka paljastavat yksilön ja yhteiskunnan syntejä ja herättävät sitä oikeudentuntoa ja rakkautta, mitä tarvitaan rikosten sovittamiseksi ja laiminlyöntien korjaamiseksi.

Kaikkea tätä hyvää tarjoaa meille kuitenkin vain hyvä kaunokirjallisuus. Mutta mistä voi tietää, mikä kirja on hyvä, mikä huono? Kirjan kirjoittajan tunnettu ja tunnustettu hyvä nimi on varmin takuu kirjan kunnollisuudesta, hyvän arvostelijan lausunto merkitsee paljon, samoin ilmoittaa kirjan kustantajan nimi usein, minkä hengen tuotteita kirja on. Ensi aluksi on luettava mieluimmin tämänpäiväistä hieman vanhempaa kirjallisuutta, kuten Kiven teoksia, Topeliuksen nuorisolle ja aikuisille soveltuvia kirjoja, Runebergin teoksia, Johannes Linnankoskea, Juhani Ahoa, Kauppis-Heikkiä, Minna Canthia, Teuvo Pakkalaa, Kyösti Vilkunaa jne. — muutamia kirjallisuutemme merkkinimiä mainitaksemme. Niissä on lukemista yllin kyllin, niiden tunteminen kuuluu yleissivistykseen, ja ne luettua on oma maku jo kehittynyt niin paljon, että voi lukea kirjallisuutta vähemmän ankarasti valikoiden.

Silloin sellainen kirja, joka ei täytä korkeita vaatimuksia, ei tyydytä makuamme, ja me hylkäämme sen. Näin tutustumme lopuksi nykyajan suomalaiseen kirjallisuuteen ja myös etevämpien ulkomaalaisten kirjailijoitten suomennettuihin teoksiin.

Tutustummeko vain? Ei suinkaan, pelkästä tutustumisesta olisi yhtä vähän hyötyä ja huvia kuin on jonkun henkilönkään yhden kerran ohimennen tapaamisesta. Meidän on kaunokirjallisuutta luettava yhtä suurella antaumuksella ja mielenkiinnolla kuin rakastava lukee rakastettunsa kirjettä. Se, joka lukee kirjaa yksinomaan sen juonen vuoksi, ahmien ja hätäisesti, saadakseen vain tietää, miten kirjan henkilöiden lopulta kävi, on kuin matkailija, joka innostuneena tien oivallisuuteen, kiiruhtaa eteenpäin niin nopeasti, että kun häneltä matkan päätyttyä kysytään: »minkälaisia maisemia oli matkan varrella, minkälaista kansaa, minkälaisia olivat kansan tavat?», hänen täytyy vstata: »en tiedä mitään niistä, tulin niin kiireesti, etten joutanut sivuilleni vilkaisemaan». Matkan paras nautinto ja hyöty on siten jäänyt korjaamatta. Kirjassakin on, sitä enemmän, mitä arvokkaampi kirja on, juonen tuottama huvi ja hyöty vain pieni osa kirjan kokonaisarvosta. Usean kirjailijan paras voima on maisemien ja ihmisluonteiden, ihmiskohtaloiden syiden, tekojen syiden ja seurausten selittämisesä, ja kaikki tuo menee sivu silmien siltä, joka vain juoneen kiinnittyy.

Sen lisäksi, että koetamme nauttia ja hyötyä kirjan rikkaasta mielikuvitus- ja tunne-elämästä, voimme lukiessamme ottaa huomioon muitakin näkökohtia. Hyvältä kirjailijalta saamme parasta opetusta rakkaan suomenkielemme taidossa, häneltä opimme esitystaitoa. Hän antaa meille myös monenlaista tietoa: historial-

lista, maantieteellistä, luonnontieteellistä jne. Aivan samoin kuin monessa ammatissa kaikenlaiset sivuansiot tuottavat varsin runsaan tulon, antaa kaunokirjallinen teoskin meille paljon sellaista henkistä pääomaa, jonka tarjoaminen ei mitenkään ole ollut sen varsinainen tarkoitus.

Ajanvietekirjallisuus on viime aikoina paisunut tavattoman suureksi ja saanut paljon lukijoita nuorison ja varttuneemmankin väen keskuudessa. Niissä muodostaa juoni, joka aina koetetaan saada niin jännittäväksi kuin suinkin, tärkeimmän osan, kaikki muu on vain sivuntäytettä. Kun niissä sankarit ja sankarittaret joutuvat vallan ihmeellisiin seikkailuihin, hehkuvat mitä tulisinta rakkautta, ja kun heille aina lopuksi tipahtaa suuri onni aivan yhtä vaivattomasti kuin laiskurien maassa ahmatin suuhun herkkupala, niin kasvattaa tuo lukijassa seikkailuhalua, vieroittaa työstä ja kuolettaa halun lukea tietokirjallisuutta ja arvokkaampaa kaunokirjallisuutta. Onpa nähty nuorten poikain perustavan varasliittoja ja suorittavan petoksia ja muita ilkitöitä jännittävistä rikosromaaneista saamiensa esikuvien mukaan. Ajanvieteromaanit ovat siis usein ilmeisesti vahingollisia ja aina täysin tarpeettomia: sen, joka muuten paljon lukee ja tekee henkistä työtä, ei kannata rasittaa silmiään niiden lukemisella, ja sen, joka harvoin saa tilaisuutta lukemiseen, on juuri siksi valittava luettavansa parhaimpien kirjojen joukosta. Jos sellaisella kuin rautatiematkallakin välttämättä tahtoo lukea, niin voihan yhtä hyvin lukea hyvää kirjaa kuin tyhjänpäiväistä ajanvieteromaania.

Lopuksi sananen kirjan kohtelusta. Hyvä kirja on ystävämme, joka aina on altis tarjoamaan meille miellyttävää seuraansa ja palvelustansa. Meidän on siksi

kohdeltava kirjaamme hyvin, pidettävä se puhtaana ja eheänä, taittamatta kulmia ja murtamatta sitomusta. Silloin on miellyttävää siihen uudelleenkin tarttua.

Lukemisen pääohje: vähän, hyvää ja hyvin.

Ravintoa koko sielullemme: tietokirjallisuutta järjellemme, kaunokirjallisuutta mielikuvituksellemme, tunteellemme, tahdollemme.

Kaunokirjallisuus vaikuttaa voimakkaasti mielikuvitukseemme ja tunteisiimme, joten se on arvokas tekijä luonteenkasvatuksessa.

Vain paras kaunokirjallisuus on kyllin hyvää.

Kenellä on varaa käyttää aikaansa ja hermojaan ajanvietekirjallisuuden lukemiseen, hänen elämänsuunnitelmansa sietää tarkistamista.

Pitele kirjaa hyvin.

SISÄLLYS.